

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO
IR MOKSLO MINISTERIJA

Jungtinių Tautų
Švietimo, mokslo ir
kultūros organizacija

Lietuvos nacionalinė
UNESCO komisija

NACIONALINĖ MOKYKLŲ
VERTINIMO AGENTŪRA

Švietimas visiems

UNESCO iniciatyvos įgyvendinimas Lietuvoje

ŠVIETIMO APRŪPINIMO CENTRAS

VILNIUS 2014

Švietimo ir mokslo ministerija leidžia leidinį apie Jungtinių Tautų Švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos (angl. *UNESCO*) programos „Švietimas visiems“ įgyvendinimą Lietuvoje. Ši analizė skirta politikams, švietimo vadybininkams, mokslininkams, taip pat visiems, kuriuos domina šalies švietimas.

Pasiūlymus, komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vedėjui Ričardui Ališauskui (Ricardas.Alisauskas@smm.lt).

REDAKcinė GRUPė:

Genoveita Krasauskienė (pirmininkė)
Aidas Aldakauskas
Ričardas Ališauskas
Dr. Sandra Balevičienė
Gražvydas Kazakevičius
Gražina Šeibokienė
Ričardas Totoraitis
Saulė Vingelienė
Dr. Saulius Zybartas
Prof. dr. Loreta Žadeikaitė

LEIDINIO RENGĖJAI:

Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra: dr. Sandra Balevičienė, Jolanta Jevsejevienė, Laima Paurienė, Vitalija Paurienė, dr. Vaiva Vaicekuskienė, Donata Vaičiūnaitė

STATISTINIUS ŠVIETIMO DUOMENIS, INFORMACIJĄ TEIKĖ BEI KONSULTAVO:

Švietimo ir mokslo ministerija: Teresa Aidukienė, Ona Čepulėnienė, Dinalda Dovidauskaitė, dr. Rita Dukynaitė, Loreta Gražalienė, Laima Jankauskienė, Rimantas Jokimaitis, Regina Klepačienė, Vilmantė Levanavičiūtė, Kristina Markelienė, Elžbieta Markuckienė, Egidija Nausėdienė, Eglė Radėnienė, Audronė Razmantienė, Veronika Šiurkienė, Audronė Šuminienė, Eglė Urbonaitė, Kristina Valantinienė, Jūratė Vosylytė-Abromaitienė, dr. Rolandas Zuoza

Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras: Laima Vaitkutė

Ugdymo plėtotės centras: Asta Rudienė, dr. Loreta Statauskienė

Lietuvos statistikos departamentas: Daiva Marcinkevičienė, Valentina Samienė

Švietimo informacinių technologijų centras: Eduardas Daujotis, Aurimas Pokvytis

Redaktorė Nijolė Šorienė

Maketuotojas Gintautas Vaitonis

Dizainerė Inga Kvaraciejienė

Viršelį kūrė Augustė Marcinkutė, Klaipėdos Eduardo Balsio menų gimnazijos 8a klasės mokinė (mokytoja Žana Gricevičienė)

Švietimo ir mokslo ministerija Visuomenei teikia Jungtinių Tautų Švietimo, mokslo ir kultūros Organizacijos (angl. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*, UNESCO) programos „Švietimas visiems“ įgyvendinimo Lietuvoje 2003–2015 m. ataskaitą.

Iškėlusios dar 1948 m. Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje paskelbtas nuostatas dėl visiems prieinamo kokybiško išsilavinimo, Jungtinės Tautos 1990 m. pradėjo iniciatyvą „Švietimas visiems“. Lietuva į šį pasaulinį judėjimą įsitraukė 2000 metais. Tuo metu Dakare (Senegale) buvo atnaujinti „Švietimo visiems“ siekiai: nuspręsta iki 2015 m. išplėsti ikimokyklinio amžiaus vaikų priežiūros ir ugdymo aprėptis, užtikrinti nemokamą ir privalomą visuotinę pradinį išsilavinimą, suteikti vaikams ir suaugusiesiems mokymosi bei gyvenimo įgūdžių, suaugusiųjų raštingumą padidinti 50 proc., iki 2005 metų pasiekti besimokančių mergaičių ir berniukų skaičiaus lygybę, pagerinti švietimo kokybę. Žinoma, kai kurie iš šių siekių Lietuvoje jau tuomet buvo pasiekti (nemokamas ir privalomas visuotinis pradinis išsilavinimas, pakankamas suaugusiųjų raštingumo lygis, lyčių lygybė švietime), tačiau ypač netenkino ikimokyklinio ugdymo aprėptys, pagrindinio ugdymo kokybė ir mokymosi visą gyvenimą lygis.

Lietuva, remdamasi Dakaro švietimo forumo rekomendacijomis, viena iš pirmųjų pasaulyje, 2001 m., įkūrė Nacionalinį švietimo forumą – nevyriausybines bendriją, globojamą Švietimo ir mokslo ministerijos. Tuomet buvo parengtas ir 2003 m. patvirtintas nacionalinis programos „Švietimas visiems“ 2003–2015 metų veiksmų planas. Svarbu priminti, kad mūsų šalyje kryptingo visuotinio švietimo planavimas vyko tuo pačiu metu kaip ir dviejų svarbiausių Lietuvai dokumentų – naujos redakcijos Švietimo įstatymo ir Valstybinės švietimo 2003–2012 m. strategijos – rengimas. Pagrindinių principų, švietimo misijos ir ilgalaikių tikslų formulavimas buvo sistemingas.

Įgyvendinant programą „Švietimas visiems“ per pastaruosius penkiolika metų Lietuvoje išsilavinimo lygis augo: didėjo priešmokyklinio ugdymo lankomumas, taip pat jau 2011 m. pasiekėme, kad 25–59 metų asmenų, turinčių bent vidurinį išsilavinimą, dalis būtų ne mažesnė nei 80 proc. Dar 2005 m. nubyrančių ir anksti švietimo sistemą paliekančių jaunuolių procentinė dalis jau nebeviršijo siekiamų 9 proc. Be to, buvo atnaujinta Bendrojo ugdymo turinio nuolatinio atnaujinimo sistema. Naujosios pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo Bendrosios programos orientuojamos į esminių kompetencijų (komunikavimo gimtąja ir užsienio kalba, matematinė, gamtamokslinė ir technologijų,

skaitmeninio raštingumo, mokėjimo mokytis, socialinės ir pilietinės kompetencijos, iniciatyvumo ir verslumo, kultūrinio sąmoningumo ir raiškos), būtinų žinių visuomenei ugdymą. Taip pat itin susirūpinta mokyklos psichologiniu mikroklimatu, mokinių psichikos sveikata. 2013 m. pedagogines psichologines tarnybas turėjo 55 savivaldybės iš 60. Tačiau sudėtingiau sekėsi visiems vaikams nuo trejų metų užtikrinti realias sąlygas lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigas – kol kas ne visi turi galimybes, ypač kaimo vietovėse ir didžiuosiuose miestuose. Kita išlikusi problema – vis dar mažesnis už Europos šalių vidurkį dalyvaujančiųjų mokymesi visą gyvenimą lygis.

Atsižvelgiant į esamus rezultatus, Lietuvoje nuolat siekiama kelti švietimo kokybės lygį, todėl nuosekliai vykdoma švietimo stebėseną, atliekami mokyklų įsivertinimai ir išorės vertinimai, nacionaliniai ir tarptautiniai švietimo tyrimai, mokinių pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas, brandos egzaminai. Pasiiekta, kad dauguma mokyklose dirbančių mokytojų būtų aukštos kvalifikacijos, taip pat sustiprinta mokyklų vadovų atranka.

Tik išsilavinusi visuomenė gali kurti brandžią, pažangią valstybę, grindžiamą demokratiniiais principais, tad tikimės sulaukti Jūsų pastabų ar siūlymų, naudingų kitam UNESCO siekių įgyvendinimo laikotarpiui.

Prof. dr. Dainius Pavalkis,
Švietimo ir mokslo ministras

Turinys

Santrumpos	6
1. Įvadas. „Švietimo visiems“ kūrimo istorija pasaulyje ir šalyje	7
2. „Švietimo visiems“ 2000 m. iššūkiai ir 2015 m. siekiniai.....	14
2.1. Nacionalinio „Švietimo visiems“ veiksmų plano pagrindimas 2003 metais: problemos ir iššūkiai	14
2.2. Lietuvos „Švietimo visiems“ veiksmų planas	18
3. Pažanga įgyvendinant „Švietimo visiems“ tikslus	21
3.1. Ankstyvojo vaikų ugdymo plėtra.....	21
3.2. Pradinio ugdymo visuotinumasis.....	31
3.3. Jaunimo ir suaugusiųjų mokymosi poreikių tenkinimas	45
3.4. Suaugusiųjų raštingumo lygio kėlimas	62
3.5. Lyčių lygybė švietime.....	72
3.6. Švietimo kokybės tobulinimas ir visų asmenų sėkmės užtikrinimas.....	81
4. Lietuvos „Švietimo visiems“ strateginių krypčių įgyvendinimo patirtis	105
5. Lietuvos švietimo perspektyvos po 2015 m.	112
Priedai	116
Literatūros sąrašas.....	146

Santrumpos

AIKOS	Atvira informavimo, konsultavimo orientavimo sistema
ARWU	Akademinis pasaulio universitetų reitingas (angl. <i>Academic Ranking of World Universities</i>)
BVP	Bendrasis vidaus produktas
CEDEFOP	Europos profesinio mokymo raidos centras
EBPO	Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. <i>Organization for Economic Co-operation and Development, OECD</i>)
ES	Europos Sąjunga
Eurostatas	Europos Sąjungos statistikos tarnyba
ICCS	Tarptautinis pilietinio ugdymo ir pilietiškumo tyrimas (angl. <i>International Civic and Citizenship Education Study</i>), organizuojamas Tarptautinės švietimo pasiekimų vertinimo asociacijos
IEA	Tarptautinė švietimo pasiekimų vertinimo asociacija (angl. <i>International Association for the Evaluation of Education Achievement</i>)
ISCED	Tarptautinė standartizuota švietimo klasifikacija
ITC	Švietimo informacinių technologijų centras
KPMPC	Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras
LSD	Lietuvos statistikos departamentas
LR	Lietuvos Respublika
NEC	Nacionalinis egzaminų centras
PIRLS	Tarptautinis mokinių skaitymo gebėjimų tyrimas (angl. <i>Progress in International Reading Literacy Study</i>), organizuojamas Tarptautinės švietimo pasiekimų vertinimo asociacijos
PISA	Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas (angl. <i>Programme for International Student Assessment</i>), organizuojamas Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos
ŠMM	Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija
ŠVIS	Švietimo valdymo informacinė sistema
TALIS	Tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas (angl. <i>Teaching and Learning International Survey</i>), organizuojamas Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos
TIMSS	Tarptautinis matematikos ir gamtos mokslų tyrimas (angl. <i>Trends in International Mathematics and Science Study</i>), organizuojamas Tarptautinės švietimo pasiekimų vertinimo asociacijos
UNESCO	Jungtinių Tautų Švietimo, mokslo ir kultūros organizacija (angl. <i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>)

1. Įvadas. „Švietimo visiems“ kūrimo istorija pasaulyje ir šalyje

Pasaulinė „Švietimo visiems“ iniciatyva. „Švietimo visiems“ idėjų ištakos – *Visuotinė žmogaus teisių deklaracija* (1948), kurios 26 straipsnyje teigiama: „Kiekvienas turi teisę į mokslą. Mokslas, bent jau pradinio ir pagrindinio išsilavinimo lygmenų, yra nemokamas. Pradinis mokslas yra privalomas. Techninis ir profesinis mokymas yra visuotinai prieinamas, o aukštasis mokslas vienodai prieinamas visiems pagal kiekvieno sugebėjimus.“ Kadangi pasaulio valstybėms nevienodai sėkmingai sekėsi įgyvendinti šią teisę, praėjus keturiasdešimčiai metų nuo *Žmogaus teisių deklaracijos* paskelbimo UNESCO organizacija inicijavo pasaulinį „Švietimo visiems“ judėjimą. Pirmoji pasaulinė šio judėjimo konferencija įvyko 1990 m. Džomtjene (Tailandas). Dar po dešimties metų (2000) Dakare (Senegalas) vykusiam Pasauliniame švietimo forume konstatavus, kad pirmosios konferencijos susitarimų įgyvendinimas nebuvo labai sėkmingas, „Švietimo visiems“ programos strategija atnaujinta. Šiame forume dalyvavusios šalys išskyrė šešis švietimo tikslus, kurių įsipareigojo siekti iki 2015 metų:

1. Išplėsti ikimokyklinio amžiaus vaikų priežiūros ir ugdymo aprėptis;
2. Užtikrinti nemokamą ir privalomą visuotinę pradinį išsilavinimą;
3. Suteikti vaikams ir suaugusiems mokymosi bei gyvenimo įgūdžius;
4. Suaugusiųjų raštingumą¹ padidinti 50 proc.;
5. Iki 2005 metų pasiekti besimokančių mergaičių ir berniukų skaičiaus lygybės, o iki 2015 metų užtikrinti lyčių lygybę įgyjant išsilavinimą;
6. Pagerinti švietimo kokybę.

Koordinuoti veiksmus įpareigota UNESCO organizacija. Ji suformulavo keturis nesunkiai apskaičiuojamus „Švietimo visiems“ strategijos įgyvendinimo rodiklius. Jų suma sudaro „Švietimo visiems“ raidos indeksą (*Education for All Development Index – EDI*), naudojamą šalies pažangai ir pasiektų rezultatų atitikimui 2015 metų siekiniams matuoti. Keturi EDI indeksu pamatuojami tikslai ir jų rodikliai yra šie:

- pradinio ugdymo neto aprėptis – dalis (procentais) pradinį ugdymą atitinkančio amžiaus vaikų, kurie mokosi pagal pradinio ugdymo programas;
- raštingų 15-mečių ir vyresnių gyventojų dalis;
- lyčių lygybės švietime indeksas, sudarytas iš trijų rodiklių vidurkių – mergaičių ir berniukų skaičiaus santykio pradiniame bei pagrindiniame ugdyme ir raštingų moterų bei vyrų (15 metų ir vyresnių) dalių santykio;
- išlikimo mokykloje iki 5-os klasės lygis (likusių mokytiis dalis).

„Švietimo visiems“ veiksmų plano kūrimas Lietuvoje. Lietuva, remdamasi Dakaro švietimo forumo rekomendacijomis, viena iš pirmųjų pasaulyje (2001 m.) įkūrė Nacionalinį švietimo forumą – nevyriausybinę bendriją, globojamą Švietimo ir mokslo

¹ UNESCO organizacija raštingumu laiko gebėjimą atpažinti, suprasti, interpretuoti, kurti, perteikti (angl. *communicate*), skaičiuoti ir naudoti spausdintas ir rašytines medžiagas, susijusias su įvairiais kontekstais. Neraštingo suaugusiojo apibrėžimas dar siauresnis: tai 15 metų ir vyresnis asmuo, kuris negeba suprasdamas perskaityti arba parašyti paprasto teiginio, susijusio su jo gyvenimu.

ministerijos. Forumas, kuriame dalyvavo Lietuvos mokslininkai, pedagogai, politikai, šalies valdymo institucijų, verslo atstovai, turėjo rūpintis, kad priimant švietimui svarbius politinius sprendimus ir įstatymus, įgyvendinant švietimo reformas būtų atsižvelgiama į tarptautines rekomendacijas ir Lietuvos priisimtus įsipareigojimus UNESCO. Jis parengė ir 2003 m. patvirtino nacionalinį programos „Švietimas visiems“ veiksmų planą 2003–2015 m. Paties Forumo egzistavimas buvo trumpas – paskutiniai renginiai įvyko 2004 m. „Švietimo visiems“ siekiam sutapus su valstybinių švietimo strategijų siekais, atsakomybė už jų įgyvendinimą perėjo valdžios institucijoms, daugiausia – Švietimo ir mokslo ministerijai bei savivaldybių administracijoms. Plano kūrimo metu buvo numatyta, kad už jo įgyvendinimą bus atsakingos įvairios įstaigos:

- Nacionaliniu lygmeniu – Švietimo ir mokslo ministerija, Finansų ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Užsienio reikalų ministerija, Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija, mokytojų ir mokyklų asociacijos, universitetai.
- Regioniniu ir mokyklų lygmeniu – apskričių administracijos, apskrities viršininko administracijos švietimo departamentai, savivaldybės, savivaldybių švietimo skyriai, darbo biržos, darbdavių organizacijos, tyrimus vykdančios institucijos, tautinės bendrijos, religinės bendruomenės, formaliojo ir neformaliojo švietimo įstaigos, pedagogų organizacijos, visuomeninės organizacijos, nevalstybinės organizacijos, mokyklų administracijos, mokyklų tarybos, tėvų komitetai.

Lietuvos „Švietimo visiems“ veiksmų plano ir kitų strateginių dokumentų ryšys. „Švietimo visiems“ veiksmų plano kūrimo laikotarpis Lietuvoje buvo ypatingas tuo, kad vienu metu rengti du kiti labai svarbūs šalies švietimui dokumentai – nauja *Švietimo įstatymo redakcija* ir *Valstybinė švietimo strategija 2003–2012 metams*. Kaip teigė Forumo pirmininkė Vaiva Vėbraitė, buvo siekiama, kad „teisės bazė švietime būtų vieninga savo dvasia, kad dokumentai suteiktų vienas kitam pridėtinę vertę“, tad visi trys dokumentai „sąmoningai derinti pagal vieną ir tą pačią plačiąją viziją: švietimo veikla, kuri yra veiksminga, prieinama, aktuali, tęstinė.“²

Po metų, 2004-aisiais, buvo patvirtinta dar viena su „Švietimu visiems“ susijusi strategija, rengta dviejų ministerijų – Švietimo ir mokslo bei Socialinės apsaugos ir darbo: *Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija*³. Tačiau šiame dokumente švietimo visiems samprata susiaurinta iki pirminio profesinio rengimo ir tęstinio mokymo argumentuojant, kad tai: a) politikos sritys, kurioms ES teikia prioritetus, b) mokymosi visą gyvenimą sritys, kuriose Lietuvoje yra daugiausia erdvės tobulėti, nes mažiausiai pasiekta. Humanistinis požiūris į švietimo paskirtį šioje strategijoje pakeistas ekonominiu – teigiama, kad ją priimant rūpinamasi „didžiausio šalies turto – žmonių išteklių – vertės maksimizavimu“. Vėlesnėje, 2008 metų, šios strategijos redakcijoje⁴ mokymosi visa gy-

² Žr. V. Vėbraitės kalbą „Nacionalinio švietimo forumo ištakos ir veikla“, perskaitytą 2003 m. spalio 9 d. Šėtainiuose: http://www.forumas.smm.lt/veikla-konf_ked-vebr.html.

³ Patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. kovo 26 d. įsakyму Nr. ISAK-433/A1-83.

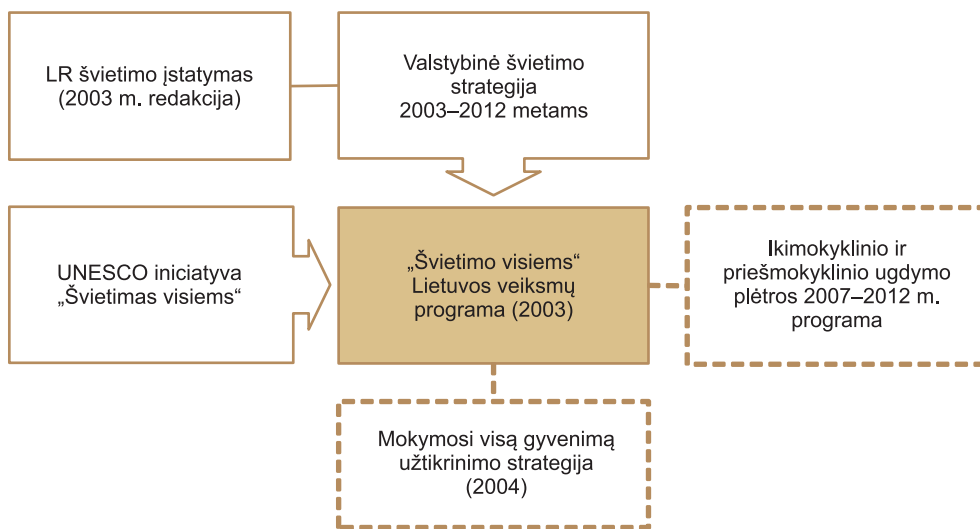
⁴ LR švietimo ir mokslo ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. spalio 15 d. įsakymo Nr. ISAK-2795/A1-347 redakcija.

venimą apibrėžimas išplėstas teigiant, kad tai „visa mokymosi veikla, vykstanti bet kuriame amžiaus tarpsnyje siekiant tobulinti asmeninės, pilietinės, socialinės ir profesinės srities kompetencijas“. Tačiau strategijos turinys dėl to nepasikeitė – ji skirta suaugusiųjų švietimui: galimybės įgyti, tobulinti ir keisti kvalifikaciją ir kompetencijas, padedančias įsitvirtinti darbo rinkoje; kvalifikacijų sistemos kūrimui; taip pat „antrosios galimybės“ suaugusiems asmenims įgyti pradinį, pagrindinį, vidurinį išsilavinimą sudarymui.

„Švietimo visiems“ idealus gerai atspindėjo Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtros 2007–2012 metų programa⁵, kurios tikslai buvo:

- didinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumą visoms gyventojų grupėms, mažinant socialinę atskirtį ir skirtumus tarp savivaldybių, teikiant prioritetą kaimo vaikams;
- siekiant patenkinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo poreikį, užtikrinti ugdymo paslaugų lankstumą;
- laiduoti gerą ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybę;
- formuoti mokymosi visą gyvenimą pradmenis ir mažinti pasitraukimo iš mokymosi proceso riziką.

1.1 pav. „Švietimo visiems“ veiksmų plano ir nacionalinių švietimo strategijų ryšys

Nacionaliniai švietimo tikslai, kurie turėjo įtakos Lietuvos „Švietimo visiems“ siekiniams. 2003 m. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo redakcija prasidėjo tokiu švietimo misijos apibrėžimu:

Švietimas – veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus. Mokytis – prigimtinė kiekvieno žmogaus teisė.

Švietimas – asmens, visuomenės ir valstybės ateities kūrimo būdas. Jis grindžiamas žmogaus nelygstamos vertės, jo pasirinkimo laisvės, dorinės atsakomybės pripažinimu, demokratiniais santykiais, šalies kultūros tradicijomis. Švietimas saugo ir kuria tautos ta-

⁵ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. nutarimu Nr. 1057.

patybę, perduoda vertybes, kurios daro žmogaus gyvenimą prasmingą, visuomenės gyvenimą – darnų ir solidarų, valstybės – pažangų ir saugų.

Švietimas savo paskirtį geriausiai atlieka, kai jo raida lenkia bendrąją visuomenės raidą. Todėl jis yra prioritetiškai valstybės remiama visuomenės raidos sritis.

Be to, įstatyme pateikti švietimo sistemos veiklos organizavimo principai – lygios galimybės, kontekstualumas, veiksmingumas ir tęstinumas – kurių pirmasis ir paskutinis labai susiję su „Švietimo visiems“ idealais:

lygios galimybės – švietimo sistema yra socialiai teisinga, ji užtikrina asmenų lygybę, nepaisant jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų; kiekvienam asmeniui ji laiduoja švietimo prieinamumą, bendrojo išsilavinimo bei pirmosios kvalifikacijos įgijimą ir sudaro sąlygas tobulinti turimą kvalifikaciją ar įgyti naują;

tęstinumas – švietimo sistema yra lanksti, atvira, pagrįsta įvairių formų ir institucijų sąveika; ji sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui mokytis visą gyvenimą.

*Valstybinė švietimo strategija 2003–2012 metams*⁶ buvo rengiama kaip nacionalinio susitarimo dokumentas – inicijavus šalies Prezidentui, atlikus parengiamąją švietimo būklės analizę, į gairių kūrimo darbo grupę įtraukus įvairiose įstaigose dirbančius asmenis, organizuojant viešus svarstymus įvairiose auditorijose. Galutinį dokumento variantą tvirtinto LR Seimas. *Strategijoje* buvo dar patikslintos švietimą grindžiančios vertybės (*asmens nelygstamos vertės ir orumo, artimo meilės, prigimtinių žmonių lygybės, žmogaus laisvių ir teisių, tolerancijos, demokratiškos visuomenės santykių*) ir pakartoti humaniško, demokratiško bei atsinaujinimo principai, kuriais Lietuvos švietimas rėmėsi nuo šalies Nepriklausomybės paskelbimo (1990 m.). *Strategijoje* pateikti trys pagrindiniai švietimo plėtotės siekiai, kurie papildė *Švietimo įstatyme* skirtą dėmesį švietimo prieinamumui, teisingumui ir tęstinumui nauju – švietimo kokybės – akcentu:

1) sukuriama veiksminga ir darni, atsakingu valdymu, tikslingu finansavimu ir racionali išteklių naudojimu pagrįsta švietimo sistema;

2) išplėtojama tęstinė, mokymąsi visą gyvenimą laiduojanti ir prieinama, socialiai teisinga švietimo sistema;

3) užtikrinama švietimo kokybė, atitinkanti atviroje pilietinėje visuomenėje ir rinkos ūkyje gyvenančio asmens, visuotinius dabarties pasaulio visuomenės poreikius.

Taigi nacionalinės „Švietimo visiems“ strategijos rengimo metu šalies švietimas turėjo aiškius, dar kartą permąstytus ir sutartus vertybinius orientyrus. Jiems įgyvendinti numatytų priemonių sąrašas buvo labai ilgas, skirtas įvairioms problemoms spręsti. Toliau pateikiamas tik kryptių sąrašas:

1) kad būtų užtikrinamas švietimo plėtotės efektyvumas ir darna:

- įdiegiama atsakingo valdymo sistema, pagrįsta periodiška visų švietimo lygių būklės analize, į švietimo tobulinimą orientuota vadybos kultūra, visuomenės informavimu ir dalyvavimu;
- švietimo finansavimas ir išteklių naudojimas reformuojamas taip, kad padėtų švietimo sistemai geriau prisitaikyti prie laisvosios rinkos ir užtikrintų geresnį švietimo prieinamumą bei kokybę;

⁶ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. IX-1700.

- sukuriamas lanksti ir atvira švietimo struktūra, sujungianti bendrąjį ugdymą, profesinį mokymą, studijas, formalaus, neformalaus mokymosi ir savišvietos formas į bendrą švietimo erdvę;
 - sukuriamas efektyvumo, prieinamumo ir kokybės reikalavimus atitinkantis mokyklų tinklas;
 - užtikrinamas mokyklų, reorganizuotų pertvarkant švietimo tinklą, mokinių vežimas į kitą artimiausią mokyklą, išplėtojama visų toli nuo mokyklos kaimuose ir priemiesčiuose gyvenančių mokinių bei neįgalių mokinių vežimo į mokyklą ir iš jos specialiu transportu sistema;
 - pasirūpinama naujomis mokytojų darbo vietomis ir galimybėmis įgyti naujų kvalifikacijų;
 - mokyklos atveriamos darbo rinkai, išplėtojamoms socialinės ir kultūrinės mokyklų funkcijos ir taip stiprinamas švietimo ir gyvenimo praktikos ryšys.
- 2) kad būtų užtikrinamas švietimo plėtotės prieinamumas, tęstinumas ir socialinis teisingumas:
- laiduojamos lygios mokymosi starto galimybės;
 - sukuriamas šeimų pedagoginio informavimo ir konsultavimo sistema;
 - išplečiamos ikimokyklinio ugdymo paslaugos. Ikimokyklinis ugdymas visų pirma atveriamas socialinę atskirtį patiriantiems ir socialinės rizikos šeimų vaikams;
 - sukuriamas ir išplėtojamas visuotinio priešmokyklinio ugdymo sistema;
 - pradedama teikti kryptinga pedagoginė, kultūrinė parama visoms vaikų auginančioms socialinės rizikos šeimoms;
 - užtikrinamos socialiai teisingos mokymosi ir studijų sąlygos;
 - sudaromos sąlygos mokytis visą gyvenimą.
- 3) kad būtų užtikrinta švietimo plėtotės kokybė:
- atnaujinamas ir su naujomis asmens kompetencijomis susiejamas švietimo turinys;
 - atnaujinamas mokytojų rengimas ir darbas;
 - modernizuojami švietimo tyrimai ir vertinimas;
 - modernizuojamas bendrasis ugdymas, atnaujinamos mokyklos ir pagerinamas švietimo aprūpinimas.

Konkretūs *Valstybinėje švietimo strategijoje* numatyti siekiniai – iki 2012 metų pasiekti, kad:

1) visi vaikai, ypač iš socialiai remtinų šeimų, turėtų sąlygas pasirengti mokyklai ir pradėti ją lankyti; visiems socialiai remtinų šeimų vaikams (nuo trejų metų) būtų užtikrintas nemokamas ikimokyklinis ugdymas; priešmokyklinis ugdymas taptų visuotinis;

2) būtų sudarytos būtinausios socialinės mokymosi ir studijų sąlygos visiems jų stojojantiems asmenims;

3) ne mažiau kaip 95 procentai vaikų įgytų pagrindinį išsilavinimą;

4) ne mažiau kaip 95 procentai vaikų, įgijusių pagrindinį išsilavinimą, mokytojai toliau ir įgytų vidurinį išsilavinimą arba vidurinį išsilavinimą ir darbo rinkoje paklausią profesinę kvalifikaciją;

5) visi specialiųjų poreikių vaikai ir jaunimas turėtų galimybę mokytis visų tipų mo-

kyklose jiems palankioje ugdymo aplinkoje pagal formaliojo ir neformaliojo švietimo programas;

6) kiekvienas Lietuvos pilietis turėtų galimybę studijuoti aukštojoje mokykloje pasirinktu būdu (nuotolinės, neakivaizdinės ir kitos studijos) ir daugiau kaip 60 procentų Lietuvos jaunuolių įgytų aukštąjį universitetinį arba neuniversitetinį išsilavinimą;

7) visi bendrojo pagrindinio, vidurinio išsilavinimo ar profesinės kvalifikacijos neįgiję Lietuvos gyventojai, visų pirma jaunuoliai ir jaunuolės, būtų kviečiami ir skatinami mokytis; nubyrančių ir anksti švietimo sistemą paliekančių jaunuolių (18–24 metų asmenų, turinčių tik pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą ir netęsiančių mokymosi ar profesinio rengimosi) procentinė dalis neviršytų 9 procentų; asmenų, įgijusių nors vidurinį išsilavinimą, procentinė dalis 25–59 metų amžiaus grupėje pasiektų daugiau nei 80 procentų;

8) Lietuvos gyventojai turėtų realias galimybes mokytis visą gyvenimą, nuolat atnaujinti ir plėtoti savo gebėjimus; kasmet mokytoji ne mažiau kaip 15 procentų darbingo amžiaus suaugusių šalies gyventojų;

9) ne mažiau kaip 85 procentai darbingo amžiaus Lietuvos gyventojų turėtų realias galimybes ir gebėtų naudotis kompiuterinėmis informacinėmis technologijomis;

10) penkiolikmečių mokinių, nepasiekiančių minimalaus skaitymo, rašymo, matematikos, gamtos ir socialinių mokslų raštingumo lygmens, procentinė dalis sumažėtų perpus;

11) jaunimo ir suaugusiųjų, dalyvaujančių nevyriausybinų ir visuomeninių organizacijų veikloje, skaičius išaugtų bent dvigubai;

12) ne mažiau kaip 70 procentų mokinių, baigiančių pagrindinę bendrojo ugdymo mokyklą, pirmosios užsienio kalbos įgūdžiai atitiktų siūlomą „Slenksčio“ lygmenį; ne mažiau kaip 70 procentų mokinių, baigiančių vidurinę bendrojo ugdymo mokyklą, būtų įgiję: pirmosios užsienio kalbos įgūdžius, atitinkančius „Aukštumos“ lygmenį, o antrosios užsienio kalbos – „Slenksčio“ lygmenį;

13) vaikinų ir merginų, baigiančių matematikos, informatikos, gamtos mokslų ir technologijų studijas, skaičiaus santykinis skirtumas sumažėtų bent perpus.

Tokiame viso šalies švietimo raidos permąstymo kontekste pasaulinės „Švietimo visiems“ programos tikslai atrodė siauroki. Kai kurie iš jų Lietuvai nebebuvo aktualūs, nes jau pasiekti (nemokamas ir privalomas visuotinis pradinis išsilavinimas, suaugusiųjų raštingumas, lyčių lygybė švietime). Tačiau netenkino ikimokyklinio ugdymo aprėptys, pagrindinio ugdymo kokybė ir mokymosi visą gyvenimą lygis.

Regionui bendros švietimo problemos ir tikslai. Nacionalinio „Švietimo visiems“ veiksmų plano rengimo metu Lietuva, kaip ir kitos Rytų Europos šalys, išgyveno šiuos sunkumus:

1) mažėjo lėšų, skiriamų švietimui, perkamoji galia;

2) kilo švietimo aprūpinimo problemų, ypač mokytojų atlyginimų mokėjimo, mokyimo priemonių parūpinimo, mokyklų pastatų atnaujinimo;

3) atsirado sisteminių nelygybės ir neprieinamumo požymių – prastesnė ugdymo kokybė tolydžio mažėjančiose kaimo mokyklose; menkas ikimokyklinio ugdymo prieinamumas skurstančioms, ypač kaimo, šeimoms⁷.

⁷ Žr. V. Vėbraitės kalbą „Nacionalinio Švietimo forumo ištakos ir veikla“, perskaitytą 2003 m. spalio 9 d. Šėtainiuose: http://www.forumas.smm.lt/veikla-konf_ked-vebr.html.

„Švietimo visiems“ sampratos adaptavimui turėjo įtakos ir pasaulio regiono, kuriam priskirta Lietuva – Europos bei Šiaurės Amerikos – požiūris į svarbiausius visuotinio švietimo uždavinius. O jis rėmėsi plačia „bazinio“ ugdymo ir išsilavinimo samprata:

1) Baziniam išsilavinimui įgyti reikia vis daugiau laiko, nes žinių kiekis auga, o jų svarba taip pat didėja.

2) Bazinis išsilavinimas turėtų būti matuojamas ne vien apibrėžtu mokykloje praleistų metų skaičiumi, bet įgytomis žiniomis, gebėjimais, nuostatomis.

3) Bazinis išsilavinimas būtinas kiekvienam, kad sėkmingai integruotųsi į šalies ekonominę gyvenimą.

4) Valstybės institucijos nebegali vienos pačios nustatyti ugdymo turinio; visuomenės ir socialinių partnerių nuostatos tampa vis svaresnės, o informacijos šaltiniai, prie kurių vaikai prieina, pranoksta mokyklos pasiūlą. Mokyklai tenka konkuruoti.

5) Kadangi visuomenė vis sparčiau kinta, privalome mokyti visą gyvenimą; taigi mokymasis mokytis yra pats svarbiausias įgūdis. Pagrindinio ugdymo prieinamumas mokyklą metusiems jaunuoliams ir suaugusiesiems – būtinas valstybės indėlis įgyvendinant šį siekį⁸.

Visos šios aplinkybės praplėtė švietimo visiems sampratą ir padėjo sukurti šalies kontekstą bei poreikius atitinkantį veiksmų planą.

⁸ Ten pat.

2. „Švietimo visiems“ 2000 m. iššūkiai ir 2015 m. siekiniai

II

2.1. Nacionalinio „Švietimo visiems“ veiksmų plano pagrindimas 2003 metais: problemos ir iššūkiai

Atkūrusi Nepriklausomybę, Lietuva įžengė į itin sparčios kaitos laikotarpį. Šią kaitą skatino tiek išoriniai, tiek vidiniai veiksniai: globalizacija, informacinės (žinių) visuomenės sklaida, rinkos principais grindžiama ūkio plėtra, didelio masto socialinės diferenciacijos ir atskirties procesai, demografinės tendencijos, Lietuvos integracija į Europos Sąjungos ekonominę, kultūrinę bei švietimo erdvę ir kt. Šių šalies raidą lemiančių procesų akivaizdoje Lietuvos visuomenė ir valstybė tolydžiu susidurdavo su ypatingo masto ir istorinės atsakomybės uždaviniu – maksimaliai išnaudoti minėtų procesų teikiamas galimybes šalies ūkinio, socialinio ir kultūrinio gyvenimo modernizacijai, visuomenės gerovės kėlimui, taip pat užkirsti kelią ar bent sušvelninti galimus neigiamus jų padarinius.

Sprendžiant šį uždavinį ypač svarbus vaidmuo tuo metu teko švietimui. Nors socialinis bei kultūrinis švietimo poveikis pozityviai šalies raidai stiprėjo, Lietuvos švietimo sistema dar neįstengė tinkamai parengti asmens bei visos visuomenės gyvenimui ir veiklai sparčiai besikeičiančiomis aplinkybėmis. Toliau plėtojant švietimą ypač svarbu buvo nutraukti uždarą ratą, susidariusį dėl žemo išsilavinimo, nedarbo ir skurdo ryšių.

Vienas reikšmingiausių išorinių veiksnių – globalizacija, daranti įtaką švietimo raidai visame pasaulyje. Globalizacijos procesų pagrindas – informacija ir inovacijos. Šių procesų poveikis mūsų visuomenei yra įvairialypis. Globalizacija sudarė palankias sąlygas sparčiai perimti pasaulinę patirtį ir pritaikyti šalies reikmėms, laisvai judėti kapitalui, įgyvendinti esminius darbo organizavimo pokyčius, keisti žmonių santykius. Kita vertus, globalizacijos veikiamoje visuomenėje tapo aktualūs tautinio ir kultūrinio tapatumo išsaugojimo bei puoselėjimo klausimai, sustiprėjo konkurencija darbo rinkoje, sumažėjo ne kvalifikuotos darbo jėgos paklausa. Svarbesnę reikšmę įgijo dirbančiųjų mąstymo, kalbiniai, matematiniai, komunikaciniai, informaciniai bei kompiuterinių technologijų taikymo gebėjimai.

Tokiomis aplinkybėmis švietimas turėjo padėti kurti visuomenės ateitį, užtikrinti aukštą piliečių dorinę brandą, ugdyti įvairiapuses šiuolaikines kompetencijas, naują kultūrinį, politinį ir ekonominį raštingumą. Išsilavinę, kompetentingi žmonės yra brangiausias šalies turtas, svarbiausia sėkmingos plėtotės ir konkurencingumo sąlyga. Ypatingą svarbą įgijo (ir tebeturi) visuotinis švietimo prieinamumas, išsilavinimo ir kompetencijų kokybė.

Reikšmingą įtaką krašto švietimui darė ir vidiniai veiksniai, ypač akivaizdžiai – demografiniai: mažėjantis gimstamumas, gyventojų migracija šalies viduje ir emigracija, kintanti šeimos padėtis ir kt. Per dešimtmetį iki 2000 m. Lietuvoje mažėjo natūralaus gyventojų prieaugio tempai (gyventojų skaičius mažėjo nuo 1992 m.), šeimos augino vis

mažiau vaikų, daugėjo ne santuokoje gimusių vaikų. Keičiantis ekonominiams santykiams, daugėjo skurdžiai gyvenančių ir asocialių šeimų, gaunančių socialines pašalpas. Skurstančių šeimų vaikai ne visada turėjo sąlygas tinkamai pasirengti lankyti mokyklą, išsiugdyti elementarius socialinius įgūdžius. Daugėjo mokyklose nemokamai maitinamų vaikų (apie 24 proc.), o nemokamas maitinimas kai kuriems buvo svarbiausias motyvas lankyti mokyklą.

- Stiprėjant Lietuvos visuomenės segmentacijai, regioniniams ir struktūriniais netolygumams, švietimo sistema turėjo užtikrinti visuomenės integralumą išlikdama kuo labiau visiems prieinama, teikiančia vienodai gerą ugdymą ir kompensuojančia gyvenimo sąlygų skirtumus.

Politinės ir ekonominės gyvenimo permainos turėjo įtakos visoms socialiai pažeidžiamoms gyventojų grupėms, kurios dėl kalbos barjero, išsilavinimo stokos, socialinio statuso prarado darbą arba negalėjo jo rasti, stokojo galimybių persikvalifikuoti, neturėjo motyvacijos nei mokytis, nei dirbti.

- Svarbus švietimo uždavinys – padėti socialiai pažeidžiamų grupių asmenims įgyti pagrindinį bei vidurinį išsilavinimą ir paklausią profesiją.

Dėl sumažėjusio vaikų skaičiaus buvo pradėta reorganizuoti arba uždarinėti ikimokyklinio ugdymo įstaigas ir pradines mokyklas. Buvo prognozuojamas ir tolesnis pradinėjų klasių mokinių skaičiaus mažėjimas, taip pat mokinių skaičiaus mažėjimas pagrindinėse, vidurinėse ir profesinėse mokyklose. Tokiu atveju buvo galima tikėtis, kad dalis pedagogų neteks darbo arba turės persikvalifikuoti.

- Esant tokiai padėčiai reikėjo persikirstyti neracionaliai naudojamus išteklius ir daugiau dėmesio skirti priešmokykliniam ugdymui, suaugusiųjų švietimui, pagrindinio išsilavinimo kokybės kėlimui; dalį pedagogų perkvalifikuoti darbui su priešmokyklinėmis grupėmis; teikti paramą mokiniams, patiriantiems ugdymosi sunkumų; dirbti su suaugusiaisiais; tuštėjančiose švietimo įstaigose organizuoti suaugusiųjų mokymą.

Švietimo būklė priklausė ir nuo Lietuvoje vykstančių politinio, ūkinio bei socialinio gyvenimo pokyčių. Tradicinių rinkų praradimas, socialinio saugumo normas pažeidžianti rinkos ekonomikos plėtra, ribotos krašto konkurencinės galios lėmė gilėjančią visuomenės socialinį susiskaidymą, didėjančią nedarbą. Ypač dideli buvo teritoriniai nedarbo skirtumai. Kaimo vietovėse nedarbas sudarė apie 40 proc. Nors nedarbo lygis išliko gana aukštas, išaugo kvalifikuoto darbo paklausa. Tai padidino aukštojo mokslo ir viso švietimo prestižą ir bendrą besimokančiųjų skaičių. Gyventojų užimtumo pagal išsilavinimą duomenys rodė, kad lengviausiai darbą susirasdavo įgijusieji aukštąjį ir aukštesnįjį išsilavinimą (maždaug 74 proc.), sunkiausiai – įgijusieji pagrindinį ir pradinį išsilavinimą (tik 23 proc.). Augo nekvalifikuotų, neišsilavinusių jaunų vyrų nedarbas. Skaudžiausiai darbo rinkos pokyčiai palietė menkai išsilavinusį jaunimą.

- Dėl augančios kvalifikuotų darbininkų ir specialistų, įgijusių aukštąjį bei aukštesnįjį išsilavinimą, paklausos didėjo kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo poreikis. Švietimo sistemai reikėjo sukurti atitinkamų švietimo paslaugų pasiūlą.

Skaudi Lietuvos bendrojo ugdymo problema buvo antramečiavimas. Pavyzdžiui, 2000–2001 m. m. kursą kartoti liko 0,6 proc. mokinių. Kursą kartoti likę mokiniai vėliau

neretai nutraukdavo mokslą. Nors kelerius metus iki 2000 m. nutraukusių mokslą mokinių skaičius jau mažėjo, tačiau išliko gana didelis. 2001 m. mokslą nutraukė daugiau kaip 10 tūkstančių dieninių bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų mokinių. Dėl mokinių nubybrėjimo ir antramečiavimo Lietuvoje buvo gana žemas pagrindinės mokyklos baigimo koeficientas – tik apie 77 proc. prieš dešimt metų į pirmąją klasę atėjusių vaikų sugebėdavo įgyti pagrindinį išsilavinimą. Likusieji nutraukdavo mokslą ir prarasdavo galimybę įgyti aukštesnę kvalifikaciją ar siekti aukštesnio išsilavinimo.

- Šis faktas bene ryškiausiai parodė didžiulį poreikį gerinti ne tik kokybinius, bet ir kiekybinius pagrindinio išsilavinimo rodiklius. Asmenys, neįgiję pagrindinio išsilavinimo, ypač dažnai tampa bedarbiais, todėl itin svarbu buvo siekti aukštesnio pagrindinės mokyklos baigimo koeficiento, kuris daugumoje išsivysčiusių šalių viršijo 0,9.

Mokymosi motyvacijos stoka – svarbi pamokų praleidimo, antramečiavimo, mokyklos nelankymo ir pašalinimo iš mokyklos priežastis. Mokymosi motyvacijos stokos priežastys dažniausiai buvo susijusios su asmeninėmis mokinio savybėmis ir patirtimi, individualiais mokymosi sunkumais, neigiamu mokytojų požiūriu į mokinį, sumažėjusiu pasitikėjimu savo jėgomis ir kt. Dalis mokinių vengė mokyklos dėl pernelyg akademiško, nepatrauklaus ugdymo proceso, kurio turinys ir metodai ne visada atitinka amžiaus tarpsnių reikalavimus. Nemažai mokinių dėl nuolatinių mokymosi nesėkmių, jų orumą žeidžiančios vertinimo sistemos jausdavo mokyklos baimę.

- Nenoras mokytis tapo viena rimčiausių bendrojo ugdymo problemų. Mokymosi motyvacijos didinimas tapo ypatingu bendrojo ugdymo mokyklos ir švietimo bendruomenės uždaviniu.

Siekiant užtikrinti ugdymo kokybę ir racionaliau panaudoti švietimui skirtas lėšas, Lietuvoje vykdyta bendrojo ugdymo švietimo įstaigų tinklo pertvarka. Ji buvo grindžiama švietimo prieinamumo ir visuotinum principais. Pertvarkant mokyklų tinklą susidurta su įvairiais sunkumais: istoriškai susiklosčiusio švietimo įstaigų tinklo nelankstumu; labai netolygiu gyventojų tankumu ir demografinių tendencijų įvairove; sociokultūriniais ir ekonominiais regionų skirtumais; neefektyviu ar nepakankamu švietimo finansavimu; galimu mokytojų nedarbo padidėjimu; vietos bendruomenių nenoru prarasti kultūros židinį, kurio vaidmenį atlieka mokykla. Todėl ne visada pavyko padaryti optimaliausius, švietimo kokybės ir prieinamumo požiūriu, tinklo pertvarkos sprendimus. Retai apgyvendintose vietovėse ne visada ekonomiškai racionalu išlaikyti švietimo įstaigas, tačiau jas uždarius mokiniams tapo kebliau pasiekti reikiamą mokyklą. Todėl mokinius pradėta vežioti mokykliniais autobusais. 2000–2001 m. m. įvairiais būdais į mokyklas buvo vežama daugiau kaip 84 tūkst. mokinių.

- Mokinių vežimo poreikiai buvo tenkinami ne visiškai. Tam, kad visi bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai patogiai galėtų pasiekti klases, reikėjo dar apie 600 mokyklų autobusų.

Dėl įvairių priežasčių kasmet blogėjo bendrojo ugdymo mokyklų mokinių sveikata, daugėjo mokinių, turinčių regos, laikysenos sutrikimų, stuburo iškrypimų, sergančių virškinamojo trakto ligomis. Daugeliui mokinių tai tapdavo rimta kliūtimi siekiant įgyti norimą išsilavinimą. Apie 9 proc. mokinių buvo nustatyti įvairaus lygio specialieji ug-

dymosi poreikiai. Mokinių sveikatai, be kitų žalingų veiksnių, kenkė ir įvairūs žalingi įpročiai – rūkymas, alkoholio, narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimas. Kaip viena iš šio reiškinių priežasčių buvo nurodoma nepalanki mokymuisi socialinė aplinka, kita svarbi priežastis – pernelyg didelis mokyklinis nerimas, mokyklos baimė.

154 bendrojo ugdymo mokyklos (neįskaitant pradinį mokyklų) neturėjo valgyklų, todėl nebuvo galimybių organizuoti mokinių maitinimo karštu maistu. Be to, 2000–2001 m. m. dar 35 mokyklų valgyklos buvo uždarytos.

- Aktualiu uždaviniu tapo tinkamų socialinių sąlygų mokiniams sudarymas, įskaitant tinkamą maitinimą ir sveikatos priežiūrą.

Ne visų bendrojo ugdymo mokyklų pastatų ir įrangos būklė buvo patenkinama. Seni mokyklų pastatai neatitiko reikalavimų dėl susidėvėjimo ir dėl pakitusio požiūrio į higieninius reikalavimus ir energijos taupymą. Net 16-oje rajonų nė vienai mokyklai nebuvo išduoti leidimai-higienos pasai. Net 171-oje vidurinėje ir pagrindinėje mokykloje nebuvo sporto salių, daugeliui esamų sporto salių reikėjo skubaus remonto, nemažai daliai mokinių netiko klasių suolai.

- Išliko mokyklų renovacijos būtinybė.

Dėl lėšų stygiaus kilo rimtų mokyklų aprūpinimo mokymo ir vaizdinėmis priemonėmis sunkumų. Per ketverius metus iki 2002 metų trečdaliu sumažėjo leidybai iš valstybės švietimo biudžeto skirtų lėšų suma. Tuo metu vidutinė centralizuotai perkamų vadovėlių kaina buvo 12–13 Lt, o vieno mokinio vadovėliams skirta 17,6 Lt, kurių pakako įsigyti tik vienam vadovėliui.

- Tuometiniu ekspertų vertinimu, norint aprūpinti mokyklas šiuolaikiškais vadovėliais, vadovėlių fondą kasmet reikėję atnaujinti ketvirtadaliu, kiekvieno mokinio vadovėlių rinkinį papildant 3–4 naujai išleistais vadovėliais. Perėjus prie naujos mokyklų finansavimo tvarkos (mokinio krepšelio metodikos), vadovėliams įsigyti buvo numatyta skirti daugiau kaip 30 Lt. Tai turėjo pagerinti aprūpinimo vadovėliais padėtį, bet vargu ar galėjo išspręsti problemą.

Mokyklų aprūpinimas kompiuteriais ir informacinėmis technologijomis vis dar neatitiko tų dienų reikalavimų. Mokinių ir kompiuterių skaičiaus santykis, lyginant jį atskirose savivaldybėse, buvo labai nevienodas. Trūko skaitmeninių mokomųjų priemonių lietuvių kalba.

- Informacinių komunikacinių technologijų diegimas mokyklose ir jų taikymo gebėjimų stiprinimas tapo svarbiu švietimo uždaviniu.

Vykstant švietimo pertvarkai, keitėsi mokytojo vaidmuo ugdymo procese. Vis dar buvo mokytojų, vengiančių dirbti su motyvacijos neturinčiais, menkesnių gabumų vaikais, dėmesį sutelkiančių į gabiuosius. Pedagogai buvo nepakankamai pasirengę dirbti su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais, nors dauguma šių vaikų jau buvo mokomi įprastose bendrojo ugdymo mokyklose kartu su pagrindiniu mokinių srautu. Pedagogų dalyko specialistų dalis lyginant su visais pedagogais neviršijo 70 proc. Pedagoginių studijų turinys keitėsi lėčiau, nei vyko bendrojo ugdymo mokyklos reforma, ir todėl ne visai atitiko realius mokyklos poreikius.

- Kadangi dar ne visi mokytojai buvo pakankamai pasirengę atlikti pakitusį savo vaidmenį, išliko rimtų problemų rengiant pedagogus.

Globalizacijos procesas ir žinių visuomenės kūrimasis vertė nesitenkinti tik tomis kompetencijomis, kurias mokytojai įgydavo studijuodami aukštosiose mokyklose. Egzistuojanti kvalifikacijos sistema vis dar buvo nepakankamai efektyvi. Grįžę iš kvalifikacijos kursų pedagogai dažnai nepritaikydavo įgytų žinių. Kaip rodė kitų šalių patyrimas, tik tobulinant kvalifikaciją komandoje, kartu su kitais tos pačios mokyklos mokytojais, galima užtikrinti stabilesnius pedagogų tobulinimosi rezultatus. Dauguma mokytojų vis dar negebėdavo veiksmingai naudotis kompiuterinėmis technologijomis.

- užtikrinant ugdymo kokybę labai svarbu tobulinti pedagogų kvalifikaciją, jiems jau dirbant mokytojo darbą;
- tobulinant kvalifikaciją daugiau dėmesio reikėjo skirti mokytojų kompiuteriniam raštingumui gerinti ir ugdyti pedagogų gebėjimą kompiuterines technologijas taikyti mokymui ir mokymuisi.

Pateiktoje apžvalgoje nurodytų spragų ir trūkumų šalinimas tapo vienu svarbiausių tolesnės Lietuvos švietimo pertvarkos tikslų. Jo įgyvendinimas turėjo paskatinti visų švietimo sistemos grandžių, tarp jų ir pagrindinio ugdymo, pažangą. Kryptingam šio tikslo įgyvendinimui buvo skirti ir Lietuvos „Švietimo visiems“ veiksmų plano gairėse numatyti uždaviniai.

2.2. Lietuvos „Švietimo visiems“ veiksmų planas

Tikslas

Iniciatyvos „Švietimas visiems“ tikslas – tęsiant Lietuvos švietimo pertvarką užtikrinti, kad švietimo sistema būtų nuolat tobulinama ir suteiktų visiems Lietuvos gyventojams tokį pagrindinį išsilavinimą, kuris:

- būtų kokybiškas ir atitiktų kiekvieno besimokančiojo poreikius, polinkius ir galimybes;
- įgalintų asmenį sėkmingai tęsti mokymąsi ir įgyti vidurinį išsilavinimą;
- atitiktų mokymosi gyventi kartu bei subalansuotosios plėtros principus ir prisidėtų prie atviros demokratinės visuomenės plėtros;
- padėtų rengti asmenį žinių visuomenei, gyvenimui sparčios kaitos sąlygomis ir mokymuisi visą gyvenimą;
- padėtų sėkmingai integruotis į Europą ir pasaulį.

Uždaviniai

Iniciatyvos „Švietimas visiems“ uždaviniai:

1. Formuoti nuostatą, kad vienas iš svarbiausių pagrindinio ir vidurinio ugdymo uždavinių yra rengti asmenį mokymuisi visą gyvenimą.
2. Stiprinti pedagogų, kitų su bendruoju ugdymu susijusių darbuotojų, politikų ir visos visuomenės nusiteikimą rūpintis kiekvieno mokinio ugdymo sėkme, sukuriant glaudžius ryšius tarp švietimo pakopų ir įstaigų, siūlant įvairias programas, didinant mokinių mobilumą.
3. Padėti mokykloms tapti atviroms tiek besimokantiesiems, tiek vietos bendruomenėms bei švietimo socialiniams partneriams.

4. Siekti aukštesnės pagrindinio ir vidurinio išsilavinimo kokybės, skatinant savivaldybes, apskritis formuoti savarankišką švietimo politiką ir diegiant kokybės vadybą visuose švietimo lygmenyse.
5. Užtikrinti vienodas mokyklinio starto galimybes. Ankstyvąjį vaikų ugdymą ir priežiūrą glaudžiau sieti su tėvų švietimu.
6. Atnaujinti ugdymo turinį ir ugdymo bei vertinimo metodus, atsižvelgiant į žinių visuomenei būdingą spartų informacijos gausėjimą bei subalansuotosios plėtros aktualumą. Daugiau dėmesio skirti bendrųjų gebėjimų, gyvenimo įgūdžių bei žinių, visuomenei būtinų naujoms kompetencijoms ugdyti.
7. Suteikti ugdymo turiniui kontekstą, kuris skatintų mokinių pilietinės savimonės brendimą, tautinę savigarbą, didžiavimąsi šalies istorija ir kultūra, pasitikėjimą Lietuvos valstybe ir žmonėmis, aktyvų, demokratišką pilietiškumą.
8. Ugdyti pedagogų poreikį nuolat tobulinti savo darbą ir gebėjimą veikti sparčios kaitos sąlygomis. Skatinti ir mokyti juos savarankiškai spręsti klausimus, susijusius su ugdymo procesu.
9. Kurti sveiką, saugią ir jaukią ugdymo aplinką, skatinančią ir padedančią mokytis.
10. Plėtoti suaugusiųjų švietimą ir tolesnį mokymąsi.

Sėkmės kriterijai (siekiniai)

1 lentelė. Lietuvos nacionalinio „Švietimo visiems“ veiksmų plano tikslų ir uždavinių įgyvendinimas bus vertinamas pagal šiuos sėkmės kriterijus:

Iki 2007 m. pasiekti, kad:	Iki 2015 metų pasiekti, kad:
1. Būtų įgyvendintas visuotinis priešmokyklinis ugdymas.	1. Visiems vaikams būtų užtikrintos realios sąlygos lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigas nuo trejų metų.
2. Daugiau kaip 90 proc. mokyklinio amžiaus grupės mokinių baigtų pagrindinę mokyklą ir įgytų pagrindinį išsilavinimą iki jiems sueis 18 metų.	2. Daugiau kaip 95 proc. mokyklinio amžiaus grupės mokinių baigtų pagrindinę mokyklą ir įgytų pagrindinį išsilavinimą iki jiems sueis 18 metų.
3. Daugiau kaip 75 proc. mokinių baigtų vidurinę mokyklą ir įgytų vidurinį išsilavinimą iki jiems sueis 20 metų.	3. 25–59 metų asmenų, turinčių bent vidurinį išsilavinimą, dalis pasiektų 80 proc. ar daugiau.
4. Nubyrančių ir anksti švietimo sistemą paliekančių jaunuolių (18–24 metų asmenų, turinčių tik pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą ir netęsiančių mokymosi ar profesinio rengimosi) dalis neviršytų 20 proc.	4. Nubyrančių ir anksti švietimo sistemą paliekančių jaunuolių (18–24 metų asmenų, turinčių tik pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą ir netęsiančių mokymosi ar profesinio rengimosi) dalis neviršytų 9 proc.
5. Pagrindinį išsilavinimą per metus įgytų ne mažiau kaip 1 500 jo neturinčių suaugusių asmenų.	5. Jaunimas ir suaugusieji, iškritę iš švietimo sistemos ir neįgiję pagrindinio išsilavinimo, turėtų galimybę grįžti ir mokytis toliau. Pagrindinį išsilavinimą kas metai įgytų ne mažiau kaip 5 000 jo neturinčių suaugusių asmenų.
6. Pedagogines psichologines tarnybas turėtų 80 proc. savivaldybių.	6. Pedagogines psichologines tarnybas turėtų visos savivaldybės.
7. Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių ir neįgyjančių pagrindinio išsilavinimo, skaičius sumažėtų 20 proc.	7. Pagerėtų vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, besimokančių drauge su bendraamžiais įpratinėse bendrojo ugdymo mokyklose, mokymosi rezultatai – vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių ir neįgyjančių pagrindinio išsilavinimo, skaičius sumažėtų perpus ir ne mažiau kaip 50 proc. šios grupės vaikų įgytų vidurinį išsilavinimą.

Iki 2007 m. pasiekti, kad:	Iki 2015 metų pasiekti, kad:
8. Pradinio ir pagrindinio ugdymo turinys būtų atnaujintas, atsižvelgiant į nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų rezultatus.	8. Bendrojo ugdymo turinys būtų sistemiskai derinamas su švietimo socialiniais partneriais, periodiškai atliekant jų poreikių analizę ir pagrindinio bei vidurinio išsilavinimo kokybės vertinimą.
9. Penkiolikmečių mokinių, nepasiekiančių minimalaus skaitymo, rašymo, matematikos, gamtos mokslų ir socialinių mokslų raštingumo lygmens, dalis sumažėtų nors 15 proc.	9. Penkiolikmečių mokinių, nepasiekiančių minimalaus skaitymo, rašymo, matematikos, gamtos mokslų ir socialinių mokslų raštingumo lygmens, procentinė dalis sumažėtų bent per pusę.
10. Mokinių kompiuterinio raštingumo standartuose numatyti kompiuterinio raštingumo pagrindai būtų suteikiami ne mažiau kaip 80 proc. mokinių, įgyjančių pagrindinį išsilavinimą.	10. Pagrindinę mokyklą baigę mokiniai būtų įgiję informacinei visuomenei būtinų naujų kompetencijų – informacinių technologijų, užsienio kalbų, verslumo, ekonominio raštingumo – pagrindus.
11. Besimokančių darbingo amžiaus (25–64 metų) asmenų santykinė dalis išaugtų nors iki 8 proc.	11. Besimokančių darbingo amžiaus (25–64 metų) asmenų santykinė dalis išaugtų bent iki 15 proc.

3. Pažanga įgyvendinant „Švietimo visiems“ tikslus

Jau minėta, kad kai kurių pasaulinės iniciatyvos „Švietimas visiems“ siekinių nebuvo prasmės traukti į nacionalinį veiksmų planą, nes jie buvo pasiekti. Kitus teko adaptuoti atsižvelgiant į šalies kontekstą. Šio skyriaus įvaduose trumpai apžvelgiamas ir pasaulinės iniciatyvos, ir nacionalinių siekinių įgyvendinimas išlaikant pirmosios tikslų klasifikaciją.

3.1. Ankstyvojo vaikų ugdymo plėtra

1 tikslas. Plėsti ir gerinti visapusišką ikimokyklinį ugdymą ir priežiūrą (ypač labiausiai pažeidžiamoms šeimoms ir socialiai remtiniams vaikams).

Svarbiausi pasiekimai

- Priešmokyklinis ugdymas – vieneri ugdymo metai, skirti pasiruošti mokyklai ir suvienodinti ugdymo starto galimybes – paskelbtas visuotiniu 2003 m. Jis teikiamas ikimokyklinio ugdymo įstaigose arba mokyklose. 2013 m. 93,2 proc. į pirmą klasę atėjusių mokinių buvo lankę ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo grupę.
- Šalies siekis iki 2015 m. visiems vaikams nuo trejų metų užtikrinti realias sąlygas lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigas įgyvendintas gana sėkmingai – ikimokyklinio ugdymo (3–6 metų vaikų) aprėptis išaugo nuo 53 proc. 2000 m. iki 82 proc. 2012 m.
- Siekdama pagerinti ikimokyklinio ugdymo prieinamumą, valstybė per šį laikotarpį rūpinosi ne tik vietų skaičiaus valstybinėse ugdymo įstaigose didinimu, bet taip pat įvedė ikimokyklinuko krepšelį 4-ioms ugdymo valandoms per dieną finansuoti. Ikimokyklinio ugdymo krepšelio, skiriamo neatsižvelgiant į tai, kokio pavaldumo – valstybinėje ar privačioje – įstaigoje ugdomas vaikas, įvedimas stabilizavo finansavimą ir sudarė ekonomines paskatas privatiems darželiams steigti: jų skaičius padidėjo nuo 4 (2010 m.) iki 61 (2013 m.). Tai padėjo spręsti vietų trūkumo miesto darželiuose problemą. Vaikų, lankančių ikimokyklinio ugdymo įstaigas, skaičius nuo 2010 m. iki 2013 m. pavasario padidėjo apie 13 tūkst. (ŠMM duomenys). Vaikų iki 3 metų ugdymo aprėptis 2010–2012 m. išaugo nuo 22,6 iki 31,4 proc., 3–6 metų vaikų ugdymo aprėptis – nuo 79,3 iki 82 proc. (LSD duomenys), taigi „ikimokyklinuko krepšelio“ principo taikymas buvo veiksmingas.

Spręstinos problemos

- Ikimokyklinio ugdymo prieinamumas nėra tolygus. Didmiesčių valstybinėse ikimokyklinio ugdymo įstaigose vietų paklausa viršija pasiūlą, o ugdymas nevalstybinėse įstaigose daugumai gyventojų yra per brangus (2013 m. jas lankė tik 2,8 proc. visų ugdomų vaikų). Kaime šeimoms sunkiau leisti vaikus į ikimokyklinio ugdymo įstaigas dėl išlaidų ir kai kuriose vietovėse didokų atstumų nuo namų iki ugdymo įstaigos.

- Vienam vaikui tenkantis ikimokyklinio ugdymo finansavimas pastaraisiais metais mažėjo, nes įvedus ikimokyklinuko krepšėlį nebuvo numatyta, jog ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankančių vaikų skaičius didės sparčiau, nei augo nacionalinės valdžios ir savivaldybių galimybės finansuoti ugdymą.
- Nepakankama ikimokyklinio ugdymo organizavimo formų ir turinio įvairovė – stinga lankstesnio darbo laiko grupių ir ugdymo programų, skirtų įvairiems ugdymosi poreikiams tenkinti: dvikalbiams ir kitakalbiams, į užsienį išvykusių tėvų, socialinės rizikos šeimų vaikams, taip pat vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių.
- Kadangi mažai jaunų specialistų renkami darbo vietas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose, jų personalas sparčiai sensta – greičiau nei kituose švietimo lygmenyse.

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo politika

Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas apibrėžtas pagrindiniame švietimą reglamentuojančiame įstatyme – *Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme* (2011). Jame įteisinta, kad ikimokyklinis ugdymas gali vykti pagal ikimokyklinio ugdymo programą nuo gimimo iki vaikai pradėdamas teikti priešmokyklinis arba pradinis ugdymas. Priešmokyklinis ugdymas vykdomas pagal vienerių metų priešmokyklinio ugdymo bendrąją programą ir vaikai pradėdamas teikti, kai tais kalendoriniais metais jam sueina 6 metai. Priešmokyklinis ugdymas gali būti teikiamas anksčiau tėvų (globėjų) prašymu, vadovaujantis švietimo ir mokslo ministro patvirtintu *Vaiko brandumo mokytis pagal priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas įvertinimo tvarkos aprašu*, bet ne anksčiau, negu jam sueina 5 metai. Nuo 2003 m. Lietuvoje įgyvendinamas visuotinis priešmokyklinis ugdymas tėvams paliekant teisę spręsti, ar savo vaiką ugdyti pagal priešmokyklinio ugdymo programą, ar išleisti jį į pirmą klasę nedalyvavusį tokioje programoje. Jei vaikas auga šeimoje, įrašytoje į socialinės rizikos šeimų apskaitą, tėvai (globėjai) stokoja socialinių ir (ar) pozityvios tėvystės įgūdžių, vaikui nustatytas neįgalumas ir (ar) vaiko tėvai (globėjai) nesudaro sąlygų tenkinti vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius ir pan., vaikui ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas gali būti privalomas. Nuo 2015 m. rugsėjo 1 d. numatoma pereiti prie privalomo priešmokyklinio ir visuotinio ikimokyklinio ugdymo.

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtotė numatyta pagrindiniuose strateginiuose Lietuvos dokumentuose. *Valstybės pažangos strategijoje* „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, kaip viena esminių pokyčių iniciatyvų, nurodomas siekis užtikrinti ikimokyklinio ugdymo prieinamumą, išplėtoti popamokinio užimtumo ir bendruomenės centrų veiklą, o tėvams sudaryti galimybes pasirinkti lankstų darbo grafiką.

Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje taip pat akcentuojama, kad būtina plėtoti alternatyvas švietimo sistemoje, kurios būtų prieinamos, patrauklios ir vertingos šiuo metu nepakankamai į mokymąsi įtrauktoms visuomenės grupėms. Viena iš šių grupių – ikimokyklinio amžiaus vaikai.

Tarp Šešioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 m. programos siekių yra ir šie:

- sudaryti galimybę kiekvienam vaikui lankyti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigą (plėtojant ikimokyklinio ugdymo infrastruktūrą ir steigiant ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes pradinėse mokyklose);
- siekti kokybiškų vaiko priežiūros ir ugdymo paslaugų (skatinant mažų pradinių mokyklų išsaugojimą ir naujų ugdymo įstaigų steigimą kaimo vietovėse, kuriant daugiafunkčius centrus, kuriuose būtų vykdomos pradinio, ikimokyklinio, priešmokyklinio ir kito neformaliojo vaikų švietimo programos);
- parengti ikimokyklinio ugdymo finansavimo metodiką, kuri garantuotų, kad į pedagogų darbo krūvį būtų įskaitytas laikas pasiręgti užsiėmimams su vaikais.

Minėtos programos prioritetinėmis veiklos priemonėmis numatyta siekti, kad daugiau vaikų nuo 4 metų iki privalomojo mokymosi pradžios būtų ugdoma ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose. 2012 m. šis rodiklis siekė 78 proc., 2016 m. turėtų siekti 84 proc.

Vis dėlto minėtuose dokumentuose ikimokykliniam ir priešmokykliniam ugdymui skiriamas nepakankamas dėmesys – jo nepakanka Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) įtvirtintoms nuostatomis įgyvendinti.

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo organizavimas

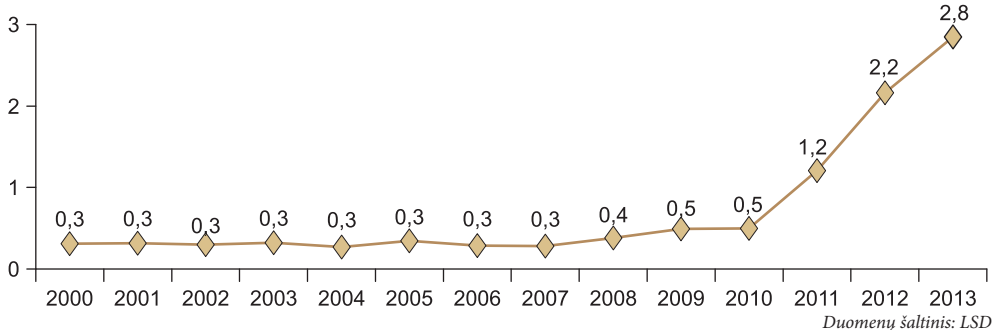
Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) numatyta, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos vykdo ikimokyklinio ugdymo ir bendrojo ugdymo mokyklos (lopšeliai, lopšeliai-darželiai, darželiai, mokyklos-darželiai, pradinės ir kt. mokyklos), laisvasis mokytojas ar kitas švietimo teikėjas. Įstatyme taip pat įteisintos nuostatos, kad nuo gimimo iki privalomojo mokymosi pradžios ikimokyklinio arba priešmokyklinio amžiaus vaikui ir jo tėvams (globėjams) kompleksiškai turi būti teikiama švietimo pagalba, socialinė parama ir sveikatos priežiūros paslaugos. Pagrindinis kompleksiškai teikiamos pagalbos tikslas – kuo arčiau gyvenamosios vietos užtikrinti veiksmingą vaikų ugdymąsi pagal ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programas ir kartu padėti tėvams (globėjams) stiprinti tėvystės ir socialinius įgūdžius.

Visos įstaigos, šalyje teikiančios ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugas, turi atitikti švietimo ir mokslo ministro nustatytus reikalavimus, t. y. paslaugos turi būti teikiamos integruotai kartu su maitinimo, poilsio (miego), sveikos gyvensenos paslaugomis, sudaromos sąlygos atskirų sričių gebėjimų – meninių, muzikinių, sporto, ne gimtųjų kalbų ir kt. – plėtočiai. Esant poreikiui gali būti organizuojamas vaiko vežimas į ugdymo įstaigą ir iš jos, teikiamos specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo, socialinio pedagogo, socialinio darbuotojo ir kt. specialistų konsultacijos.

Lietuvoje labiausiai išplėtotas valstybinis (savivaldybių) ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo sektorius. Tačiau nevalstybinis sektorius sparčiau plėtojamas per pastaruosius trejus metus. 2000–2010 metais nevalstybines ugdymo įstaigas lankė iki 0,5 proc. ikimokykliniame ar priešmokykliniame ugdyme dalyvaujančių vaikų. Per trejus pastaruosius metus nevalstybines ugdymo įstaigas lankančiųjų dalis padidėjo iki 2,8 proc. (žr. 3.1.1 pav.).

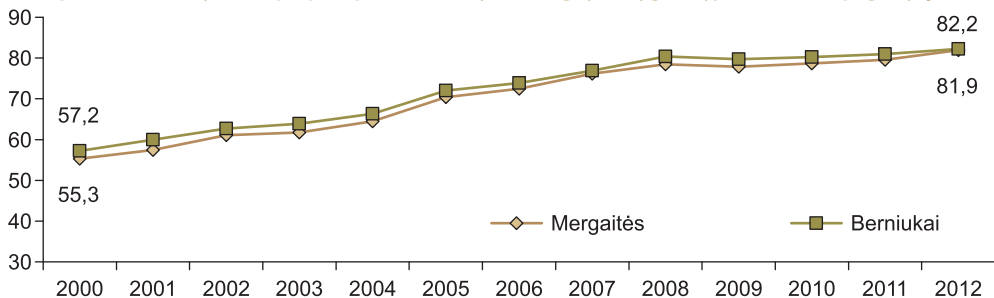
3.1.1 pav. Vaikų, lankančių nevalstybines ikimokyklinio ugdymo įstaigas, dalis (proc.)

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumas

Šalyje daugėja vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme. Nuo 2000 m. iki 2012 m. ikimokyklinio ugdymo lygmens bruto mokymosi aprėptis padidėjo nuo 56,3 proc. iki 82,1 proc. (skaičiuojami vaikai nuo 3 metų; išsamesnė informacija 3.1.1 lentelėje prieduose). Skirtumo tarp berniukų ir mergaičių dalyvavimo ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme nėra – 2012 metais mergaičių bruto mokymosi aprėptis ISCED 0 lygmenyje buvo 81,9 proc., berniukų – 82,2 proc. (žr. 3.1.2 pav.). Lyginant su 2000 metais, mergaičių dalis išaugo 48,1 proc., o berniukų – 43,7 proc.

3.1.2 pav. Bruto mokymosi aprėptis (proc.) ikimokyklinio ugdymo lygmenyje (ISCED 0*), pagal lytį*

*Pagal ISCED 1997 klasifikaciją šiam lygmeniui priskiriamos ikimokyklinio ugdymo programos, skirtos vaikams nuo 3 metų.

Duomenų šaltinis: LSD

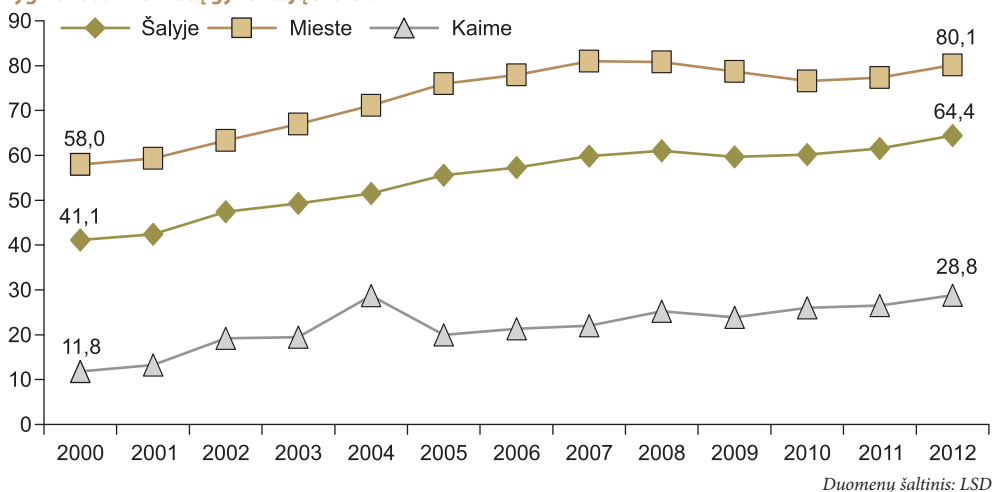
2012 m. ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme dalyvavo 64,4 proc. vaikų nuo 1 metų. Labai didelis šio rodiklio skirtumas miesto ir kaimo vietovėse. Mieste ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo grupes lankančiųjų skaičius 2012 m. sudarė 80,1 proc. lyginant su atitinkamo amžiaus mieste gyvenančių vaikų skaičiumi, o kaime – 28,8 proc. (žr. 3.1.3 pav.).

Nuo 2000 m. iki 2012 m. šis rodiklis gerokai išaugo ir mieste (padidėjo 22 proc. punktais), ir kaime (17 proc. punktu). Atotrūkis tarp miesto ir kaimo per šį laikotarpį padidėjo 5 proc. punktais. 2012 m. šio rodiklio skirtumas tarp miesto ir kaimo buvo 51 proc. punktas (žr. 3.1.3 pav. ir 3.1.2 lentelę prieduose).

Kadangi dalis kaime gyvenančių vaikų ikimokyklinio ugdymo įstaigas lanko mieste (ir renkant statistinius duomenis yra priskaičiuojami prie miesto vaikų), tai kaimo vaikų

dalyvavimo ikimokykliniame ugdyme aprėptis būtų šiek tiek didesnė, nei rodo aptariamas rodiklis, o atotrūkis tarp miesto ir kaimo – mažesnis.

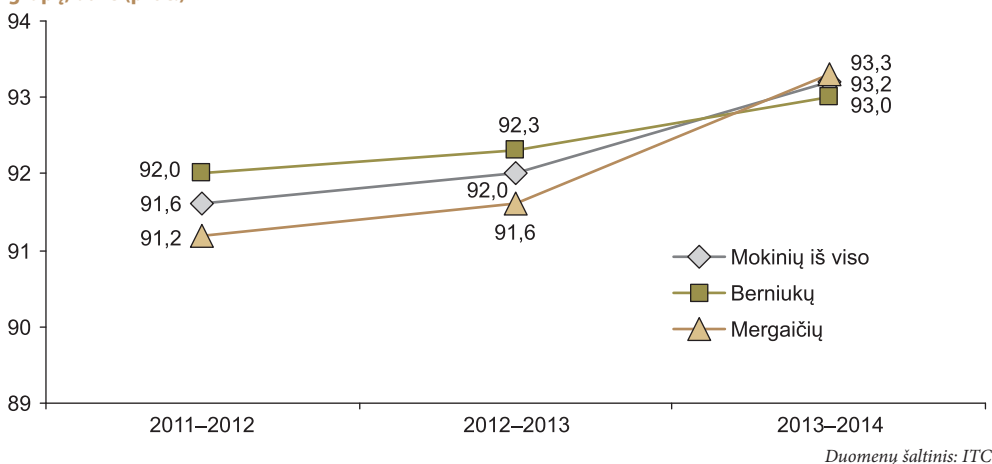
3.1.3 pav. Vaikų nuo 1 metų, lankančių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes, dalis (proc.) lyginant su 1–6 metų gyventojų skaičiumi

Šalyje didėja įvairaus amžiaus vaikų dalyvavimo ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme mastas: 2000–2012 m. 1–2 metų vaikų dalis išaugo nuo 13,7 proc. iki 31,4 proc., o 3–6 metų vaikų – nuo 53,1 proc. iki 82,0 proc. (žr. 3.1.2 lentelę prieduose).

Iš visų 2013 m. 1 klasę pradėjusių lankyti mokinių 93,2 proc. prieš metus lankė ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo grupę. Pastaraisiais metais ikimokykliniame, priešmokykliniame ugdyme dalyvavusių 1 klasės mokinių dalis truputį padidėjo (žr. 3.1.4 pav.).

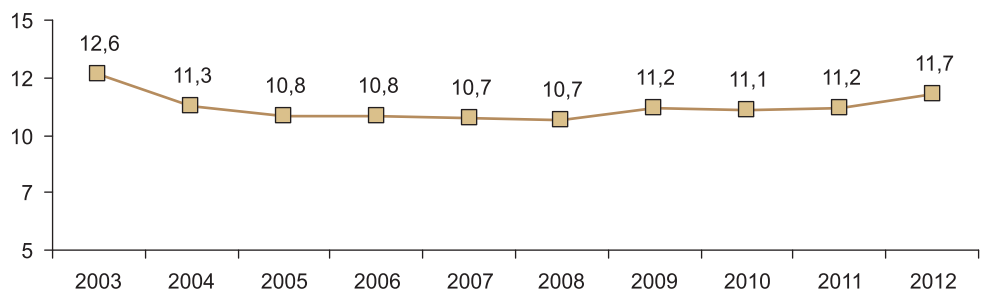
3.1.4 pav. 1 klasės mokinių, praėjusiais metais lankusių ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo grupę, dalis (proc.)

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo aprūpinimas

Ikimokykliniam ugdymui skiriamos lėšos 2012 metais sudarė 11,7 proc. lyginant su visomis valstybės ir savivaldybių biudžetų išlaidomis švietimui. Nuo 2003 m. iki 2012 m. ikimokykliniam ugdymui tenkanti švietimo išlaidų dalis beveik nekito (žr. 3.1.5 pav.).

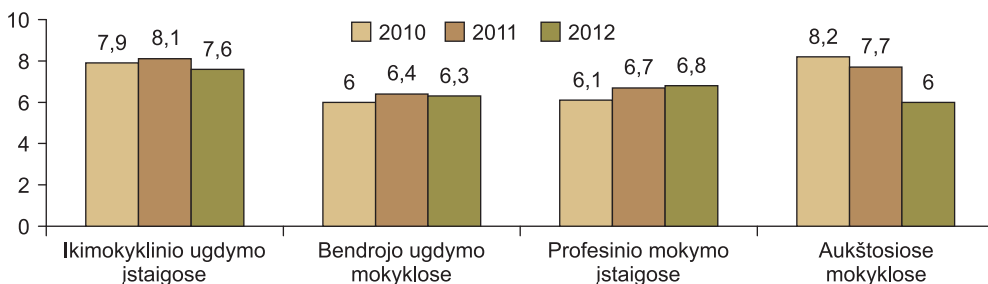
3.1.5 pav. Valstybės ir savivaldybių biudžetų išlaidų švietimui dalis (proc.), tenkanti ikimokykliniam ugdymui

Duomenų šaltinis: LSD

Ikimokyklinio ugdymo finansavimas, tenkantis vienam vaikui, pastaraisiais metais mažėjo (žr. 3.1.6 pav.), nors valstybė įvedė ikimokyklinuko krepšelį. Taip nutiko todėl, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankančių vaikų skaičius didėjo sparčiau nei valstybės ir savivaldybių skiriamos lėšos.

3.1.6 pav. Valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšos, tekusios vienam besimokančiam asmeniui, tūkstančiais litų

Duomenų šaltinis: LSD

Vaikų ir pedagogų santykis ikimokykliniame ugdyme. 2012 m. šalyje vienam ikimokyklinio ugdymo pedagogui vidutiniškai teko 11 vaikų (mieste – 11, kaime – 12), t. y. dviem vaikais daugiau nei 2000 m. Dauguma ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų turi reikiamą kvalifikaciją⁹: 2012 m. aukštąjį išsilavinimą buvo įgiję 61,4 proc. pedagogų, aukštesnįjį – 37,6 proc., pedagogo kvalifikaciją – 99 proc.; 2011 m. ugdomojo dalyko kvalifikaciją buvo įgiję 81,8 proc. pedagogų. Ikimokyklinio ugdymo pedagogų išsilavinimas ir kvalifikacija išsamiau aptariami 3.6 skyriuje.

⁹ Dirbti mokytoju pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo programą gali asmuo, įgijęs aukštąjį (aukštesnįjį, įgytą iki 2009 metų, ar specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) išsilavinimą, turintis pedagogo kvalifikaciją ir baigęs ugdymo programą atitinkančias studijas arba laikomas srities specialistu.

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumo ir kokybės gerinimas

2005 m. patvirtintas *Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas*, kuris inicijavo ikimokyklinio ugdymo kaitą, iš esmės keičiant požiūrį į ikimokyklinio ugdymo programas, ugdymo turinio atranką ir jo įgyvendinimą. Minėtas aprašas leido atsisakyti nacionalinių ikimokyklinio ugdymo programų vykdymo pereinant prie decentralizuoto jų kūrimo pačiose ikimokyklinio ugdymo įstaigose.

Švietimo ir mokslo ministerijos iniciatyva sukurtos palankesnės sąlygos ikimokyklinio ugdymo plėtrai (ir valstybinio, ir nevalstybinio sektoriaus), jo įvairovei atsirasti. 2011 m. įvestas ikimokyklinio ugdymo krepšelis, skiriamas valstybines (savivaldybių) ir nevalstybines ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankantiems vaikams; „mokinio krepšelio“ principu šiuo metu finansuojamas pusės dienos (4 val.) ugdymas. Atsisakyta buvusių perteklinių reikalavimų vaikų maitinimo, poilsio ir ugdomosios veiklos organizavimui, supaprastinta ikimokyklinio ugdymo higienos norma, liberalizuojami reikalavimai dėl pastatų ir patalpų naudojimo steigiant naujas ikimokyklinio ugdymo įstaigas ir kt.

Siekiant gerinti vaikų nuo gimimo iki privalomojo mokymo pradžios gyvenimo ir ugdymo sąlygas ir užtikrinti kompleksinės pagalbos teikimą šiems vaikams, 2009 m. patvirtintas *Vaikų nuo gimimo iki privalomojo mokymo pradžios gyvenimo ir ugdymo sąlygų gerinimo modelio aprašas*, kuriuo siekiama pateikti tarpinstituciniu bendradarbiavimu pagrįstą švietimo programų, sveikatos priežiūros paslaugų, socialinės paramos ir švietimo pagalbos teikimo vaikui ir jo tėvams (įtėviams, globėjams) nuo vaiko gimimo iki jo privalomojo mokymo pradžios schemą ir reglamentuoti jos įgyvendinimą savivaldybėse.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) reglamentuotas švietimo prieinamumas socialinę atskirtį patiriantiems asmenims ir mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Numatyta, kad skurdžiai gyvenančių šeimų nesimokantiems vaikams švietimo prieinamumas užtikrinamas teikiant jiems socialines paslaugas ir švietimo pagalbą. Tikslines socialines ir švietimo programas socialinę atskirtį patiriantiems asmenims tiesiogiai per mokyklas inicijuoja Vyriausybė ir savivaldybės. Mokiniai, turinčiam specialiųjų ugdymosi poreikių, jeigu jo tėvai (globėjai, rūpintojai) pageidauja, sudaromos sąlygos ugdytis arčiau jo gyvenamosios vietos esančioje ikimokyklinio ugdymo mokykloje, skirtoje mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Tokiu atveju mokyklą vaikui rekomenduoja pedagoginė psichologinė tarnyba, o mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo prieinamumu rūpinasi savivaldybė, kurios teritorijoje jie gyvena. Švietimo prieinamumas užtikrinamas pritaikant mokyklos aplinką, teikiant psichologinę, specialiąją ir socialinę pedagoginę pagalbą, aprūpinant ugdymui skirtomis techninės pagalbos priemonėmis mokykloje ir specialiosiomis mokymo priemonėmis, kitais įstatymų nustatytais būdais.

Nuo 2011 m. liepos 1 d. ikimokyklinio ugdymo įstaigose (kaip ir bendrojo ugdymo mokyklose bei profesinio mokymo įstaigose) pradėjo veikti vaiko gerovės komisijos. Komisijos paskirtis – organizuoti ir koordinuoti prevencinį darbą, švietimo pagalbos teikimą, saugios ir palankios vaiko ugdymui aplinkos kūrimą, švietimo programų pritaikymą mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, atlikti mokinio specialiųjų

ugdymosi poreikių (išskyrus poreikius, atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pirminį įvertinimą ir atlikti kitas su vaiko gerove susijusias funkcijas. Gerovės komisijos nariais gali būti mokyklos vadovas, jo pavaduotojas ugdymui, ugdymą organizuojančio skyriaus vedėjas, švietimo pagalbos specialistai (socialinis pedagogas, psichologas, specialusis pedagogas, logopedas), sveikatos priežiūros specialistas, klasių vadovai (kuratoriai), mokytojai, auklėtojai, tėvai (globėjai, rūpintojai), vietos bendruomenės, seniūnijos atstovai ir kiti vaiko gerove suinteresuoti asmenys.

Nacionaliniu lygmeniu patvirtinta ir vykdyta *Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtros 2011–2013 metų programa*, kuria, mažinant socialinę atskirtį ir skirtumus tarp savivaldybių, siekta didinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumą ir įvairovę (ypač kaimo gyvenamosiose vietovėse), atsižvelgiant į individualius vaikų ugdymosi poreikius, užtikrinti lanksčias ir kokybiškas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugas ir reikiamą švietimo pagalbą.

Savivaldybėse įgyvendinami universaliųjų daugiafunkčių centrų kaimo vietovėse steigimo projektai. Šia priemone siekiama spręsti nepakankamos švietimo ir socialinių paslaugų kokybės, pasiūlos ir prieinamumo kaimo vietovėse problemą. Viena privalomų sąlygų – užtikrinti, kad naujai kuriamuose daugiafunkčiuose centruose būtų įsteigtos grupės vaikams nuo gimimo iki privalomojo mokymosi mokykloje amžiaus. Iki 2015 m. Lietuvos savivaldybėse turėtų pradėti veikti 78 tokie centrai.

Įgyvendinamas projektas „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“. Jo tikslas – didinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumą ir įvairovę (ypač kaimo gyvenamosiose vietovėse), mažinti socialinę atskirtį ir skirtumus tarp savivaldybių, užtikrinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybę. Projekto metu:

- 22 šalies savivaldybėse įsteigti tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriaus etatai. Šie specialistai renka ir analizuoja informaciją, kokios kompleksinės pagalbos reikia savivaldybės teritorijoje gyvenantiems ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams, jų tėvams ar globėjams. Jie rūpinasi reikiamais dokumentais, patvirtinančiais kompleksinės pagalbos poreikį, organizuoja ir koordinuoja kompleksinę pagalbą, padeda suburti įvairių valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų specialistų komandą, teikiančią švietimo pagalbos, socialinės paramos ir sveikatos priežiūros paslaugas konkrečiam vaikui ir jo tėvams. Koordinatoriai taip pat informuoja vietos bendruomenę apie galimybes šeimoms gauti kompleksinę pagalbą.
- 2013 m. parengti *Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašo* ir *Bendrosios priešmokyklinio ugdymo(si) programos* projektai. Pagrindinis *Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašo* tikslas – gerinti ikimokyklinio ugdymo kokybę. Tikimasi, kad aprašas padės pedagogams geriau pažinti vaikų poreikius, tikslingiau modeliuoti ugdymosi procesą, stebėti ir skatinti individualią vaiko pažangą, kartu su vaikais ir jų tėvais reflektuoti vaikų pažangą, numatyti tolesnes ugdymo(si) gaires ir, jei reikia, – specialistų pagalbos poreikį ir būdus. Atnaujinant *Bendrąją priešmokyklinio ugdymo(si) programą* pirmiausia siekta laiduoti ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programų dermę. Atnaujinta programa

turėtų padėti pedagogams, tėvams, ugdymo įstaigoms, vykdančioms priešmokyklinio ugdymo programas, lanksčiau taikyti ugdymo turinį skirtingų poreikių ir išgalių vaikams.

- Sukurtas informacinis interneto portalas (www.ikimokyklinis.lt), kuriame skelbiama aktuali, susisteminta informacija, skirta tiek švietimo ir ugdymo įstaigų darbuotojams, siekiantiems didinti savo kompetenciją, tiek ikimokyklinio amžiaus vaikus auginantiems tėvams ir globėjams.
- Sukurtas edukacinis filmas apie Lietuvos gerąją ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo patirtį „Darželis, kuriame gera gyventi visiems“ ir kt.

Šiuo metu aktualios ir spręstinos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybės ir prieinamumo problemos

Tobulintina ikimokyklinio ugdymo kokybės užtikrinimo sistema. 2005 m. buvo patvirtinta *Ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus audito metodika*, tačiau ikimokyklinio ugdymo įstaigų išorės vertinimo metodika dar tik bus kuriama.

Siekiant užtikrinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybės augimą, svarbu garantuoti pedagogo materialinį, psichologinį ir socialinį pasitenkinimą savo darbu. Šalyje jauni specialistai nesirenka darbo vietų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose ir ieško kitų profesinių galimybių, o ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagoginis personalas, lyginant su kitų švietimo lygmenų personalu, sensta sparčiau.

Decentralizavus ikimokyklinio ugdymo turinį, ikimokyklinio ugdymo įstaigoms ir mokytojams kyla iššūkis – atliepiant įvairius ugdymosi poreikius užtikrinti ikimokyklinio ugdymo kokybę. Pedagogai, kurie iki tol buvo įpratę dirbti pagal struktūruotas programas, ne tik pritrūko aiškių gairių, kaip ugdyti vaikus. Jiems sunku nustatyti ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų lygmenis, kurti pasiekimų vertinimo sistemą, individualizuoti ugdymą, sieti jį su realiais vaikų ugdymosi poreikiais. Todėl vis dar vadovaujamosi nacionalinėmis, bet ne įstaigų sukurtomis ugdymo programomis.

Šalies ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose tik iš dalies patenkinamas ugdymo turinio ir organizavimo įvairovės poreikis. Įstaigos aktyviai dalyvauja ugdymo kokybės gerinimo projektuose ir programose, stengiasi užtikrinti visapusišką ugdymą, tačiau ugdymo organizavimo srityje ryškus įvairesnio darbo laiko ir darbo trukmės grupių poreikis, per mažas dėmesys dvikalbiams ir kitakalbiams vaikams, kurių tėvai išvykę dirbti į užsienį, socialinės rizikos šeimų vaikams bei vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Dauguma šių vaikų dažnai neįtraukiami į ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą, nes pedagogams trūksta informacijos apie specialiuosius ugdymosi poreikius, jie neturi rekomendacijų ir kriterijų, padedančių nustatyti, kurie vaikai yra priskiriami tokiai grupei vaikų. Svarbu ir tai, kad dėl savivaldybių įstaigų ir institucijų, atsakingų už paramos ir pagalbos vaikams ir šeimoms teikimą, veiklų koordinavimo, patirties dirbti komandiniu principu stokos, kai kurių sveikatos priežiūrą reglamentuojančios teisinės bazės nuostatų, tarpinstituciniu bendradarbiavimu grįstas modelis ir kompleksinės pagalbos teikimas kol kas įgyvendinamas ne visose savivaldybėse. Antra, pastebima, kad savivaldybėse, kuriose bandoma jį taikyti, stokoja geranoriškumo, patirties dalytis

informacija, gerosios praktikos pavyzdžiais, informuoti šeimas ir įtraukti jas į problemų sprendimą.

Lietuvoje egzistuoja dvilypė ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumo problema: didmiesčiuose trūksta vietų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupėse, mažesniuose miestuose ir kaimo vietovėse yra mažas vaikų lankomumas. Nors nevalstybinio ikimokyklinio ugdymo sektorius Lietuvoje pastaraisiais metais augo (Statistikos departamento duomenimis, 2010 m. šalyje buvo 4 privačių asmenų įsteigtos ikimokyklinio ugdymo įstaigos, 2011 m. – 25, 2012 m. – 45, o 2013 m. – 61), tėvai dažniausiai naudojami valstybinių įstaigų paslaugomis, nes privačia iniciatyva įsteigtų įstaigų yra nedaug, dėl to (ir dėl kainos) jos prieinamos nedidelei daliai vaikų.

3.2. Pradinio ugdymo visuotinumumas

2 tikslas. Pasiiekti, kad iki 2015 metų visi vaikai, ypač mergaitės, socialiai pažeidžiamų ir remtinų grupių vaikai, tautinių mažumų atstovai, galėtų įgyti nemokamą privalomą kokybišką pradinį išsilavinimą.

Atsižvelgiant į nacionalinį siekį (Lietuvos programos „Švietimas visiems“ veiksmų plano tikslas – visiems šalies gyventojams suteikti kokybišką *pagrindinį* išsilavinimą), šioje dalyje ne tik išsamiai aptariamas pradinis ugdymas, bet pateikiama informacijos ir apie pagrindinį ugdymą.

Svarbiausi pasiekimai

- Pradinio ir pagrindinio ugdymo, kuris Lietuvoje sutampa su privalomu mokytis amžiumi (7–16 metų), aprėptys sudaro 100 proc. Taigi specialieji poreikiai, lytis, tautybė ar socialinis pažeidžiamumas įtakos teisei mokytis neturi.
- Kurso kartojimas Lietuvoje nėra skatinamas – pradinio ugdymo 1–4 klasėse kartoja tik 0,5 proc., pagrindinio ugdymo 5–10 ar 1–2 gimnazijų klasėse – 0,6 proc. mokinių.
- Siekiama išlaikyti vienodai kokybiško pradinio ir pagrindinio ugdymo priėmimą neatsižvelgiant į tai, kur yra mokykla (mieste ar kaime) ir kokia kalba (valstybine ar tautinių mažumų) mokomasi. Visos Lietuvos mokyklos dirba pagal vienodas valstybines programas, bendrasis ugdymas finansuojamas iš nacionalinio biudžeto tolygiai, tai yra taikant „mokinio krepšelio“ principą, o ypatingoms mokymosi reikmėms – specialiesiems ugdymosi ir tautinių mažumų poreikiams tenkinti, mažoms kaimo mokykloms – skiriami mokinio krepšelio priedai. Valstybė tikslinėmis dotacijomis remia specialiųjų mokymosi priemonių ir vadovėlių tautinių mažumų kalbomis rengimą.
- Planuota, kad iki 18-to gimtadienio pagrindinę mokyklą turėtų baigti ir pagrindinio išsilavinimo pažymėjimą įgyti 95 proc. jaunuolių. 2011 m., visuotinio gyventojų surašymo metais, šis rodiklis sudarė 95 proc.

Spręstinos problemos

- Bendrojo ugdymo finansavimas (lėšos, tenkančios vienam mokiniui) Lietuvoje smarkiai atsilieka nuo Europos šalių vidurkio, tad, nors mokymosi aprėptis rodikliai yra geri, ugdymo kokybės gerinimui lėšų reikėtų daugiau. Be to, nors vienam mokiniui tekusios lėšos ISCED 1 lygmenyje beveik kasmet didėjo, ISCED 2–3 lygmenyse jos pastaraisiais metais mažėjo.
- Visuotinis ugdymas vis dar daugiausia yra visiems vienodas ugdymas, nors kitose valstybėse jau pereinama nuo „švietimo visiems“ prie „švietimo kiekvienam“ ar visuotinio personalizuoto ugdymo. Tam reikėtų lankstesnio požiūrio į ugdymo įvairovę ir jo organizavimo galimybes, didesnio pedagogų bendruomenių profesionalumo.

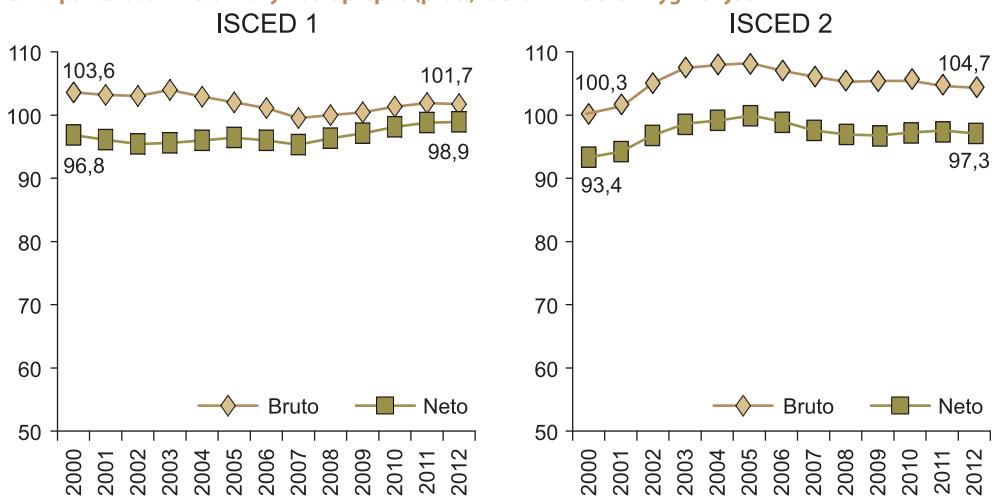
Dalyvavimas pradiniam ir pagrindiniam ugdymui

Lietuvoje teisė ir pareiga mokytis yra įtvirtinta įstatymuose. *Lietuvos Respublikos Konstitucija* nustato, kad mokslas yra privalomas asmenims iki 16 metų. Mokymas valstybinėse ir savivaldybių bendrojo ugdymo, profesinėse bei aukštesniosiose¹⁰ mokyklose yra nemokamas. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas* nustato, kad kiekvienas Lietuvos Respublikos pilietis, užsienietis, turintis teisę nuolat ar laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, turi teisę mokytis, įgyti išsilavinimą ir kvalifikaciją. Valstybė imasi priemonių, kad kiekvienas vaikas mokytųsi pagal pradinio ugdymo programą.

Statistiniai duomenys rodo, kad šalyje yra užtikrintas pradinio ugdymo visuotinumai: bruto mokymosi aprėptis viršija 100 proc., neto aprėptis priartėjo prie 99 proc. 2000–2012 m. bruto mokymosi aprėptis iš pradžių mažėjo (nuo 103,6 proc. 2000 m. iki 99,5 proc. 2007 m., po to vėl padidėjo ir 2012 m. buvo 101,7 proc. (žr. 3.2.1 pav.). Neto mokymosi aprėptis 2000–2007 m. svyravo tarp 96,8 proc. ir 95,3 proc., nuo tada didėja ir 2012 m. buvo 98,9 proc. Panašiai kito ir koreguotos neto mokymosi aprėpties rodiklis (žr. 3.2.2 pav.). Šalyje užtikrintas ir pagrindinio ugdymo visuotinumai. 2012 m. ISCED 2 lygmens bruto mokymosi aprėptis buvo 104,7 proc. o neto – 97,3 proc. (žr. 3.2.1 pav.).

Per visą aptariamą laikotarpį ISCED 1 lygmenyje mažėjo skirtumas tarp bruto ir neto mokymosi aprėpties. Tai rodo, kad pradiniam ugdymui mažėja jaunesnių ar vyresnių nei teoriškai šį lygmenį atitinkančio amžiaus vaikų. Berniukų ir mergaičių mokymosi aprėptis ISCED 1 lygmenyje panaši. 2000–2010 m. berniukų ir bruto, ir neto mokymosi aprėptis buvo apie vieną procentinį punktą didesnė nei mergaičių (neto aprėpties skirtumas nežymiai mažesnis), vėliau dar sumažėjo. 2012 m. berniukų bruto mokymosi aprėptis buvo 101,8 proc., mergaičių – 101,7 proc., neto aprėptis – atitinkamai 99,1 proc. ir 98,6 proc. (žr. 3.2.1 lentelę prieduose).

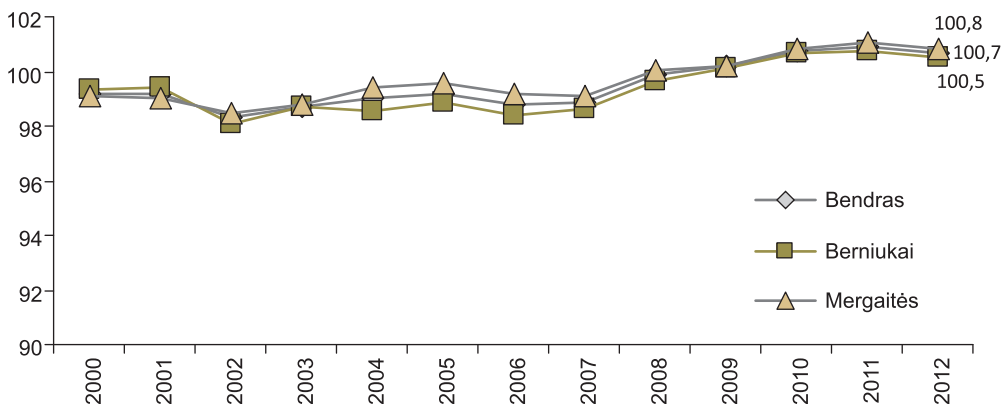
3.2.1 pav. Bruto ir neto mokymosi aprėptis (proc.) ISCED 1 ir ISCED 2 lygmenyse

Duomenų šaltinis: LSD

¹⁰ Nuo 2007–2008 m. m. aukštesniosios mokyklos šalyje panaikintos.

3.2.2 pav. Koreguota neto mokymosi aprėptis (proc.) ISCED 1 lygmenyje 7–10 metų vaikų, besimokančių bendrojo ugdymo mokyklose (nebūtinai pagal pradinio ugdymo programas) dalis, lyginant su šio amžiaus gyventojų skaičiumi*

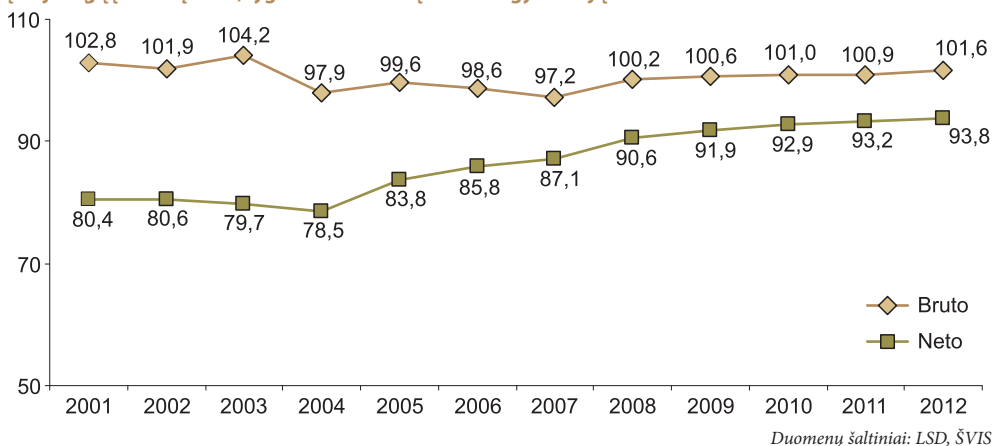

*Rodiklio reikšmės netikslumui (pavyzdžiui, keletą metų ji viršija 100 proc.) įtakos turi statistinių duomenų rinkimo ypatumai.

Duomenų šaltiniai: LSD, ŠVIS

Įstojimo į 1 klasę bruto aprėptis (1 klasę pradėjusių lankyti bet kokio amžiaus vaikų dalis, lyginant su visais septynmečiais) 2012 m. buvo 101,6 proc., neto (1 klasę pradėjusių lankyti septynmečių dalis lyginant su visais šio amžiaus vaikais) – 93,8 proc. Per dešimtmetį bruto aprėptis truputį sumažėjo, neto padidėjo, skirtumas tarp šių rodiklių sumažėjo nuo 22 procentinių punktų iki 8 procentinių punktų (žr. 3.2.3 pav.).

3.2.3 pav. Įstojimo į 1 klasę aprėptis (proc.) Įstojusiųjų į 1 klasę dalis, lyginant su 7 metų amžiaus gyventojų skaičiumi

Duomenų šaltiniai: LSD, ŠVIS

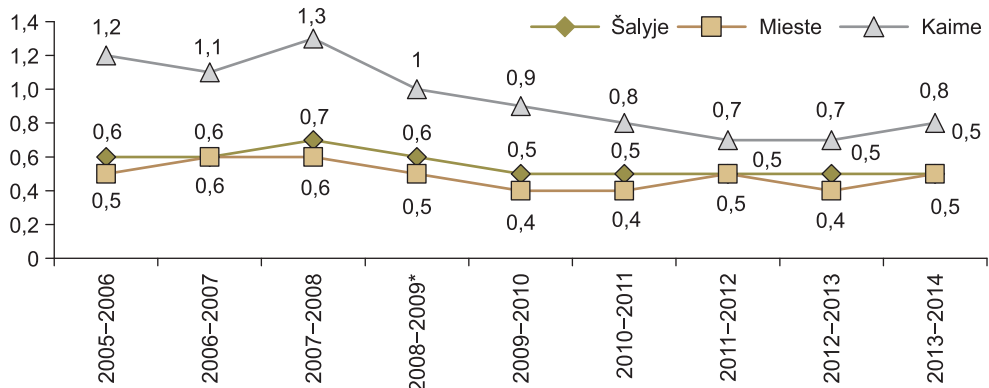
Ugdymo efektyvumas

Dauguma pagal pradinio ugdymo programą pradėjusių mokytiis mokinių sėkmingai tęsia mokymąsi, baigę vieną klasę yra perkeltami į aukštesnę, tačiau dalis mokinių patiria sunkumų. Šalyje yra 0,5 proc. kursą kartojančių 1–4 klasių mokinių (lyginant su visais 1–4 klasių mokiniais). Šis rodiklis jau keletą metų nekinta. Kaime kursą kartojančių mo-

kinių dalis yra šiek tiek didesnė nei mieste (2013–2014 m. m. atitinkamai 0,8 proc. ir 0,5 proc.), 1-oje klasėje – didesnė nei kitose klasėse (1,1 proc. ir 0,3–0,4 proc.), bet pastaraisiais metais ji labiausiai mažėjo, kursą kartojančių berniukų dalis (lyginant su visais tam tikroje klasėje besimokančiais berniukais) truputį didesnė nei mergaičių (žr. 3.2.4–3.2.6 pav.). Pagrindinio ugdymo lygmenyje (5–10 klasėse ir 1–2 gimnazijos klasėse), LSD duomenimis, pastaraisiais metais buvo 0,7–0,6 proc. kursą kartojančių mokinių.

Kurso kartojimo duomenų analizė atskleidžia, kad mokymosi sunkumų dažniau patiria nedalyvavusieji ikimokykliniame ar priešmokykliniame ugdyme: dauguma pirmos klasės mokinių prieš metus yra lankę priešmokyklinio ar ikimokyklinio ugdymo grupę (žr. 3.1.4 pav.), 2013–2014 m. m. tokių grupių nelankiusiųjų buvo apie 7 proc., o tarp 1 klasės kursą kartojančių mokinių, ITC duomenimis, nedalyvavusių ikimokykliniame ar priešmokykliniame ugdyme buvo apie ketvirtadalį.

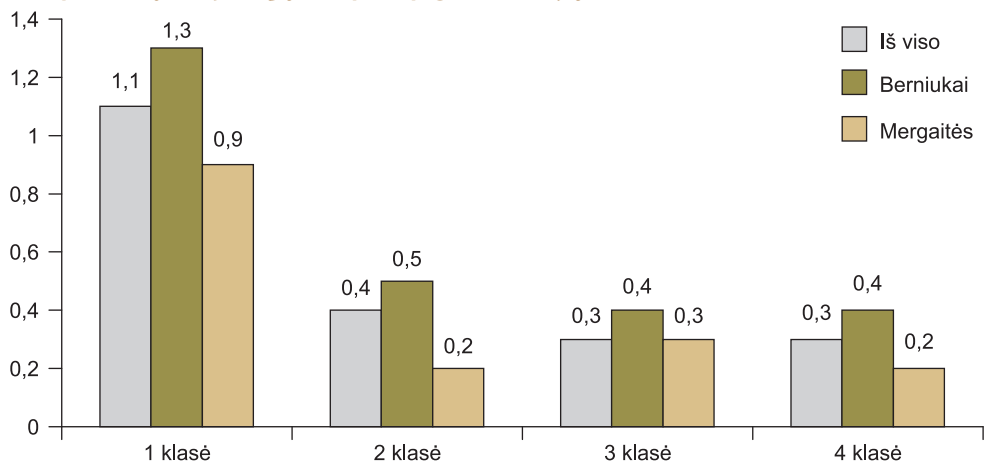
3.2.4 pav. Kursą kartojančių mokinių dalis (proc.) 1–4 klasėse

* Nuo 2008–2009 m. m. pasikeitė bendrojo ugdymo mokyklų priskyrimo miestui ir kaimui tvarka.

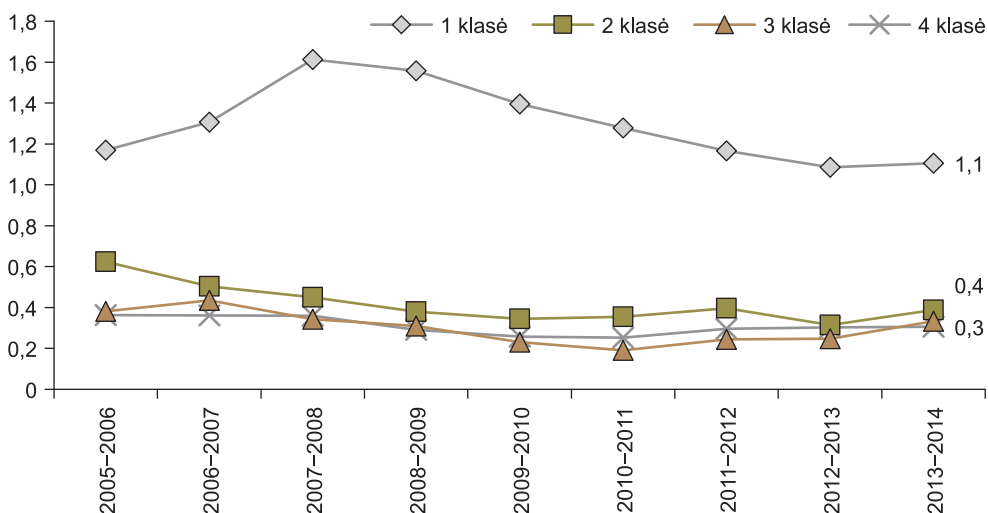
Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.2.5 pav. Kursą kartojančiųjų dalis (proc.) pagal klases ir lytį 2013–2014 m. m.

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.2.6 pav. Kursą kartojančiųjų dalis (proc.) 1–4 klasėse

Duomenų šaltinis: ŠVIS

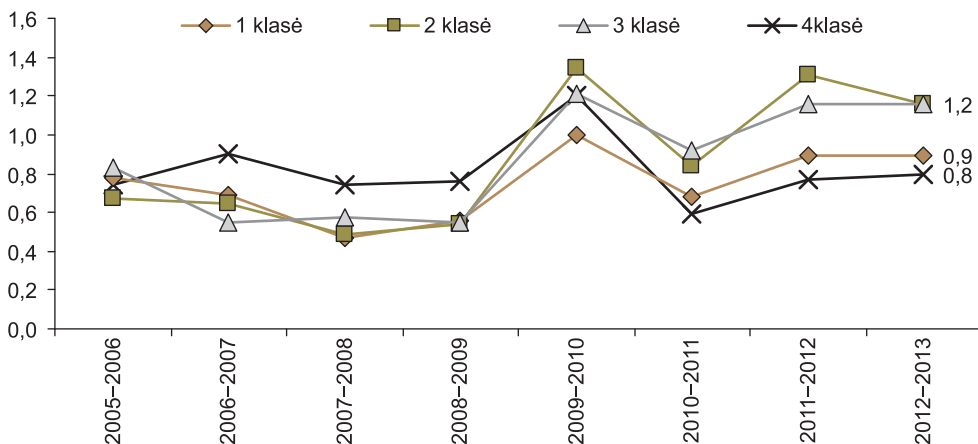
Iškritimo koeficientas, t. y. mokyklą palikusių mokinių dalis, rodo, kad 2012–2013 m. m. mokyklą paliko apie 1 proc. mokinių iš kiekvienos pradinio ugdymo programos klasės. Pagrindiniame ugdyme mokyklą palikusių mokinių buvo nuo 0,5 proc. (6 klasėje) iki 1,4 (8 klasėje), tik 10 klasėje jų buvo daugiau (4,4 proc.). Tačiau šie mokiniai gali būti ne nutraukę mokymąsi, bet išvykę į kitą šalį ir gali mokymąsi tęsti ten (pavyzdžiui, 2013 m. iš šalies emigravo 3,1 tūkstančio, t. y. apie 1 proc. 5–14 metų amžiaus vaikų; imigracijos mastai keletą kartų mažesni). Taigi migracijos mastų kaita turi įtakos ir iškritimo koeficiento kaitai (pastaraisiais metais šio rodiklio reikšmė svyravo; žr. 3.2.7 pav.).

3.2.1 lentelė. Pradinio ugdymo vidinio efektyvumo rodikliai 2012–2013 m. m.

		1 klasė	2 klasė	3 klasė	4 klasė	5 klasė	
Perkėlimo į aukštesnę klasę koeficientas	Bendras	98,0	98,5	98,5	98,9		
	Mokinių, tęsiančių mokymąsi aukštesnėje klasėje, dalis (proc.).	Berniukai	97,6	98,3	98,4	98,4	
	Mergaitės	98,5	98,6	98,6	99,4		
Kurso kartojimo koeficientas	Bendras	1,1	0,4	0,3	0,3		
	Mokinių, paliktų kartoti kurso, dalis (proc.)	Berniukai	1,3	0,5	0,4	0,4	
	Mergaitės	0,9	0,2	0,3	0,2		
Iškritimo koeficientas	Bendras	0,9	1,1	1,2	0,8		
	Mokinių, galutinai palikusių mokyklą, t. y. nesimokančių aukštesnėje klasėje ir nepaliktų kartoti kurso, dalis (proc.)	Berniukai	1,1	1,1	1,2	1,1	
	Mergaitės	0,7	1,2	1,1	0,4		
Išlikimo iki aukštesnės klasės koeficientas	Bendras	100,0	99,1	97,9	96,8	96,0	
	Tikėtina 1 klasės mokinių, pasiekiančių aukštesnę klasę (neatsižvelgiant į kurso kartojimą), dalis (proc.).	Berniukai	100,0	98,9	97,7	96,6	95,4
	Mergaitės	100,0	99,3	98,2	97,1	96,7	

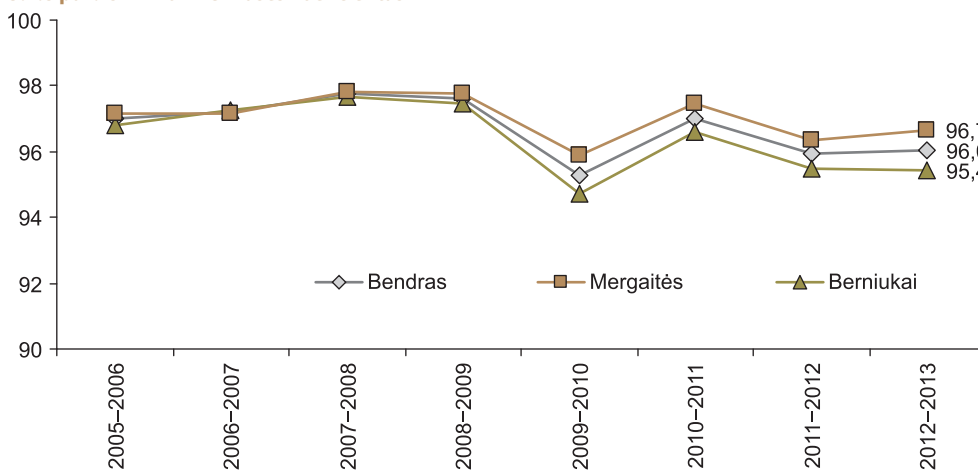
Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.2.7 pav. Iškritimo koeficientas pagal klases

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.2.8 pav. Išlikimo iki 5 klasės koeficientas

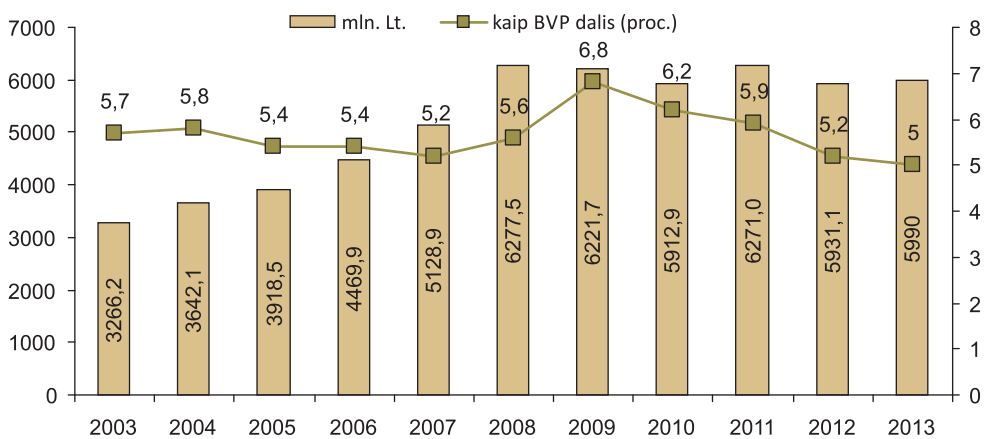
Duomenų šaltinis: ŠVIS

Atsižvelgiant į iškritimo koeficientą, tikėtina, kad pradinio ugdymo programą sėkmingai baigs ir 5-tą klasę pasieks 96 proc. 1-ą klasę pradėjusių lankyti mokinių, o iki 10 klasės mokymąsi tęs 91 proc. (ir šiuo atveju tarp sėkmingai besimokančiųjų nepatenka mokiniai, kurie, pradėję mokytis Lietuvoje, toliau mokslą tęs kitoje šalyje). Išsamesnė informacija apie pradinio ugdymo efektyvumą pateikiama 3.2.1 lentelėje, 3.2.7–3.2.8 paveiksluose ir 3.2.4–3.2.6 lentelėse prieduose.

Pradinio ir pagrindinio ugdymo aprūpinimas ir organizavimas

Finansavimas. 2003–2008 m. valstybės ir savivaldybių švietimui skiriamos lėšos sudarė daugiau nei 5 proc. BVP. Didžiausia BVP dalis švietimui (6,8 proc.) buvo skirta 2009 metais. Nuo tada šis rodiklis mažėja, tačiau švietimui skiriamų lėšų suma pastaraisiais metais išlieka panaši. 2013 m. švietimui teko 5 proc. BVP (žr. 3.2.9 pav.).

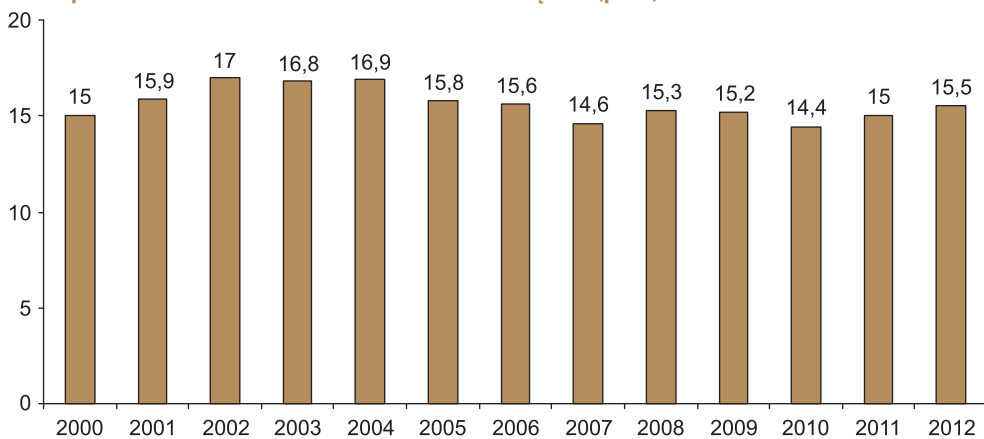
3.2.9 pav. Valstybės ir savivaldybių biudžetų išlaidos švietimui

Duomenų šaltinis: LSD, ŠMM (2013 m.)

Švietimui skiriamos lėšos 2012 m. sudarė 15,5 proc. valdžios sektoriaus išlaidų. 2000–2012 metais švietimui tenkanti valdžios sektoriaus išlaidų dalis iš pradžių didėjo, didžiausią dalį sudarė 2002–2004 m. (apie 17 proc.), vėlesniais metais svyravo apie 15 proc. (žr. 3.2.10 pav.).

3.2.10 pav. Švietimui tenkanti valdžios sektoriaus išlaidų dalis (proc.)

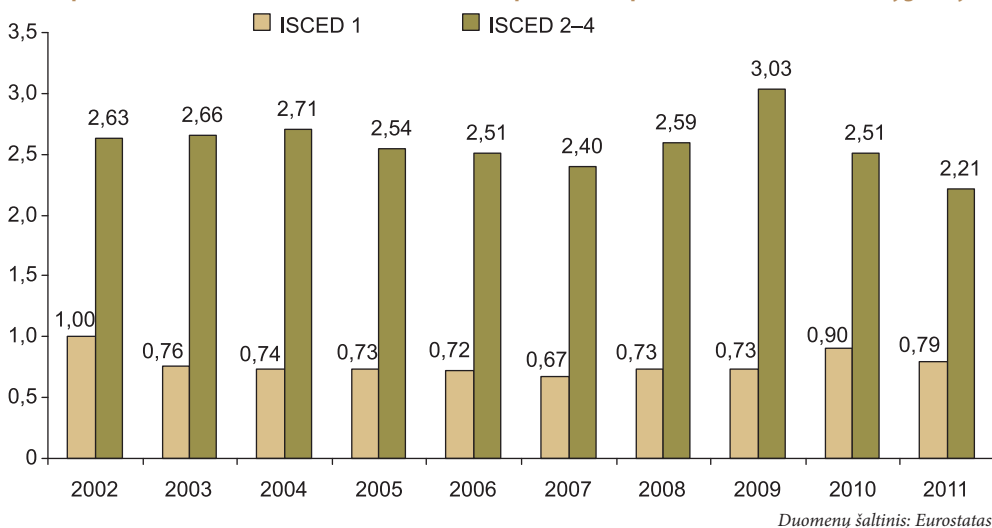
Duomenų šaltinis: LSD

Pradiniam ugdymui tenkančios lėšos sudaro apie 0,7–0,8 proc. lyginant su BVP, ši dalis buvo didesnė 2002 m. (1 proc.) ir 2010 m. (0,9 proc.). ISCED 2–4 lygmenims tenkančios lėšos 2002–2008 m. svyravo tarp 2,7 ir 2,4 proc. lyginant su BVP, 2009 m. ši dalis buvo didesnė, vėliau sumažėjo. Matyti, kad po 2009 m., kai mažėjo kitiems lygmenims (ISCED 2–4) tenkanti BVP dalis (ir apskritai BVP dalis švietimui), pradinio ugdymo lygmenyje šis rodiklis padidėjo (žr. 3.2.11 pav.).

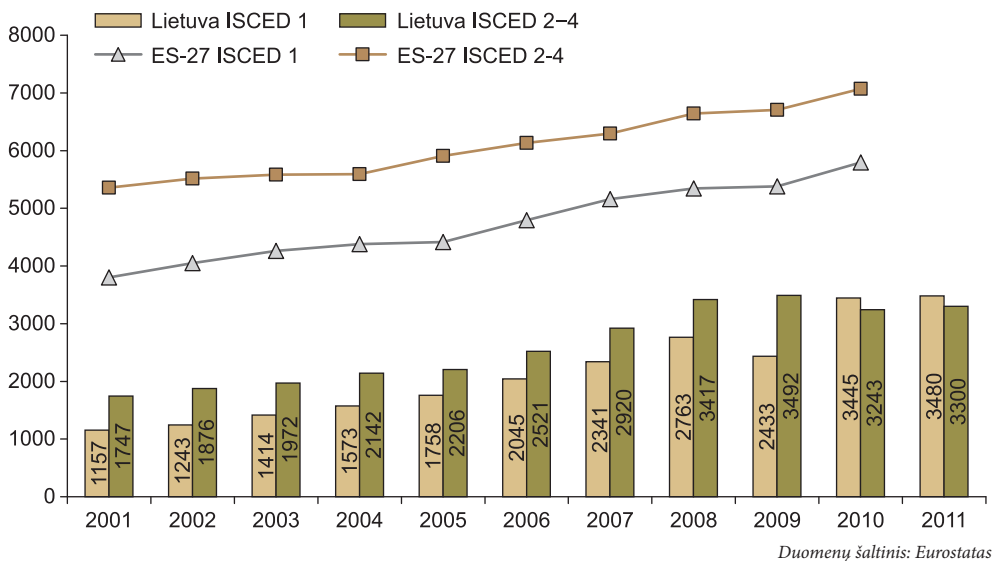
Vienam pradinio ugdymo lygmenyje besimokančiam asmeniui tekusios lėšos, perskaičiuotos perkamosios galios standartais, nuo 2001 m. iki 2011 m. nuolat didėjo, tik

2009 m. buvo sumažėjusios. Per visą šį laikotarpį jos išaugo tris kartus. Vienam mokiniui ISCED 2–4 lygmenyse tekusios lėšos nuo 2001 m. iki 2009 m. padidėjo du kartus, vėliau šiek tiek sumažėjo. 2001–2009 metais vienam pradinio ugdymo lygmenyje besimokančiam asmeniui teko mažiau lėšų nei vienam besimokančiajam pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenyse, o 2010 ir 2011 m. – daugiau (žr. 3.2.12 pav.). Lyginant su Europos šalių vidurkiu, Lietuvoje vienam ISCED 1 ir ISCED 2–4 lygmenyse besimokančiam asmeniui skiriama nedaug lėšų (žr. 3.2.12 pav.).

3.2.11 pav. Švietimui tenkančios viešosios išlaidos kaip BVP dalis (proc.) ISCED 1 ir ISCED 2–4 lygmenyse

3.2.12 pav. Vienam mokiniui tekusios lėšos, perskačiuotos perkamosios galios standartais, ISCED 1 ir ISCED 2–4 lygmenyse

Mokymasis valstybinėse ir savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklose yra nemokamas, tačiau mokiniai perka kai kurias mokymosi priemones, turi kitų su mokymusi susijusių išlaidų. Siekiant sumažinti šias mokinių (jų tėvų, globėjų) išlaidas, taikomos tokios priemonės (dalis jų išsamiau aprašytos aptariant pradinio ugdymo prieinamumo užtikrinimą):

- mokinio krepšelyje numatytos lėšos mokymo priemonėms įsigyti;
- mokinių, kuriems nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai, mokinio krepšelis 35 proc. didesnis nei kitų mokinių, jiems teikiama mokinio krepšelio lėšomis finansuojama reikiamų specialistų pagalba;
- mokiniai, gyvenantys toliau nei 3 kilometrai nuo mokyklos, yra vežami į mokyklą ir iš mokyklos namo;
- mokiniams iš šeimų, gaunančių mažas pajamas, skiriamas nemokamas maitinimas; savivaldybės skiria tikslines lėšas mokymo priemonėms įsigyti mokslo metų pradžioje; šie mokiniai nemokamai dalyvauja vasaros poilsio stovyklose.

Mokytojai. Beveik visi pradinio ugdymo mokytojai yra įgiję reikiamą kvalifikaciją¹¹: 2013–2014 m. m. aukštąjį išsilavinimą buvo įgiję 96,5 proc. pradinio ugdymo mokytojų, aukštesnįjį – 3,3 proc.; pedagogo kvalifikaciją – 97,8 proc., ugdomosios srities kvalifikaciją – 98,6 proc. Lyginant su 2005–2006 m. m., šie rodikliai yra pagerėję keliais proc. punktais (kaime pokytis didesnis nei mieste).

Vienam pradinio ugdymo mokytojui (asmeniui) 2013–2014 m. m. šalyje teko vidutiniškai 14 mokinių, mieste – 16, kaime – 11. Per dešimtmetį šis santykis truputį sumažėjo (2005–2006 m. m. šalyje vienam mokytojui teko 15 mokinių, mieste – 16, kaime – 12).

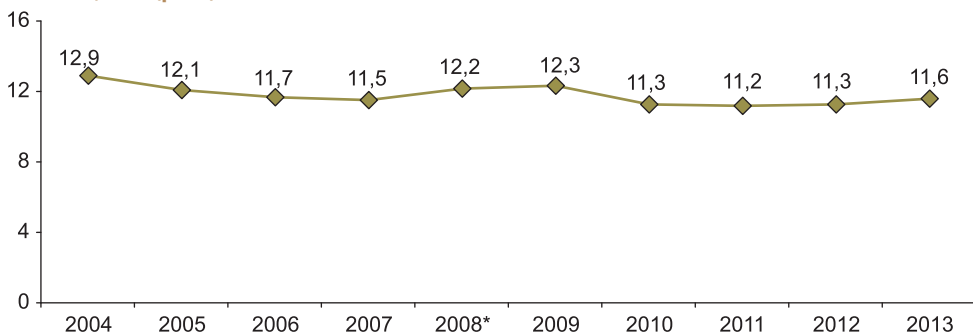
Išsamesnė informacija apie mokytojų kvalifikaciją bei mokinių ir mokytojų skaičiaus santykį pradinio ugdymo ir kituose lygmenyse pateikiama 3.6 skyriuje.

Mokyklų tinklas. Pradinio ugdymo programą vykdo įvairios bendrojo ugdymo mokyklos: pradinės, pagrindinės, vidurinės, progimnazijos. Mokyklos vykdo vien pradinio ugdymo programą (pradinės mokyklos) arba pradinio ugdymo programą ir kitas programas (kitų tipų mokyklos). Visos mokyklos, vykdančios pradinio ugdymo programą, įgyvendina ją visą, t. y. ketverių metų trukmės. Pagrindinio ugdymo programą taip pat vykdo įvairios bendrojo ugdymo mokyklos; vienoje mokyklose pagrindinio ugdymo programa vykdoma visa, kitose vykdoma tik jos dalis, tokiu atveju mokiniai, baigę dalį programos, toliau mokymąsi tęsia kitoje mokykloje.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu kiekvienam šalies gyventojui garantuojamas mokymas valstybine kalba ir valstybinės kalbos mokymasis, tačiau yra galimybių mokytis ir kita kalba. Bendrojo ugdymo ir neformaliojo švietimo mokyklose, kurių nuostatuose, atsižvelgiant į tėvų (globėjų, rūpintojų) ir mokinių pageidavimą, įteisintas mokymas tautinės mažumos kalba ir tautinės mažumos kultūros puoselėjimas, ugdymo procesas vykdomas arba kai kurie dalykai mokomi tautinės mažumos kalba.

¹¹ Dirbti mokytoju pagal bendrojo ugdymo programas gali asmuo, įgijęs aukštąjį (aukštesnįjį, įgytą iki 2009 metų, ar specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) išsilavinimą, turintis pedagogo kvalifikaciją ir baigęs ugdymo programą atitinkančias studijas arba laikomas srities specialistu.

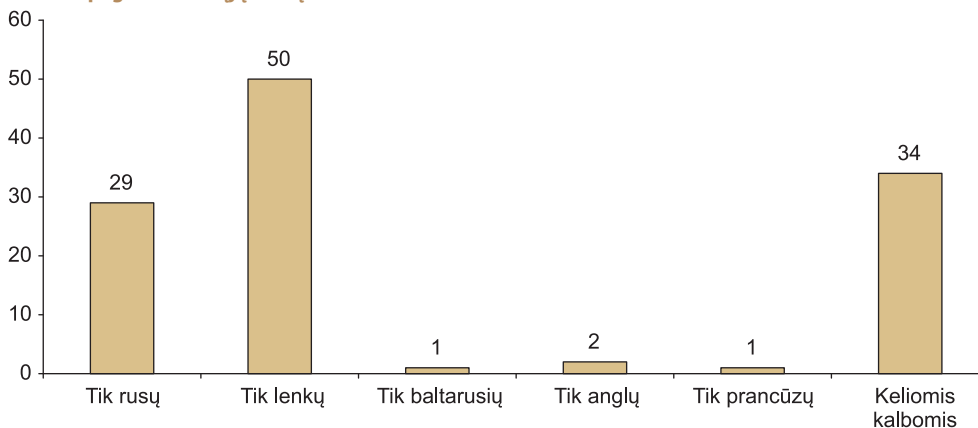
3.2.13 pav. Pradinio ugdymo programą vykdančių mokyklų, kuriose mokoma tautinių mažumų kalbomis, dalis (proc.)

* Nuo 2008 metų įtrauktos nevalstybinės mokyklos.

Duomenų šaltinis: ITC

3.2.14 pav. Pradinio ugdymo programą vykdančių mokyklų, kuriose mokoma tautinių mažumų kalba, skaičius pagal mokomąją kalbą 2013–2014 m. m.

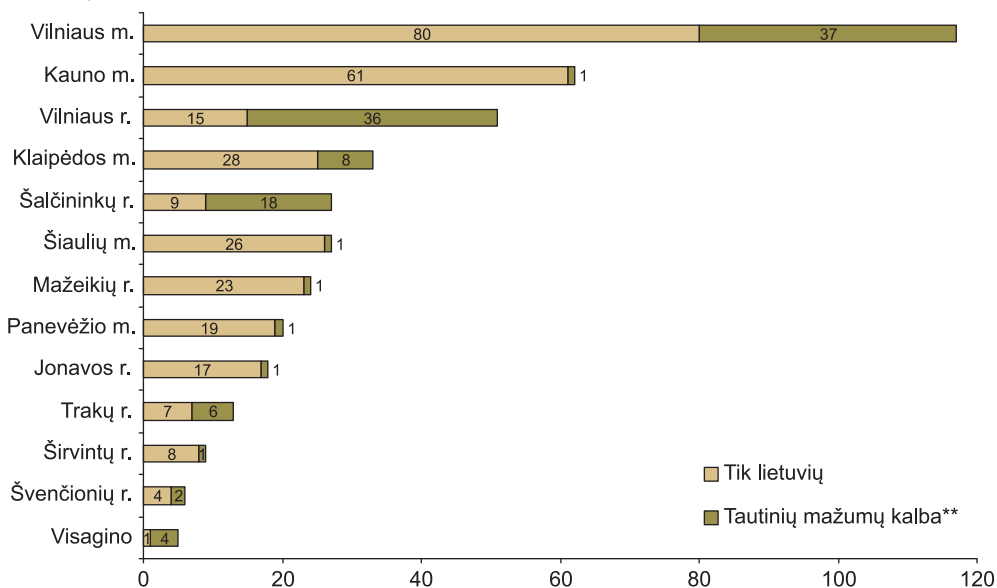

Duomenų šaltinis: ITC

Iš visų mokyklų, kuriose vykdomos pradinio ugdymo programos (kaip ir iš visų bendrojo ugdymo mokyklų apskrityje), daugiau nei dešimtdalyje mokoma tautinių mažumų kalbomis: lenkų, rusų, baltarusių ir kt. (žr. 3.2.12 pav.). Šiose mokyklose gali būti mokoma viena mokomąja kalba (pavyzdžiui, tik rusų) ar keliomis kalbomis (pavyzdžiui, rusų ir lenkų, lietuvių ir lenkų ir kt.). Per dešimtmetį tokių mokyklų dalis sumažėjo apie vieną proc. punktą (žr. 3.2.13 pav., 3.2.7 lentelę prieduose). Daugiausia yra mokyklų, kuriose mokoma tik lenkų kalba (2013–2014 m. m. jų buvo 50), tik rusų kalba (29 mokyklos) ar keliomis kalbomis (34 mokyklos) (žr. 3.2.14 pav.).

Daugiausia mokyklų, kuriose mokoma tautinių mažumų kalbomis, yra tose šalies savivaldybėse, kuriose gyvena daugiausia ne lietuvių tautybės žmonių. Tai Rytų ir Pietryčių Lietuvos savivaldybės (Vilniaus miesto ir rajono, Šalčininkų r., Širvintų r., Švenčionių r., Trakų r., Visagino), didžiųjų miestų (be jau minėto Vilniaus, – Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių) ir kai kuriose kitose savivaldybėse – iš viso 13-oje iš 60 šalies savivaldybių. Kai kuriose iš jų mokyklų tautinių mažumų mokomąja kalba yra dauguma (žr. 3.2.15 pav.).

3.2.15 pav. Pradinio ugdymo programą vykdančių mokyklų skaičius pagal mokomąją kalbą savivaldybėse* 2013–2014 m. m.

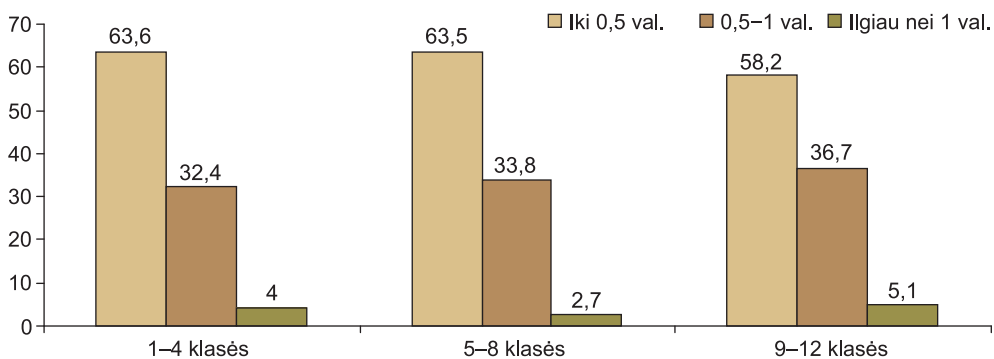
* Parodytos tik savivaldybės, kuriose yra mokyklų tautinių mažumų mokomąja kalba.

** Tik tautinių mažumų kalba (kalbomis) arba lietuvių kalba ir tautinių mažumų kalba (kalbomis).

Duomenų šaltinis: ITC

Nuo mokyklų tinklo tankumo, įvairius mokinių poreikius tenkinančių mokyklų išsidėstymo, kelionės į mokyklą organizavimo priklauso, kiek laiko mokiniai užtrunka vykdami į mokyklą ir iš jos. Mokinių kelionės į mokyklą trukmė šalies mastu paskutinį kartą tirta 2006 m. Tų metų tyrimo duomenimis, apie du trečdalius 1–4 klasių mokinių kelionėje užtrunka iki pusės valandos, trečdalis – nuo pusės iki vienos valandos, 4 proc. mokinių į mokyklą vyksta ilgiau nei valandą. Panašiai pagal kelionės į mokyklą trukmę pasiskirstė ir 5–8 klasių mokiniai, o vyriausiųjų mokinių kelionė į mokyklą trukdavo truputį ilgiau (žr. 3.2.16 pav.).

3.2.16 pav. Mokinių pasiskirstymas (proc.) pagal kelionės į mokyklą trukmę 2006 m.

Duomenų šaltinis: Tęstinio tyrimo „Mokinių vežimo pokyčiai pertvarkant mokyklų tinklą“ ataskaita, 2006 m.

Pradinio ugdymo (ir bendrojo ugdymo apskritai) kokybės ir prieinamumo vaikams iš nepalankios aplinkos užtikrinimas

Siekiant užtikrinti ugdymo prieinamumą vaikams iš nepalankios socialinės ekonominės aplinkos, sudaryti geresnes sąlygas jiems sėkmingai baigti pradinio ugdymo programą, taikomos įvairios priemonės.

Teikiama švietimo pagalba: socialinė pedagoginė, psichologinė, specialioji pedagoginė ir specialioji ir kt. *Socialinės pedagoginės pagalbos* paskirtis – padėti tėvams (globėjams, rūpintojams), kad būtų įgyvendinta vaiko teisė į mokslą, užtikrinti jo saugumą mokykloje: šalinti priežastis, dėl kurių vaikas negali lankyti mokyklos ar vengia tai daryti, sugrąžinti į mokyklą ją palikusius vaikus, kartu su tėvais (globėjais, rūpintojais) padėti vaikui pasirinkti mokyklą pagal protines ir fizines galias ir joje adaptuotis. *Specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos* paskirtis – didinti asmens, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymosi veiksmingumą. *Psichologinės pagalbos* paskirtis – stiprinti mokinių psichologinį atsparumą ir psichikos sveikatą, prevencinėmis priemonėmis skatinti saugios ir palankios ugdymuisi aplinkos mokykloje kūrimą, padėti mokiniams atgauti dvasinę darną, gebėjimą gyventi ir mokytis, aktyviai bendradarbiaujant su jų tėvais (globėjais, rūpintojais).

Pagalba gali būti teikiama mokyklose ir kitose institucijose. Mokyklose pagalbą teikia socialiniai ir specialieji pedagogai, psichologai, kiti darbuotojai. Didinant mokyklų galimybes įsigyti reikiamų specialistų, dirbančių ne mokykloje, paslaugų, patikslinta mokyklų finansavimo – mokinio krepšelio apskaičiavimo – metodika.

Nors mokinių ir mokytojų skaičius mokyklose mažėja, tačiau pagalbą mokiniui teikiančių specialistų daugėja. ITC duomenimis, 2009–2010 m. m. pagalbą mokiniui teikiančių pedagoginių darbuotojų bendrojo ugdymo mokyklose buvo 3 207, o 2013–2014 m. m. – 4 259. Taigi per šį laikotarpį jų padaugėjo trečdaliu. Tai rodo pagalbos mokiniui prieinamumo didėjimą.

Pagalbos mokiniams iš nepalankios socialinės ekonominės aplinkos būdus svarsto **mokyklos vaiko gerovės komisija** (šios komisijos paskirtis ir sudarymas aprašyti 3.1 skyriuje aptariant ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumo ir kokybės gerinimo priemones). Jei mokiniui kyla didelių mokymosi sunkumų, tėvams (globėjams) sutikus, vaikams gali būti nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai. Tokiu atveju pradinio ugdymo programa pritaikoma konkrečiau mokinio poreikiams, teikiama psichologo, specialiojo pedagogo ar kitų specialistų pagalba. Specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams skiriama daugiau lėšų – jiems skiriamas mokinio krepšelis apie 35 proc. didesnis nei kitų mokinių.

Įgyvendinant *Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksą* ir atsižvelgiant į *Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo nuostatas* (jo tikslas – sukurti elgesio problemų turinčio vaiko priežiūros priemonių sistemą, padedančią vaikui įveikti susiformavusį ydingą elgesį, išsiugdyti prasmingo individualaus ir visuomeninio gyvenimo sampratą), parengta **Bendravimo su vaikais tobulinimo kursų programa**. Ji skirta vaiko atstovams pagal įstatymą, kurie privalo lankyti teismo paskirtus bendravimo su vaikais tobulinimo kursus. Programos tikslas – formuoti pozityvios tėvystės nuostatas, tėvams suteikti žinių apie vaikų ugdymą ir auklėjimą, stiprinti jų bendravimo su vaikais įgūdžius. Programą įgyvendina savivaldybės.

Gerinant miesteliuose, kaimuose gyvenančių mokinių, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių vežimo į mokyklas sąlygas, nuo 2000 metų įgyvendinama **Mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais programa**.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme nustatyta, kad į mokyklą ir atgal privalo būti vežami kaimuose, miesteliuose didesniu kaip 3 kilometrų atstumu nuo mokyklos gyvenantys mokiniai, kurie mokosi pagal priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programas, ir mokiniai, kurie turi specialiųjų ugdymosi poreikių ir nepajėgia patys atvykti į bendrojo ugdymo mokyklą (negali savarankiškai vaikščioti, dėl didelių sutrikimų yra nesaugūs gatvėje).

Įgyvendindama *Mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais programą*, Švietimo ir mokslo ministerija nuperka mokyklinius autobusus ir perduoda juos savivaldybėms, savivaldybės juos perduoda mokykloms. Šiais autobusais mokiniai ne tik vežami į mokyklą ir iš jos, bet ir vyksta į ekskursijas, varžybas ir kt.

Mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais programa svarbi šalyje vykdant mokyklų tinklo pertvarką. Optimizuojant mokyklų tinklą, kai kurios mokyklos reorganizuojamos, likviduojamos (pagrindinė priežastis – mažėjantis mokinių skaičius), dėl to mokykla tolsta nuo mokinio gyvenamosios vietos. Mokinių vežimo organizavimas gerina mokyklos pasiekiamumą, didina mokyklų tinklo pertvarkos veiksmingumą, padeda spręsti su ja susijusias problemas (pavyzdžiui, mažina kylančią socialinę įtampą).

ŠVIS duomenimis, 2013–2014 m. m. iš visų kokių nors transportu (maršrutiniu, privačiu, geltonaisiais autobusais ar kt.) į mokyklą vežamų 1–4 klasių mokinių geltonaisiais autobusais buvo vežama apie trečdalis mokinių (31 proc.). Nors vežimo paslaugos plėtojamos, tačiau dar yra toliau nei 3 km nuo mokyklos gyvenančių, tačiau į mokyklą nevežamų mokinių. 2013–2014 m. m. jų dalis sudarė 1,2 proc., lyginant su visais toliau nei 3 km nuo mokyklos gyvenančiais 1–4 klasių mokiniais. Pastaraisiais metais į mokyklą nevežamų mokinių mažėja.

Įgyvendinamas projektas „*Pradinio ugdymo tobulinimas*“. Projekto tikslas – sudaryti sąlygas veiksmingiau ugdyti pradinių klasių mokinių kūrybingumą, problemų sprendimo ir praktinius gebėjimus. Projekto veiklos nukreiptos į tikslinės grupės atstovų (mokytojų, švietimo pagalbos darbuotojų, mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojų) kvalifikacijos tobulinimą. Kvalifikacijos tobulinimo veiklų akcentai – asmeninis ir profesinis tobulėjimas, bendradarbiavimo kultūros plėtra, atvirumas kaitai ir pokyčių valdymas. Vyksta mokymai, kurių metu analizuojama, kaip kurti ugdymuisi palankią aplinką mokyklose, klasėse, kiekvienam vaikui atskirai, kokius metodus, kokias priemones taikyti. Kadangi projekto dalyviai vykdo intensyvią sklaidą, projekto idėjos pasieks daugiau mokytojų, švietimo pagalbos, mokymosi visą gyvenimą sistemos darbuotojų. Be to, bus sukurta mokymo ir mokymosi priemonių, kuriomis galės naudotis visi Lietuvos mokytojai. Taigi mokytojų, pagalbos ir kitų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas projekto metu ir vėlesnė idėjų sklaida padės sudaryti kuo palankesnes ugdymo sąlygas kiekvienam mokiniui, o tai savo ruožtu sudarys geresnes prielaidas kiekvieno vaiko mokymosi sėkmingumui.

Įgyvendinamos priemonės, sudarančios palankias sąlygas **sėkmingai vaikų ir jaunimo socializacijai**. 2004–2014 m. buvo įgyvendinama *Vaikų ir jaunimo socializacijos programa*, 2014 m. patvirtintas *Vaikų ir jaunimo socializacijos 2014–2016 metų veiksmų planas*. Jo paskirtis – didinti vaikų ir jaunimo pozityviosios socializacijos veiklų įvairo-

vę, plėtrą ir kokybę, siekti glaudesnio tarpžinybinio bendradarbiavimo ir kompleksiskai teikiamos švietimo pagalbos vaikams ir jaunimui, daug dėmesio skirti negalią turintiems vaikams, remti vaikų vasaros poilsį, įgyvendinti vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros ir kitas socializacijos priemones.

Švietimo ir mokslo ministerija įgyvendina įvairias priemones, susijusias su platesne socialinės gerovės didinimo politika. *Socialinės įtraukties didinimo 2014–2020 metų veiksmų plane* yra numatyta:

- sudaryti palankias sąlygas derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus ir didinti kompleksiskai teikiamos pagalbos vaikui ir šeimai aprėptį;
- įteisinti ir įgyvendinti neformaliojo švietimo finansavimo principą „pinigai kiekvienam vaikui“.

Minėtosios pradinio ugdymo tobulinimo priemonės padeda užtikrinti mokinių iš nepalankios socialinės ekonominės aplinkos ugdymosi tęstinumą, t. y. sėkmingą perėjimą iš pradinio į pagrindinio ugdymo programą. Šios priemonės, gerinančios dėmesio kiekvienam mokiniui kokybę, pedagogų kvalifikaciją ir kt., didina ne tik mokinių iš nepalankios aplinkos, bet visų mokinių mokymosi sėkmingumą ir tęstinumą.

Kiekvieno mokinio įtraukimui į privalomąjį švietimą, iškritimo iš jo mažinimui ir prevencijai svarbus **Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) sukūrimas ir jos plėtra**. ŠVIS sistemoje yra integruojami įvairūs registrai ir informacinės sistemos (mokinių, studentų registrai ir kt.). Mokinių registras, Studentų registras kaupia duomenis apie asmens mokymąsi nuo ikimokyklinio ugdymo iki doktorantūros. Šie duomenys yra siejami asmens lygiu, ir tai suteikia galimybę sekti asmens mokymąsi visą gyvenimą. Mokinių registro duomenys naudojami mokinio krepšelio lėšoms skaičiuoti. ŠVIS skaičiuojami rodikliai padeda švietimo politikos kūrėjams priimti sprendimus, susijusius su asmenų mokymusi ar iškritimu iš švietimo sistemos.

Bendrojo ugdymo finansavimas pagal **mokinio krepšelio metodiką**, kai mokyklai tenkančių lėšų suma priklauso nuo joje besimokančių mokinių skaičiaus, taip pat prisideda prie kiekvieno vaiko ir jaunuolio mokymosi užtikrinimo. Šis finansavimo būdas skatina mokyklas pritraukti ir išlaikyti jose kuo daugiau mokinių, surasti mokyklos nelankančius vaikus.

Spręstinios problemos

Pradinis ugdymas yra privalomas (mokyti privaloma iki 16 m.), jo visuotinumą šalyje užtikrinamas. Užtikrinamas ir pagrindinio ugdymo visuotinumą. Šalyje sėkmingai įveikiami pradinio ugdymo prieinamumo užtikrinimui kylantys iššūkiai, daug dėmesio skiriama gerinant jo prieinamumą vaikams iš nepalankios socialinės ekonominės aplinkos: dėl mažėjančio šalies gyventojų skaičiaus ir dėl kitų priežasčių retėjant mokyklų tinklui, organizuojamas mokinių vežimas; stiprinama socialinė pedagoginė, specialioji ir kitokia pagalba mokiniui ir jo šeimai ir kt. Nors pradinio ugdymo mokytojai yra aukštos kvalifikacijos ir didėja vienam mokiniui tenkančių lėšų suma, o pradinio ugdymo efektyvumo rodikliai (kurso kartojimo ir kt.) atskleidžia, kad dauguma mokinių sėkmingai mokosi ir baigia pradinio ugdymo programą, tačiau sunkiau sekasi pasiekti pageidaujamą ugdymo kokybę (ugdymo kokybė aptariama 3.6 dalyje).

3.3. Jaunimo ir suaugusiųjų mokymosi poreikių tenkinimas

3 tikslas. Užtikrinti, kad jaunimo ir suaugusiųjų mokymosi poreikiai būtų tenkinami teikiant visiems lygiai prieinamas atitinkamas mokymosi ir gyvenimo įgūdžių ugdymo programas.

Svarbiausi pasiekimai

- Pastaraisiais metais Lietuva stengiasi aktyviai perorientuoti ne tik švietimo institucijų veiklą, bet ir visą švietimo sistemą mokymosi visą gyvenimą įgyvendinimo kryptimi. 2008 m. patvirtinus atnaujintą *Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategiją*, nubrėžtos naujos veiklos kryptys bei nustatytos plėtros gairės, numatyti struktūriniai suaugusiųjų švietimo sistemos pokyčiai bei kokybiškai nauji politikos tikslai ir priemonės minimoms problemoms spręsti.
- Bendrojo išsilavinimo įgijimas visiems šalies piliečiams yra nemokamas neatsižvelgiant į amžių ir prieinamas tiek mokantis įprastiniu, tiek nuotoliniu būdu.
- Didinamas profesinio mokymo lankstumas siekiant padaryti jį patogesnį įvairaus amžiaus mokiniams: diegiamas modulinio profesinio mokymo modelis, kuriami naujausiomis technologijomis aprūpinti sektoriniai praktinio mokymo centrai, atnaujinami profesijos mokytojų gebėjimai, plečiamas mokymasis darbo vietose ir mokyklų bendradarbiavimas su darbdaviais.
- 2010 m. patvirtintas *Lietuvos kvalifikacijų sandaros (LTKS) aprašas*, sudarantis sąlygas patvirtinti asmens kvalifikacijas, įgytas už formaliojo švietimo sistemos ribų, ir sudaro palankesnes sąlygas mokymuisi „kaupiamuoju“ būdu bei galimybes įsidarbinti.
- 2014 m. Seimas priėmė Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymo Nr. VIII-822 pakeitimo įstatymą, kuris reglamentuoja neformalųjį suaugusiųjų švietimą ir tęstinį mokymąsi, jų sandaros, organizavimo ir finansavimo pagrindus.

Spręstinios problemos

- Lietuva buvo užsibrėžusi pasiekti, kad besimokančių darbingo amžiaus (25–64 m.) asmenų santykinė dalis išaugtų nors iki 15 proc. Tačiau šis rodiklis tebėra tris kartus mažesnis (5,2 proc.) ir vienas žemiausių Europoje (ES vidurkis – 9 proc. 2012 m.).
- Žemą suaugusiųjų mokymosi lygį lemia šie veiksniai: švietimo prieinamumo ir patrauklumo suaugusiesiems stoka; atitinkamos kokybės spragos (programų adaptavimas suaugusiųjų mąstymo būdui, andragogikos žinių taikymas, lankstumas, kursų aktualumas); suaugusiųjų mokymosi motyvacijos stoka.
- Į savo darbuotojų mokymąsi nedaug investuoja šalies bendrovės ir įmonės – dauguma jų yra nedidelės ir negali pačios kurti nuolatinių mokymosi kursų, o investavimas į darbuotojų mokymąsi kitur atrodo rizikingas dėl dažnos darbuotojų kaitos.
- Stinga įstaigų, kurias galėtume vadinti Mokymosi visą gyvenimą mokyklomis, traukiančių dėmesį ir žinomų kaip vietos, į kurias galima ateiti ir nuolat gauti švietimo pagalbą. Mokymosi visą gyvenimą institucinė sandara labiau orientuota į formaliojo, nuoseklaus švietimo teikimą.

- Kol neformaliojo švietimo būdu arba darbo vietoje įgyta patirtis ir kompetencijos nepatvirtinamos, jos nepripažįstamos darbdavių, tad toks mokymasis neatrodo labai prasmingas ieškantiesiems darbo.

Priemonės, įteisintos nacionaliniuose teisės aktuose, kurios suteikia teisę suaugusiesiems tęsti mokymąsi

Lietuvos švietimo sistema grindžiama tęstinumo principu, t. y. ji yra lanksti, atvira, pagrįsta įvairių formų ir institucijų sąveika; ji sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui mokytis visą gyvenimą.

Lietuvoje suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymo teisiniai ir strateginiai pagrindai pirmiausia buvo suformuluoti šiuose pagrindiniuose dokumentuose: *Lietuvos švietimo koncepcijoje* (1992); *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatyme* (1998).

Suaugusiųjų švietimas (formalusis ir neformalusis) yra neatsiejama Lietuvos švietimo sistemos dalis. Pagal *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą*, neformalusis suaugusiųjų švietimas teikiamas kiekvienam jį pasirinkusiam asmeniui, ne jaunesniam kaip 18 metų.

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymu (1998) buvo siekiama suteikti teises garantijas neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalyviams, vykdytojams ir socialiniams partneriams, padėti įgyvendinti įgimtą žmogaus teisę visą gyvenimą ugdyti savo asmenybę, laiduoti asmeniui galimybę įgyti žinių ir gebėjimų, kurių jam reikia kaip demokratinės visuomenės piliečiui ir tam tikros profesijos specialistui, prisidėti prie kūrybingo ir prasmingo laisvalaikio.

Dakaro forume priimta visą gyvenimą truncančio mokymosi koncepcija iš esmės pakeitė tradicinį suvokimą apie švietimo sistemą. Lietuvai 2001 m. įkūrus Nacionalinį švietimo forumą, buvo parengtas ir patvirtintas nacionalinis programos „Švietimas visiems“ veiksmų planas. Vienas iš Lietuvos iniciatyvos „Švietimas visiems“ tikslų – suteikti galimybę jaunimui ir suaugusiesiems įgyti jiems reikalingus įgūdžius. Teisinį pagrindą naujai švietimo sistemai suteikė 2003 m. priimtas *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas*.

Pastaraisiais metais Lietuva stengiasi aktyviai perorientuoti ne tik švietimo institucijų veiklą, bet ir visą švietimo sistemą mokymosi visą gyvenimą įgyvendinimo kryptimi. Šią kryptį įtvirtino svarbiausi strateginiai švietimo plėtros dokumentai: *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas* (2011); *Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programa* (2005); *Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija ir jos įgyvendinimo veiksmų planas* (2004, 2008); *Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija* (2013) bei *Šešioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa*.

Šešioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje tarp svarbiausių vertybių įrašyta: „Darbas yra pagrindinė vertybė ir gerovės šaltinis, todėl visokeriopai remsime darbo vietų kūrimą, kvalifikacijos kėlimą ir persikvalifikavimą, švietimą ir mokymąsi visą gyvenimą, kad būtų pasiektas kuo didesnis gyventojų užimtumas.“

Programos nuostatų švietimo dalyje numatyta skatinti mokymosi visą gyvenimą programas. Jas numatoma įgyvendinti per formalųjį, neformalųjį švietimą ir savišvietą, mokinių judumo didinimą. Numatyta siekti, kad įvairių lygių švietimas ir mokymas taptų atviresnis ir labiau atitiktų darbo rinkos ir visuomenės poreikius.

Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje ir jos įgyvendinimo veiksmų plane (2008) numatyta suteikti „antrojo šanso“ galimybę suaugusiesiems, siekiantiems formalus išsilavinimo, ir sukurti teisinę bazę, panaikinantią apribojimus suaugusiems asmenims, siekiantiems įgyti paklausias darbo rinkoje profesijas, kelti kvalifikacijos lygį, ir laiduojantią finansines mokymosi galimybes.

Specifinė šalies politika ir įgyvendinimo mechanizmai suaugusiųjų švietimui (formaliajam ir neformaliajam)

Lietuva turi tikslią politiką ir įgyvendinimo mechanizmus suaugusiųjų švietimui. Priemonės, kaip mokytis, kokiomis galimybėmis ir kokiomis formomis, yra įteisintos teisės aktuose, kurie suaugusiesiems leidžia tęsti mokymąsi formaliose ir neformaliose institucijose. Itin daug dėmesio suaugusiųjų ir jaunimo švietimo politikoje kreipiamas švietimo kokybei ir prieinamumui.

Pagrindiniai uždaviniai:

- suaugusiųjų švietimo prieinamumo gerinimas;
- lygių galimybių plėtojimas;
- neįgaliųjų poreikių tenkinimas;
- nuteistųjų poreikių tenkinimas;
- parama bedarbiams;
- mokymosi prieinamumas vyresniojo amžiaus žmonėms;
- valstybinės kalbos mokymas;
- tremtinių ir politinių kalinių mokymosi prieinamumas;
- pabėgėlių mokymosi prieinamumas.

Naujame *Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatyme (2014)* nusakoma, kas sudaro neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemą, taip pat apibrėžiamas neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimas, sandara, akcentuojamas neformaliojo suaugusiųjų švietimo kokybės užtikrinimas, neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu asmenų įgytų kompetencijų pripažinimas, numatytas mokymosi pagal suaugusiųjų formaliojo švietimo programas suaugusiųjų bendrojo ugdymo mokyklose finansavimas pagal Vyriausybės patvirtintą mokinio krepšelio metodiką.

Suaugusiųjų bendrojo ugdymo sistemoje pagal suaugusiųjų bendrojo ugdymo programas kasmet mokosi 10–12 tūkst. asmenų, šias paslaugas teikia kiekvienoje savivaldybėje esantis suaugusiųjų mokymo centras ar padalinys prie bendrojo ugdymo mokyklos. Šių įstaigų veikla per metus kainuoja apie 30 mln. Lt. Šiuo metu tai yra vienas pigiausių ir didelį poveikį turinčių mokymosi būdų įveikiant socialinę atskirtį, ypač svarbus mažesniuose miestuose ir kaimo vietovėse. Siekiant gerinti suaugusiųjų mokymosi paslaugų kokybę 2008–2012 m. dalis šių įstaigų buvo iš dalies renovuotos, jose atnaujinta informacinių technologijų įranga, išleista mokomosios ir metodinės literatūros, nuolatos keliamas andragogų kvalifikacija. Regioninis formaliojo suaugusiųjų švietimo tinklas svarbus socialinės atskirties mažinimo, „antrosios galimybės“ suteikimo iš švietimo sistemos pašitraukusiems asmenims, taip pat emigrantams ir jų vaikams, siekiantiems palaikyti bent minimalias sąsajas su Lietuva ir mokytis lietuvių kalbos.

Profesinio mokymo sektoriuje dabartiniu metu daug dėmesio skiriama pagerinti profesinio mokymo prieinamumo suaugusiesiems sąlygas. To siekiama plėtojant profesinio mokymo lankstumą.

Vadovaudamosi *Formaliojo profesinio mokymo tvarkos aprašu* (2012), profesinio mokymo įstaigos mokiniams sudaro galimybę mokytis ir dirbti: galima parengti individualų mokymosi planą, teorinio mokymo laiką derinti prie mokinio darbo laiko, praktinis mokymas gali vykti mokinio darbo vietoje, galima užskaityti kompetencijas, įgytas darbo vietoje, mokymosi programos dalimi, sudaryti individualų mokymo planą pagal šeimos aplinkybes.

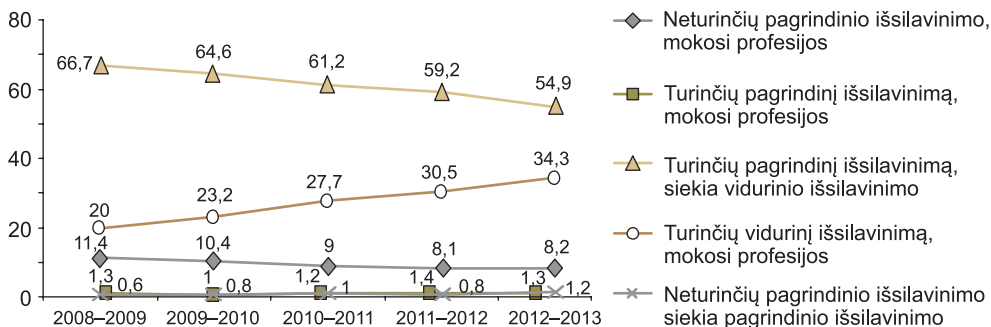
AIKOS portalo duomenimis, 2014 m. Lietuvoje veikė 90 profesinio mokymo įstaigų. Iš jų 12 – nevalstybinių. Profesinio mokymo įstaigose įvairaus išsilavinimo ir (ar) profesinės kvalifikacijos siekiantiems mokiniams buvo teikiama 1 022 pavadinimų programos, daugiausia jų (480) buvo skirtos suaugusiesiems, ketinantiems įgyti papildomą profesinę kvalifikaciją (žr. 3.3.10 lentelę prieduose).

Per pastaruosius penkerius metus profesinio mokymo programų skaičius daugėjo kiekvienai besimokančiųjų grupei, įskaitant ir specialiųjų poreikių turinčius asmenis, siekiančius profesijos (žr. 3.3.11 lentelę prieduose).

Iš viso profesinio mokymo įstaigose 2013–2014 m. m. mokėsi 45 635 mokiniai. Lyginant su 2000–2001 m. m. mokinių sumažėjo 2,9 proc. Tačiau per pastaruosius penkerius metus mokinių skaičius profesinio mokymo įstaigose išaugo 1 817 mokinių, arba 4,1 proc. Merginų mokėsi apie 40 proc.

Daugiausia mokinių mokėsi programose, skirtose turintiems pagrindinį išsilavinimą ir siekiantiems vidurinio išsilavinimo. Nors jų dalis šiek tiek sumažėjo, tačiau didėjo mokinių dalis programose, skirtose asmenims, turintiems vidurinį išsilavinimą ir siekiantiems įgyti profesiją (žr. 3.3.1 pav.). Daugiau nei pusė merginų (apie 53 proc.) mokėsi programose turintiems vidurinį išsilavinimą ir besimokantiems profesijos. Kitose programose merginų dalis svyravo nuo 20 iki 35 proc. (žr. 3.3.14 lentelę ir 3.3.15 pav. prieduose).

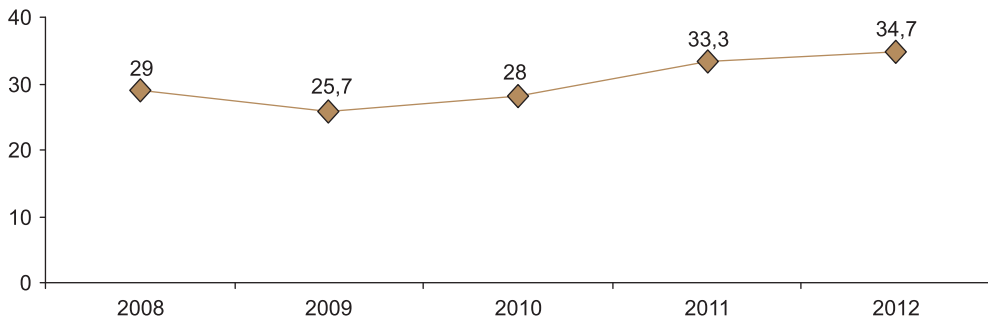
3.3.1 pav. Profesinio mokymo įstaigų mokinių dalis (proc.) pagal programas, lyginant su visais besimokančiais

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Dalyvavimo profesiniame mokyme tendencijos teigiamos – didėja ne tik besimokančiųjų skaičius profesinio mokymo įstaigose, bet ir baigiančiųjų dalis lyginant su visais besimokančiais (žr. 3.3.2 pav.).

3.3.2 pav. Profesinio mokymo įstaigas baigusiujų dalis (proc.), lyginant su visais tais metais besimokiusiais mokiniais

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Siekiant gerinti sistemos lankstumą Lietuvoje diegiamas modulinio profesinio mokymo modelis. Teisės aktai reglamentuoja, kad visos profesinio mokymo programos, skirtos įgyti kvalifikaciją, turi būti modulinės. Modulinis mokymas sudaro geresnes sąlygas mokytis tikslingai to, ko reikia siekiant įgyti naują kvalifikaciją arba pasitobulinti kompetencijas. Jis taip pat padeda sutrumpinti mokymosi trukmę pripažįstant praeityje įgytas kompetencijas, palengvina sugrįžimą į profesinį mokymą ir mokymosi tęsimą kitoje švietimo įstaigoje arba net kitoje šalyje. Modulinės programos ir atskiri moduliai ypač turėtų būti patrauklūs suaugusiesiems, t. y. jie galės pasirinkti juos dominantį modulį ir nebūtinai baigti visą mokymosi programą. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras šiuo metu įgyvendina nacionalinį projektą modulinėms programoms kurti.

2010 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino *Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašą*. Jis buvo parengtas siekiant:

- klasifikuoti Lietuvos Respublikoje nustatytas kvalifikacijas;
- sudaryti sąlygas derinti kvalifikacijas su šalies ūkio poreikiais, koordinuoti šalies ekonominę, socialinę ir užimtumo politiką;
- užtikrinti kvalifikacijų nustatymo, įgijimo, vertinimo ir pripažinimo procesų aiškumą ir prieinamumą;
- informuoti asmenis apie įvairiai profesinei veiklai reikalingų kvalifikacijų turinį, įgijimą, tobulinimą ir (ar) keitimą;
- sudaryti sąlygas palengvinti darbo jėgos mobilumą šalies ir tarptautiniu mastu;
- skatinti mokymąsi visą gyvenimą taikant visas formaliojo, neformaliojo ir savišvietos mokymo formas ir būdus, siekiant pereiti iš vieno kvalifikacijų lygio į kitą.

Aprašas įteisino sąlygas į kvalifikacijų sandarą įtraukti ir kvalifikacijas, sukurtas už formaliojo švietimo sistemos ribų. Ši nuostata turėtų atverti galimybes įmonėms, neformaliojo švietimo organizacijoms, tarptautinėms organizacijoms įtraukti naujas kvalifikacijas į Lietuvos kvalifikacijų sistemą, šitaip praplečiant galimybes įgyti profesinius įgūdžius ir prisidedant prie mokymo kokybės užtikrinimo.

Iki 2015-ųjų metų įgyvendinant *Sektorinių praktinio mokymo centrų plėtros programą* numatoma įrengti 42 praktinio mokymo centrus, kurių įranga galės naudotis ir kitos profesinio mokymo įstaigos, kolegijos, universitetai ir įmonės. Iniciatyvos tikslas – modernizuoti Lietuvos profesinio mokymo įstaigas. Centrų kūrimui Lietuvoje skirta dau-

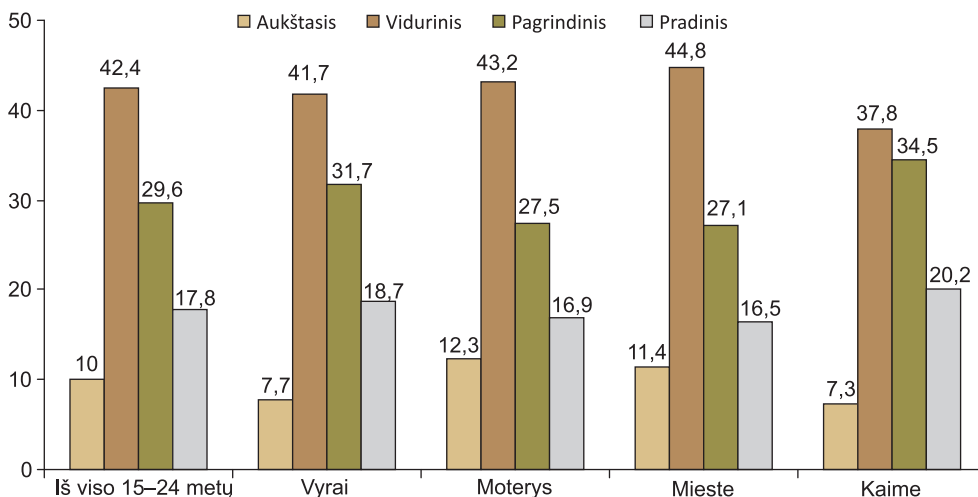
giau nei 400 mln. Lt lėšų – didžioji dalis iš ES struktūrinių fondų. Tokios profesinio mokymosi patrauklumo didinimo pastangos, kartu su augančia darbo rinkos paklausa aukštos profesinės kvalifikacijos specialistams atneša ryškiai matomus rezultatus – mokslą profesinėje mokykloje renkasi vis daugiau mokinių.

Suaugusiųjų ir jaunimo mokymosi pasiekimų gerinimo būdai. Jų įtaka tolesnei švietimo reformai, ypač suaugusiųjų mokymuisi visą gyvenimą ir įgūdžių ugdymui

Aukštesnis išsilavinimas Lietuvos jaunimui ir suaugusiesiems yra svarbus, ir jo reikšmė pastaruosiu metu vis auga. Tai rodo gyventojų apklausos ir statistika. 2011 m. Lietuvos gyventojų surašymo rezultatai atskleidė jaunimo ir suaugusiųjų pasiskirstymą pagal įgytą išsilavinimą, skirtumus tarp lyčių ir gyvenamosios vietovės (žr. 3.3.3 pav.).

3.3.3 pav. 15–24 metų gyventojų dalis (proc.) pagal išsilavinimą, lytį ir gyvenamąją vietovę, palyginti su visais tos amžiaus grupės gyventojais 2011 m.

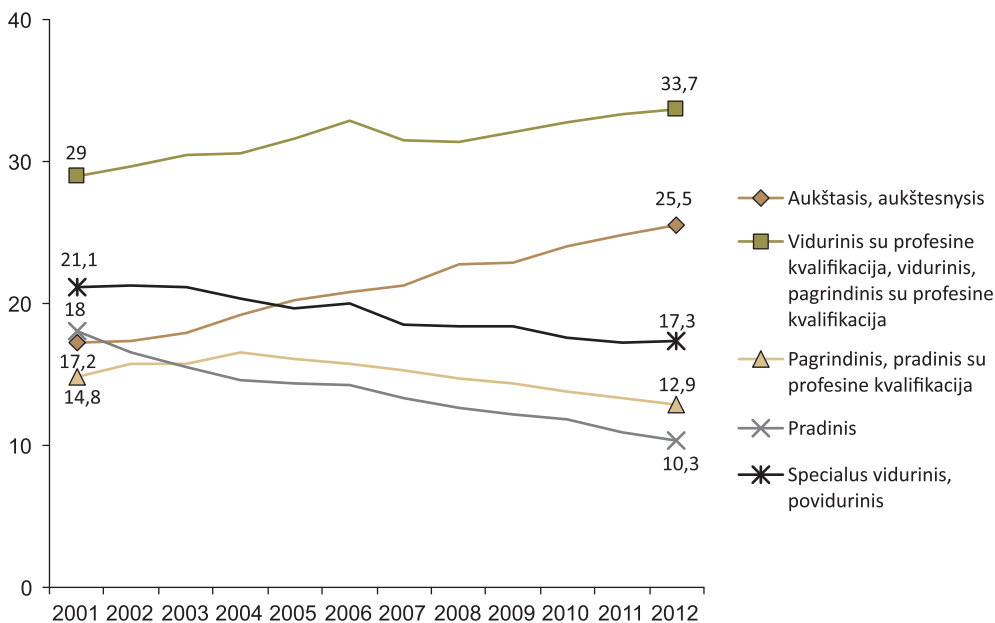

Duomenų šaltinis: LSD, 2011 m. gyventojų surašymas

Didžiausią 15–24 metų gyventojų dalį (2 penktadalius) sudarė įgijusieji bent vidurinį išsilavinimą, 10 proc. jau buvo įgiję aukštąjį išsilavinimą. Tačiau dar nemažai šios grupės gyventojų (apie 18 proc.) turėjo įgiję tik pradinį išsilavinimą. Lyginant šios grupės gyventojų išsilavinimo skirtumus tarp vyrų ir moterų, matyti, kad moterų daugiau buvo įgijusių aukštesnį išsilavinimą, t. y. vidurinį ir aukštąjį. Miesto gyventojų taip pat didesnė dalis nei kaime buvo įgiję aukštesnį (vidurinį ir aukštąjį) išsilavinimą. Kaime šio amžiaus gyventojų daugiau buvo įgijusių tik pradinį arba pagrindinį išsilavinimą.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, šalyje 15 metų ir vyresnių gyventojų išsilavinimo lygis per pastaruosius 12 metų augo (žr. 3.3.4 pav.). Nuo 2001 m. iki 2013 m. gerokai sumažėjo dalis gyventojų, turinčių tik pradinį išsilavinimą, mažėjo turinčiųjų pagrindinį išsilavinimą arba pradinį ir profesinę kvalifikaciją, taip pat mažėjo dalis asmenų, įgijusių specialųjį vidurinį ar povidurinį išsilavinimą. Tuo tarpu tolydžiai augo dalis asmenų, įgijusių pagrindinį išsilavinimą su profesine kvalifikacija, vidurinį su profesine kvalifikacija, vidurinį išsilavinimą. Ypač sparčiai augo dalis gyventojų, įgijusių aukštąjį ar aukštesnį išsilavinimą.

3.3.4 pav. 15 metų ir vyresnių gyventojų dalis (proc.) pagal išsilavinimą*

* Išsilavinimas nurodomas pagal baigtą mokymo įstaigą.

Duomenų šaltinis: LSD

Lyginant 15 metų ir vyresnių vyrų ir moterų dalį pagal išsilavinimą, galima pastebėti ne tik bendras tendencijas, bet ir kai kuriuos skirtumus. Moterų, turinčių vidurinį ar aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą, dalys yra apylygės, o vyrų didžiausią dalį sudaro įgijusieji vidurinį išsilavinimą, jų mažiau nei moterų turi aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą.

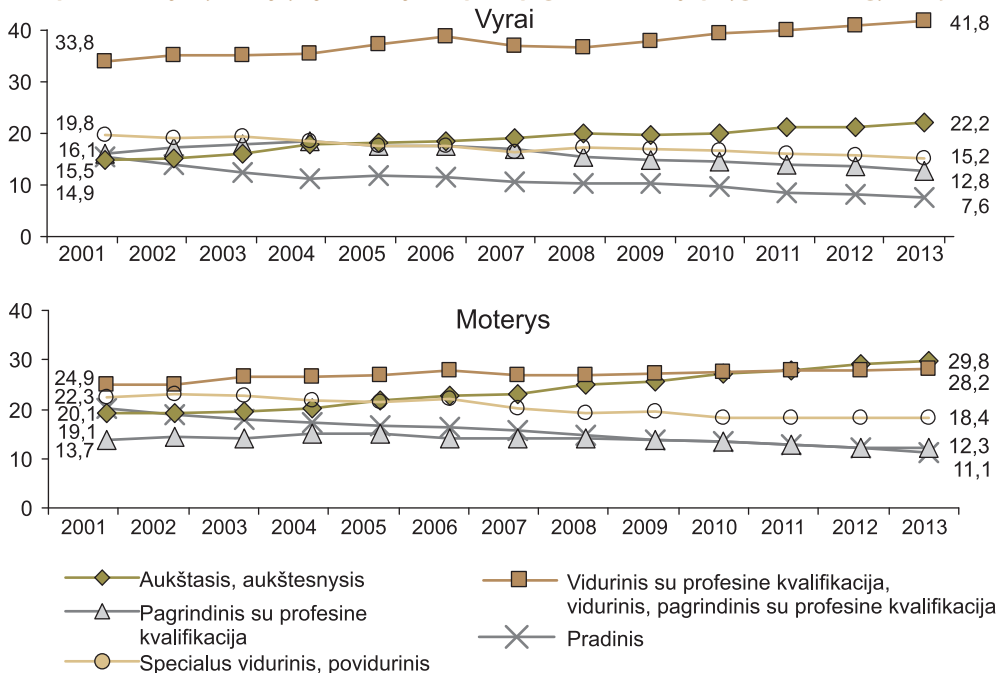
Suaugusiųjų ir jaunimo mokymosi pasiekimus stengiamasi gerinti įvairiomis priemonėmis:

- gerosios patirties pasidalijimu ir sklaida;
- organizuojant seminarus ir konferencijas;
- vykdant šalies ir tarptautinius projektus, skirtus bendrųjų kompetencijų ugdymui.

Pasiekimų gerinimo priemonių įtaka tolesnei suaugusiųjų švietimo plėtolei tiesioginė: asmenys įgyja patirties ir kompetencijų, tampa konkurencingesni greitai besikeičiančioje visuomenėje. Atsiranda „antra“ galimybė mokytis ir persikvalifikuoti, jeigu yra poreikis. Suaugusieji turi galimybę dalyvauti mokymuose, skirtuose bendrosioms kompetencijoms ugdyti, kurie organizuojami įgyvendinant projektus.

Svarbu, kad suaugusiųjų ir jaunimo profesiniai įgūdžiai atitiktų darbo rinkos pokyčius ir naudojamų technologijų lygį. Lietuva skiria daug dėmesio profesinių įgūdžių atitikties ir kokybės gerinimui: investuojama į sektoriinių praktinio mokymo centrų, aprūpintų naujausiomis technologijomis, infrastruktūrą, taip pat profesijos mokytojų įgūdžių atnaujinimą ir technologijų išmanymo gerinimą, organizuojant stažuotes įmonėse.

3.3.5 pav. 15 metų ir vyresnių vyrų ir moterų dalis (proc.) pagal išsilavinimą*, palyginti su visais gyventojais

* Išsilavinimas nurodomas pagal baigtą mokymo įstaigą.

Duomenų šaltinis: LSD

2007 m. atlikto kokybinio tyrimo apie suaugusiųjų mokymo reikšmę rezultatai išryškino dvi suaugusiems žmonėms svarbiausias šio mokymosi rezultatyvumą lemiančias veiksmų grupes:

1) **socialiniai veiksniai**, lėmę vidurinio išsilavinimo būtinumą kaip socialinės normos suvokimą, – tai visuomenės institucijose ir viešojoje nuomonėje vyraujančios normos ir praktikos, pagal kurias formalusis vidurinis išsilavinimas yra būtina sąlyga norint turėti darbo bei profesijos pasirinkimo galimybes ir pasiekti bent kiek aukštesnę socialinę poziciją;

2) **subjektyvūs veiksniai**, kuriuos sudaro šio mokymosi rezultatyvumo ryšys su individo gyvenimo tikslais ir jų lemiamą stiprią mokymosi motyvaciją bei jam teikiama reikšmę individo gyvenime. Tyrimas atskleidė, kad suaugusiųjų mokymasis daugeliu atvejų formuoja kompetencijas ir motyvaciją mokytis toliau. Mokymasis kaip tikslo siekimas ir sunkumų įveikimas kartu su besikeičiančia teigiama linkme socialine pozicija padeda tobulėti ir asmenybei, formuoja teigiamą savivertę, savigarbą ir teigiamą asmeninį identitetą.

Didelę teigiamą reikšmę suaugusiųjų mokymosi motyvacijai ir rezultatyvumui turi tobulinamas jo prieinamumas, susijęs tiek su mokymosi formų, laiko, vietos pasirinkimo galimybėmis, tiek su suaugusiųjų mokymo individualizavimu, tiek palankia socialine psichologine suaugusiųjų mokymo centrų aplinka. Pagrindinės išryškėjusios suaugusiųjų mokymosi bendrojo ugdymo mokykloje kliūtys: sudėtinga derinti mokymosi ir darbo

bei šeimos gyvenimo sritis; kai kuriuose socialiniuose kontekstuose išryškėja tam tikrų žmonių grupių (vyresnio amžiaus žmonių, turinčių dideles šeimas moterų ir kt.) neigiamos nuostatos mokymosi atžvilgiu.

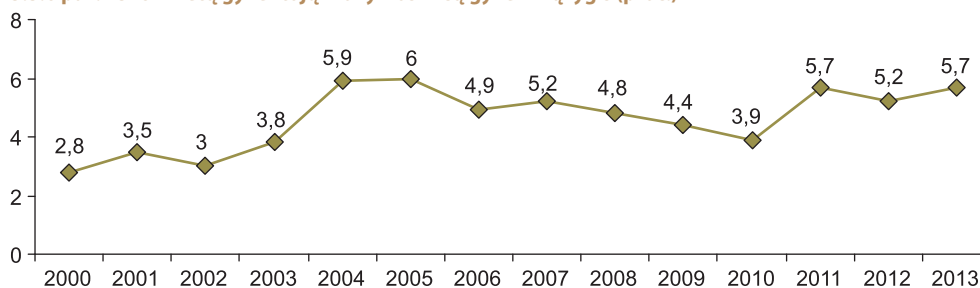
Dažniausiai išreiškiami suaugusiųjų ir jaunimo mokymosi poreikiai ir jų kryptingumas

Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintoje valstybės pažangos strategijoje *Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“* numatytas sumanios visuomenės pažangos rodiklis, atskleidžiantis mokymosi visą gyvenimą lygį visuomenėje. Siekiama, kad pagal šį rodiklį 2020 metais Lietuva užimtų 18 vietą, o 2030 metais – ne žemesnę negu 17 vietą tarp visų Europos Sąjungos šalių.

Europos Sąjungos tikslas yra iki 2020 metų pasiekti, kad 25–64 metų gyventojų, kurie per paskutines 4 savaites iki tyrimo dalyvavo švietimo ir profesinio mokymo veikloje, dalis sudarytų bent 15 proc.

Tačiau Lietuvoje suaugusiųjų dalyvavimas mokymėsi visą gyvenimą yra vienas žemiausių ES, ir nors nuo 2000 metų jis yra padidėjęs dvigubai (žr. 3.3.6 pav.), tačiau vis tiek yra per žemas. Lietuva tarp Europos Sąjungos valstybių 2012 m. užėmė 21 vietą (ES vidurkis 2012 metais buvo 9 proc.).

3.3.6 pav. 25–64 metų gyventojų mokymosi visą gyvenimą lygis (proc.)

Duomenų šaltinis: LSD

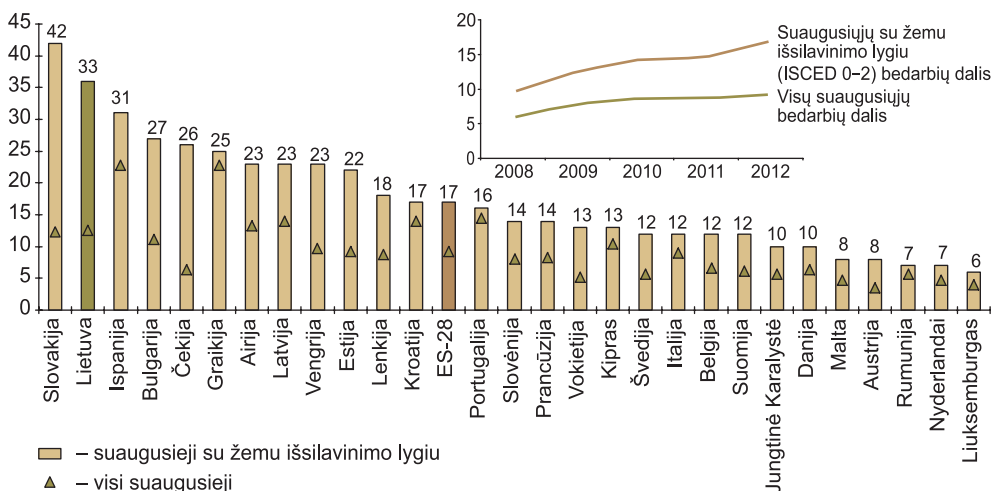
Akivaizdu, kad būtina sudaryti nekvalifikuotiems arba vyresnio amžiaus darbuotojams galimybę patobulinti turimus arba įgyti naujų gebėjimų, kurie labiau atitiktų darbo rinkos poreikius.

Bendrovės ir įmonės nepakankamai investuoja į darbuotojų mokymus, taip pat stokoja ir jų iniciatyvų. 2010 m. Lietuvoje tik 52 proc. bendrovių teikė tęstinį profesinį mokymą (ES vidurkis buvo 66 proc.). Tik 31 proc. darbuotojų, dirbančių bendrovėse, kurios teikė tęstinį mokymą, dalyvavo kursuose (vidutiniškai ES – 48 proc.), 35,4 proc. dalyvavo neformaliajame ir informaliajame švietime (vidutiniškai ES – 47,4 proc.).

Lietuva, kaip ir kitos šalys, norėdama sumažinti skurdo ir nedarbo lygį, privalo padėti žmonėms atnaujinti, patobulinti ir papildyti profesinius jų įgūdžius.

CEDEFOP duomenimis, nuo 2008 metų žemą išsilavinimą (bent pagrindinį) turinčių 25–64 metų gyventojų nedarbo lygis kilo labiau nei kito išsilavinimo gyventojų grupėse (žr. 3.3.7 pav.).

3.3.7 pav. 25–64 metų gyventojų, turinčių žemą išsilavinimą (ISCED 0–2) ir neturinčių darbo, dalis (proc.), palyginti su visais to amžiaus gyventojais, 2012 m.

Duomenų šaltinis: Eurostatas, 2013

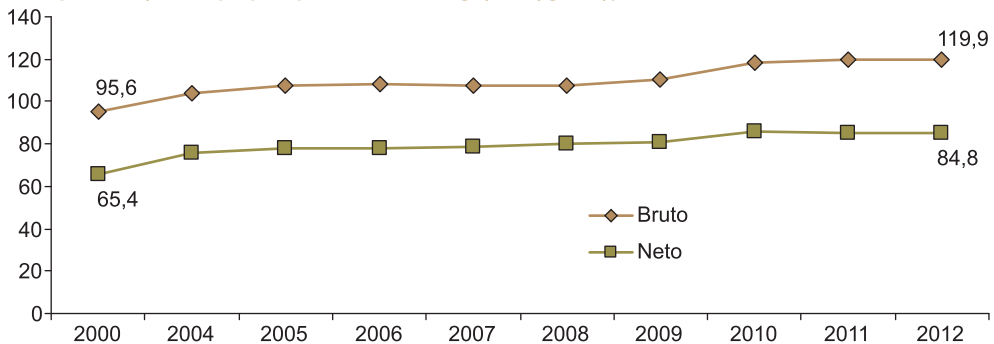
Žemą kvalifikaciją įgijusiems suaugusiesiems dažniausiai trūksta ne tik specialių darbinų įgūdžių, bet ir kompetencijų, kurios tinkamos daugelyje darbų. Tai yra matematinis ir bendras raštingumas, kompiuterinis raštingumas, komunikaciniai įgūdžiai, taip pat nuostatos į darbą.

Darbdaviai dažnai formalų išsilavinimą prilygina pasirengimui dirbti. Esant aukštam nedarbo lygiui, jie linkę samdyti aukštesnę kvalifikaciją turinčius darbuotojus, tuo darbo rinką padarydami nedraugišką žemą kvalifikaciją turintiems žmonėms.

Pastebėta, kad žemesnę kvalifikaciją turintys suaugusieji palieka švietimą anksčiau. Kai kurie pasinaudoja galimybe įsidarbinti savo regione, kiti stokoja mokymosi motyvacijos. Tačiau daugumai jų dažniausiai yra sunku pratęsti mokymąsi vėliau.

Ekonominės krizės metu žemesnę kvalifikaciją turintys žmonės susiduria su tam tikru spaudimu darbo rinkoje – didėjančia galimybių darbe ir mokymesi konkurencija iš aukštesnę kvalifikaciją turinčių bedarbių pusės.

3.3.8 pav. Mokymosi aprėptis (proc.) vidurinio ugdymo lygmenyje

Duomenų šaltinis: LSD

Todėl džiugina gerėjantis mokymosi aprėpties vidurinio ugdymo lygmenyje rodiklis, tiek bruto (kai vidurinio ugdymo programoje mokosi ne tik atitinkamo amžiaus asmenys), tiek ir neto (asmenys, kurie pagal amžių turėtų mokytis vidurinio ugdymo lygmenyje). Galima spėti, kad bent vidurinio išsilavinimo siekia vis daugiau ne tik mokyklinio amžiaus asmenų. Neto aprėpties rodiklis pakankamai stabilus ir net kiek padidėjęs jau nuo 2004 m., o tai rodo, kad dauguma jaunimo, kuris turėtų mokytis pagal vidurinio ugdymo programą (bendrojo ugdymo ar profesinėje mokykloje), ten ir mokosi.

Pastebimi skirtumai tarp vyrų ir moterų mokymosi vidurinio ugdymo lygmenyje aprėptį (žr. 3.3.8 pav.). Bruto aprėptyje vyrų dalis auga sparčiau nei moterų. Neto aprėptyje didesnė yra moterų dalis. Galima teigti, kad vis daugiau vyrų nusprendžia siekti vidurinio išsilavinimo vėliau, o moterys labiau lieka mokytis vidurinio ugdymo programoje būdamos tinkamo mokymuisi amžiaus.

Suaugusių gyventojų mokymosi motyvacijos priežastis atskleidė 2010 m. tarptautinis tyrimas „Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje“, pirmą kartą vykdytas Lietuvos ir Šiaurės šalyse. Nustatyta, kad noras įgyti žinių ir gebėjimų, naudingų asmeniniame gyvenime, taip pat noras plėsti akiratį, gilinti žinias yra pagrindinės mokymosi ar gebėjimų tobulinimo priežastys Lietuvoje. 45 proc. apklaustų Lietuvos gyventojų nurodė, kad kitas svarbus mokymosi motyvas yra kvalifikacijos patvirtinimas (atestatas, diplomai). Kaip papildoma mokymosi paskata Lietuvoje svarbi socializacija: net 45 proc. lietuvių kaip vieną iš priežasčių, skatinusių mokytis, išskyrė norą įdomiai praleisti laiką, bendrauti ir susipažinti su žmonėmis. Taip pat Lietuvos gyventojams būdingas noras tobulinti su darbu tiesiogiai susijusius įgūdžius (tai nurodė 51 proc. apklaustųjų).

Kiti Lietuvos mokslininkų atliekami tyrimai rodo, kad Lietuvos suaugusiųjų mokymosi poreikiai dažniausiai yra susiję su kompiuterinio raštingumo, bendravimo užsienio kalba, socialinių ir pilietinių, iniciatyvumo ir verslumo bendrųjų kompetencijų ugdymu.

Socialinės suaugusiųjų grupės, kurių švietimui Europos šalys raginamos skirti daugiau dėmesio:

- migrantai;
- pabėgėliai ir prašantieji prieglobsčio;
- romai;
- mokyklos nebaigę asmenys;
- nesimokantys, nedirbantys ir mokymuose nedalyvaujantys jaunuoliai;
- neįgalieji;
- vyresnio amžiaus suaugusieji;
- bedarbiai, gaunantys mažas pajamas, socialiai remtini asmenys;
- žemos kvalifikacijos darbuotojai.

Būtinumą didinti minėtų socialinių grupių mokymosi motyvaciją rodo ir Lietuvoje atliekamų edukologinių tyrimų duomenys. Vieną iš naujausių tyrimų, analizuojančių socialiai pažeidžiamų asmenų švietimą Lietuvoje, 2011 m. atliko Socialinės informacijos ir mokymų agentūra. Taikomojo suaugusiųjų švietimo tyrimo tikslas buvo išanalizuoti vyresnio amžiaus, neįgalųjų ir įkalinimo įstaigose esančių suaugusių asmenų mokymo ir mokymosi ypatumus.

Tyrimo rezultatai parodė, kad 2 iš 3 (60 proc.) vyresnio amžiaus asmenų nenorėtų mokytis. Dažniausiai tai 55–74 metų žmonės, įgiję pradinį ar pagrindinį išsimokslinimą ir nedirbantys, gaunantys mažas ar vidutines pajamas, taip pat ir kaimo gyventojai. Nesimoko, bet norėtų mokytis penktadalis 55–74 metų asmenų. Dažniau mokosi asmenys, įgiję aukštąjį išsimokslinimą, dirbantieji, kurių pajamos siekia 801 Lt ir daugiau vienam šeimos nariui per mėnesį. Mokymuose dažniau norėtų dalyvauti 55–64 metų asmenys, įgiję aukštąjį išsimokslinimą, dirbantys tarnautojai, specialistai, bedarbiai.

Pagrindinės priežastys, kodėl Lietuvos vyresnio amžiaus asmenys nedalyvauja suaugusiųjų švietime, yra tokios: mokytis atrodo per vėlu (nurodė daugiau kaip 60 proc.); mokytis sunku dėl sveikatos problemų; pakanka turimų žinių ir įgūdžių; mokymuisi trūksta lėšų; mokymąsi sudėtinga derinti su darbu; arti nėra kur mokytis, trūksta informacijos; per sudėtingos mokymo programos.

Taikomasis suaugusiųjų švietimo tyrimas (2011) atskleidė, kokių dalykų norėtų mokytis Lietuvos vyresnio amžiaus asmenys: kompiuterinio raštingumo; užsienio kalbos; teisės pagrindų ir jų taikymo kasdieniame gyvenime; psichologijos; sveikatingumo; buhalterinių žinių; verslumo, vadybos, ekonominių žinių; tradicinių amatų.

Dažniausiai suaugusieji mokosi dėl to, kad:

- pagerintų gyvenimo kokybę;
- patobulintų bendruosius įgūdžius;
- išmoktų naujų dalykų ir įgytų naujų kompetencijų;
- patobulintų profesinius įgūdžius;
- pakeistų darbą ar profesiją;
- užsidirbtų daugiau pinigų;
- patirtų naujų iššūkių;
- realizuotų laisvalaikio pomėgius;
- tiesiog tobulėtų.

Šalyje esant dideliame nedarbo lygiui, besimokantieji vertina profesinius įgūdžius, kurie atitinka darbo rinkos poreikius ir kuriuos vertina darbdaviai. Tuo tikslu atnaujinamas profesinio mokymo turinys. Todėl bendrieji įgūdžiai integruojami į profesinio mokymo programas ir bus toliau stiprinami pertvarkant mokymo turinį.

Šalyje glaudžiai bendradarbiaujant su darbdaviais įgyvendinamas projektas, skirtas atnaujinti ir pertvarkyti į modulius populiariausias profesinio mokymo programas. Šiame kontekste taip pat svarbus mokymasis realioje darbo vietoje ir pameistrystė. Lietuvoje išbandomi būdai pameistrystės mokymo formai diegti. Praktinio mokymo kokybės gerinimas, pasinaudojant sektorinių praktinio mokymo centrų infrastruktūra, ir mokymosi realioje darbo vietoje apimties didinimas profesinio mokymo programose, kurios įgyvendinamos mokykline mokymo forma, – taip pat profesinio mokymo politikos prioritetas.

Lietuvoje 1997 m. Vytauto Didžiojo universiteto Edukologijos katedroje ir Švietimo studijų centre pradėti rengti andragogai. Šiuo metu Lietuvoje andragogai rengiami Vytauto Didžiojo universitete, Lietuvos edukologijos universitete ir Klaipėdos universitete. Tačiau universitetinį andragogų rengimą sunkina esamo profesijų klasifikatoriaus trūkumai. Įvairūs tyrimai atskleidžia suaugusiųjų švietimo profesionalų trūkumą Lietuvoje, ypač miesteliuose, kaimo vietovėse, todėl reikėtų skatinti andragogų rengimą.

Pavyzdžiui, andragogikos studijos ir perkvalifikavimo kursai galėtų būti puiki galimybė mokytojams, netekusiems darbo dėl mokinių mažėjimo bendrojo ugdymo sektoriuje, persikvalifikuoti ir pereiti į suaugusiųjų švietimo sektorių.

Švietimo ir mokslo ministerija nuo 2004 m. leidžia suaugusiesiems skirtos literatūros seriją „Suaugusiųjų švietimas“. 2013 m. šioje serijoje išleista 32 teorinės, metodinės, garsinės lietuvių ir užsienio autorių knygos. Leidžiama literatūra sudaro galimybes aukštosioms mokykloms, andragogų kvalifikacija besirūpinančioms institucijoms, taip pat įvairius mokymosi poreikius turintiems suaugusiesiems mokytis naudojantis modernia, tarptautinę patirtį atspindinčia literatūra.

Viena iš svarbių veiklos sričių plėtojant mokymosi visą gyvenimą galimybes vyresnio amžiaus asmenims – Trečiojo amžiaus universitetų veiklos skatinimas. 2011 m. atliktas „Taikomasis suaugusiųjų švietimo tyrimas“ atskleidė, kad Lietuvoje yra beveik du šimtai tūkstančių potencialių besimokančiųjų (55–74 metų amžiaus) asmenų, kurių mokymosi poreikiai nėra patenkinami, o jie norėtų aktyviau dalyvauti mokymosi veiklose. 2012 m. vykdant projektą „Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias kompetencijas“ suteikta galimybė pagal neformaliojo švietimo programas mokytis 1 tūkst. vyresnio amžiaus asmenų ir Trečiojo amžiaus universitetų administracijų darbuotojams.

Mokymosi visą gyvenimą ir įgūdžių ugdymo programos, atliepančios besikeičiančius mokymosi poreikius. Nacionalinė suaugusiųjų švietimo ir mokymo politika nuo 2000 metų

Nacionalinės iniciatyvos „Švietimas visiems“ veiksmų plane vienas iš numatytų uždavinių buvo suaugusiųjų bendrojo ugdymo ir tolesnio mokymosi plėtojimas. Buvo numatytos priemonės, susijusios su suaugusiųjų švietimu ir mokymu:

- įgyvendinti struktūrinius pertvarkymus, užtikrinančius nuolatinį mokymąsi, padedančius švietimo priemonėmis mažinti socialinę atskirtį, sukurti tam reikalingą bazę, organizacinę struktūrą ir institucinių ryšių sistemą;
- rengti ir diegti bendrojo ugdymo mokyklose, suaugusiųjų švietimo centruose ir kitose švietimo įstaigose suaugusiesiems skirtas kvalifikacines ir švietėjiškas programas.

2004 m. patvirtinta *Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija*, kurios tikslas – plėtoti visapusę, vientisą ir kokybišką mokymosi visą gyvenimą sistemą, suteikiančią galimybių įvairiausiai visų darbingo amžiaus individų ugdymuisi ir profesinei veiklai. 2008 m. spalio mėn. patvirtinus atnaujintą *Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategiją*, nubrėžtos naujos veiklos kryptys bei nustatytos plėtros gairės, numatyti struktūriniai suaugusiųjų švietimo sistemos pokyčiai ir kokybiškai nauji politikos tikslai bei priemonės minimoms problemoms spręsti.

Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos tikslas – numatyti ir apibrėžti mokymosi visą gyvenimą plėtros kryptis ir jų įgyvendinimo priemones, akcentuojant profesinio mokymo ir suaugusiųjų tęstinio mokymo sritis.

Strategija prisideda prie Europos Komisijos komunikato *Suaugusiųjų mokymasis: mokytis niekada nevēlu* (2006) įgyvendinimo, kuriame pabrėžiama suaugusiųjų švietimo plėtros svarba ir įtvirtinti penki svarbiausi tikslai: šalinti dalyvavimo suaugusiųjų švie-

time kliūtis, didinti jo kokybę ir veiksmingumą, paspartinti neformalioju būdu įgytų kompetencijų pripažinimą, užtikrinti pakankamas investicijas ir vykdyti stebėseną.

Strategija atliepia Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2020 metų ilgalaikės strategijos projekte keliamus strateginius prioritetus. Formuojant ekonominę politiką orientuojamasi į kokybiško užimtumo ir investicijų į žmogiškąjį kapitalą augimą, fizinės, finansinės ir socialinės infrastruktūros bei mokslo, technologijų ir inovacijų plėtrą, šalies makroekonominio stabilumo užtikrinimą.

Lietuvos suaugusiųjų švietimo politikos kontekste išskiriamos aštuonios probleminės sritys, kurių sprendimui svarbi vientisos ir visapusės mokymosi visą gyvenimą sistemos plėtra. Tai profesinis mokymas bei kvalifikacijų sistemos sukūrimas, neformalus neprofesinis švietimas, infrastruktūros plėtra, finansavimas, personalo kvalifikacija, informavimas ir stebėseną. Minėtomis probleminėmis sritimis remiasi *Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija*.

Tolesni veiksmai derinant politines priemones su besikeičiančiais mokymosi poreikiais

Derinant politines priemones su besikeičiančiais mokymosi poreikiais ir siekiant juos atliepti svarbu užtikrinti konstruktyvų politinį dialogą su socialiniais partneriais ir įvairių suinteresuotųjų šalių dalyvavimą kuriant, įgyvendinant, vertinant kvalifikacijas ir kompetencijas; nacionaliniu lygmeniu steigti koordinuojantį padalinį suaugusiųjų švietimo srityje.

Siekiant užtikrinti efektyvų dialogą dėl profesinių įgūdžių, prie Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro (KPMPC) 2011–2012 m. buvo įsteigti Centrinis profesinis komitetas (CPK) ir 17 sektorinių profesinių komitetų (SPK). CPK koordinuoja strateginius kvalifikacijų sistemos formavimo klausimus, o SPK atsakingi už kvalifikacijų formavimo klausimus tam tikruose ūkio sektoriuose. Pagrindinės SPK funkcijos yra šios: patarti KPMPC dėl sektoriaus kvalifikacijų ir joms įgyti reikalingų kompetencijų, nustatyti profesinių standartų rengimo prioritetus, pritarti parengtiems standartams, vertinti programų atitiktį standartuose nustatytiems reikalavimams.

Socialiniai partneriai prisideda prie profesinio mokymo politikos formavimo per Lietuvos profesinio mokymo tarybą ir CPK, jie įgalioti inicijuoti naujų kvalifikacijų, profesinių standartų, profesinio mokymo programų rengimą. Socialinių partnerių atstovai dalyvauja sudarant profesinio mokymo programų turinį ir vertinant profesinio mokymo programų atitikimą darbo rinkos poreikiams, organizuojant praktinį mokymą ir vertinant asmens įgytas kompetencijas. Nuo 2003 m. socialiniai partneriai atsakingi už baigiamojo kvalifikacijos vertinimo organizavimą. Nuo 2012 m. besimokančiųjų pagal formaliojo profesinio mokymo programas įgytų kompetencijų vertinimą organizuoja akredituotos kompetencijų vertinimo institucijos.

Kaip jau minėta, profesinio mokymo turinio atnaujinimui 2010–2013 m. KPMPC įgyvendino nacionalinį projektą „Kvalifikacijų formavimas ir modulinio profesinio mokymo sistemos kūrimas“, kurio metu buvo kuriami profesiniai standartai ir modulinės profesinio mokymo programos. Profesinis standartas rengiamas tam tikram ūkio sektoriui, aprašant svarbiausias jam būdingas skirtingų Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygių kvalifikacijas.

Profesiniai standartai bus naudojami projektuojant profesinio mokymo turinį ir vertinant, ar asmens mokymosi pasiekimai tenkina tam tikrai kvalifikacijai nustatytus reikalavimus. Modulinės programos bus sudarytos iš kelių savarankiškų modulių. Be to, Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašo nuostatos taikomos formuojant profesinio mokymo kvalifikacijas, siekiant užtikrinti pereinamumą tarp skirtingų švietimo sektorių ir kvalifikacijų.

Pritariant minčiai, kad mokymasis vyksta visur ir visada, turėtų būti skiriama pakankamai dėmesio neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatams patvirtinti ir pripažinti. Tuo tikslu įgyvendinamos šios politinės priemonės:

- investicijos į mokymąsi visą gyvenimą;
- suaugusiųjų švietimo institucijų plėtotė ir funkcijų plėtra;
- nuotolinio mokymo(si) galimybių suteikimas, tokių projektų rengimas šalies mastu;
- profesinio tęstinio mokymosi galimybių plėtotė;
- čekių sistemos taikymas neformaliajame suaugusiųjų švietime.

Šalies vizija apie mokymosi ir mokymo visiems tobulinimą

Lietuvos švietimo vizija – kiekvienas vaikas, jaunas ir suaugęs žmogus Lietuvoje siekia ir nesunkiai randa, kur mokytis; šalies švietimo sistemą sudaro valstybinės, savivaldybių ir nevalstybinės nuolat tobulėjančios, tarpusavyje ir su partneriais bendradarbiaujančios švietimo įstaigos, kurių darbuotojai turi autoritetą visuomenėje ir palaiko nuolatinę diskusiją dėl šalies švietimo plėtotės, Lietuvos valstybės ir jos žmonių sėkmės ir kultūros bei ūkio plėtos, atsižvelgiant į miesto ir kaimo darnią raidą.

Pagrindinis Lietuvos švietimo strateginis tikslas, iškeltas *Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje*, – paversti Lietuvos švietimą tvariu pagrindu valstybės gerovės kėlimui, ugdyti veržliam ir savarankiškam žmogui, atsakingai ir solidarai kuriančiam savo, Lietuvos ir pasaulio ateitį.

Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija parengta siekiant sutelkti švietimo bendruomenės pastangas esminiams švietimo pokyčiams, kurie būtini atsižvelgiant į visuomenės lūkesčius, valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ nuostatas, pasaulines švietimo filosofijos, politikos ir praktikos tendencijas, naujausius Lietuvos ir Europos Sąjungos švietimo būklės duomenis, ir tam kryptingai skirti finansinius, materialinius ir intelektualinius išteklius.

Vienas iš *Strategijos* tikslų – garantuojant švietimo sistemos veiksmingumą, sukurti paskatų ir vienodų sąlygų mokytis visą gyvenimą sistemą, grįstą veiksminga pagalba atpažįstant save ir renkantis kelią profesinės veiklos pasaulyje.

Šis tikslas grindžiamas tokiais teiginiais:

- Nedarbas ir emigracija kelia iššūkį švietimui operatyviau reaguoti į pokyčius darbo rinkoje, padėti žmonėms greičiau susiorientuoti, atpažinti savo pranašumus ir jais pasinaudoti ieškant darbo, gebėti savarankiškai valdyti karjerą, rinktis perspektyvesnes karjeros kryptis, savarankiškai kurti verslą ir savo darbo vietą. Švietimas turi atverti ir siūlyti įvairias mokymosi galimybes, padedančias žmogui tobulinti gebėjimus remiantis kvalifikacijomis ir visapusišku savęs tobulinimu, įgyjant pasitikėjimą savo jėgomis, atsakomybę už save, bendruomenę, valstybę ir aplinką. Be šių pa-

stangų, tikėtina, kad žmonės nepasitikės švietimu, nusivils savimi, valstybe, silpnės asmenų ryšys su ja, o tai destruktiviai veiks asmens savimonę ir tapatybę, skatins emigruoti. Valstybė privalo suteikti žmogui kitą galimybę savoje šalyje, padėti rasti naują vietą sociume ir išmokti naujų vaidmenų, įgyti naujų kompetencijų. Švietimas turi tapti suaugusiųjų keliu į bendruomeninį, socialinį, pilietinį, kultūrinį, ekonominį gyvenimą ir pirmąją pagalbą atsidūrus aklavietėje, kilus atskirties pavojams.

- Lietuvos suaugę gyventojai (25–64 metų) pastaruoju metu vis aktyviau mokosi lavindami tiek profesinius, tiek asmeninius gebėjimus, bet suaugusiųjų švietimo sritis tebelieka nepakankamai išplėtotą, atsilieka nuo kitų švietimo sričių. Nuolatinis suaugusiųjų mokymasis vis dar nėra populiarus. Stokojame įstaigų, kurias galėtume vadinti mokymosi visą gyvenimą mokyklomis, traukiančių dėmesį ir žinomų kaip vietos, į kurias galima ateiti ir nuolat gauti švietimo pagalbą. Mokymosi visą gyvenimą institucinė sandara labiau orientuota į formaliojo švietimo teikimą. Fragmentiškas neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimas, tarpinstitucinio koordinavimo stoka, lanksčių, vartotojų poreikius atitinkančių suaugusiųjų neformaliojo švietimo programų trūkumas įvairių lygių švietimo įstaigose, įvairiais būdais įgytų kompetencijų formalizavimo galimybių, suaugusiųjų mokymosi motyvacijos stoka stabdo šalies pažangą ir gebėjimus reaguoti į sumanios visuomenės kūrimo iššūkius.
- Neformaliojo švietimo būdu arba darbo vietoje įgyta patirtis ir kompetencijos dažnai neturi savo formalios išraiškos, todėl nepripažįstamos darbdavių – nėra galimybių jas parodyti ieškant darbo.
- Suaugusiųjų mokymasis turi pereiti prie mokymosi rezultatais grindžiamos politikos, kurioje pagrindinis vaidmuo tektų besimokančiajam, nepaisant jo mokymosi formos ar amžiaus: darbe, namie, bendruomenėje, savarankiškai ar švietimo įstaigoje, ir kuri suteiktų jam naujų ekonominio konkurencingumo, socialinio saugumo ir gyvenimo kokybės galimybių.

Minėtam *Strategijos* tikslui pasiekti numatomos veiklos kryptys (uždaviniai):

- skatinti mokymosi visą gyvenimą įvairovę pagal ūkio ir visuomenės poreikį ir veiklos rūšių tęstinumo pajėgumus, kurti lanksčią prieinamumo sistemą, užtikrinti mokymo kokybę, stiprinti kultūros įstaigų, verslo galimybes dalyvauti mokymosi visą gyvenimą procese;
- organizuoti edukacinę pilietinę veiklą, asmenybės saviugdą visoje šalyje, plėtoti įvairias jos organizacines formas, skatinti mokinius ir studentus vienijančių vietinių ir nacionalinių organizacijų stiprėjimą;
- didinti motyvaciją mokytis, susiejant mokymąsi visą gyvenimą su besimokančiųjų pasirinkimais, sukuriant finansinės paramos sistemą. Plėtoti mokymosi visą gyvenimą ir darbo patirties integralumą, ypač per praktiką, stažuotes, profesinį mokymą, diegiant pameistrystės formą. Sukurti ir pradėti taikyti įvairiais mokymosi būdais įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą;
- sudaryti sąlygas asmenims savarankiškai valdyti karjerą, teikiant individualizuotą įvairių formų pagalbą realioje ir virtualioje aplinkoje, plečiant tam reikalingus gebėjimus ir galimybes, ugdant svarbias kompetencijas, formuojant gyvenimo kelio

(karjeros) rinkimosi sąmoningumą ir ugdymosi tęstinumą. Inicijuoti ir remti kokybišką studijų programų, profesijų, ypač perspektyviausių, populiarinimą;

- sukurti darnią suaugusiųjų švietimo sistemą, apimančią neformaliojo suaugusiųjų finansavimo mechanizmą, tarpinstitucinį koordinavimą, informavimą ir konsultavimą, neformaliojo mokymosi kokybės užtikrinimą ir neformaliai įgytų kompetencijų pripažinimą.

Remiantis *Valstybinėje švietimo strategijoje* iškeltais tikslais ir uždaviniais, atitinkamai turi būti suformuota ir šalies vizija apie mokymo ir mokymosi visiems tobulinimą. Ji turi būti konkreti, aiški, ilgalaikė, pasiekiamo, išdiskutuota, didinanti profesinio ir suaugusiųjų mokymo atitiktį darbo rinkos poreikiams ir jo patrauklumą.

Švietimo ir mokslo ministerijos parengtas *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo veiksmy 2014–2016 m. plano* projektas, kurio paskirtis – siekti nuoseklios ir tarpinstituciniu susitarimu grįstos neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros, sudarančios prielaidas suaugusiųjų mokymuisi visą gyvenimą. Veiksmy plano tikslas – sukurti mokymosi visą gyvenimą pasiūlos ir paklausos sistemą, kuri sudarytų sąlygas suaugusių asmenų socialinei ir darbinei įtraukčiai, aktyviam pilietiškumui ir asmeniniam tobulėjimui.

Veiksmy plano uždaviniai:

- Sudaryti sąlygas suaugusiems asmenims įgyti bendrąsias kompetencijas ir formuoti jų teigiamas mokymosi visą gyvenimą nuostatas, plėtojant formaliojo ir neformaliojo švietimo paslaugas.
- Sudaryti palankias mokymosi visą gyvenimą paslaugų plėtros sąlygas profesinio mokymo įstaigose ir aukštosiose mokyklose.
- Sukurti tolygią finansinių ir teisinių paskatų sistemą, sudarančią palankesnes sąlygas suaugusiųjų dalyvavimui mokymosi visą gyvenimą veiklose.

Suaugusiųjų švietimo ir mokymosi visą gyvenimą tikslus ir uždavinius įgyvendinti padės:

- Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programa;
- siekis prisidėti prie sumanios visuomenės vizijos įgyvendinimo pagal valstybės pažangos strategiją „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030““;
- 2014–2020 metų nacionalinė pažangos programa;
- pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos „Europa 2020“ iniciatyva „Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė“;
- Tarybos rezoliucija dėl atnaujintos Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkės (2011/c372/01);
- Europos universitetų mokymosi visą gyvenimą chartija (2008);
- Komisijos komunikatas Europos parlamentui, tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „Naujoji universitetų modernizavimo partnerystė. ES forumas „Universitetų ir įmonių dialogas“ (KOM (2009) 158 galutinis);
- mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmy plano įgyvendinimo patirtis, Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės siūlymai neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemos plėtrai;
- ir kiti susiję dokumentai, priemonės ir nacionaliniai bei tarptautiniai tyrimai.

3.4. Suaugusiųjų raštingumo lygio kėlimas

4 tikslas. Pasiiekti, kad iki 2015 metų 50 proc. daugiau suaugusiųjų taptų raštingi.

Svarbiausi pasiekimai

- 15–69 metų neraštingų šalies gyventojų dalis, remiantis 2001 ir 2011 m. gyventojų surašymų duomenimis, buvo labai nedidelė – sudarė 0,3 proc. – ir per dešimtmetį nekito. Neraštingo jaunimo dalis netgi šiek tiek mažėjo: 15–19 metų amžiaus grupėje nuo 0,25 proc. iki 0,11 proc., 20–24 metų amžiaus grupėje – nuo 0,35 iki 0,24 proc. gyventojų.
- Nubyrančių ir anksti švietimo sistemą paliekančių jaunuolių (tai yra 18–24 metų asmenų, turinčių tik pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą ir nesimokančių) procentinė dalis, pagal Lietuvos įsipareigojimus, neturėtų viršyti 9 proc. Siekinys įgyvendintas dar 2005 metais, 2013 m. tokių jaunuolių buvo likę 6,3 proc.
- Lietuva buvo užsibrėžusi pasiekti, kad 25–59 metų asmenų, įgijusių nors vidurinį išsilavinimą, procentinė dalis pasiektų 80 proc. ar daugiau. 2011 m. visuotinio gyventojų surašymo duomenimis, ši dalis sudarė 88,6 proc. Siekinys įgyvendintas visose amžiaus grupėse, išskyrus 30–34 metų, kur šis rodiklis šiek tiek mažesnis.
- Mokinių, kurie mokosi pagal suaugusiųjų bendrojo ugdymo programas, dalis šalyje nėra didelė ir beveik nekinta (apie 3,3 proc.), tačiau kasmet auga pagal suaugusiųjų pagrindinio ugdymo programą (ISCED 2) besimokančių asmenų skaičius. 2008 m. tokie asmenys sudarė 1,6 proc. visų mokinių, 2014 m. – 2 proc.
- Visose tirtose srityse, išskyrus matematinį raštingumą, sumažėjo žemiausių (<1 ir 1) PISA pasiekimų lygmenų mokinių dalis, padaugėjo aukštesnius (3 ir 4) lygmenis pasiekiančių mokinių dalis.

Spręstinos problemos

- Įsipareigota, kad jaunimas ir suaugusieji, iškritę iš švietimo sistemos ir neįgiję pagrindinio išsilavinimo, turėtų galimybę grįžti ir mokytis toliau, o pagrindinį išsilavinimą kas metai įgytų ne mažiau kaip 5 000 jo neturinčių suaugusių žmonių. Galimybės įgyti išsilavinimą sudarytos – bendrojo išsilavinimo (ir pagrindinio, ir vidurinio) įgijimas Lietuvoje yra visiems šalies piliečiams prieinamas ir nemokamas neatsižvelgiant į amžių. Tačiau surinkti 5 tūkst. suaugusių mokinių, kasmet įgyjančių pagrindinį išsilavinimą, nepavyksta – jį pastaraisiais metais įgyja apie 1,5 tūkst. Viena priežasčių – nedidelis bendras pagrindinio išsilavinimo neturinčių suaugusiųjų skaičius: 2011 m. surašymo duomenimis, 20–64 metų amžiaus grupėje jų buvo likę apie 30 tūkst.
- Specialiai suaugusiųjų švietimui skirtų įstaigų Lietuvoje yra palyginti nedaug, o dėl palankesnio jų išsidėstymo miestuose šalyje nepakanka galimybių mokytis asmenims, gyvenantiems mažesniuose miestuose ir kaimo vietovėse.
- Šalyje jaunų vyrų (18–24 metų), paliekančių ugdymo ir mokymo sistemą, yra daugiau nei moterų. Susirūpinimą kelia ir 18–24 metų jaunimo, neįgijusio vidurinio išsilavinimo ir nesimokančio, pasiskirstymas mieste ir kaime: 2013 m. mieste šių asmenų dalis buvo 3,6 proc., kaime – net 11,4 proc.

Teisės mokėti skaityti ir rašyti reglamentavimas

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) numatyta, kad kiekvienas Lietuvos Respublikos pilietis, užsienietis, turintis teisę nuolat ar laikinai gyventi Lietuvoje, turi teisę mokytis, įgyti išsilavinimą ir kvalifikaciją, o valstybė imasi atitinkamų priemonių, kad kiekvienas vaikas šalyje mokytųsi pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas. Tai reiškia, kad valstybė garantuoja pradinį, pagrindinį ir vidurinį ugdymą, taip pat aukštojo mokslo studijų arba profesinio mokymo, suteikiančio pirmąją kvalifikaciją, programų prieinamumą. Nuostata, kad asmenims iki 16 m. mokslas privalomas, įtvirtinta ir *Lietuvos Respublikos Konstitucijoje* (1992).

Suaugusiųjų dalyvavimas bendrajame ugdyme

Lietuvoje suaugę asmenys, nebaigę pradinio (ISCED 1), pagrindinio (ISCED 2) ar vidurinio ugdymo (ISCED 3) programų, tačiau siekiantys įgyti elementarų ar aukštesnio lygmens bendrąjį išsilavinimą, norintys pakartoti dalį kokio nors mokomojo dalyko kurso, likviduoti skolas, pasirengti ir laikyti brandos egzaminus, gali būti mokomi įvairių tipų bendrojo ugdymo suaugusiųjų mokyklose (pavyzdžiui, suaugusiųjų mokykla, suaugusiųjų ir jaunimo mokykla, suaugusiųjų gimnazija, suaugusiųjų mokymo centras), bendrojo ugdymo mokyklų specialiosiose klasėse ir profesinio mokymo įstaigose. Suaugusiesiems yra skirtos Suaugusiųjų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programos.

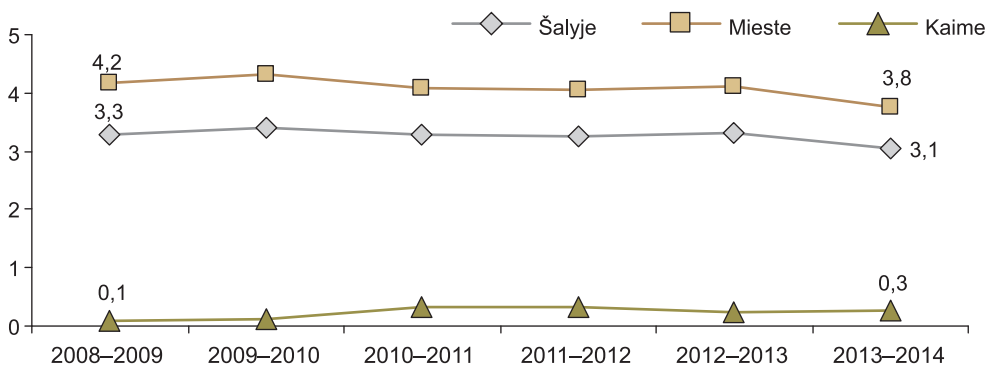
Suaugusiųjų bendrasis ugdymas organizuojamas visose šalies savivaldybėse, o suaugusiųjų ugdymo programų įgyvendinimą reglamentuoja *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos* (2008), *Vidurinio ugdymo bendrosios programos* (2011), pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai, *Mokymosi pagal formaliojo švietimo programų formų ir mokymo organizavimo tvarkos aprašas* (2012) ir kt. teisės aktai. Suaugusiųjų bendrojo ugdymo programos yra mažesnės apimties, mokomieji dalykai taikomi prie suaugusiųjų asmenų ugdymosi poreikių. Pavyzdžiui, mokinys gali nesimokyti menų (dailė, muzika, dailė ir technologijos), kūno kultūros ir vietoj jų rinktis kitus dalykus, mokytis užsienio kalbos ir pan. Suaugusieji, negalintys mokytis įprastine forma, taip pat gali pasirinkti ir jiems priimtina lanksčią mokymosi formą – modulinį, savarankišką, neakivaizdinį ar nuotolinį mokymąsi. Mokydamiesi modulinio mokymosi būdu suaugusieji gali mokytis pavienių dalykų ir per ilgesnį ar trumpesnį laiką baigti pasirinktą ugdymo programą. Neakivaizdziai besimokantys asmenys į suaugusiųjų mokyklą paprastai atvyksta tik konsultacijoms ir laikyti įskaitų. Tokiais atvejais mokyklos planuoja tvarkaraštį taip, kad kelių dalykų konsultacijos būtų organizuojamos tą pačią dieną, o į mokyklą reiktų atvykti kartą per savaitę arba dar rečiau. Dalis neakivaizdinio ir savarankiško mokymosi konsultacijų (neįgaliesiems – visos) gali būti nuotolinės, kai su mokytoju mokinys bendrauja naudodamasis informacinėmis komunikacinėmis technologijomis.

Minėtos suaugusiųjų bendrojo ugdymo programos, skirtos suaugusiųjų raštingumo problemai spręsti, ateityje galėtų būti atnaujinamos konstruktyviai bendradarbiaujant su švietimo specialistais, praktikais, mokyklų vadovais ir mokytojais, atnaujinant programas, rengiant viešąsias konsultacijas.

Mokinių, kurie mokosi pagal suaugusiųjų bendrojo ugdymo programas, dalis šalyje nėra didelė ir beveik nekinta. 2008–2014 m. apie 3,3 proc. bendrojo ugdymo mokinių sudarė mokiniai suaugusiųjų mokyklose ir klasėse. Dauguma suaugusiųjų (apie 4 proc.) pagal šias programas mokėsi mieste ir tik labai nedidelė – apie 0,2 proc. – kaime (žr. 3.4.1 pav. ir 3.4.1 lentelę prieduose). Toks besimokančiųjų pasiskirstymas paaiškinamas tuo, kad formaliai įteisintų ir specialiai suaugusiųjų švietimui skirtų įstaigų Lietuvoje yra palyginti nedaug, o dėl palankesnio jų išsidėstymo miestuose, šalyje nepakanka galimybių mokytis asmenims, gyvenantiems mažesniuose miestuose ir kaimo vietovėse. 2000 m. Lietuvoje buvo 23 suaugusiųjų mokyklos, 2013 m. jų skaičius išaugo iki 34 mokyklų. Tačiau iki pat 2010 m. šalies kaimo vietovėse nebuvo nė vienos suaugusiųjų mokyklos, 2010–2011 m. m. – 1, 2011–2012 m. m. – 2, 2012–2013 m. m. – 1 (žr. 3.4.13 lentelę prieduose).

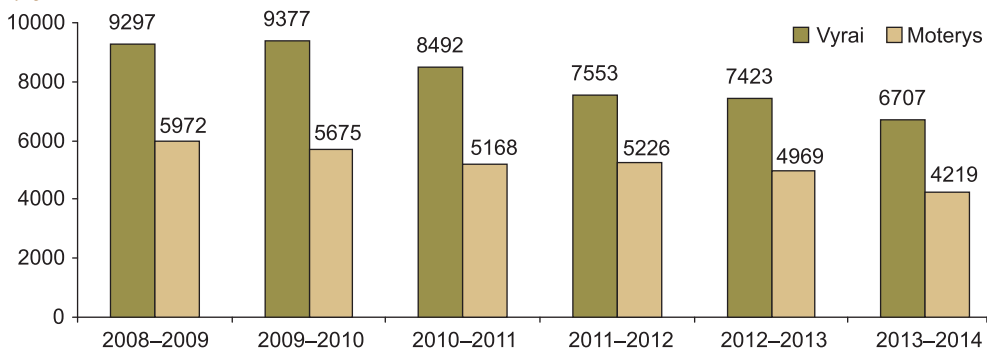
3.4.1 pav. Mokinių, kurie mokėsi pagal suaugusiųjų bendrojo ugdymo programas dalis (proc.), palyginti su bendrojo ugdymo mokinių skaičiumi

Duomenų šaltinis: ŠVIS

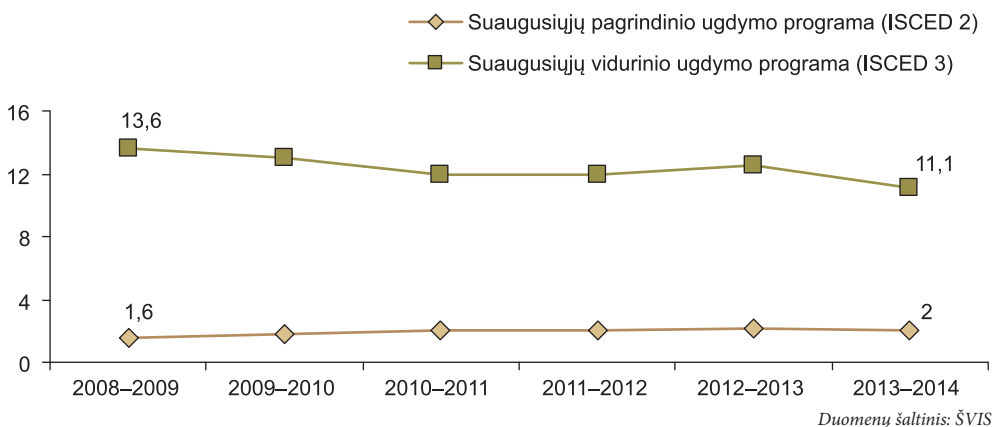
Skiriasi ir lyčių dalyvavimas bendrajame suaugusiųjų švietime. Per 2008–2014 m. šalyje buvo apie 60 proc. pagal suaugusiųjų bendrojo ugdymo programas besimokančių vyrų ir apie 40 proc. besimokančių moterų (žr. 3.4.2 pav. ir 3.4.2 lentelę prieduose).

3.4.2 pav. Mokinių, kurie mokėsi pagal suaugusiųjų bendrojo ugdymo programas, šalyje skaičius pagal lytį

Duomenų šaltinis: ŠVIS

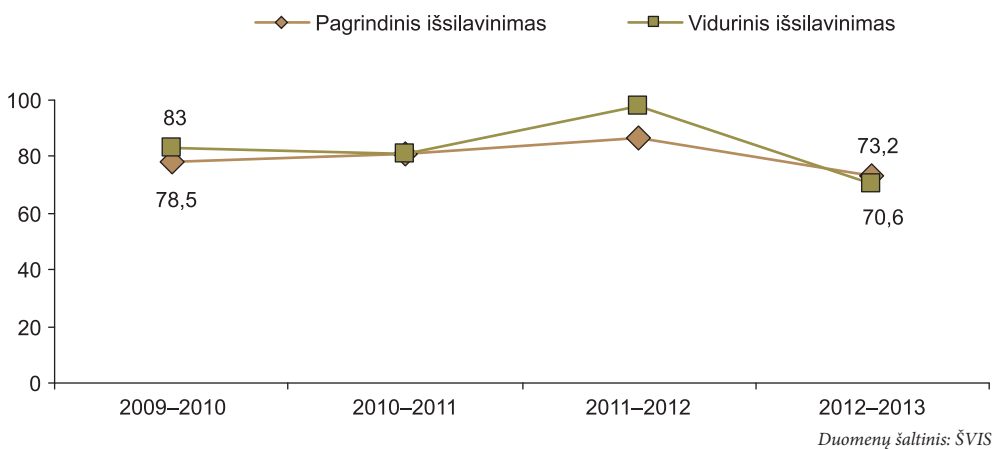
3.4.3 pav. Mokinių, kurie mokėsi pagal suaugusiųjų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas dalis (proc.), palyginti su mokinių, siekiančių įgyti pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą, skaičiumi

Mokinių, kurie 2013–2014 m. m. mokėsi pagal suaugusiųjų pradinio ugdymo programą (ISCED 1), skaičius šalyje buvo tik 60 (žr. 3.4.3 lentelę prieduose). Tačiau kasmet daugėja mokinių, besimokančių pagal suaugusiųjų pagrindinio ugdymo programą (ISCED 2). Lyginant su mokinių, siekiančių įgyti bendrąjį pagrindinį išsilavinimą, skaičiumi, 2008 m. tokių asmenų buvo 1,6 proc., o 2014 m. jų dalis išaugo iki 2 proc. (žr. 3.4.3 pav. ir 3.4.4 lentelę prieduose). 2008–2014 m. 3,9 proc. punkto išaugo pagal suaugusiųjų pagrindinio ugdymo programą besimokančių moterų dalis ir 3,9 proc. punkto sumažėjo besimokančių vyrų dalis (žr. 3.4.5 lentelę prieduose).

Lyginant su mokinių, siekiančių įgyti bendrąjį vidurinį išsilavinimą skaičiumi, 2008–2014 m. nuo 13,6 proc. iki 11,1 proc. tolygiai mažėjo mokinių, besimokančių pagal suaugusiųjų vidurinio ugdymo programą (žr. 3.4.3 pav. ir 3.4.6 lentelę prieduose). Tiek pagal šią programą besimokančių moterų, tiek vyrų dalis 2008–2014 m. yra stabili: moterų – apie 40 proc., vyrų – 60 proc. (žr. 3.4.7 lentelę prieduose).

3.4.4 pav. Pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą įgijusių suaugusių asmenų dalis (proc.), palyginti su suaugusių mokinių, turėjusių įgyti pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą, skaičiumi

Pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą įgijusių suaugusių asmenų dalies rodiklius¹² lyginant su suaugusių mokinių, turėjusių įgyti pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą, skaičiumi, matyti, kad šalyje 2009–2013 metais 5,3 proc. punkto sumažėjo suaugusių mokinių, įgyjančių pagrindinį ir 12,4 proc. punkto – vidurinį išsilavinimą, tačiau gerokai išaugo dalis tų, kurie įgijo pagrindinio (16,1 proc. punkto) ir vidurinio išsilavinimo (12,5 proc. punkto) mokymosi arba ugdymo pasiekimų pažymėjimus (žr. 3.4.4 pav., 3.4.9 ir 3.4.10 lenteles prieduose). Lietuva, įgyvendindama veiksmų planą „Švietimas visiems“ buvo įsipareigojusi pasiekti, kad jaunimas ir suaugusieji, iškritę iš švietimo sistemos ir neįgiję pagrindinio išsilavinimo, turėtų galimybę grįžti ir mokytis toliau, o pagrindinį išsilavinimą kas metai įgytų ne mažiau kaip 5 000 jo neturinčių asmenų. Nemokamą bendrąjį išsilavinimą turi galimybių įgyti visi šalies piliečiai neatsižvelgiant į amžių, tačiau kasmet pagrindinį išsilavinimą įgyja apie 1,5 tūkst. suaugusiųjų. Viena priežasčių – nedidelis bendras pagrindinio išsilavinimo neturinčių suaugusiųjų skaičius (2011 m. visuotinio gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, 20–64 metų amžiaus grupėje jų buvo apie 30 tūkst.).

Per pastarąjį dešimtmetį, nors ir netolygiai, tačiau kasmet mažėjo 18–24 metų jaunuolių, neįgijusių vidurinio išsilavinimo ir nesimokančių, dalis. Lietuvoje 2013 m. tokių suaugusių asmenų dalis buvo palyginti nedidelė – 6,3 proc., be to, gerokai mažesnė už ES-27 vidurkį – 12 proc. (žr. 3.4.5 pav.). Lietuvos siekinys, kad iki 2015 m. nubyrančių ir anksti švietimo sistemą paliekančių jaunuolių procentinė dalis neviršytų 9 proc., kaip ir ES siekis 2020 m. (10 proc.), buvo įgyvendintas dar 2005 m. Tačiau iki 2011 m. Lietuvoje jaunų vyrų (18–24 metų), paliekančių ugdymo ir mokymo sistemą, buvo beveik dvigubai daugiau nei moterų. 2013 m. skirtumas tarp vyrų ir moterų nebėra toks didelis, bet vis dar išlieka didesnis vyrų nenaudai. Susirūpinimą kelia ir 18–24 metų jaunimo, neįgijusio vidurinio išsilavinimo ir nesimokančio, pasiskirstymas mieste ir kaime: 2013 m. mieste šių asmenų dalis buvo 3,6 proc., kaime – net 11,4 proc. (žr. 3.4.17 lentelę prieduose).

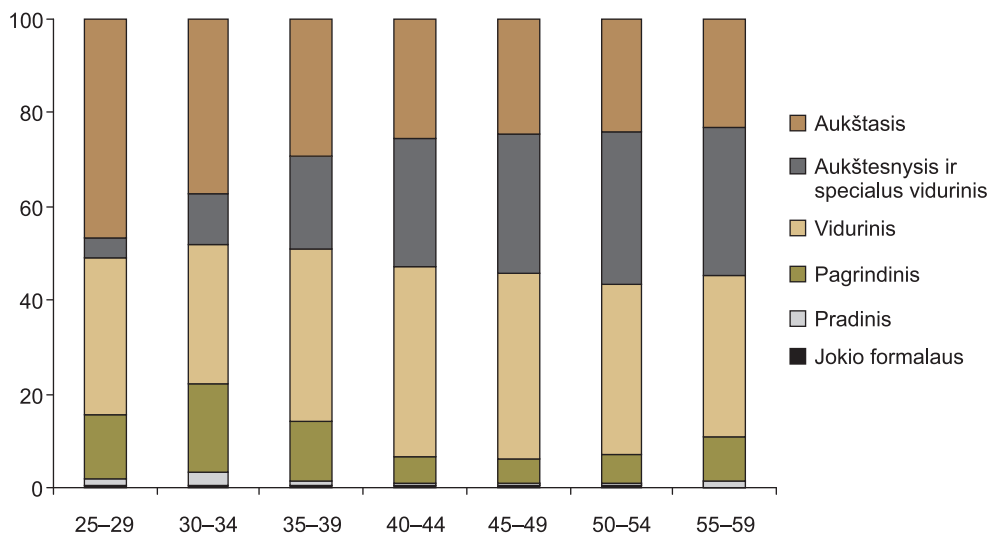
3.4.5 pav. 18–24 metų jaunimo, neįgijusio vidurinio išsilavinimo ir nesimokančio, dalis (proc.)

¹² Lietuvoje asmeniui, kuris mokosi pagal bendrąsias pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, jas baigus gali būti įteikti kelių rūšių dokumentai: 1 – pradinio ir pagrindinio išsilavinimo pažymėjimai arba brandos atestatas, 2 – pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo pasiekimų pažymėjimai, 3 – mokymosi pasiekimų pažymėjimai. Pradinio ir pagrindinio išsilavinimo pažymėjimai, brandos atestatas patvirtina atitinkamai įgytą pradinį, pagrindinį arba vidurinį išsilavinimą. Tačiau dėl įvairių priežasčių (pavyzdžiui, jei mokyns turi specialiųjų poreikių, baigė tik dalį programos ir pan.) neįgijusiems pagrindinio ar vidurinio išsilavinimo, išduodami mokymosi arba ugdymo pasiekimų pažymėjimai.

Lietuva taip pat buvo užsibrėžusi pasiekti, kad 25–59 metų asmenų, įgijusių nors vidurinę išsilavinimą, procentinė dalis pasiektų 80 proc. ar daugiau. 2011 m. visuotinio gyventojų surašymo duomenys rodo, kad ši dalis sudaro 88,6 proc. Siekinys įgyvendintas visose amžiaus grupėse, išskyrus 30–34 metų, kur šis rodiklis šiek tiek mažesnis (žr. 3.4.6 pav. ir 3.4.16 lentelę prieduose).

3.4.6 pav. Lietuvos gyventojų išsilavinimas pagal amžiaus grupes

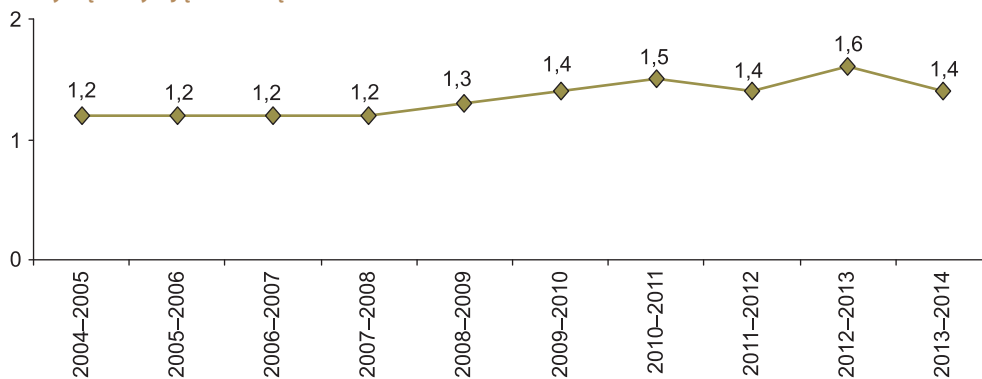

Duomenų šaltinis: LSD, 2011 m. gyventojų surašymas

Suaugusiųjų mokytojai

Suaugusiųjų mokyklų mokytojų ir vadovų dalis (proc.), lyginant su bendrojo ugdymo mokyklų mokytojų ir vadovų skaičiumi, 2013–2014 m. m. sudarė 1,4 proc., o nuo 2004 m. iki 2013 m. išaugo 0,2 proc. punkto (žr. 3.4.7 pav. ir 3.4.11 lentelę prieduose).

3.4.7 pav. Suaugusiųjų mokyklų mokytojų ir vadovų dalis (proc.), palyginti su bendrojo ugdymo mokyklų mokytojų ir vadovų skaičiumi

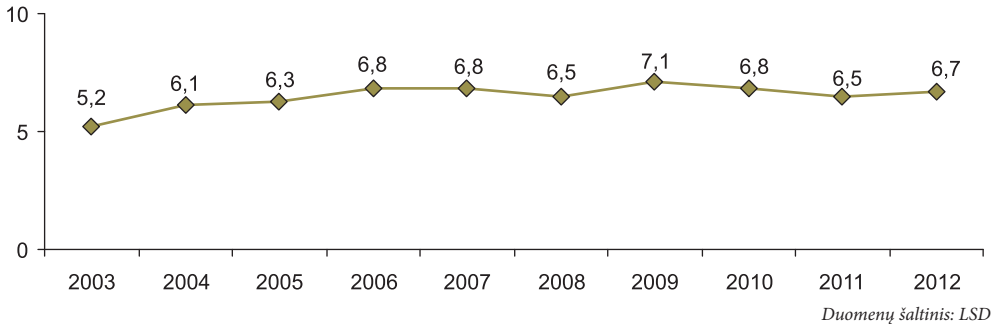

Duomenų šaltinis: LSD

Suaugusiųjų švietimo finansavimas

Neformaliajam vaikų ir suaugusiųjų švietimui skiriamos lėšos 2012 metais sudarė 6,7 proc. lyginant su visomis valstybės ir savivaldybių biudžetų išlaidomis švietimui. Nuo 2003 m. iki 2012 m. neformaliajam vaikų ir suaugusiųjų švietimui tenkanti švietimo išlaidų dalis didėjo 1,5 proc. punkto (žr. 3.4.8 pav. ir 3.4.12 lentelę prieduose).

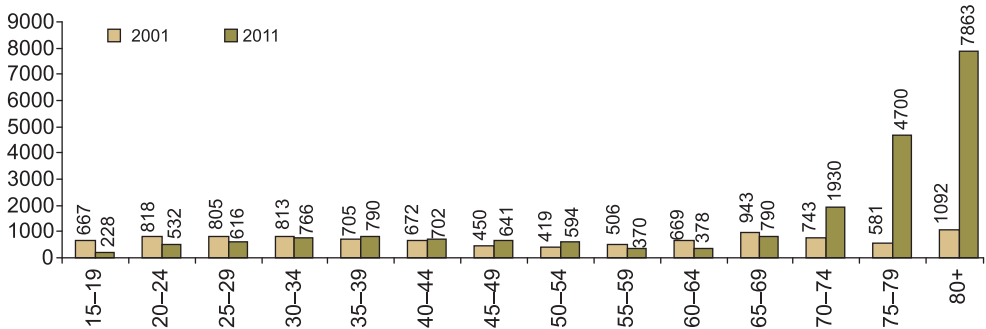
3.4.8 pav. Valstybės ir savivaldybių biudžetų išlaidų švietimui dalis (proc.), tenkanti neformaliajam vaikų ir suaugusiųjų švietimui¹³

Jaunimo ir suaugusiųjų raštingumo pokyčiai

2001 ir 2011 m. gyventojų surašymų duomenimis, per pastarąjį dešimtmetį nuo 9,9 tūkst. iki 20,9 tūkst. augo neraštingų 15 metų ir vyresnių gyventojų skaičius. Labiausiai padaugėjo senyvo amžiaus (70–80 metų) neraštingų žmonių (tokius duomenis galėjo lemti ir statistikos rinkimo ypatumai). Jie sudaro didžiąją dalį – 14,4 tūkst., arba 68,9 proc. neraštingų žmonių. Tačiau 15–69 metų amžiaus grupės neraštingų gyventojų dalis šalyje išlieka stabili ir pastarąjį dešimtmetį sudarė apie 0,3 proc. Neraštingo jaunimo dalis šiek tiek mažėjo: 15–19 metų amžiaus grupėje nuo 0,25 proc. iki 0,11 proc., 20–24 metų amžiaus grupėje – nuo 0,35 iki 0,24 proc. gyventojų (žr. 3.4.9 pav. ir 3.4.14 lentelę prieduose).

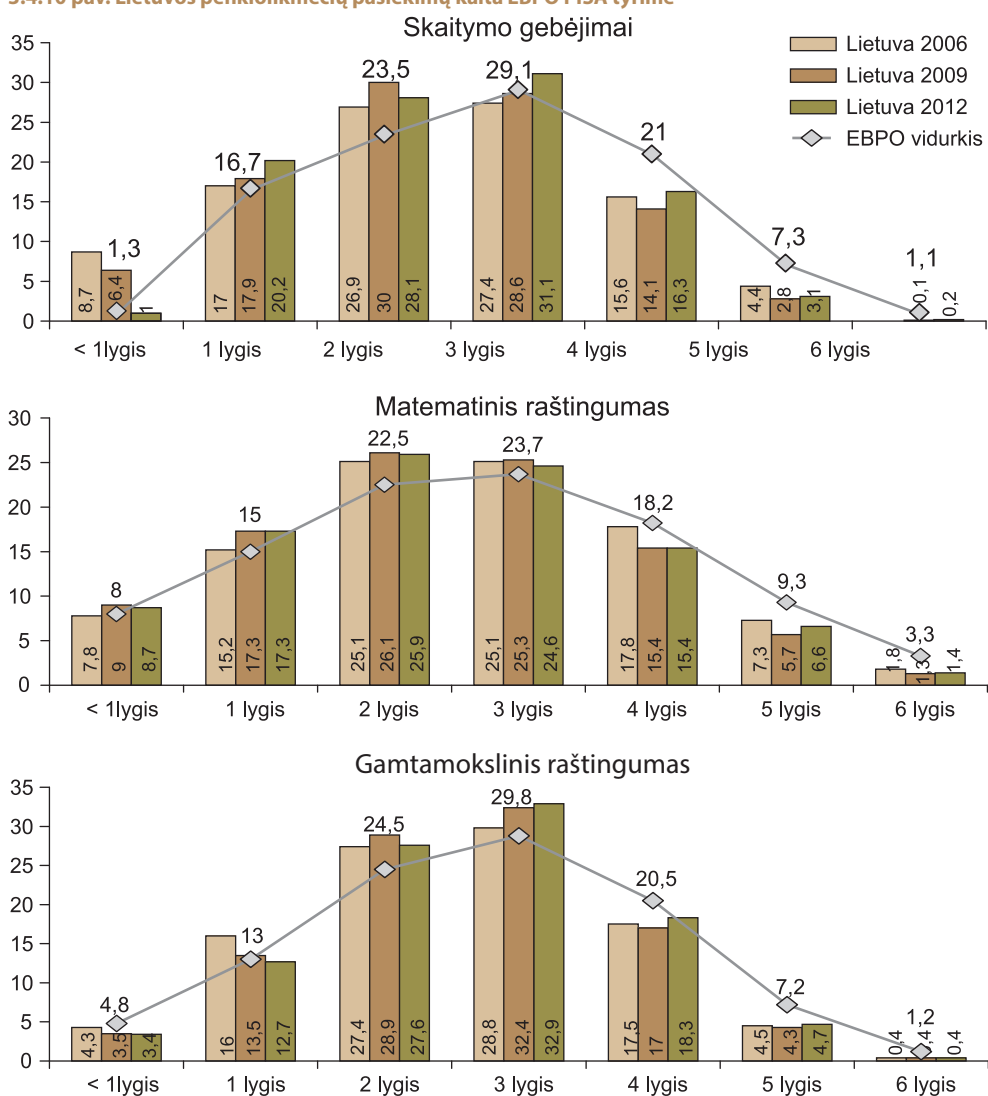
3.4.9 pav. Nebaigusių pradinės mokyklos, nelankiusių mokyklos ir neraštingų Lietuvos gyventojų skaičius pagal amžiaus grupes

¹³ Remiantis oficialiais Lietuvos statistikos departamento duomenimis, šalyje išlaidos, skiriamos suaugusiųjų švietimui, skaičiuojamos kartu su išlaidomis, tenkančiomis neformaliajam vaikų švietimui.

Šiuo metu pagrindinis tyrimas, kuriuo įvertinamas jaunimo raštingumo lygis, yra Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas PISA, kuriuo tiriamas trijų sričių raštingumas, būtinas sėkmingam gyvenimui šiuolaikiniame pasaulyje – skaitymas, matematinis ir gamtamokslinis. Lietuva šiame tyrime dalyvavo tris kartus: 2006, 2009 ir 2012 m. Nors pastarųjų metų tyrimas rodo, kad Lietuvos mokinių rezultatai visose srityse nesiekia EBPO šalių vidurkio, analizuojant rezultatų pasiskirstymą pagal pasiekimų lygmenis matyti, kad sumažėjo žemiausių (<1, 1) pasiekimų lygmenų mokinių dalis ir padaugėjo aukštesnius (3, 4) lygmenis pasiekiančių mokinių dalis (proc.), išskyrus matematinio raštingumo pasiekimus (žr. 3.4.10 pav.).

3.4.10 pav. Lietuvos penkiolikmečių pasiekimų kaita EBPO PISA tyrime

Duomenų šaltinis: PISA 2006, 2009, 2012

Priemonės, skirtos pakelti jaunimo ir suaugusiųjų raštingumo lygį

Parengtas *Lietuvių kalbos ir kultūrinio raštingumo mokymo gerinimo priemonių planas 2013–2016 metams*. Jame numatyta:

- Diegiant sisteminių kalbos mokymą, stiprinant mokinių kalbos sandaros, rašybos, skyrybos ir kitus kalbos praktikos įgūdžius, bendruosius skaitymo gebėjimus ir kultūrinį raštingumą, atnaujinti ir įgyvendinti lietuvių kalbos pradinio ir lietuvių kalbos ir literatūros pagrindinio ugdymo programas;
- Kelti mokytojų profesinę kvalifikaciją ir motyvaciją. Viena siūlomų motyvacijos priemonių – mokytojų darbo apmokėjimo dokumentuose įteisintas didesnis atlyginimas pradinį klasių mokytojams ir lituanistams už mokinių darbų (diktantų, atpasakojimų, rašinių, kūrybinių darbų) tikrinimą;
- Pradėti vykdyti funkcinio raštingumo patikrinimą po 8 klasės ir atnaujinti lietuvių kalbos pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo programą;
- Inicijuoti ilgalaikius jaunimo kalbos kaitos, funkcinio ir kultūrinio raštingumo tyrimus, kalbą ir kultūrą stiprinančias akcijas – Nacionalinį diktantą, dailiaraščio konkursą ir pan.

Sudarant sąlygas mokykloms ir mokytojams savarankiškai ir objektyviai įsivertinti savo mokinių mokymosi pasiekimus, rinkti grįžtamojo ryšio informaciją, reikalingą ugdymo kokybei ir vadybai gerinti, parengti standartizuoti lietuvių kalbos testai 8 klasėms. Viena šio testo dalių skirta skaitymo ir rašymo pasiekimams įsivertinti.

2013 m. parengtas atnaujintos *Pagrindinio ugdymo lietuvių kalbos bendrosios programos projektas*, kuriame sukonkretinti reikalavimai skaitymo pasiekimams, siejant juos su Tarptautinio penkiolikmečių tyrimo PISA pasiekimų pagrindiniu lygmeniu, numatytos veiklos, sudarančios sąlygas mokiniams gauti grįžtamąjį ryšį apie skaitymo pasiekimus.

2003–2012 m. įgyvendinti keli reikšmingi projektai, kuriais siekta mažinti nubyrančių ir anksti švietimo sistemą paliekančių mokinių skaičių, skatinti ir kviesti jaunuolius mokytis:

- „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams“¹⁴ (prisidėta prie mokinių iškritimo prevencijos iš bendrojo ugdymo);
- „Alternatyvus ugdymas švietimo sistemoje“¹⁵ (siekiama sudaryti sąlygas kuo didesniai mokinių skaičiui įgyti pagrindinį išsilavinimą ir tęsti mokymąsi);
- „Iškritusių iš mokyklos mokinių grąžinimas“¹⁶ (sukurta nesimokančių vaikų ir mokyklos nelankančių mokinių informacinė sistema, parengtos iškritusių iš švietimo sistemos mokinių grąžinimo ir iškritimo prevencijos rekomendacijos).

2013 m. patvirtintas *Andragogo profesinės veiklos aprašas*, reglamentuojantis suaugusiųjų mokytojų (andragogų) rengimą, veiklą, kvalifikacijos tobulinimą.

Visapusei suaugusiųjų švietimo sistemos plėtrai šalyje skatinti 2010–2012 m. inicijuotas projektas „Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias kompetencijas“. Jo metu tobulinta suaugusiųjų švietimo institucijų va-

¹⁴ <http://galimybės.pedagogika.lt/apie-projekta>

¹⁵ <http://www.alternatyvusisugdymas.lt/>

¹⁶ <http://www.sppc.lt/index.php?-1979841228>

dovų ir mokytojų kvalifikacija, diegtas inovatyvus suaugusiųjų švietimo turinys, didintos informavimo, neformaliojo švietimo paslaugų prieinamumo galimybės. Iš viso 25 šalies savivaldybėse projekte dalyvavo apie 2 tūkst. suinteresuotų asmenų – besimokantys suaugusieji, suaugusiųjų mokytojai (andragogai), švietimo vadybininkai, suaugusiųjų švietimo institucijų administracijos darbuotojai. 2012 m. pradėtas įgyvendinti antrasis šio projekto etapas, truksiantis iki 2015 m. Tarp planuojamų šio projekto etapo pagrindinių veiklų – naujų mokymosi galimybių asmenims Trečiojo amžiaus universitetuose sudarymas, Trečiojo amžiaus universitetų stiprinimas, suaugusiųjų ir andragogų mokymai, kuriuose turės galimybę dalyvauti dar 2,5 tūkst. suaugusiųjų ir daugiau kaip 230 andragogų ir švietimo vadybininkų. Numatyta vykdyti edukacinių radijo laidų, mokomųjų filmų, socialinių vaizdo klipų transliacijas, leisti garsines knygas, rengti mokomąją medžiagą vaizdo įrašų pavidalu, administruoti informacinį portalą „Suaugusiųjų švietimas“¹⁷.

2009–2014 m. vykdomas projektas „Suaugusiųjų švietimo programų ir objektų saugykla – elektroninių mokymosi paslaugų priemonė“. Projekto metu sukurta nauja interaktyvioji elektroninio mokymosi paslauga – suaugusiųjų mokymosi informacinė sistema¹⁸, skirta sudaryti sąlygas kuo didesnei 25–64 metų asmenų daliai aktyviai dalyvauti tęstinio mokymosi veikloje, įgyti profesinei veiklai reikalingas žinias, lavinti ir tobulinti asmeninius gebėjimus. Nemokamos mokymosi internetu elektroninės paslaugos apima 9 kompetencijų (gimtosios ir valstybinės kalbos, užsienio kalbų, kompiuterinio ir skaitmeninio, teisinio, pilietinio ir politinio, psichologinio ir komunikacinio raštingumo, verslumo, sveikatingumo, meninės saviraiškos) sritis ir 500 mokymosi programų, o saugyklos infrastruktūra užtikrina mokymo medžiagos ir konsultacijų prieinamumą viešai internetu ir telefono mobiliuoju ryšiu. Saugykloje taip pat paskelbti duomenys apie suaugusiųjų švietimo paslaugų teikėjų tinklą. Potencialių šios paslaugos vartotojų skaičius siekia apie 0,5 mln. šalies gyventojų.

¹⁷ www.suaugusiujuvietimas.lt

¹⁸ www.smis.lt

3.5. Lyčių lygybė švietime

5 tikslas. Panaikinti skirtumus tarp lyčių pradinio ir pagrindinio ugdymo lygmenyse iki 2015 metų ir užtikrinti lyčių lygybę švietime iki 2015 metų, daugiausiai dėmesio skiriant mergaičių galimybėms ir pasiekimams kokybiškame bendrajame ugdyme užtikrinti.

Svarbiausi pasiekimai

- Moterų ir vyrų lygios galimybės švietimo srityje įtvirtintos Lietuvos Respublikos Konstitucija ir įstatymais.
- Lietuvoje pastebimas netolygus lyčių pasiskirstymas pagal mokyklos tipą. Daugiau merginų nei vaikinių mokosi gimnazijose, o pastarųjų – vidurinėse mokyklose. Taip pat daugiau nei du trečdaliai (2012 m. 69,6 proc.) jaunimo mokykloje besimokančių asmenų yra vaikinai.

Spręstinos problemos

- Pagrindinis iššūkis – ne dalyvavimo švietime skirtumai, bet mergaičių ir berniukų mokymosi pasiekimų skirtumai. Nacionalinių ir tarptautinių (PISA, TIMSS) mokinių pasiekimų tyrimų rezultatai atskleidžia, kad mergaitės berniukus lenkia matematikoje ir gamtos moksluose, o ypač skaitymo gebėjimais.

Lyčių lygybės politika švietimo sistemoje

Lietuvoje lyčių diskriminacijos požymių švietimo sistemoje nėra pastebima. Vyrų ir moterų turi lygias galimybes ir teises tiek formaliąja teisės prasme, tiek faktiškai. Lyčių lygybės principas įtvirtintas *Lietuvos Respublikos Konstitucijoje*, kurioje nurodoma, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs; žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties.

Detaliau šį klausimą reglamentuoja *Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas*, kurio paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos *Lietuvos Respublikos Konstitucijoje* įtvirtintos moterų ir vyrų lygios teisės bei uždrausti bet kokią diskriminaciją dėl asmens lyties. Įstatyme nurodoma, kad švietimo ir mokslo įstaigos privalo užtikrinti moterims ir vyrams vienodas sąlygas: priimant į profesinio mokymo įstaigas, aukštesniąsias, aukštąsias mokyklas ir kvalifikacijos kėlimo kursus; skiriant stipendijas bei teikiant kreditus studijoms; parenkant mokymo programas; vertinant žinias; pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad mokymo programose ir vadovėliuose nebūtų moterų ir vyrų diskriminavimo propagavimo.

Šiandien lyčių lygybės politika Lietuvos švietime įgyvendinama vadovaujantis *Valstybine moterų ir vyrų lygių galimybių 2010–2014 metų programa*, kurioje vienas iš švietimo ir mokslo srities uždavinių yra „užtikrinti moterų ir vyrų lygių galimybių principo taikymo stebėseną švietimo ir mokslo įstaigose“. Ankstesnės *Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2005–2009 metų programos* vienas iš tikslų – „įtraukti lyčių lygybės klausimus į formalųjį ir neformalųjį švietimą“. *Programoje* buvo numatyta integruoti lyčių lygybės klausimus į formaliojo ir neformaliojo švietimo turinio programas, organizuoti

pedagogams ir socialiniams pedagogams kvalifikacijos tobulinimo kursus lyčių lygybės klausimais bei parengti jiems mokomąją medžiagą.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme pirmuoju švietimo sistemos principu įrašytos lygios galimybės kiekvienam asmeniui – „švietimo sistema yra socialiai teisinga, ji užtikrina asmens teisių įgyvendinimą, kiekvienam asmeniui ji laiduoja švietimo prieinamumą, bendrojo išsilavinimo bei pirmosios kvalifikacijos įgijimą ir sudaro sąlygas tobulinti turimą kvalifikaciją ar įgyti naują“.

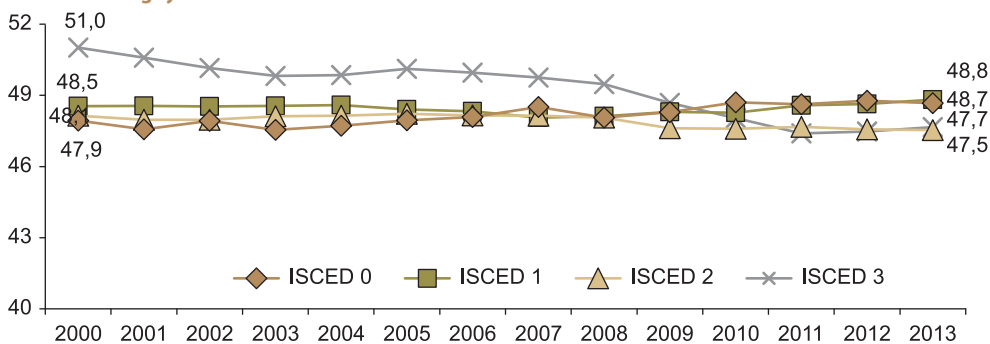
2013 metais Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino *Valstybinę švietimo 2013–2022 metų strategiją*, kurios vienas iš uždavinių yra „užtikrinti besimokančiųjų psichologinius poreikius atitinkančią lyčių dermę tarp mokytojų, dirbančių pagal bendrojo ugdymo programas“. *Strategijoje* užsibrėžtas siekinys, kad 2022 m. vyrų mokytojų, dirbančių pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, dalis siektų 20 proc. (2013 m. vyrų mokytojų, dirbančių pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, dalis siekė 15,8 proc. (žr. 3.5.7 pav.)).

Lyčių lygybė Lietuvos švietime

Moterų ir vyrų lygių galimybių švietimo srityje užtikrinimą parodo tolygus asmenų pasiskirstymas įvairiuose ugdymo lygmenyse: 2013 metais ikimokykliniame ugdyme mergaitės sudarė 48,8 proc., pradiniam ugdyme – 48,8 proc., pagrindiniame ugdyme – 47,5 proc., viduriniame ugdyme – 47,7 proc. (2013 m. Lietuvoje 3–18 metų mergaičių dalis siekė 48,7 proc.). Nuo 2000 m. iki 2013 m. mergaičių dalis ikimokykliniame, pradiniam ir pagrindiniame ugdyme šiek tiek svyravo, tačiau viduriniame ugdyme merginų dalis sumažėjo 3,3 proc. punkto (žr. 3.5.1 pav.). Vaikinių, besimokančių viduriniame ugdyme, dalis padidėjo 2000–2003 ir 2008–2011 metais. Tam įtakos turėjo padidėjusi vyrų bruto mokymosi aprėptis viduriniame ugdyme (žr. 3.3.6 lentelę prieduose).

Lyčių skirtumams įvertinti šioje ataskaitoje naudojamas lyčių lygybės indeksas. Jis skaičiuojamas mergaičių rodiklio reikšmę padalijus iš berniukų reikšmės, pvz., mergaičių skaičius ISCED 1 lygmenyje padalinamas iš berniukų skaičiaus ISCED 1 lygmenyje. Kai indekso reikšmė patenka į intervalą nuo 0,97 iki 1,03, laikoma, kad yra lyčių lygybė. Kai jo reikšmė lygi 1,00 – tarp lyčių yra visiška lygybė.

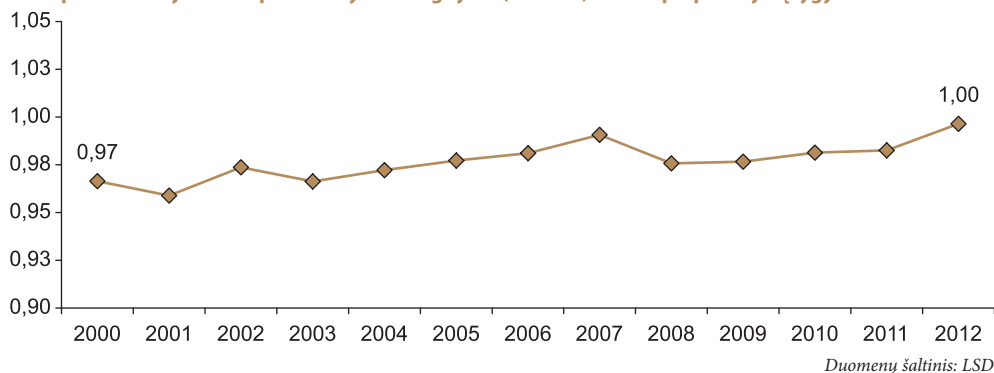
3.5.1 pav. Besimokančių moterų dalis (proc.) priešmokykliniame, pradiniam, pagrindiniame, viduriniame ugdyme

Duomenų šaltinis: LSD

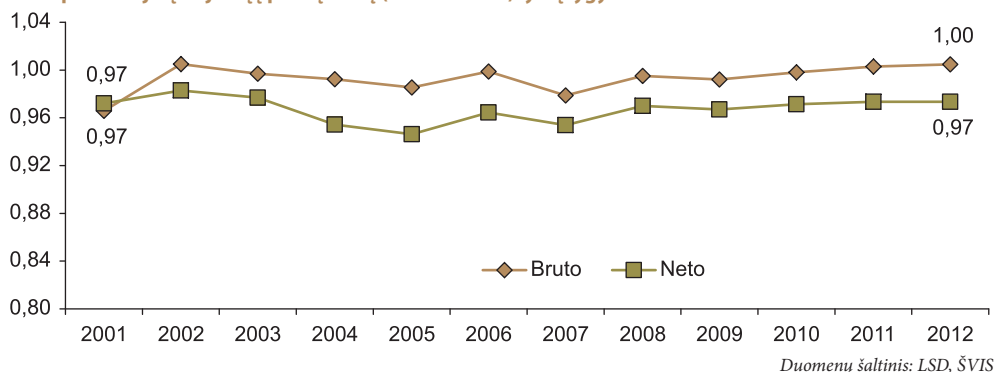
2000–2012 metais **ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo** bruto aprėpties lyčių lygybės indeksas šiek tiek svyravo ir 2012 m. siekė 1. Minėtais metais, išskyrus 2001 m., ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme (bruto aprėptyje) vyravo lyčių lygybė (žr. 3.5.2 pav.).

3.5.2 pav. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo (ISCED 0) bruto aprėpties lyčių lygybės indeksas

2000–2012 metais pradiniame ugdyme vyravo lyčių lygybė (bruto, neto ir koreguotos neto mokymosi aprėpties pradiniame ugdyme lyčių lygybės indeksai, žr. priedą). Naujai įstojusių į pirmą klasę mokinių bruto aprėpties lyčių lygybės indeksas rodo lyčių lygybę (išskyrus 2001 m.), t. y. vienoda dalis berniukų ir mergaičių naujai įstojo į pirmą klasę (žr. 3.5.3 pav.). Tačiau analizuojant naujai įstojusių į pirmą klasę mokinių neto aprėpties lyčių lygybės indeksą, matyti, kad berniukų dalis yra didesnė negu mergaičių, t. y. naujai pradėjusių lankyti pirmą klasę septynmečių mergaičių dalis yra mažesnė negu to paties amžiaus berniukų. Galime įtarti, kad taip yra todėl, kad Lietuvoje mergaitės pirmą klasę pradeda lankyti anksčiau negu berniukai, pavyzdžiui, 2012 metais 6 metų mergaičių, pradėjusių lankyti pirmą klasę, dalis buvo 62,0 proc., palyginti su to paties amžiaus berniukais, o 7 metų mergaičių dalis – 48,2 proc.

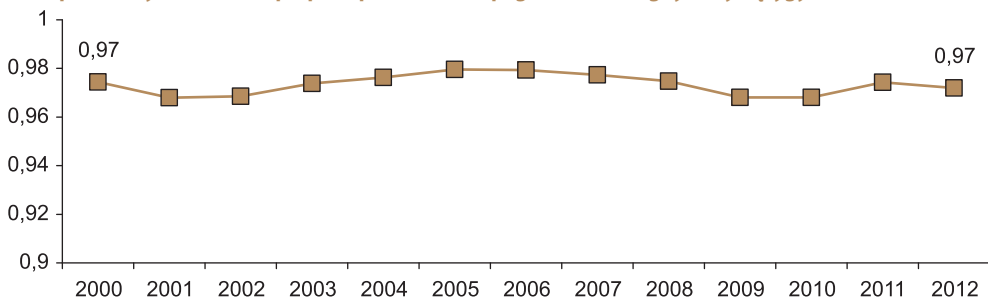
3.5.3 pav. Naujai įstojusių į pirmą klasę (bruto ir neto) lyčių lygybės indeksas

2005–2012 m. Lietuvoje tokia pati dalis berniukų ir mergaičių, atėjusių į 1 klasę, pasiekė ir paskutinę pradinio ugdymo, ir 5 klasę. Beje, vienoda dalis mergaičių ir berniukų sėkmingai pereina iš pradinio į pagrindinį ugdymą (žr. 3.5.4 lentelė prieduose).

2000–2012 metais mokymosi bruto aprėpties pradiniam ir pagrindiniam ugdymui lyčių lygybės indeksas svyravo nežymiai, todėl galima teigti, kad šiuose tarpsniuose egzistuoja lyčių lygybė (žr. 3.5.4 pav.). Lyčių lygybės indekso svyravimai arti 0,97 rodo, kad mergaičių mokymosi bruto aprėptis pradiniam ir pagrindiniam ugdymui kiek mažesnė negu berniukų.

3.5.4 pav. Mokymosi bruto aprėpties pradiniam ir pagrindiniam ugdymui lyčių lygybės indeksas

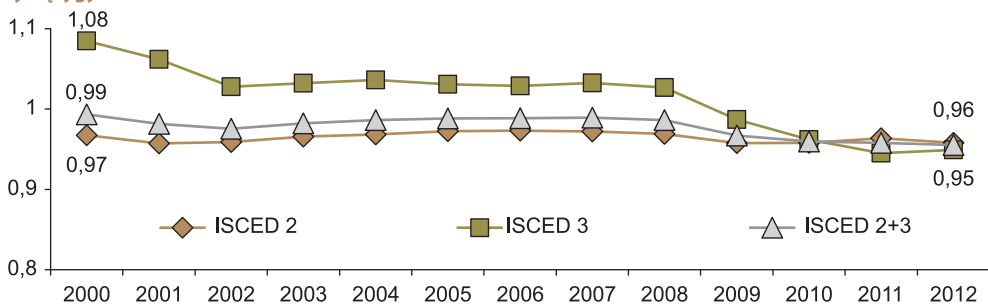

Duomenų šaltinis: LSD

2000–2012 m. mokymosi aprėpties **pagrindiniame ugdyme** lyčių lygybės indeksas kito nedaug ir 2012 m. siekė 0,96, t. y. pagrindiniame ugdyme vaikų dalis, palyginti su merginų dalimi, buvo didesnė (žr. 3.5.5 pav.). 2000–2003 metais stipriai padidėjus vaikų, dalyvaujančių viduriniame ugdyme, daliai, bruto mokymosi aprėpties **viduriniame ugdyme** lyčių lygybės indeksas krito (2000–2002 m. krito 0,05 punkto), tačiau merginų bruto mokymosi aprėptis viduriniame ugdyme išliko didesnė negu vaikų iki 2008 m. 2008–2011 metais vėl stipriai padidėjus vaikų, besimokančių viduriniame ugdyme, daliai, lyčių lygybės indeksas stipriai krito (2008–2011 m. – 0,08 punkto) ir nuo 2010 m. vaikų bruto mokymosi aprėptis viduriniame ugdyme yra didesnė negu merginų. Tam įtakos turėjo padidėjusi vyrų bruto mokymosi aprėptis viduriniame ugdyme (žr. 3.3.6 lentelę prieduose).

2000–2003 ir 2008–2011 metais gana stipriai padidėjusi vaikų, dalyvavusių viduriniame ugdyme, dalis paveikė lyčių lygybės indeksą pagrindiniame ir viduriniame ugdyme. Nuo 2010 m. vaikų mokymosi bruto aprėptis pagrindiniame ir viduriniame ugdyme buvo didesnė negu merginų.

3.5.5 pav. Mokymosi bruto aprėpties pagrindiniam, viduriniam ir pagrindiniam bei viduriniam ugdymui lyčių lygybės indeksas

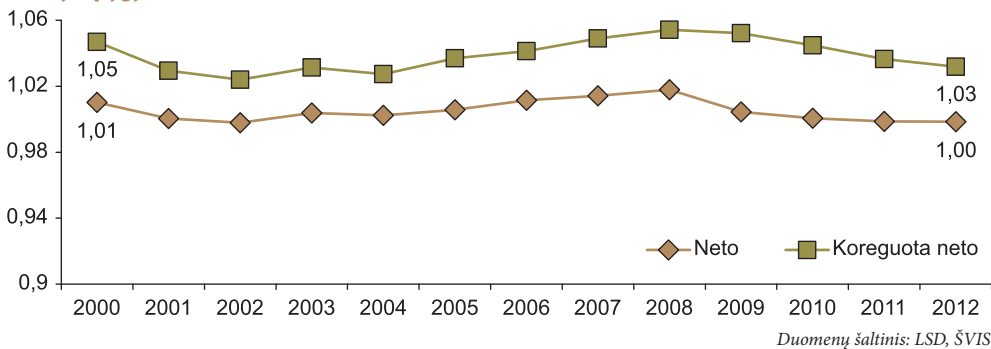

Duomenų šaltinis: LSD

Analizuojant 2000–2012 m. neto mokymosi aprėpties pagrindiniame ir viduriniame ugdyme lyčių lygybės indeksą, galima pastebėti, kad pagrindiniame ir viduriniame ugdyme dalyvauja tokia pat 11–18 metų merginų ir vaikinų dalis (žr. 3.5.6 pav.).

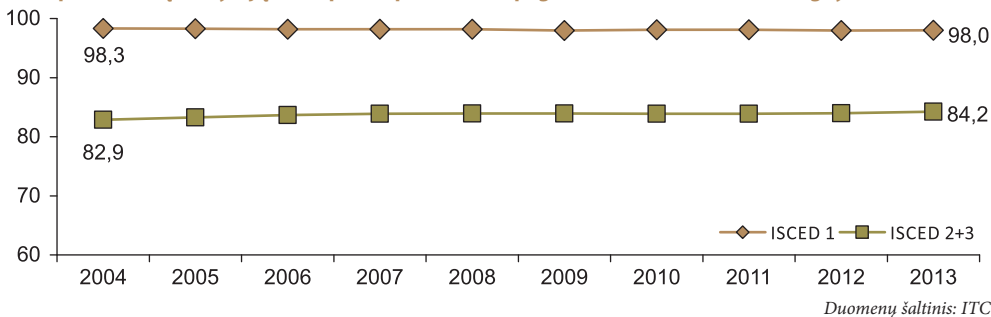
Mokymosi koreguotos neto aprėpties pagrindiniame ir viduriniame ugdyme lyčių lygybės indeksas atskleidžia, kad bendrojo ugdymo mokyklose besimokančių 11–18 metų merginų dalis yra didesnė negu vaikinų, t. y. nėra lyčių lygybės. Taip yra todėl, kad didesnioji dalis mokinių, tęsiančių mokymąsi pagal pagrindinio ar vidurinio ugdymo programas profesinio mokymo įstaigose, yra vaikinai. Pavyzdžiui, 2012–2013 m. m. vaikinų, po 10 klasės tęsiančių mokslą profesinio mokymo įstaigose, dalis sudaro 61,6 proc., merginų – 38,4 proc.

3.5.6 pav. Mokymosi neto ir koreguotos neto aprėpties pagrindiniame ir viduriniame ugdyme (ISCED 2+3) lyčių lygybės indeksas

Lietuvos bendrajame ugdyme vyrauja moterys **mokytojos**, 2004–2013 metais pradiniam ugdyme moterų mokytojų dalis siekia apie 98 proc. (žr. 3.5.7 pav.). Kiek mažesnė moterų mokytojų dalis pagrindiniame ir viduriniame ugdyme (ISCED 2+3), kur nuo 2004 m. moterų mokytojų dalis šiek tiek augo ir 2013 m. siekė 84,2 proc. Tai reiškia, kad Lietuvoje pagrindiniame ir viduriniame ugdyme vyrų mokytojų dalis 2013 m. siekė 15,8 proc., o pradiniam ugdyme – tik 2 proc. Vyrų, lyginant su moterų, proporcija yra itin maža, todėl lyčių dermės klausimas pripažįstamas kaip probleminis. Todėl *Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje* užsibrėžtas siekinys, kad 2022 m. vyrų mokytojų, dirbančių pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, dalis siektų 20 proc.

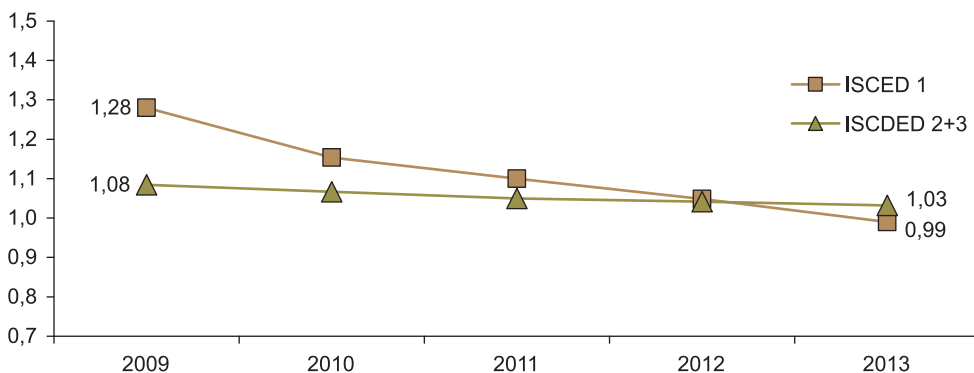
3.5.7 pav. Moterų mokytojų dalis (proc.) (pradiniam, pagrindiniame ir viduriniame ugdyme)

2009 metais pradinė klasių mokytojų, turinčių pedagogo kvalifikaciją, dalies lyčių lygybės indeksas stipriai viršijo 1, t. y. pradinė klasių tokių moterų mokytojų dalis buvo gerokai didesnė negu vyrų mokytojų (žr. 3.5.8 pav.). Tačiau kasmet lyčių lygybės indeksas mažėjo ir 2013 metais siekė 0,99, t. y. 2013 m. vyravo lyčių lygybė. Pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojų, turinčių pedagogo kvalifikaciją, dalies lyčių lygybės indeksas 2009–2013 metais yra didesnis nei 1, tačiau indeksas kasmet mažėja ir laikoma, kad 2013 m. yra pasiekta lyčių lygybė.

Lietuvoje, pagal *Švietimo įstatymą*, mokytojų profesinis tobulinimasis yra privalomas. 2008 m. Lietuva dalyvavo tarptautiniame TALIS tyrime. Tyrimo metu nustatyta, kad profesinio tobulinimosi programose per pastaruosius 18 mėnesių iki tyrimo pradžios dalyvavo 95,5 proc. tyrime dalyvavusių Lietuvos mokytojų.

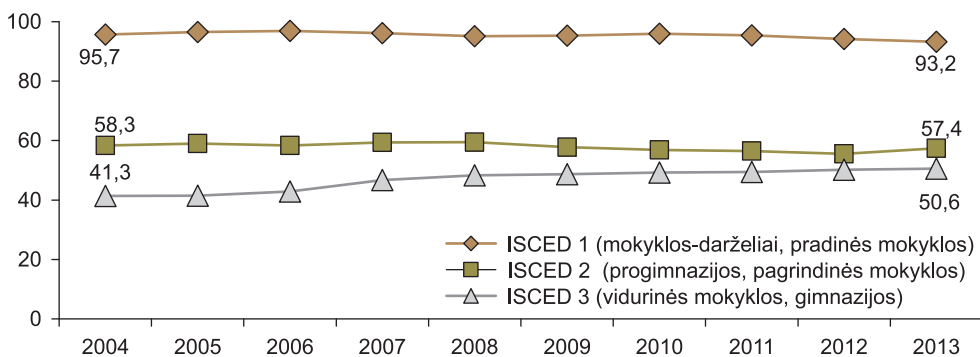
3.5.8 pav. Mokytojų, turinčių pedagogo kvalifikaciją, dalies lyčių lygybės indeksas (pagal ugdymo lygmenis)*

* 2009–2012 metų duomenys skaičiuoti pagal Pedagogų registro 2013-03-20 dienos duomenis.

Duomenų šaltinis: ITC

3.5.9 pav. Moterų direktorių mokyklose dalis (proc.) pagal institucijos tipą

Duomenų šaltinis: ITC

Analizuojant moterų **direktorių** dalį pagal mokyklos tipus, matome, kad pradinio ugdymo mokyklose (mokyklos-darželiai, pradinės mokyklos) dominuoja moterys, kur 2013 m. jų dalis sudarė 93,2 proc. (žr. 3.5.9 pav.). 2013 m. moterų direktorių pagrindinėse mokyklose ir progimnazijose dalis siekė 57,4 proc. 2004–2010 metais vidurinėse

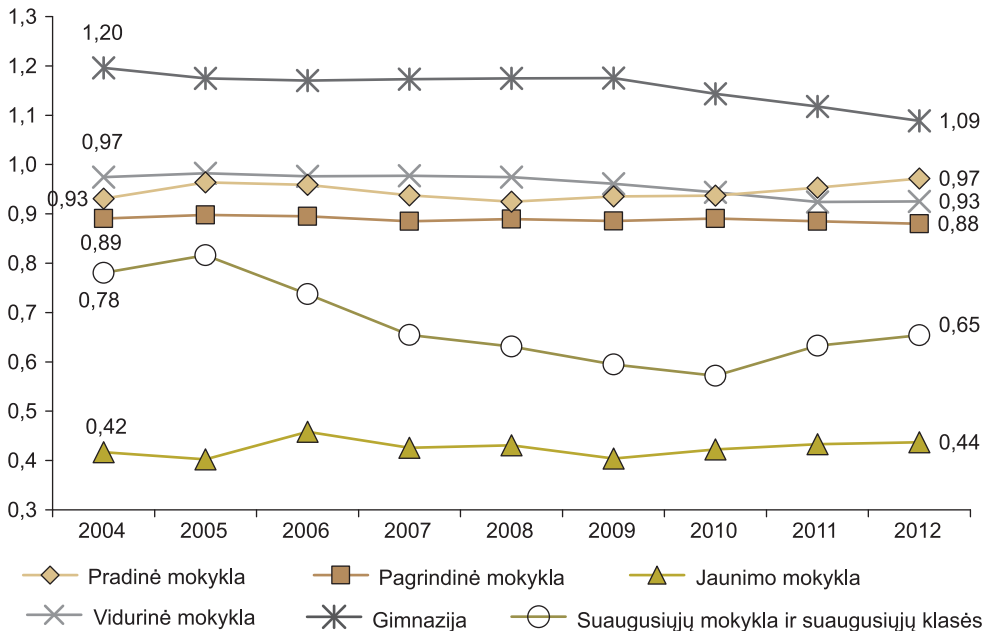
mokyklose ir gimnazijose direktorių vyrų dalis buvo didesnė nei moterų. Tačiau moterų dalis kasmet didėjo: nuo 2004 iki 2013 metų jų dalis padidėjo 9,3 proc. punkto ir 2013 m. siekė 50,6 proc.

Jaunimo dalyvavimas švietime

Jaunimo (15–24 metų asmenų) raštingumo lyčių lygybės indeksas atskleidžia, kad 2002–2012 metais tokia pat dalis merginų ir vaikinų yra raštingi, t. y. vyrauja lyčių lygybė (žr. 3.5.6 lentelę prieduose). Vengiantiems mokytis, jei jiems nėra 16 metų (Lietuvoje ugdymas nuo 7 iki 16 metų yra privalomas), taikomos įvairios priemonės, įskaitant ir administracines nuobaudas. Lietuvoje nėra vykdoma programų, skirtų tik vaikinų ar tik merginų dalyvavimui švietime, skatinti. Pagal bendrojo ugdymo programą besimokantiems mokiniams, kuriems kyla mokymosi sunkumų, sudaromi individualūs ugdymo planai. Jiems mokymosi pagalbą teikia specialieji pedagogai, socialiniai pedagogai, psichologai, mokytojų padėjėjai, logopedai ir kt. Jaunuoliai skatinami mokytis jiems siūlant įvairias alternatyvas bendrojo ugdymo mokyklai, pavyzdžiui, jaunimo, suaugusiųjų mokyklą ar profesinę mokymo įstaigą.

Jaunimo mokyklos yra skirtos mokiniams, turintiems mokymosi motyvacijos ar socialinės adaptacijos problemų, anksti iškritusiems ar dėl socialinių ekonominių priežasčių nelankantiems mokykloms jaunuoliams. Jaunimo mokyklose dažniau mokosi vaikinai negu merginos, jaunimo mokyklose besimokančių asmenų lyčių lygybės indeksas 2012 m. siekė tik 0,44 (žr. 3.5.10 pav.). Baigę jaunimo mokyklą jaunuoliai gali tęsti mokymąsi bendrojo ugdymo mokykloje ar profesinio mokymo įstaigoje.

3.5.10 pav. Besimokančių asmenų lyčių lygybės indeksas pagal mokyklų tipą

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Gimnazijose didesnę besimokančiųjų dalį sudaro merginos negu vaikinai, 2012 m. gimnazijose besimokančių asmenų lyčių lygybės indeksas siekė 1,09. Nors šis indeksas nuo 2009 m. mažėjo, tačiau lyčių nelygybė gimnazijose išlieka. Vidurinėse mokyklose iki 2008 m. vyravo lyčių lygybė, tačiau nuo 2008 m. indeksas krito, t. y. nuo 2008 m. vidurinėse mokyklose besimokančių vaikinų dalis didėjo, ir 2012 m. vidurinėse mokyklose didesnę besimokančiųjų dalį sudarė vaikinai.

Suaugusiųjų dalyvavimas suaugusiųjų raštingumo ir bendrojo ugdymo programose

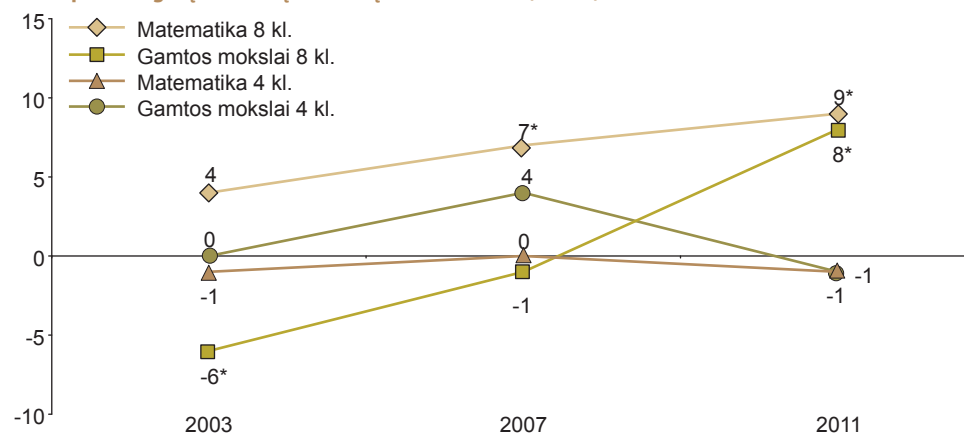
2004–2012 metais įgyvendinta *Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija*, kuria skatinama formaliojo suaugusiųjų švietimo ir suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų plėtra. 2014 m. ir toliau siekiant nuosekliai plėtoti sritis, sudarančias sąlygas mokymuisi visą gyvenimą, parengtas *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros 2014–2016 metų veiksmų planas* (projektas)¹⁹. Tiek *Strategija*, tiek *Veiksmų planas* nėra orientuoti tik vyrų ar tik moterų dalyvavimui suaugusiųjų švietime skatinti. Suaugusiųjų (15 metų ir vyresnių asmenų) raštingumo lyčių lygybės indeksas atskleidžia, kad 2002–2012 metais vyravo lyčių lygybė (žr. 3.5.6 lentelę prieduose).

Pradinį, pagrindinį ir vidurinį ugdymą suaugusieji gali įgyti suaugusiųjų mokyklose ar bendrojo ugdymo mokyklose įsteigtose suaugusiųjų mokymo klasėse. Dažniausiai suaugusiųjų mokyklose ar suaugusiųjų mokymo klasėse mokosi vyrai. 2012 m. minėtose ugdymo įstaigose lyčių lygybės indeksas siekė 0,65 (žr. 3.5.10 pav.).

Iššūkiai

Pagrindinis iššūkis, su kuriuo susiduriama skatinant lyčių lygybę Lietuvoje, yra mokinių mokymosi pasiekimai. Lietuvoje vykdomų nacionalinių ir tarptautinių (PISA, TIMSS) mokinių pasiekimų tyrimų rezultatai atskleidžia, kad šalyje egzistuoja mergaičių ir berniukų mokymosi pasiekimų skirtumai.

3.5.11 pav. Merginų ir vaikinų rezultatų skirtumo kaita (TIMSS)

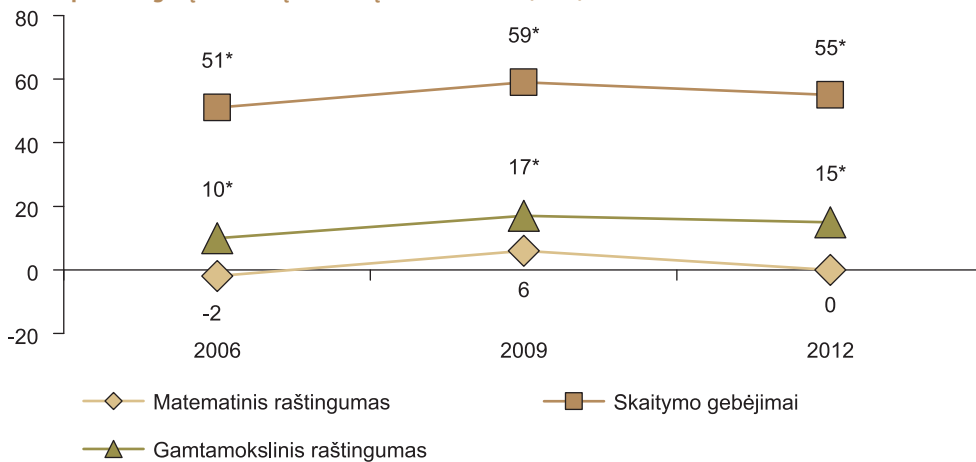

* Rezultatų vidurkiai statistiškai reikšmingai skiriasi.

Duomenų šaltinis: TIMSS duomenų bazė

¹⁹ Prieiga internete: <http://www.smm.lt/web/lt/teisesaktai/teisesaktuprojektai>.

3.5.12 pav. Merginų ir vaikinų rezultatų skirtumo kaita (PISA)

* Rezultatų vidurkiai statistiškai reikšmingai skiriasi.

Duomenų šaltinis: PISA duomenų bazės

2011 m. TIMSS tyrimo duomenys rodo, kad tarp Lietuvos ketvirtos klasės mergaičių ir berniukų matematikos ir gamtos mokslų rezultatų nėra statistiškai reikšmingų skirtumų, tačiau aštuntų klasių mergaičių matematikos ir gamtos mokslų rezultatai buvo aukštesni negu vaikinų (žr. 3.5.11 pav.).

PISA tyrimas atskleidžia, kad penkiolikmečių merginų skaitymo gebėjimai gerokai aukštesni negu vaikinų. 2012 m. tyrimo duomenimis, skirtumas tarp merginų ir vaikinų skaitymo gebėjimų rezultatų vidurkių siekė net 55 skalės balus (žr. 3.5.12 pav.). Taip pat merginų gamtamokslinio raštingumo rezultatai aukštesni negu vaikinų ir šie skirtumai tarp merginų ir vaikinų pasiekimų vyravo visų trijų tyrimo ciklų metu. Vaikinų, palyginti su merginų, žemesni pasiekimai suprantami kaip opi problema, todėl bandoma aiškintis jos priežastis, ieškoma sprendimo būdų, atkreipiamas mokytojų dėmesys į šią problemą. Plačiau nacionalinių ir tarptautinių tyrimų rezultatai nagrinėjami 3.6 skyriuje.

3.6. Švietimo kokybės tobulinimas ir visų asmenų sėkmės užtikrinimas

6 tikslas. Tobulinti visus švietimo kokybės aspektus ir užtikrinti visų asmenų sėkmę taip, kad pripažįstami ir vertinami mokymosi rezultatai, ypač bendrojo raštingumo (mokėjimo skaityti, rašyti, skaičiuoti ir esminių gyvenimo įgūdžių), būtų pasiekiami visiems mokiniams.

Svarbiausi pasiekimai

- Užtikrinant švietimo kokybę nemažai padaryta įteisinant jos reguliavimą: įstatymu užtikrinta žmogaus teisė į kokybišką švietimą, apibrėžta švietimo kokybės samprata ir bendrieji kokybės politikos principai.
- Sukurta Bendrųjų (nacionalinių) ugdymo programų nuolatinio atnaujinimo sistema, jos grindžiamos šiuolaikinio žmogaus mokymosi poreikių tenkinimu. Daug dėmesio skiriama ugdymo turinio diferencijavimui ir individualizavimui, mokinių mokymosi krūvio subalansavimui.
- Sukurta formalaus švietimo kokybės užtikrinimo sistema: nuolat vykdomas mokyklų įsivertinimas ir išorės vertinimas, vidurinio ugdymo programų akreditacija, mokytojų ir mokyklos vadovų atestacija.
- Baigti kurti ir jau pradėti taikyti kokybiški instrumentai mokinių mokymosi pasiekimams vertinti ir mokykloms įsivertinti.
- Švietimo kokybei užtikrinti taip pat nuolat vykdoma švietimo stebėseną, nacionaliniai ir tarptautiniai švietimo tyrimai, mokinių pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas, brandos egzaminai.
- Pasiiekta, kad dauguma mokyklose dirbančių mokytojų būtų aukštos kvalifikacijos ir nuolat tobulintųsi. Siekiant pagerinti švietimo kokybę, pertvarkyta pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistema – stojantiesiems į pedagogines studijas įvestas motyvacijos įvertinimo testas, gerokai padidintas vienos būsimų pedagogų studijų vietos finansavimas. Pasiiekta, kad mokytojų vidutinis mėnesinis darbo užmokestis viršytų vidutinį dirbančiųjų valstybės sektoriuje atlyginimą.
- Sustiprinta mokyklų vadovų atranka – pretendentai turi patikrinti savo kompetencijų tinkamumą.
- Sukurta švietimo pagalbos sistema: mokiniams teikiama psichologinė ir specialioji pagalba, dirba mokyklų socialiniai pedagogai, padedama pagrįstai pasirinkti profesiją.
- Mokyklos pagal galimybes renovuojamos. Visos bendrojo ugdymo mokyklos aprūpintos moderniomis IT priemonėmis, daugiau kaip pusė jų – interaktyviosios lentomis, visos mokyklos turi interneto prieigą.
- Finansavimo principo „mokinio krepšelio“ įvedimas švietimo sistemoje paskatino efektyviau naudoti lėšas, skaidriau ir teisingiau jas paskirstyti.

Spręstinios problemos

- Nors Lietuvoje buvo ir yra vykdoma daug politinių priemonių švietimo kokybei gerinti, tačiau mokinių mokymosi pasiekimai išlieka žemesni nei PISA EBPO šalių vidurkis. Lietuvos mokinių matematikos, gamtos mokslų (išskyrus skaitymo) pasiekimai negerėja.
- Sunkokai sekasi diegti šiuolaikinių kompetencijų ugdymą – tradiciškai daugiau laiko skiriama žinių ir supratimo ugdymui.
- Retai atliekamas, nevisuotinis mokyklų vertinimas negali veiksmingai skatinti visų mokyklų darbo tobulinimo, trūksta konsultavimo ir kitos pagalbos mokykloms.
- Pastaraisiais metais buvo imtasi svarių veiksmų pedagogų rengimo kokybei bei specialybės prestižiškumui didinti, tačiau kol kas gambiausieji abiturientai nėra pritraukiami studijuoti švietimo ir ugdymo specialybių bei dirbti švietimo srityje, o decentralizavus pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemą stinga programų koordinavimo, netolygi jų kokybė.
- Įdiegus „mokinio krepšelio“ finansavimo principą, mokyklos pradėjo konkuruoti dėl mokinių, tačiau ugdymo kokybė nepagerėjo.
- Lietuvoje švietimo kokybei gerinti skirtos priemonės taikomos nesistemiškai, chaotiškai, kai kurios prieštarauja vienos kitoms, trūksta politikos pastovumo ir tęstinumo.

Teisė į kokybišką švietimą

Vienas iš pagrindinių UNESCO tikslų švietimo srityje – įgyvendinti visų žmonių teisę į mokslą ir patenkinti poreikį gauti kokybiškai naują pagrindinį išsilavinimą, jis suprantamas kaip visą gyvenimą trunkančio mokymosi dalis. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme* (2011) įtvirtinta nuostata, kad „mokinys turi teisę gauti geros kokybės švietimą“, o „formaliojo švietimo kokybę užtikrina valstybė“, „Neformaliojo švietimo kokybę valstybė užtikrina iš dalies“.

Švietimo kokybės apibrėžimas Lietuvos teisės aktuose, strategijose, programose

Švietimo kokybės užtikrinimo siekis įteisintas *Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme* (2011), ir, kaip vienas iš neatidėliotųjų prioritetų, įtrauktas į *Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programą*, tačiau juose nėra pateiktas švietimo kokybės apibrėžimas.

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose buvo iškeltas tikslas – užtikrinti švietimo kokybę, atitinkančią atviroje pilietinėje visuomenėje ir rinkos ūkyje gyvenančio asmens, visuotinius dabarties pasaulio visuomenės poreikius. *Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje* taip pat keliamas tikslas – gerinti švietimo paslaugų kokybę, tačiau minėtose strategijose švietimo kokybės apibrėžimas taip pat nėra pateikiamas.

Bendras formaliojo švietimo kokybės apibrėžimas pateiktas *Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijoje* (2008). Formaliojo švietimo kokybė apibrėžiama kaip visuma švietimo savybių, kurios lemia:

- švietimo gebėjimą tenkinti su juo siejamus lūkesčius ir asmens bei visuomenės poreikius;

- tinkamą švietimo misijos ir formaliojo švietimo sistemai priskiriamų funkcijų atlikimą;
- formaliajam švietimui keliamų tikslų įgyvendinimą.

Švietimo kokybės samprata Lietuvoje

Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijoje (2008) išreiškiama nuostata, kad švietimo kokybės samprata yra kintanti ir priklausoma nuo konteksto, dėl sampratos susitariama, atsižvelgiant į tam tikru laikotarpiu vyraujančius asmens ir visuomenės poreikius, švietimo misijos sampratą ir švietimui keliamus tikslus. Pagal *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą* (2011) švietimo kokybės samprata kuriama visuomenės, švietimo dalyvių ir švietimo valdymo subjektų. Švietimo valdymo subjektai inicijuoja ir organizuoja viešus švietimo paskirties, tikslų, jų siekimo būdų ir principų svarstymus, teikia diskusijoms tyrimais ir analize pagrįstus švietimo būklės įrodymus, pagal savo kompetenciją įteisina susitarimus ir priima strateginius sprendimus.

Lietuvoje švietimo kokybės samprata įteisinta *Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme* (2011). Jos turinys atsispindi švietimo tiksluose ir principuose.

Lietuvos švietimo tikslai yra šie:

1) išugdyti kiekvienam asmeniui vertybines orientacijas, leidžiančias tapti doru, siekiančiu žinių, savarankišku, atsakingu, patriotiškai nusiteikusiu žmogumi, išlavinti dabartiniam gyvenimui svarbius jo komunikacinius gebėjimus, padėti perimti žinių visuomenei būdingą informacinę kultūrą, užtikrinant valstybinės kalbos, užsienio kalbų ir gimtosios kalbos mokėjimą, informacinį raštingumą, taip pat šiuolaikinę socialinę kompetenciją ir gebėjimus savarankiškai kurti savo gyvenimą ir sveikai gyventi;

2) nustatyti asmens kūrybinius gebėjimus ir pagal tai padėti jam įsigyti kompetencijų ir (ar) kvalifikaciją, atitinkančią šiuolaikinį kultūros bei technologijų lygį, padedančią jam išvirtinti ir sėkmingai konkuruoti tolydžiai kintančioje darbo rinkoje, perteikti technologijų, ekonomikos ir verslo kultūros pagrindus, būtinus šalies ūkio pažangai, konkurencingumui bei darniai raidai laiduoti, sudaryti sąlygas nuolat tenkinti pažinimo poreikius ir tobulėti mokantis visą gyvenimą;

3) stiprinti visuomenės galias užtikrinant krašto ūkio, aplinkos ir žmoniškųjų išteklių darnų vystymąsi, vidinį ir tarptautinį ūkio konkurencingumą, nacionalinį saugumą ir demokratinės valstybės raidą;

4) perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus, Europos ir pasaulio humanistinės kultūros tradicijas ir vertybes, laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei savi-monei, dorovinei, estetinei, mokslinei kultūrai, pasaulėžiūrai formuotis, taip pat garantuoti tautos, krašto kultūros tęstinumą, jos tapatybės išsaugojimą, nuolatinį jos vertybių kūrimą, puoselėti krašto atvirumą ir dialogiškumą;

5) sudaryti sąlygas asmeniui įgyti demokratijos tradicijas įkūnijančius pilietinės ir politinės kultūros pagrindus, išplėtoti gebėjimus ir patirtį, būtiną asmeniui, kaip kompetentingam Lietuvos Respublikos piliečiui, Europos ir pasaulio bendrijos, daugiakultūrės visuomenės nariui.

Švietimo sistemos principai yra šie:

- 1) lygios galimybės – švietimo sistema yra socialiai teisinga, ji užtikrina asmens teisių įgy-

vendinimą, kiekvienam asmeniui laiduoja švietimo prieinamumą, bendrojo išsilavinimo bei pirmosios kvalifikacijos įgijimą ir sudaro sąlygas tobulinti turimą kvalifikaciją ar įgyti naują;

2) kontekstualumas – švietimo sistema yra glaudžiai susieta su krašto ūkinės, socialinės, kultūrinės raidos kontekstu, kartu su juo atsinaujina ir atitinka nuolat kintančias visuomenės reikmes;

3) veiksmingumas – švietimo sistema siekia geros kokybės rezultatų sumaniai ir taupiai naudodama turimus išteklius, nuolat vertindama, analizuodama ir planuodama savo veiklą, remdamasi veiksminga vadyba – tinkamais ir laiku priimamais sprendimais;

4) tęstinumas – švietimo sistema yra lanksti, atvira, pagrįsta įvairių formų ir institucijų sąveika; ji sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui mokytis visą gyvenimą.

Švietimo kokybės vertinamieji aspektai, rodikliai ir gairės

Lietuvoje formaliojo švietimo kokybė vertinama šiais aspektais: *švietimo indėlis, lyderystė ir vadyba, mokymo ir mokymosi procesai, rezultatai*, taip pat du švietimo sistemos aplinkos dėmenys: *švietimo poveikis ir pasekmės* bei *švietimo kontekstas*. Jie apibrėžti *Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijoje* (2008). Švietimo kokybei vertinti / matuoti taikomi *Valstybiniai švietimo stebėsenos rodikliai, Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*, o palyginimui su kitomis šalimis – *Švietimas ir mokymas 2020 (Education and Training 2020 (ET 2020) rodikliai ir gairės* ir kt. Vertinant švietimo kokybę daugiausia dėmesio kreipiama švietimo rezultato rodikliams.

Pavyzdžiui, *Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje* kokybei įvertinti naudojami šie rodikliai:

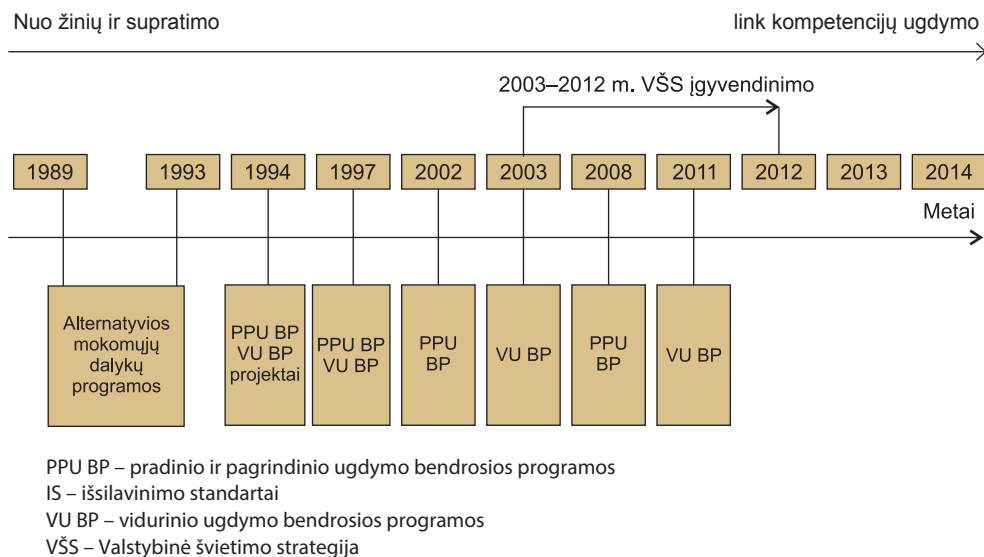
- Tarptautinio penkiolikmečių tyrimo (PISA) pagrindu suformuoti rodikliai ir gairės (pavyzdžiui, Mokinių, atitinkančių bent 3 (iš 6) Tarptautinio penkiolikmečių mokymosi pasiekimų tyrimo PISA lygį, dalis, proc.; siekinys 2017 metams – vidutiniškai ne mažiau kaip 50 proc., 2022 metams – vidutiniškai ne mažiau nei 54 proc.);
- ARWU (angl. Academic Ranking of World Universities) reitingo pagrindu suformuoti rodikliai ir gairės (pavyzdžiui, Lietuvos aukštųjų mokyklų, patenkančių į ARWU 500-ką, skaičius; siekinys 2017 ir 2022 metams – 1 universitetas);
- Pilietinės galios indeksas, proc. ir kiti.

Šiuo metu taikoma politika ir priemonės, skirtos ateityje gerinti švietimo kokybę

Lietuva 2003 m. „Švietimas visiems“ veiksmų plane išsipareigojusi sukurti ugdymo turinio vertinimo ir atnaujinimo sistemą, įgalinančią lanksčiai reaguoti į naujai išskylančius visuomenės poreikius, periodiškai koreguoti ugdymo tikslus ir turinį akcentuojant bendrųjų gebėjimų ugdymą, mokymąsi visą gyvenimą, pilietiškumo ugdymą, subalansuotosios plėtros principus, toleranciją kultūrinei įvairovei.

Lietuvoje Bendrosios programos atnaujinamos nuo pat Nepriklausomybės atgavimo laikotarpio (3.6.1 pav.). Pagrindinis šio atnaujinimo siekis – švietimo paradigmu kaita – perėjimas iš tradicinės (poveikio) į mokymosi paradigmą, o tai reiškia – nuo žinių ir supratimo – į kompetencijų ugdymą. Nuo 2003 m. ugdymo turinys pradėtas kreipti į esminių kompetencijų ugdymą.

3.6.1 pav. Bendrųjų programų atnaujinimo chronologinė seka Nepriklausomoje Lietuvoje

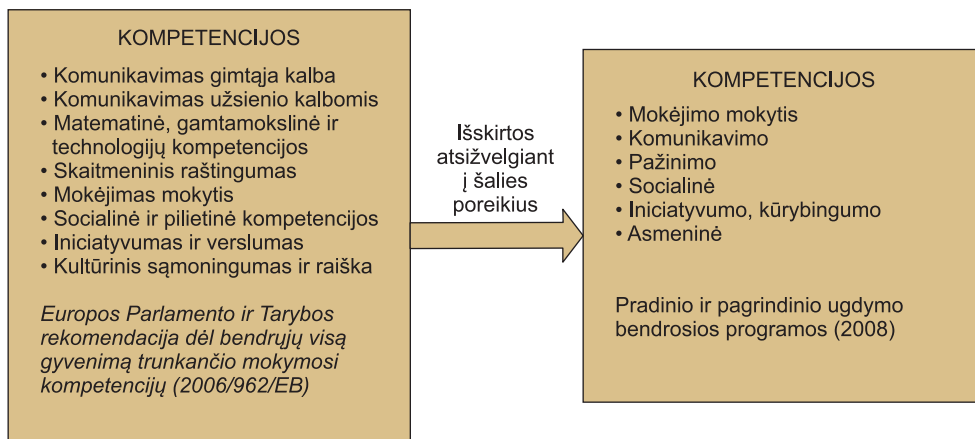
Iki 2007 m. Bendrųjų programų atnaujinimas vyko nereguliariai. 2007 m. patvirtinta *Bendrojo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategija* siekta susieti ugdymo turinį su šiuolaikinėmis asmens kompetencijomis ir sukurti ugdymo turinio atnaujinimo sistemą.

Įgyvendinant *Bendrojo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategiją*, kurią rengiant vadovautasi *Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijomis dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų* (2006) bei atsižvelgiant į tarptautinių ir nacionalinių tyrimų išvadas, 2008 m. atnaujintos ir patvirtintos *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos*, o 2011 m. – *Vidurinio ugdymo bendrosios programos*.

Šios programos orientuotos į bendrųjų kompetencijų (mokėjimo mokytis, komunikavimo, pažinimo, socialinės, iniciatyvumo ir kūrybingumo, asmeninės) ir esminių dalykinių kompetencijų ugdymą, itin daug dėmesio skiriant mokymuisi mokytis, ugdymo turinio diferencijavimui ir individualizavimui, mokinių mokymosi krūvio mažinimui, ugdymo turinio išdėstymo taip, kad jo elementus būtų lengviau klasifikuoti planuojant, rengiant metodinę medžiagą, vertinant, skelbiant elektroninėje erdvėje. Minėtos bendrosios kompetencijos išskirtos vadovaujantis Europos esminių kompetencijų modeliu ir atsižvelgiant į šalies poreikius (3.6.2 pav.).

Stiprinant bendrųjų kompetencijų, reikalingų žinių visuomenei, ugdymą parengtos *Komunikavimo, Informacinių technologijų, Darnaus vystymosi, Sveikatos ir gyvenimo įgūdžių, Kultūrinio sąmoningumo integruojamosios* programos. Įgyvendinant šias programas siekiama minėtas kompetencijas ugdyti per visas mokomųjų dalykų pamokas. Komunikavimo užsienio kalbomis kompetencijos stiprinimui nuo 2009 m. įvestas privalomas ankstyvas užsienio kalbų mokymasis pradinėje mokykloje. Pirmoji užsienio kalba mokoma nuo antros klasės, antroji – nuo penktos klasės.

3.6.2 pav. Bendrosios kompetencijos

Lietuvoje įtvirtintas naujas, platesnis ugdymo turinio apibrėžimas. Ankstesniame 2003 m. *Švietimo įstatyme* ugdymo turinys buvo apibrėžtas kaip žinių, įgūdžių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų sistema, būtina švietimo tikslams įgyvendinti. 2011 m. priimtame ir dabar galiojančiame *Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme* įtvirtintas UNESCO ugdymo turinio apibrėžimas, kuriuo ugdymo turinys suprantamas kaip tai, „ko mokoma ir mokomasi, kaip mokoma ir mokomasi, kaip vertinama mokinių pažanga ir pasiekimai, kokios mokymo ir mokymosi priemonės naudojamos“.

Siekiant pagerinti gabių ir talentingų mokinių mokymosi pasiekimus, 2013 m. parengtas ir patvirtintas *Gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo sistemos sukūrimo ir mokyklų šiems vaikams prieinamumo didinimo veiksmų planas*.

2013 m. parengtas ir patvirtintas *Lietuvių kalbos ir kultūrinio raštingumo mokymo gerinimo priemonių planas 2013–2016 m.*, parengti ir šiuo metu svarstomi *Lietuvių kalbos pradinio ugdymo* ir *Lietuvių kalbos ir literatūros pagrindinio ugdymo bendrųjų programų*, orientuotų į aukštesnius skaitymo ir raštingumo gebėjimų pasiekimus, *projektai*²⁰.

2014 m. parengtas ir patvirtintas *Informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo į bendrąjį ugdymą ir profesinį mokymą 2014–2016 metų veiksmų planas*. Plane numatoma siekti užtikrinti integruoto skaitmeninio raštingumo kompetencijų ugdymą mokantis visų dalykų ir sudaryti sąlygas nuodugnesniam, kryptingam, lankstesniam, individualizuotam informacinių technologijų mokymuisi; plėtoti ir integruoti švietimo įstaigų veiklos kokybės refleksijai, sprendimų priėmimui, mokymosi pasiekimų vertinimui, įsi-vertinimui ir pripažinimui padedančias valdymo informacines sistemas ir infrastruktūrą; plėtoti elektronines galimybes profesiniam pedagogų tobulėjimui, bendradarbiavimui ir keitimuisi patirtimi.

Pastaraisiais metais taikomos įvairios vertinimo priemonės, skirtos švietimo kokybei gerinti. Lietuvoje vykdomi tarptautiniai (PISA, TIMSS, PIRLS) ir nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai, valstybiniai ir mokykliniai brandos egzaminai, pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas.

²⁰ <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/dokumentai/svarstomi/>

Įgyvendinant projektą „Standartizuotų mokinių pasiekimų vertinimo ir įsivertinimo įrankių bendrojo lavinimo mokykloms kūrimas“²¹ sukurti ir išbandyti standartizuoti mokinių pasiekimų patikrinimo testai 4 ir 8 klasėms.

Nuo 2012 m. Lietuvos mokyklose pradėtas taikyti privalomas baigus 10 klasių pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas. Tikrinami lietuvių kalbos (gimtosios), lietuvių kalbos (valstybinės), matematikos ir pasirenkamieji gimtosios kalbos (baltarusių, lenkų, rusų, vokiečių) pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimai.

Parengta nauja valstybinių egzaminų kriterinio vertinimo sistema sėkmingai taikyta vertinant 2013 m. valstybinių egzaminų rezultatus. Kriterinis mokinių pasiekimų vertinimas yra objektyvesnis nei anksčiau taikytas norminis vertinimas.

2013 m. parengta ir patvirtinta nauja *Užsienio kalbos valstybinio brandos egzamino programa*, kuria į valstybinį egzaminą įtraukta kalbėjimo dalis. Ji turėtų įsigaliooti nuo 2016 m.

2013 m. parengtas *Brandos darbo programos projektas*²², kuris numatomas pradėti vykdyti 2016 m. *Brandos darbo programoje* numatyta, kad brandos darbas – tai ugdymo procese mokinio rengiamas pasirinktos krypties ilgalaikis darbas, skirtas patikrinti ir įvertinti mokinio bendrąsias ir pasirinktos krypties dalykines kompetencijas, kurias sudėtinga įvertinti centralizuotai organizuojamo egzamino būdu. Mokiniai brandos darbą gali atlikti pasirinkdami tiriamąją-taikomąją, menų ar technologijų kryptį. Įdiegtas brandos darbas turėtų mokyklinio egzamino statusą ir būtų vykdomas ir vertinamas ugdymo proceso metu.

Bendrojo ugdymo kokybei gerinti mokyklose vykdomas 2001 m. pradėtas diegti bendrojo ugdymo mokyklų veiklos įsivertinimas, kuris jau tapo visuotinis. Įsivyravusi įsivertinimo kultūra sustiprino minėtų mokyklų bendruomenių nuostatas rūpintis veiklos kokybe ir ją gerinti. Nuo 2004 metų atliekama vidurinio ugdymo programų akreditacija tose vidurinėse mokyklose, kurios siekia gimnazijos statuso. Šiuo metu 80 proc. mokinių, besimokančių pagal vidurinio ugdymo programas (ISCED 3), mokosi gimnazijose, t. y. mokyklose, kurių vykdomos vidurinio ugdymo programos kokybė yra pripažinta. 2007 m. pradėtas mokyklos veiklos kokybės išorinis vertinimas. 2013 m. buvo įvertinta daugiau nei trečdalis bendrojo ugdymo mokyklų. Išorinio vertinimo metu nustatomi teigiami ir neigiami mokyklos veiklos aspektai, kuriais remdamasi mokykla ieško būdų ugdymo kokybei gerinti.

Siekiant efektyviau spręsti švietimo kokybės problemas nuolat vykdoma švietimo stebėseną, rengiamos švietimo problemos analizės, taip pat atliekamos mokinių mokymosi pasiekimų tyrimų antrinės analizės.

Bendrojo ugdymo kokybei gerinti naudojant Europos struktūrinių fondų lėšas įgyvendinama tęstinė *Mokyklų tobulinimo programa plus (MTP plus)*. Jos tikslas – užtikrinti visuomenės poreikius atitinkančią bendrojo ugdymo kokybę diegiant inovacijas ir stiprinant švietimo sistemos pajėgumus. *MTP plus* tikslų bus siekiama įgyvendinant 38 projektus, kurių bendras biudžetas siekia 602,99 mln. Lt. Programa finansuojama Europos regioninės plėtros fondo (ERPF), Europos socialinio fondo (ESF) paramos lėšomis ir nacionalinėmis projektų lėšomis.

²¹ <http://www.nec.lt/naujienos/334/>

²² http://www.nec.lt/failai/4278_programa_BD_05_07.pdf

Toliau pristatomi keli svarbiausi šiuo metu vykdomi bendrojo ugdymo kokybės tobulinimui skirti projektai.

Viena iš švietimo kokybės gerinimo priemonių yra personalizuoto mokymosi taikymas ugdymo procese. Įgyvendinant projektą „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro 5–8 klasių mokinių esminių kompetencijų ugdymas“²³ sukurtas mokiniams ir mokytojams skirtas skaitmeninis mokėjimo mokyti kompetencijos vertinimo ir įsivertinimo instrumentas, kuriamas elektroninis ugdymo turinys, pritaikytas bendrosioms ir esminėms dalykinėms kompetencijoms ugdyti. Šie instrumentai bus viešai prieinami visoms Lietuvos mokykloms ir mokiniams.

Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra vykdo ESF projektą „Kokybės vadybos stiprinimas bendrojo lavinimo mokyklose (modelių sukūrimas)“²⁴. Jo metu sukurta (tačiau dar nepatvirtinta) *Geros mokyklos koncepcija* ir kuriama jos vertinimo metodika. *Geros mokyklos koncepcijos* tikslas – suteikti conceptualų pagrindą mokyklų veiklos kokybės vertinimui, paskatinti mokyklų bendruomenių kūrybingumą ir ilgalaikes mokyklų tobulinimo iniciatyvas.

Siekiant užtikrinti, kad mokyklose dirbtų kompetentingi mokyklos vadovai minėtu projektu inicijuota ir 2011 m. patvirtintas *Valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų vadovų (išskyrus aukštųjų mokyklų) priėmimo į pareigas tvarkos aprašas*. Šia nauja tvarka pagal visiems vienodus kriterijus vertinama kandidatų į mokyklų vadovus (direktorius) kompetencija – gebėjimas dirbti švietimo įstaigos vadovu, o į jų atranką įtraukiami profesionalūs personalo atrankos specialistai ir mokinių, tėvų, mokytojų atstovai.

Švietimo aprūpinimo centras vykdo projektą „Lyderių laikas“ (2009–2014)²⁵. Jo tikslas – Lietuvoje sukurti paramos švietimo lyderiams infrastruktūrą, kuria būtų sudarytos sąlygos skatinti iniciatyvių švietimo dalyvių veiklą, leisti jiems įgyvendinti pažangias idėjas ir naujoves švietimo sistemoje. Projektas skirtas mokyklų ir visos švietimo sistemos tobulinimui pritraukiant, puoselėjant ir ugdamt lyderius visuose lygmenyse – klasėse, mokyklose, savivaldybėse ir nacionaliniu mastu.

Vykdamt projektą „Bendrojo ugdymo mokyklų įsivertinimo instrumentų kūrimas ir diegimas“²⁶ taip pat adaptuotas Lietuvos mokykloms ir 2012 m. įdiegtas *IQES online*²⁷ – elektroninė sistema, kurią sudaro instrumentų rinkinys – pagalbos priemonė mokyklų įsivertinimui ir tobulinimui. Šiuo metu daugiau nei 80 proc. bendrojo ugdymo mokyklų yra užsiregistravusios IQES sistemoje.

Ugdymo plėtotės centras, vykdydamas projektą „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams, II etapas: gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas, siekiant ugdymo kokybės, reikalingos šiuolaikiniam darbo pasauliui“, parengė užsienio kalbų (anglų, prancūzų, rusų ir vokiečių) testus, skirtus nustatyti 10 klasės mokinių užsienio kalbų mokėjimo lygį baigiant Pagrindinio ugdymo

²³ <http://www.upc.smm.lt/projektai/koncentras/>

²⁴ <http://www.nmva.smm.lt/nmva/projektai/>

²⁵ <http://www.lyderiulaikas.smm.lt/>

²⁶ <http://www.nmva.smm.lt/nmva/projektai/bendrojo-lavinimo-mokyklu-isivertinimo-instrumentu-kurimas-ir-diegimas/>

²⁷ IQES (angl. Improvement Quality Electronical System) – kokybės tobulinimo elektroninė sistema. Ją sėkmingai išbandė ir naudojami daugiau kaip 2000 Europos mokyklų Šveicarijoje, Austrijoje, Vokietijoje ir Italijoje.

programą. Nuo 2013 metų, baigus pagrindinio ugdymo programą, yra nustatomas mokinių užsienio kalbos mokėjimo lygis. Jo metu tikrinami užsienio kalbos skaitymo, rašymo ir klausymo gebėjimai.

Švietimo ir mokslo ministerija, atsižvelgdama į OECD PISA tyrimų rezultatus, šiuo metu rengia planą, kuriame numatomos kompleksinės priemonės mokinių mokymosi pasiekimams gerinti.

Patirtis, susijusi su švietimo indėlio įtaka mokymosi rezultatams

Švietimą reglamentuojančiuose teisės aktuose, bendrojo ugdymo organizavimo dokumentuose pripažįstama (deklaruojama) teigiama indėlio įtaka švietimo rezultatams. Iš tikrųjų indėlio įtaka švietimo rezultatams nėra tiesioginė, nes pasireiškia per ugdymo proceso poveikį rezultatams. Kitaip tariant, indėlis yra būtina, bet nepakankama sąlyga geriems švietimo rezultatams pasiekti. Tikslingų tyrimų indėlio ir rezultatų sąsajai įrodyti Lietuvoje nėra daug. 2007 m. nacionalinis ketvirtos klasės mokinių matematikos pasiekimų tyrimas parodė, kad rezultatai priklauso nuo vadovėlio pasirinkimo. 2008 metais atliktas tyrimas „Bendrojo ugdymo mokyklų aprūpinimas vadovėliais, mokymo procesui reikalinga literatūra ir priemonėmis mokymo / mokymosi poreikiams tenkinti“ parodė, kad kasmetinis mokyklos vadovėlių atnaujinimas išties daro pozityvų poveikį ugdymo proceso kokybei. Švietimo stebėsenos rodikliais grindžiamos švietimo būklės apžvalgos²⁸ rodo, kad yra tam tikra sąsaja tarp mokytojų kompetencijos ir vidurinio ugdymo programą baigiančių mokinių pasiekimų, bet ji nėra ryški.

Švietimo kokybės gerinimui skirtų ir sėkmingai įgyvendintų priemonių galimybė pritaikyti mokiniams iš nepalankios socialinės ekonominės aplinkos

Lietuvoje nuo 1992 m. veikia alternatyvaus ugdymo įstaigos (pavyzdžiui, jaunimo mokyklos, M. Montessori, Valdorfo darželiai, mokyklos, Š. Suzuki mokykla). Yra įstaigų, savo veikloje taikančių minėtų ugdymo sistemų elementus ar kitokias metodines sistemas (pavyzdžiui, Gardnerio metodą, Reggio Emilia metodą, vaikų gabumų ugdymo modelį). Šios įstaigos yra skirtos vaikams, kurių ugdymui (si), tėvų, specialistų požiūriu, ne visai tinka tradiciniai mokymo būdai.

Jaunimo mokyklos – tai alternatyvaus ugdymo įstaigos, Lietuvoje pradėjusios veikti 1992 m. Jų tikslas – padėti vaikams ir jaunuoliams grįžti į nuosekliojo mokymosi sistemą, padedant jiems atstatyti mokymosi motyvaciją, sudarant sąlygas pažinti save, išmolti spręsti gyvenime išskylančias problemas ir išsiugdyti atsparumą neigiamai socialinei įtakai. Jos skirtos mokymosi motyvacijos stokojančioms, elgesio problemų ar mažiau akademinį dalykų mokymuisi gabumų turintiems mokiniams, tarp kurių neretai būna ir vaikų iš nepalankios socialinės ekonominės aplinkos.

2010 m. patvirtinta *Netradicinio ugdymo koncepcija* sudaro prielaidas mokykloms kurti savo originalias ugdymo koncepcijas, kurios gali būti skirtos vaikų iš nepalankios socialinės ekonominės aplinkos ugdymui ir socializacijai.

²⁸ <http://www.smm.lt/web/lt/teisesaktai/tyrimai-ir-analizes/svietimo-ir-mokslo-bukles-apzvalgos>

Nuo 2009 m. Švietimo aprūpinimo centras įgyvendina projektą „Alternatyvusis ugdymas švietimo sistemoje“²⁹, kurio tikslas – plėtoti alternatyvųjį ugdymą, įgyvendinant alternatyviojo ugdymo idėjas, diegiant alternatyvias ugdymo(si) formas ir kryptingai tobulinant jaunimo (ir tradicinių) mokyklų veiklą.

Projekto I etape (2009–2011 m.) sukurti trys alternatyvaus ugdymo modeliai: produktyviojo mokymo, komunikacinis ir tinklinio bendradarbiavimo. Produktyvusis mokymasis skirtas mokymosi sunkumų turinčių ir mokymosi motyvaciją praradusių mokinių ugdymosi poreikiams tenkinti, didinti mokinių mokymosi pasirinkimo galimybes, derinant jų mokymąsi mokykloje ir praktinio mokymosi vietose, padėti jiems įgyti pagrindinį išsilavinimą.

Vykdomo minėto projekto II etape (2012–2015 m.) patvirtintas *Produktyviojo mokymosi organizavimo aprašas*, kuriuo sudaromos prielaidos minėtą alternatyviojo mokymosi modelį taikyti visose šalies mokyklose. Šiuo metu alternatyvaus ugdymo modeliai yra išbandomi tam tikrose mokyklose.

Atnaujintuose *Bendruosiuose ugdymo planuose* yra numatytos trys valandos, skirtos pagalbai mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų. Valstybė yra nustačiusi tik minimalų savaitinį pamokų skaičių. Taigi mokyklai yra suteikta galimybė ugdymo planuose pačiai nustatyti maksimalų pamokų skaičių, kitas valandas mokytojas gali skirti mokymosi pagalbai teikti. Kiekviena mokykla ir jos mokytojai kuria savo individualų mokymosi pagalbos modelį.

2013–2014 ir 2014–2015 mokslo metų patvirtinti pagrindinio ir vidurinio ugdymo planai sudaro galimybes organizuoti ugdymo procesą ir vienai pagal vidurinio ugdymo programą besimokančiai klasei, taip pat teikti mokymosi pagalbą siekiant pagerinti mokinių mokymosi pasiekimus.

2009–2012 m. Švietimo aprūpinimo centras įgyvendino projektą „Besimokančių mokyklų tinklai“. Šio projekto tikslas – bendradarbiaujančių mokyklų tinkluose stiprinti jų bendruomenių gebėjimą spręsti ugdymo proceso kaitos klausimus ir gerinti ugdymo(si) kokybę, gvildinti ugdymo organizavimo, turinio planavimo, mokymosi motyvacijos ir kitas problemas. Projekte pabrėžtas mokyklų gebėjimas valdyti pokyčius, išmokti dirbti bendradarbiaujant. Šiems tikslams įgyvendinti suburtos mokyklų komandos, kurios mokėsi, kaip nustatyti mokyklos raidos prioritetus, kaip numatyti mokyklos tobulinimo strategiją ir įvertinti pasiektus tikslus bei uždavinius. Projekto įgyvendinimo metu sukauptos problemų identifikavimo ir jų sprendimo būdų metodikos. Jos yra laisvai prieinamos visoms ugdymo institucijoms.

Įgyvendinus projektą „Mokymosi krypties pasirinkimo didinimas 14–19 metų mokiniams“³⁰ patvirtintas *Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimui 14–19 metų mokiniams modelio aprašas*. Modelio paskirtis – didinti naujovių prieinamumo apimtį siekiant ugdymo kokybės. Planuojama šio modelio idėjų sklaida skėtinio principu mažoms kaimo arba rajono mokykloms. Taip pat skiriama dėmesio specialiujų ugdymosi poreikių mokiniams visuose mokymo dalykuose, rengiamos integruoto gamtos mokslų ir socialinių mokslų kursų programos specialiujų ugdymosi poreikių mokiniams.

²⁹ <http://www.alternatyvusisugdymas.lt/>

³⁰ <http://www.upc.smm.lt/projektai/kryptis/>

2012–2013 m. m. keturiose Lietuvos savivaldybėse buvo išbandytas pasirenkamojo vaikų švietimo finansavimo (krepšelio principu) modelis. Vadovaujantis juo visiems vaikams buvo skirta fiksuota lėšų suma, kuria buvo galima sumokėti už pasirinktą akredituotą (nustatytus kokybės kriterijus atitinkančią) neformaliojo švietimo programą. Šis finansavimo modelis suteikė vienodas galimybes nemokamai lankyti pasirenkamojo vaikų ugdymo programas mokiniams, neatsižvelgiant į jų socialinę ekonominę ar geografinę padėtį. Kadangi vienas vaikas galėjo gauti finansavimą tik vienai pasirinktai programai, programų teikėjai ieškojo neformaliojo ugdymo užsiėmimų nelankančių vaikų ir taikėsi prie jų poreikių. Pavyzdžiui, atveždami ugdytojus į mažas gyvenvietes, aprūpindami mokinius reikalingomis priemonėmis ir kitaip sudarydami jiems palankias sąlygas dalyvauti. Šio finansavimo modelio taikymas pasirodė naudingas toliau nuo rajonų centrų esantiems pasirenkamojo vaikų ugdymo teikėjams (mokykloms), kurių aplinkoje gyvenančios šeimos yra mažiau pajėgios pačios mokėti už pasirenkamąjį vaikų ugdymą, tačiau pasinaudamos finansavimo modelio parama, vaikus pradėjo leisti lankyti pasirinktas ugdymo programas.

2003 m. patvirtintas *Pedagoginės psichologinės pagalbos modelis*, kuriuo numatyta kiekvienoje savivaldybėje įsteigti pedagoginę psichologinę tarnybą. Jos paskirtis – užtikrinti pedagoginės ir psichologinės pagalbos vaikams prieinamumą, didinti specialiųjų ugdymosi poreikių, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų turinčių vaikų ir mokinių ugdymosi veiksmingumą, psichologinį atsparumą, teikiant jiems, jų tėvams (globėjams, rūpintojams), pedagogams ir ugdymo įstaigoms reikalingą konsultacinę, ekspertinę ir informacinę pagalbą. Lietuvoje 2013 m. tokios tarnybos veikė 55 savivaldybėse. Iki 2015 m. Lietuvoje numatyta šį modelį pakeisti.

Mokėjimo skaityti, rašyti, skaičiuoti ir gyvenimo įgūdžių mokymosi rezultatų užtikrinimo ir tikslesnio jų pamatavimo galimybės

Geresnių mokinių mokymosi pasiekimų galima tikėtis įdiegus švietimo kokybės užtikrinimo sistemą.

Vienas iš šiuo metu Lietuvoje taikomų patikimų būdų mokymosi rezultatams įvertinti – mokinių mokymosi pasiekimų tyrimai. Nuolatinis dalyvavimas tarptautiniuose mokinių pasiekimų tyrimuose (TIMSS, PIRLS, PISA) teikia informacijos apie šalies mokinių bendrojo kalbinio, matematinio ir gamtamokslinio raštingumo lygį. Šių tyrimų ataskaitose parodomas tam tikros sąsajos tarp pasiekimų ir mokinių gyvenimo sąlygų bei asmeninių nuostatų. Siekiant tiksliau įvertinti mokymosi rezultatus būtina plėtoti ir nacionalinius mokinių pasiekimų tyrimus. Be to, nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai turėtų padėti ne tik tiksliau įvertinti mokinių mokymosi pasiekimus, bet taip pat nustatyti, ar bendrajame ugdyme diegiamos inovacijos yra veiksmingos, modeliuoti ugdymo inovacijas taip, kad gerėtų mokinių bendrasis raštingumas (mokėjimas skaityti, rašyti, skaičiuoti) ir gyvenimo įgūdžiai. Tikslesnis mokinių pasiekimų matavimas įmanomas taikant pažangiausius statistinius metodus, profesionaliai parengtus testus, klausimynus. Todėl labai svarbu nuolat tobulinti tyrėjų kompetencijas.

Siekiant geresnių mokinių mokymosi rezultatų taip pat reiktų padėti mokytojams atpažinti mokinių bendrųjų gebėjimų (gyvenimo įgūdžių, komunikavimo, asmeninių,

bendravimo, bendradarbiavimo, mokymosi, mąstymo) ugdymosi poreikius ir tuos gebėjimus ugdyti. Ypač svarbu, kad mokykla padėtų įgyti tokius gebėjimus ir skatintų mokymosi motyvaciją mokinių iš mokymuisi socialiai nepalankios aplinkos (su žemu SES (socialinės ekonominės padėties) rodikliu), mokiniams, kurių tėvai išvykę į užsienį, iš šeimų, kur tėvams sunku veiksmingai padėti vaikams mokytis.

Reiktų sukurti bandomųjų testavimų duomenimis ir ekspertiniu vertinimu pagrįstus nacionalinius mokinių skaitymo, rašymo ir matematikos pasiekimų standartus 2, 4, 6, 8 ir 10 klasėms; investuoti į veiksmingesnį mokytojų rengimą: apmokant mokytojus, remiantis minėtais standartais, atlikti mokinių pasiekimų formuojamąjį ir diagnostinį vertinimą, rengti mokiniams suprantamas vertinimo rubrikas atskiroms pamokoms, temoms, specialioms kompetencijoms. Mokinių pasiekimų vertinimui, greta tradicinio mokinių pasiekimų vertinimo (testų, kontrolinių darbų), taikyti ir alternatyvius vertinimo būdus (pavyzdžiui, mokinių darbų aplankų vertinimą).

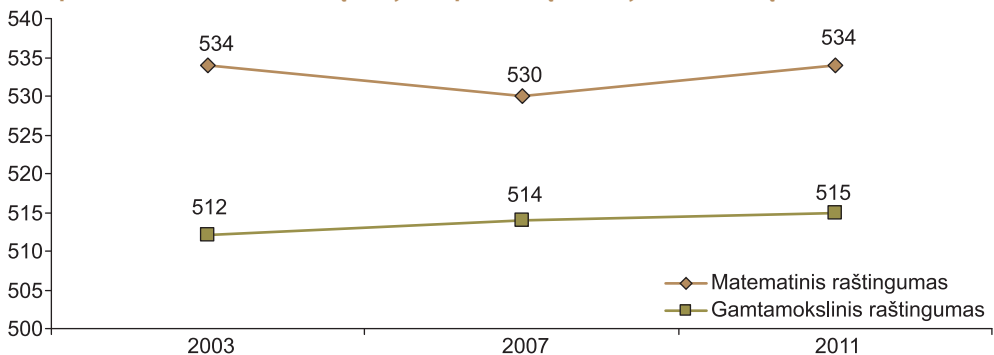
Pagal standartus kasmet galėtų būti rengiamos standartizuotų testų užduotys, kurios būtų siūlomos mokykloms įsivertinimo tikslais. Taip pat galėtų būti investuojama į mokytojų ir vadovų mokymą analizuoti mokinių pasiekimų ir mokymosi konteksto duomenis, diagnozuoti mokymosi ir ugdymo tobulinimo poreikius.

Mokinių mokymosi pasiekimai. Nors šalyje taikoma daug priemonių švietimo kokybei gerinti, tačiau tarptautiniai (TIMSS, PISA, PIRLS) ir nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimų rezultatai rodo, kad Lietuvos mokinių mokymosi pažanga per pastaruosius 7–8 metus yra gana menka, o pasiekimai, lyginant su EBPO šalių vidurkiu, žemi. Toliau detaliau apžvelgiami minėtų tyrimų rezultatai.

Per 2003–2011 m. 4 klasės mokinių TIMSS tyrimo matematikos ir gamtos mokslų pasiekimai buvo statistiškai reikšmingai aukštesni nei tyrime dalyvavusių šalių vidurkis, tačiau per minėtą laikotarpį jie faktiškai nepakito (žr. 3.6.3 pav.). 2011 m. skirtumų tarp mergaičių ir berniukų matematikos ir gamtos mokslų pasiekimų nepastebėta.

Tuo tarpu 8 klasės TIMSS tyrimo mokinių matematikos mokymosi pasiekimai, 2003 m. buvę aukščiau už tyrime dalyvavusių šalių vidurkį, 2011 m. jau nuo jo nesiskyrė. Gamtos mokslų pasiekimai tiek 2003 m., tiek 2011 m. buvo aukštesni nei tyrime dalyvavusių šalių vidurkis.

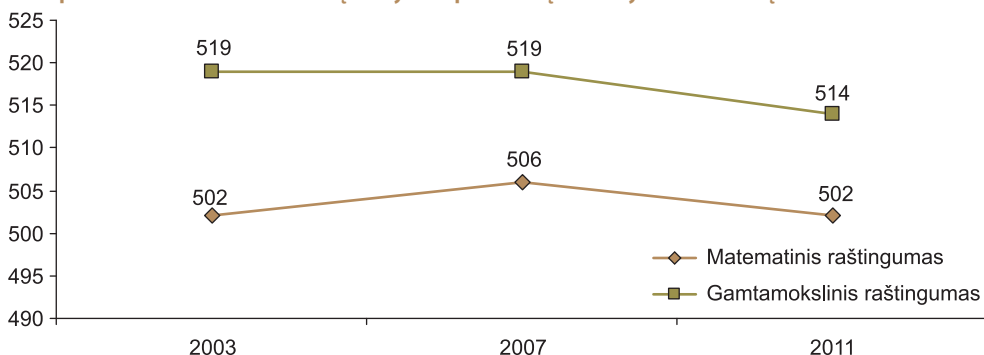
3.6.3 pav. Lietuvos 4 klasės mokinių mokymosi pasiekimų TIMSS tyrimo rezultatų kitimas

Duomenų šaltinis: TIMSS 2003, 2007, 2011

2011 m., lyginant su 2003 m., 8 klasės mokinių matematinio raštingumo rezultatai nepakito, o gamtamokslinio raštingumo – pablogėjo 5 taškais (žr. 3.6.4 pav.). 2011 m. matematikos ir gamtos mokslų srityse merginų rezultatai buvo statistiškai reikšmingai aukštesni nei vaikinų.

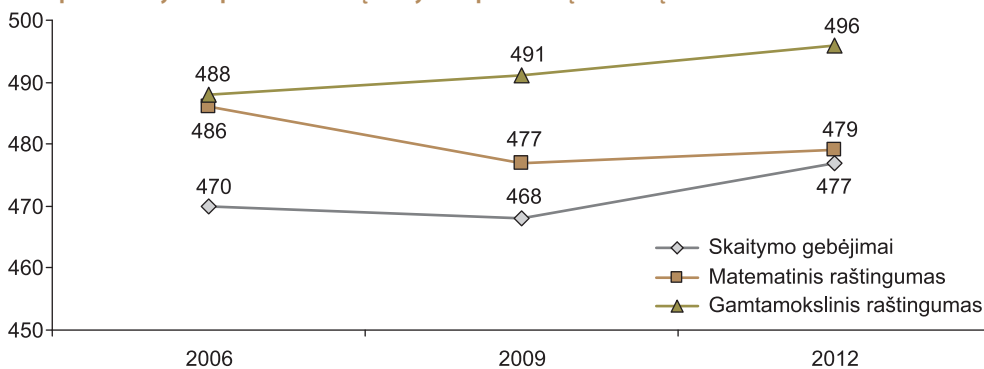
3.6.4 pav. Lietuvos 8 klasės mokinių mokymosi pasiekimų TIMSS tyrimo rezultatų kitimas

Duomenų šaltinis: TIMSS 2003, 2007, 2011

PISA tyrimo duomenimis, penkiolikmečių mokymosi pasiekimai per 2006–2012 metus buvo žemesni nei EBPO šalių vidurkis. 2012 m., lyginant su 2006 m., matematinio raštingumo rezultatas pablogėjo 7 taškais, skaitymo gebėjimų ir gamtamokslinio raštingumo atitinkamai pagerėjo 7 ir 8 taškais (žr. 3.6.5 pav.). 2012 m., PISA tyrimo duomenimis, skirtumų tarp merginų ir vaikinų matematinio raštingumo srityje nepastebėta, tačiau skaitymo gebėjimais ir gamtamoksliniu raštingumu merginos statistiškai reikšmingai lenkė vaikus.

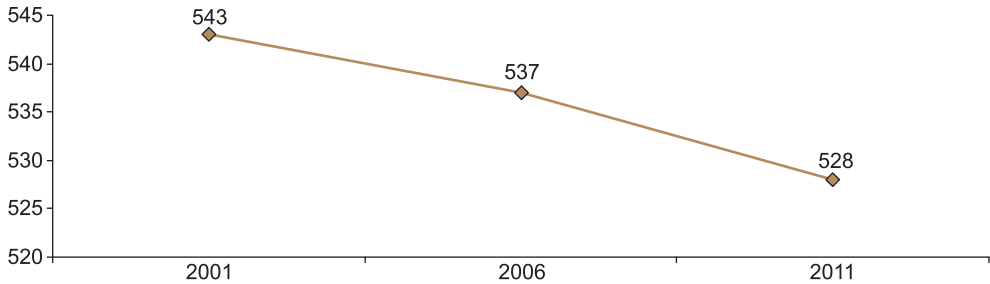
3.6.5 pav. PISA tyrimo penkiolikmečių mokymosi pasiekimų rezultatų kitimas

Duomenų šaltinis: PISA 2006, 2009, 2012

Lietuvos pradinė klasių mokinių skaitymo rezultatai tarptautiniame skaitymo gebėjimų tyrime PIRLS 2011 m. buvo statistiškai reikšmingai aukštesni nei tyrime dalyvavusių šalių vidurkis, tačiau nuo 2001 m. jie smuko 15 taškų (žr. 3.6.6 pav.). Tolygiai prastėjant abiejų lyčių skaitymo rezultatams, mergaičių pasiekimai išlieka statistiškai reikšmingai aukštesni nei berniukų.

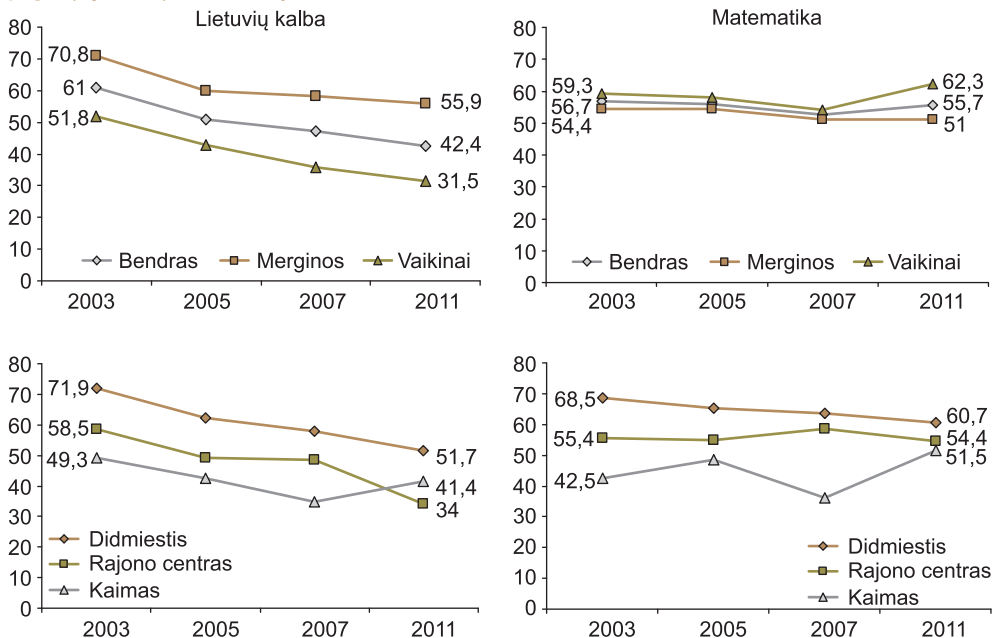
3.6.6 pav. PIRLS tyrimo mokinių skaitymo rezultatų kaita

Duomenų šaltinis: PIRLS 2001, 2006, 2011

Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai³¹ parodė, kad Lietuvoje per 2003–2011 m. 4 klasės mokinių matematikos mokymosi pasiekimai išliko panašūs, o lietuvių kalbos – pablogėjo (žr. 3.6.7 pav.). Nors mergaičių, kaip ir berniukų, lietuvių kalbos pasiekimai prastėjo, tačiau per visą laikotarpį išliko kur kas geresni nei pastarųjų. Matematikos berniukų ir mergaičių mokymosi pasiekimai buvo panašūs ir iki 2007 m. kito nedaug, tačiau 2011 m. berniukų pasiekimai itin pagerėjo ir lenkė mergaičių matematikos pasiekimus (detaliau žr. 3.6.1 ir 3.6.2 lenteles prieduose).

3.6.7 pav. Pagrindinių ir aukštesniųjų mokymosi pasiekimų lygį pasiekusių 4 klasės mokinių dalis (proc.) pagal lytį ir mokyklos vietovę

Duomenų šaltinis: NEC

³¹ Lietuvoje 4 ir 8 klasės mokinių mokymosi pasiekimų testavimas yra neprivalomas. Jis vykdomas diagnostiniais, įsivertinimo tikslais. Todėl šių testavimų duomenys nėra renkami nacionaliniu lygiu ir skelbiami viešai. Kaip jau buvo minėta, 2012 m. pradėtas taikyti privalomas pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas. Kadangi toks patikrinimas pradėtas neseniai, todėl mokinių pasiekimų kitimo tendencijoms atskleisti pateikiami Lietuvos 4 ir 8 klasių nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimo rezultatai.

Lyginant 4 klasės mokinių pasiekimus pagal mokyklos lokalizaciją, matyti, kad didmiesčių ir rajonų centrų mokyklų mokinių lietuvių kalbos pasiekimai per 2003–2011 m. prastėjo, o kaimo – prastėje iki 2007 m., pradėjo gerėti, tačiau 2011 m. nepasiekė 2003 m. lygio (žr. 3.6.7 pav.).

Didmiesčių mokyklų mokinių matematikos pasiekimai taip pat, kaip ir lietuvių, prastėjo, rajonų centrų mokyklų – išliko beveik nepakitę, o kaimo mokyklų – tai gerėjo, tai prastėjo, tačiau 2011 m. jie buvo geresni nei 2003 m. (detalesniam žr. 3.6.3 lentelę prieduose).

Per 2003–2011 m. 8 klasės mokinių lietuvių kalbos, matematikos ir gamtos mokslų pasiekimai pablogėjo, tačiau socialinių mokslų – pagerėjo (žr. 3.6.8 pav.).

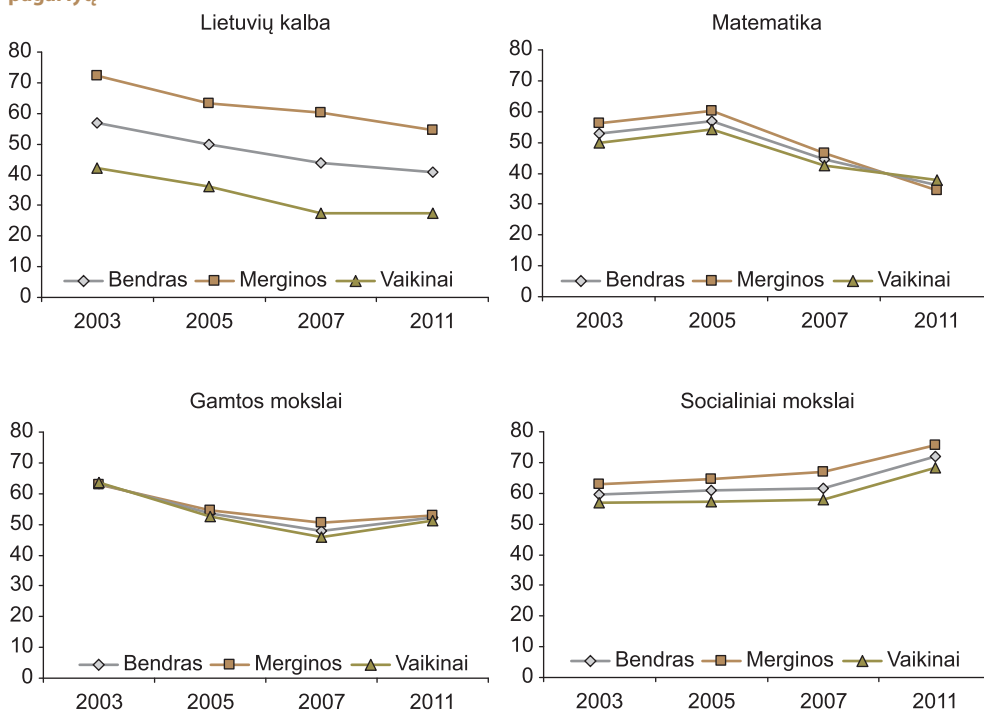
Nors merginų, kaip ir vaikinių, lietuvių kalbos pasiekimai pablogėjo, tačiau per visą laikotarpį išliko gerokai geresni nei vaikinių.

Matematikos srityje merginų mokymosi pasiekimai per minėtą laikotarpį smuko labiau nei vaikinių ir 2011 m. buvo panašūs kaip ir vaikinių.

Gamtos mokslų srityje merginų ir vaikinių mokymosi pasiekimų kitimo tendencijos buvo panašios. Gal kiek labiau smuko vaikinių pasiekimai. Tačiau 2011 m. merginų ir vaikinių gamtos mokslų pasiekimai buvo panašūs.

Socialinių mokslų merginų ir vaikinių mokymosi pasiekimų kitimo tendencijos taip pat buvo panašios, tačiau vaikinių pasiekimai buvo žemesni nei merginų (detalesniam žr. 3.6.4 ir 3.6.5 lenteles prieduose).

3.6.8 pav. Pagrindinį ir aukštesnįjį mokymosi pasiekimų lygį pasiekusių 8 klasės mokinių dalis (proc.) pagal lytį

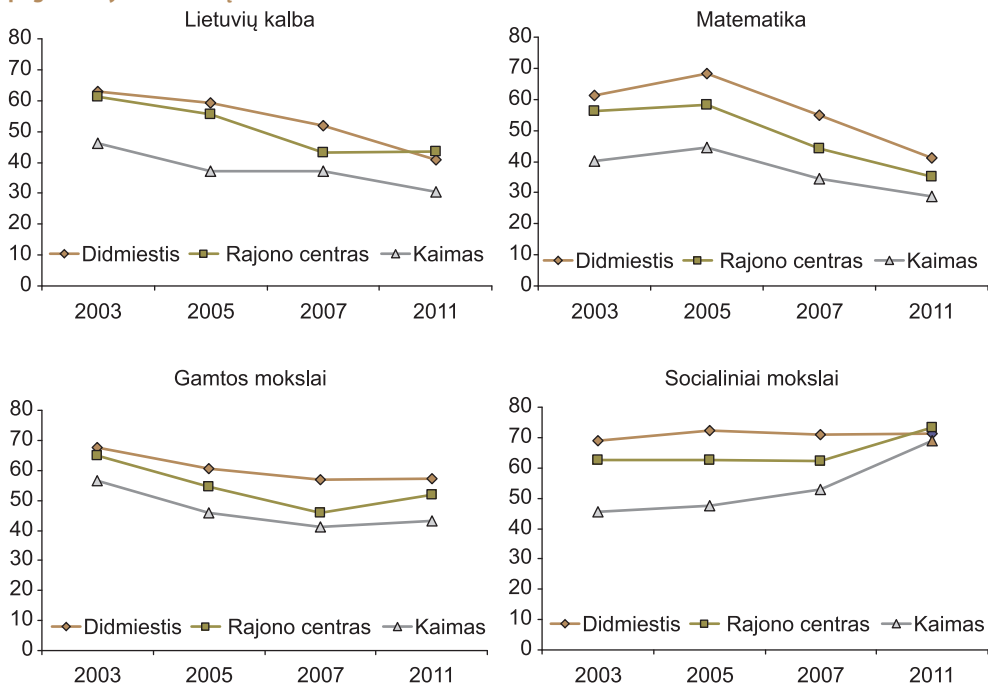
Duomenų šaltinis: NEC

Lyginant 8 klasės mokinių mokymosi pasiekimus pagal mokyklos lokalizaciją, 2011 m. didmiesčių mokyklų mokiniai savo mokymosi pasiekimais matematikos ir gamtos mokslų srityse lenkė rajonų ir kaimo mokyklų mokinius. Rajonų centrų mokyklų mokiniai lietuvių kalbos ir socialinių mokslų mokymosi srityse nors ir nelabai, tačiau lenkė didmiesčių, smarkiau – kaimo mokyklų mokinius. Kaimo mokyklų mokinių pasiekimai buvo žemiausi visose tirtose mokymosi srityse (žr. 3.6.9 pav.).

Per 2003–2011 m.:

- **lietuvių kalbos** mokymosi pasiekimai tiek didmiesčių, tiek rajonų centrų, tiek kaimo mokyklų mokinių pablogėjo;
- **matematikos** mokymosi pasiekimai tiek didmiesčių, tiek rajonų centrų, tiek kaimo mokyklų mokinių gerėjo iki 2005 m., vėliau ėmė blogėti ir 2011 m. buvo gerokai prastesni nei 2003 m.;
- **gamtos mokslų** srityje tiek didmiesčių, tiek rajonų centrų, tiek kaimo mokyklų mokinių mokymosi pasiekimai iki 2007 m. blogėjo. Vėliau didmiesčių mokyklų mokinių pasiekimai nebekito, rajonų centrų ir kaimo mokyklų – šiek tiek pagerėjo, tačiau atitinkamai buvo žemesni nei 2003 m.;
- **socialinių mokslų** srityje didmiesčių mokyklų mokinių pasiekimai faktiškai nepakito, rajono centrų ir kaimo mokyklų – pagerėjo (detaliau žr. 3.6.6 lentelę prieduose).

3.6.9 pav. Pagrindinį ir aukštesnįjį mokymosi pasiekimų lygį pasiekusių 8 klasės mokinių dalis (proc.) pagal mokyklos vietovę

Duomenų šaltinis: NEC

Mokytojų kvalifikacija. Viena iš sąlygų, leidžiančių pasiekti gerus mokinių mokymosi rezultatus, yra aukšta mokytojo kvalifikacija. Lietuvoje mokytojo kvalifikacijai keliami šie reikalavimai³²: mokytoju pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, bendrojo ugdymo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo programas gali dirbti asmuo:

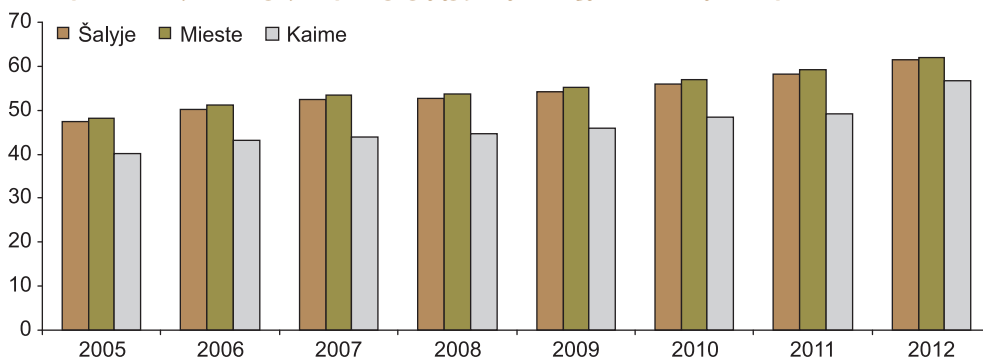
- įgijęs aukštąjį išsilavinimą (taip pat aukštesnįjį, įgytą iki 2009 metų, ar specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų),
- turintis pedagogo kvalifikaciją ir
- baigęs mokomąjį dalyką / sritį atitinkančias programas.

Lietuvoje per 2005–2012 metus augo ikimokyklinio ugdymo pedagogų su aukštuoju išsilavinimu dalis (žr. 3.6.10 pav.). 2012 m. šalyje apie du trečdaliai ikimokyklinio ugdymo pedagogų turėjo aukštąjį išsilavinimą, apie du penktadaliai – aukštesnįjį. Mieste aukštąjį išsilavinimą turinčių pedagogų dalis buvo šiek tiek (5 proc. punktais) didesnė nei kaime (detaliau žr. 3.6.7 ir 3.6.8 lenteles prieduose).

2012 m. ikimokyklinio ugdymo įstaigose beveik absoliuti dauguma (99 proc.) minėtų pedagogų buvo moterys.

Pradiniame, pagrindiniame ir viduriniame ugdyme stebimos panašios mokytojų išsilavinimo kitimo tendencijos: per 2005–2013 metus šalyje pradinį ir 5–12 (1–4 gimnazijų) klasių mokytojų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalys augo maždaug po 6 proc. punktus. Nors jų dalis kaime augo labiau nei mieste, tačiau pradinį klasių mokytojų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalis mieste 2005 m. buvo maždaug 7 proc. punktais, o pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojų 9 proc. punktais didesnė nei kaime. 2013 m. tiek pradinį klasių, tiek pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojų, įgijusių aukštąjį išsilavinimą, dalys šalyje viršijo 96 proc. (detaliau žr. 3.6.9 – 3.6.12 lenteles prieduose).

3.6.10 pav. Ikimokyklinio ugdymo pedagogų, įgijusių aukštąjį išsilavinimą, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: STD

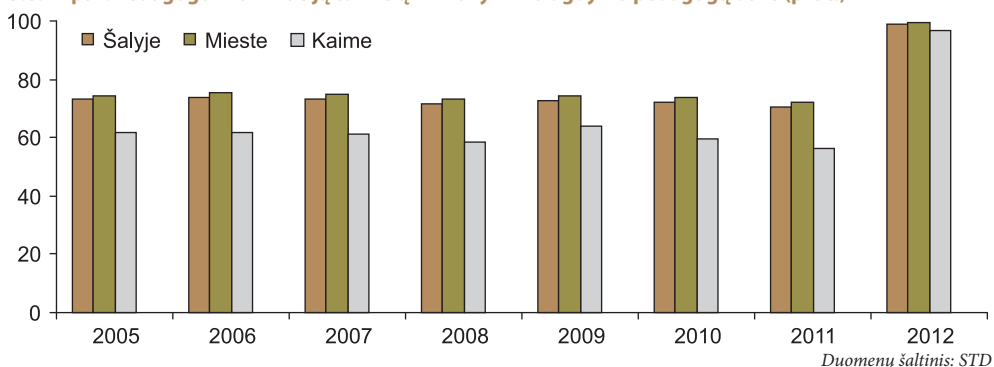
2012 m. daugumą pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojų sudarė moterys – atitinkamai 98 ir 84 proc.

Nuo 2005 m. iki 2012 m. pedagogo kvalifikaciją turinčių ikimokyklinio ugdymo pe-

³² Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 29 d. įsakymas V-1485 „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2005 m. kovo 29 d. įsakymo Nr. ISAK-506 „Dėl Kvalifikacinių reikalavimų mokytojams, dirbantiems pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, neformaliojo vaikų švietimo, pradinio, pagrindinio, vidurinio, specialiojo ugdymo ir profesinio mokymo programas, aprašo tvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2011, Nr. 99-4680).

dagogų dalis šalyje kito nežymiai. Tačiau 2012 m. ji gerokai (28,4 proc. punkto) išaugo ir siekė apie 99 proc. (žr. 3.6.11 pav.). Panašios tendencijos stebimos mieste ir kaime. Per minėtą laikotarpį mieste tokių pedagogų dalis išaugo 24,7 proc. punkto ir 2012 m. siekė apie 99 proc., kaime – 35,2 proc. punkto ir 2012 m. sudarė maždaug 97 proc. (detalesiau žr. 3.6.13 lentelę prieduose).

3.6.11 pav. Pedagogų kvalifikaciją turinčių ikimokyklinio ugdymo pedagogų dalis (proc.)

Tai, manytina, susiję su 2011 m. liepos 29 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro išleistu įsakymu „Dėl Kvalifikacinių reikalavimų mokytojams, dirbantiems pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, neformaliojo vaikų švietimo, pradinio, pagrindinio, vidurinio, specialiojo ugdymo ir profesinio mokymo programas, aprašo tvirtinimo“ pakeitimo“, kuris įsigaliojo nuo 2013 m. rugsėjo 1 d. Jame nustatyta, kad mokytojai, neturintys pedagogo kvalifikacijos, ją privalo įgyti per 2 metus nuo darbo mokytoju pradžios. Neatitinkantys mokytojui keliamų kvalifikacinių reikalavimų asmenys Darbo kodekso nustatyta tvarka bus atleidžiami iš darbo.

Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojų, turinčių pedagogo kvalifikaciją, dalys šalyje taip pat augo, tačiau, palyginti su ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų dalimi, labai nedaug (detalesiau žr. 3.6.14 lentelę prieduose). 2005 m. ir minėtų mokytojų dalys šalyje buvo gana didelės: pradinių klasių mokytojų – apie 96 proc., pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojų – apie 90 proc. 2013 m. jos siekė atitinkamai 98 ir 96 proc.

Lyginant miesto ir kaimo pradinių klasių mokytojų, turinčių pedagogo kvalifikaciją, dalies augimas (tiek mieste, tiek kaime) buvo nedidelis (2–3 proc. punktai), tačiau pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojų dalies augimas kaime buvo beveik dvigubai didesnis nei mieste: mieste išaugo apie 6, kaime – 11 proc. punktų. 2013 m. mieste ir kaime pedagogo kvalifikaciją turinčių pradinių klasių mokytojų buvo apie 98 proc., pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojų – apie 96 proc.

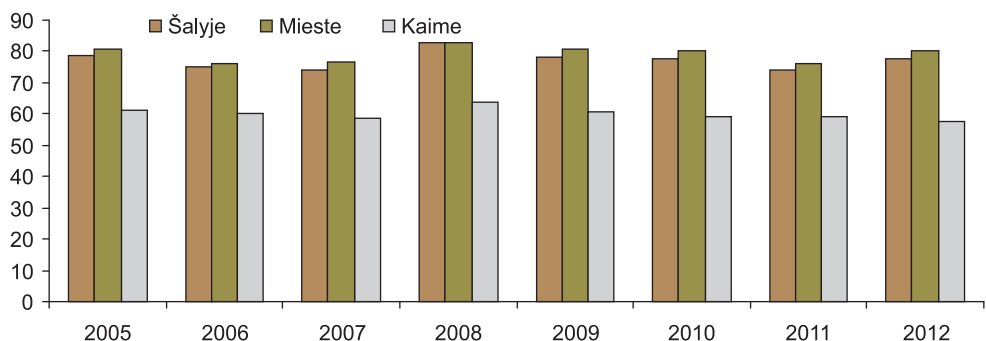
Per 2005–2011 metus ikimokyklinio ugdymo pedagogų, savo srities specialistų, dalis tiek šalyje, tiek mieste praktiškai nepakito ir siekė apie 82–83 proc. Tuo tarpu kaime tokių mokytojų dalis sumažėjo apie 4 proc. punktus ir sudarė apie 70 proc. (detalesiau žr. 3.6.15 lentelę prieduose).

Nuo 2005 m. pradinių klasių mokytojų, savo srities specialistų, dalis tiek šalyje, tiek mieste ir kaime augo nedaug (2–3,5 proc. punkto), o pagrindinio ir vidurinio ugdymo –

daugiau, t. y. 5–13 proc. punktų (detalesnė žr. 3.6.16 lentelę prieduose). 2013 m. minėtų pradinėjų klasių mokytojų dalis šalyje, mieste ir kaime siekė daugiau nei 98 proc., pagrindinio ir vidurinio ugdymo – šalyje ir mieste siekė po maždaug 98 proc., kaime – 95 proc.

Visu krūviu dirbantys mokytojai. Mokytojų darbo krūvis lemia mokytojų motyvaciją dirbti geriau. Mokytojui dirbant visu krūviu, nebūtina ieškoti papildomo pajamų šaltinio. 2012 m., kaip ir 2005 m., šalyje visu krūviu dirbo apie 78 proc. šalies ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų. Mieste tokių mokytojų dalis buvo maždaug 23 proc. punktais didesnė nei kaime (žr. 3.6.12 pav.). Galima daryti prielaidą, kad kaime daugelis tėvų savo vaikus patys prižiūri namuose, todėl nemažai daliai ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų nesudaromas visas darbo krūvis.

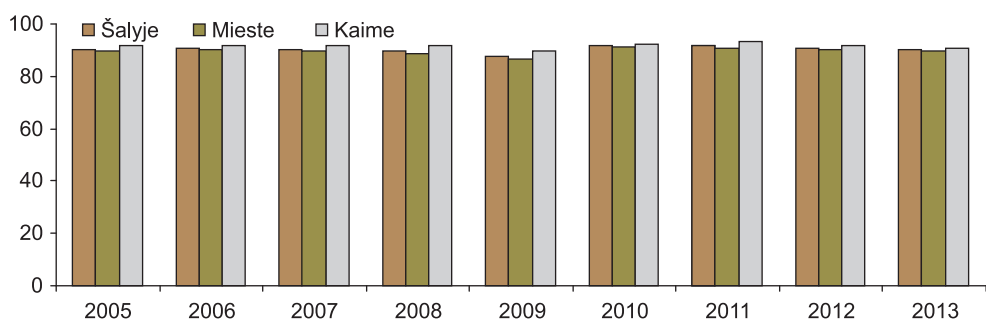
3.6.12 pav. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų, dirbančių visu krūviu, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: LSD

Tuo tarpu visu krūviu dirbančių pradinėjų klasių mokytojų 2013 m. šalyje buvo apie 90 proc. Lyginant miestą ir kaimą, tokių mokytojų dalys buvo panašios (žr. 3.6.13 pav.).

3.6.13 pav. Visu krūviu dirbančių pradinėjų klasių mokytojų dalis (proc.)

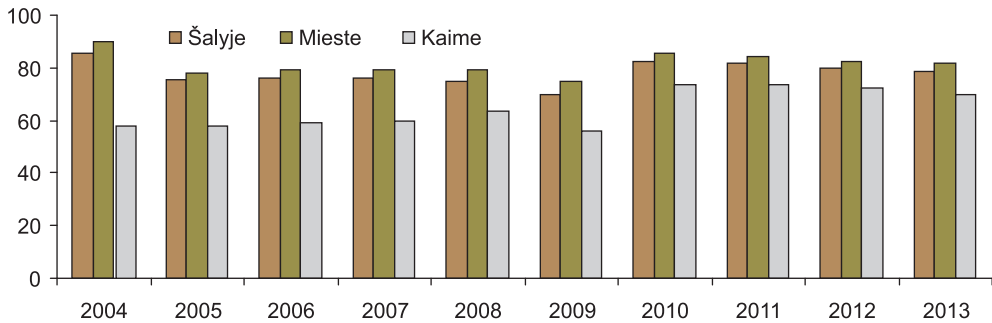
Duomenų šaltinis: ITC

Tačiau visai kitokia padėtis stebima bendrojo ugdymo mokyklose su 5–12 ir 1–4 gimnazijų klasėmis dirbančiais mokytojais. Tais pačiais metais šalyje visu krūviu dirbo tik apie 80 proc. minėtų klasių mokytojų. Mieste visu krūviu dirbančių mokytojų buvo 10 proc. punktų daugiau nei kaime (žr. 3.6.14 pav.).

Analizuojant visu krūviu dirbančių mokytojų dalies kitimo tendencijas, matyti, kad pradiniam ugdyme per 2005–2013 metus tiek šalyje, tiek mieste ir kaime jos praktiš-

kai nekito, tačiau pagrindiniame ir viduriniame ugdyme – kito netolygiai. Nuo 2005 iki 2008 m. visu krūviu dirbančių pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojų dalis šalyje faktiškai nekito ir siekė vidutiniškai 75 proc., 2009 m. – sumažėjo iki 70 proc., o 2010 m. išaugo iki 82 proc. Vėliau tokių mokytojų dalis šiek tiek mažėjo, tačiau labai nežymiai (detaliau žr. 3.6.17 lentelę prieduose).

3.6.14 pav. Visu krūviu dirbančių bendrojo ugdymo mokyklų 5–12 (1–4 gimnazijos) klasių mokytojų dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: ITC

Mokinių ir mokytojų skaičiaus santykis. Mokinių skaičius, tenkantis vienam mokytojui, teikia informacijos tiek apie ugdymo kokybę, tiek apie švietimo efektyvumą. Esant mažam minėtam santykiui, vienam vaikui skiriama daug dėmesio ir sudaromos geresnės sąlygos ugdymo turinio individualizavimui. Tačiau galima neigiama pusė – neefektyviai panaudojami išteklių.

2012 m. šalyje, taip pat ir mieste vienam ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogui vidutiniškai teko 11 vaikų, kaime – 12 (detaliau žr. 3.6.18 lentelę prieduose). Per 2000–2012 metus šalyje ir mieste minėtas santykis išaugo dviem, kaime – vienetu.

Priešingai nei ikimokykliniame ugdyme, pradiniam, pagrindiniame ir viduriniame ugdyme mažėjant mokinių skaičiui greičiau nei mokytojų, mažėjo ir mokinių bei mokytojų skaičiaus santykis. Per 2005–2013 metus pradiniam ugdyme vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičius šalyje sumažėjo nedaug – nuo 15 iki 14, o pagrindiniame ir viduriniame ugdyme – nuo 13 iki 11 (detaliau žr. 3.6.19 lentelę prieduose).

Mokinių, tenkančių pradinį klasių mokytojui, skaičius mieste per 2005–2013 metus nepakito ir buvo lygus 16, kaime – sumažėjo nedaug – nuo 12 iki 11. Pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojui tenkantis mokinių skaičius per minėtą laikotarpį mieste sumažėjo nuo 14 iki 12, kaime – nuo 9 iki 8.

Eurostato duomenimis, Lietuvoje mokinių ir mokytojų skaičiaus santykis bendrojo ugdymo mokyklų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 1–3) lygmenyse yra vienas mažiausių Europos Sąjungos šalyse. 2012 m. jis sudarė 8,1. Tokia būklė Lietuvoje susiklostė dėl to, kad mokinių skaičius bendrojo ugdymo mokyklose mažėja daug sparčiau nei mokytojų skaičius. Dėl sumažėjusio gimstamumo 2001–2007 metais ir emigracijos per pastaruosius šešerius (2006–2012) metus mokinių skaičius bendrojo ugdymo įstaigose sumažėjo 27 proc., o mokytojų skaičius per tą patį laikotarpį sumažėjo 17 proc. Mokinių skaičiaus mažėjimo problema dažniausiai sprendžiama išlaikant visą mokytojų kolektivą, tačiau sumažinant vidutinį mokytojo darbo krūvį.

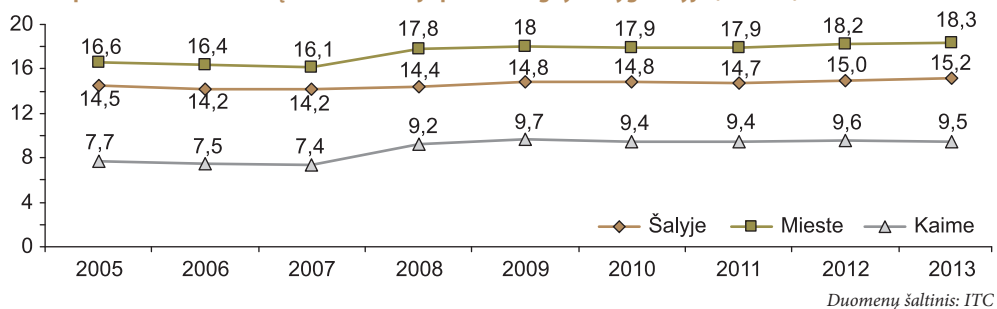
Veiksmų, siekiant spręsti pedagogų darbo krūvio mokyklose sudarymo problemą, jau buvo imtasi – 2012 m. patvirtinus *Pedagogų rengimo reglamento* pakeitimus. Šiame *Reglamente* numatoma galimybė dirbantiems mokytojams įgyti teisę mokyti kito moko- mojo dalyko ar užsiimti nauja pedagogine veikla nebūtinai įgyjant kitą aukštojo mokslo diplomą. O būsimiems pedagogams universitetai ir kolegijos siūlys įvairesnių studijų programų: dviejų mokomųjų dalykų arba mokomojo dalyko ir vienos iš pedagoginių veiklų (socialinės ar specialiosios pedagogikos, ikimokyklinio ar pradinio ugdymo). To- dėl mokytojai, įgiję dvigubą kvalifikaciją, turės daugiau galimybių mokyklose gauti pa- kankamą (visą) pedagoginio darbo krūvį.

Vidutinis mokinių / vaikų skaičius klasėje / grupėje. Mokinių skaičius klasėje turi įtakos ugdymo kokybei. Jis lemia individualizuoto mokymo, atliepančio kiekvieno vai- ko poreikius, taikymo galimybes. Nuo klasės dydžio priklauso ir mokytojo darbo sąlygos bei krūvis.

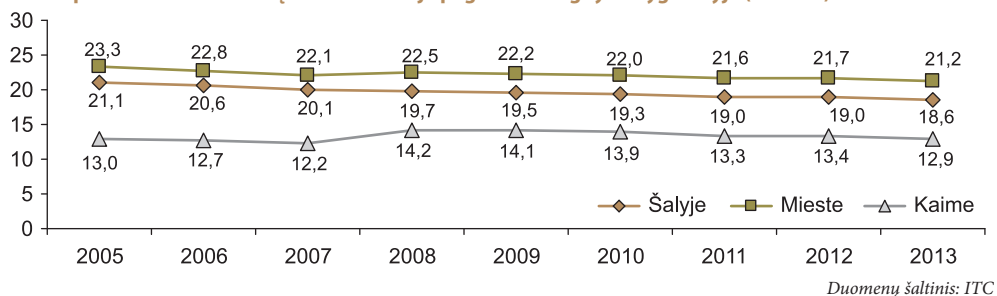
Per 2000–2013 metus šalyje ikimokykliniame ugdyme vaikų skaičius grupėje kito ne- daug – nuo 17 iki 18. Mieste, lyginant su kaimu, stebimas didesnis šio skaičiaus pokytis: mieste vaikų skaičius grupėje išaugo nuo 17 iki 19, o kaime mažėjo – nuo 15 iki 14 (de- taliau žr. 3.6.20 lentelę prieduose).

Per 2005–2013 m. šalyje, taip pat ir mieste pradinio ugdymo lygmenyje vidutinis mo- kinių skaičius klasėje šiek tiek augo, pagrindinio ugdymo – mažėjo, o vidurinio ugdymo – nepakito (žr. 3.6.17–3.6.19 pav.). Kaime vidutinis mokinių skaičius pradinio ugdymo lyg- menyje augo, pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenyse faktiškai nepakito. 2013 m. mieste, lyginant su kaimu, vidutinis mokinių skaičius pradinio ugdymo klasėse buvo maž- daug 2 kartus, pagrindinio ugdymo – 1,6 karto, o vidurinio ugdymo – 1,3 karto didesnis.

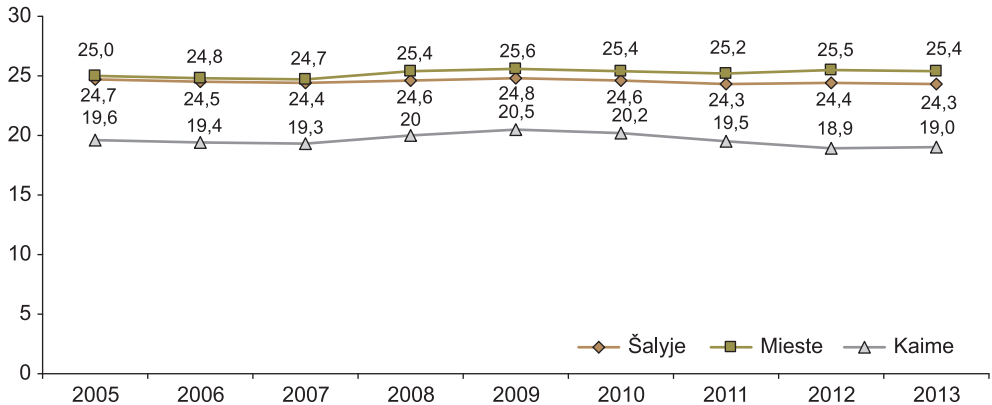
3.6.17 pav. Vidutinis mokinių skaičius klasėje pradinio ugdymo lygmenyje (ISCED 1)

3.6.18 pav. Vidutinis mokinių skaičius klasėje pagrindinio ugdymo lygmenyje (ISCED 2)

3.6.19 pav. Vidutinis mokinių skaičius klasėje vidurinio ugdymo lygmenyje (ISCED 3A)

Duomenų šaltinis: ITC

Švietimo išlaidos pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčiui. Lietuvoje pedagoginiai darbuotojai (mokytojai, mokyklos administracijos pedagoginiai darbuotojai, t. y. direktorius, pavaduotojas ugdymui ir kt.), švietimo pagalbos pedagoginiai darbuotojai (specialusis pedagogas, socialinis pedagogas, psichologas ir kt.) išlaikomi iš mokinio krepšelio lėšų. 2012 m. jų atlyginimams buvo išleista 1 463 mln. litų (žr. 3.6.2 lentelę). Tai sudarė maždaug ketvirtadalį nacionalinio švietimo biudžeto. Per 2008–2012 metus mokinio krepšelio išlaidų, skirtų pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčiui, dalis augo 4,4 proc. punkto.

3.6.2 lentelė. Mokinio krepšelio išlaidos visų pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčiui

Metai	Mokinio krepšelio išlaidos pedagoginių darbuotojų* darbo užmokesčiui, mln. Lt	Nacionalinis švietimo biudžetas, mln. Lt	Mokinio krepšelio išlaidų dalis pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčiui, lyginant su nacionaliniu švietimo biudžetu, proc.
2008	1 273	6 278	20,3
2009	1 584	6 691	23,4
2010	1 410	5 913	23,8
2011	1 530	6 142	24,9
2012	1 463	5 918	24,7

*Pedagoginiai darbuotojai (mokytojai, mokyklos administracijos pedagoginiai darbuotojai, švietimo pagalbos pedagoginiai darbuotojai).

Duomenų šaltinis: ŠMM

Švietimo išlaidos vadovėliams ir kitoms mokymo priemonėms. Kokybiškam mokymui ir mokymuisi svarbus mokyklų aprūpinimas vadovėliais ir kitos mokymo priemonės. Lietuvoje per 2004–2012 metus vadovėliams ir kitoms mokymo priemonėms vidutiniškai buvo skirta apie 0,83 proc. nacionalinio švietimo biudžeto (žr. 3.6.3 lentelę). 2012 m. minėtoms reikmėms buvo išleista 36,9 mln. litų, arba 0,62 proc. nacionalinio švietimo biudžeto. Tai yra viena mažiausių švietimo biudžeto dalių per visą minėtą laikotarpį (mažesnė ji buvo tik 2009 m.).

3.6.3 lentelė. Mokinio krepšelio išlaidos vadovėliams ir mokymo priemonėms

Metai	Mokinio krepšelio* išlaidos vadovėliams ir mokymo priemonėms savivaldybių mokyklose, mln. Lt	Nacionalinis švietimo biudžetas, mln. Lt	Mokinio krepšelio išlaidų dalis vadovėliams ir mokymo priemonėms, lyginant su nacionaliniu švietimo biudžetu, proc.
2004	29,1	3 642	0,80
2005	33,6	3 917	0,86
2006	36,7	4 470	0,82
2007	53,5	5 129	1,04
2008	50,7	6 278	0,81
2009	36,7	6 691	0,55
2010	67,5	5 913	1,14
2011	49,6	6 142	0,81
2012	36,9	5 918	0,62

* Mokinio krepšelio lėšos – tai Švietimo ir mokslo ministerijos valdymo sričiai priskirtos savivaldybių mokyklų ugdymo lėšos (visas bendrasis ugdymas, taip pat dalis ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo).

Duomenų šaltinis: ŠMM

Ateityje švietimo kokybei gerinti reikalingos priemonės

Švietimo kokybės, jos gerinimo klausimai Lietuvoje šiuo metu yra vieni aktualiausių. Švietimo kokybės gerinimo poreikis ir siekis, kaip jau buvo minėta, pažymėtas tiek *Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje*, tiek *Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programoje*.

Ateityje švietimo kokybės gerinimui būtina:

- Sukurti strategiją, kurioje būtų numatytos ilgalaikės, kryptingos kompleksinės, tarpusavyje suderintos priemonės mokinių mokymosi pasiekimams gerinti. Reikėtų inicijuoti tokių taikomų priemonių įgyvendinimo stebėseną, vertinant jų efektyvumą ir poveikį mokinių mokymosi pasiekimams.
- Sukurti ir įdiegti priemones, kurios paskatintų gambiausius ir darbščiausius abiturientus rinktis mokytojo profesiją, parengti pedagogų rengimo programas, atliepiančias pasaulio mokslo pasiekimus, šiuolaikinės didaktikos principus.
- Tobulinti mokytojų kvalifikaciją ir rengimą, kad mokytojai gebėtų įgyvendinti atnaujinamą ugdymo turinį: diferencijuoti ir individualizuoti ugdymą, tikslingai naudoti aktyviojo mokymo(si) metodus ir mokytis padedančius vertinimo būdus, taikyti informacines ir komunikacines technologijas ugdymo procese; gebėtų sistemingai teikti kokybišką pagalbą specialiujų ugdymosi poreikių mokiniams.
- Sukurti veiksmingą mechanizmą, užtikrinantį kokybišką pedagogų kvalifikacijos tobulinimo paslaugų teikimą.
- Mokyklų vadovams ir pedagogams organizuoti kvalifikacijos tobulinimo kursus, vadybos priemones, kurios leistų klasėje užtikrinti individualizuotą ir diferencijuotą mokymą.
- Keisti dėstytojų atrankos sistemą, organizuojant tarptautinius konkursus dėstytojų pozicijai užimti. Siekiant į aukštojo mokslo įstaigas pritraukti dirbti jaunus, talentingus ir motyvaciją dirbti turinčius asmenis, svarstytinas dėstytojų amžiaus ceno įvedimas.

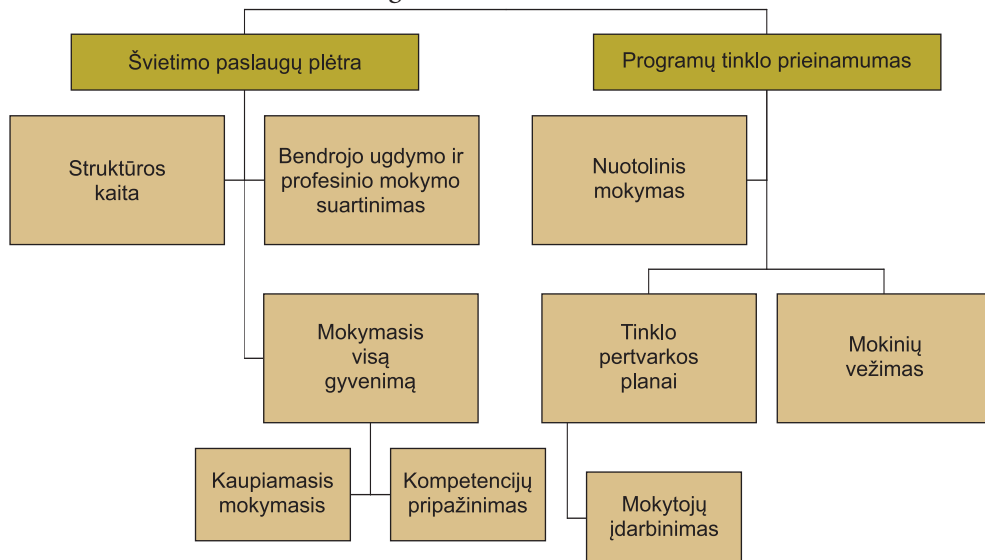
- Didinti mokytojo profesijos ir pedagoginių studijų prestižą: išlaikyti santykinai didelius ir teisingai skirstomus atlyginimus, gerinti darbo sąlygas, teikti įvairią pagalbą mokytojams.
- Sukurti ir įdiegti mechanizmus mokinių mokymosi motyvacijai didinti, tai ypač pasakytina apie vaikus iš nepalankios socialinės ekonominės aplinkos.
- Sukurti mokinių pasiekimų vertinimo, pripažinimo ir skatinimo sistemą. Reikalingi tokie mokinių mokymosi pasiekimų vertinimo įrankiai ir metodai, kurie leistų pamatuoti ne tik mokinių įgytas žinias ir gebėjimus, bet ir esmines kompetencijas.
- Gerinti mokyklų infrastruktūrą, aprūpinant mokyklas aukštos kokybės mokymo(si) ištekliais (vadovėliais, mokymosi medžiaga ir priemonėmis).
- Mažinti socialinę atskirtį ir didinti mokyklų, ypač kaimo, aprūpinimą mokymo(si) ištekliais – materialiais ir intelektualiniais. Šią situaciją galėtų pagerinti, pavyzdžiui, mokykloms ir mokiniams atvirų elektroninių mokymo(si) išteklių bazės sukūrimas, talentingiausių pedagoginių studijų absolventų ir pedagogų pritraukimas į kaimo mokyklas.
- Plėtoti ir tobulinti švietimo kokybės užtikrinimo sistemą. Inicijuoti ikimokyklinio ugdymo įstaigų veiklos ir profesinio mokymo įstaigose vykdomo bendrojo ugdymo kokybės vertinimą. Tam, kad būtų sudarytos geresnės galimybės mokyklos pažangos stebėsenai, sutrumpinti laiką tarp mokyklų išorės vertinimų.
- Sukurti mechanizmą, įgalinantį nustatyti mokyklas, kurių teikiama ugdymo kokybė kelia abejonių. Tokių mokyklų išorinis vertinimas turėtų būti atliekamas pirmiausia. Be to, turėtų būti sukurta veiksmingo poveikio priemonių sistema, taikoma neefektyviai dirbančių ir ugdymo kokybe nesirūpinančių mokyklų atžvilgiu.
- Tobulinti švietimo finansavimą, neapsiribojant tik „mokinio krepšelio“ principu. Būtina apsvarstyti ir alternatyvius finansavimo modelius arba derinti kelis finansavimo principus. Tai padėtų spręsti teisingo ir optimalaus lėšų paskirstymo, mokyklų skatinimo, mokinių ir studentų pasirinkimo koregavimo atsižvelgiant į valstybės poreikius ir kt. problemas.
- Didinti mokyklų savarankiškumą ir atskaitomybę. Keisti mokyklų atskaitomybės principus: daugiau dėmesio skirti ne formaliems reikalavimams, o suinteresuotųjų šalių (mokinių, jų tėvų, vietos bendruomenių) poreikių tenkinimui ir atsiskaitymui už rezultatus visuomenei. Stiprinti pedagogų ir visos mokyklos bendruomenės lyderystę. Savarankiškėjančioms švietimo įstaigoms teikti konsultacinę pagalbą, sukurti mokyklų ir kitų steigėjų atskaitomybės už ugdymo rezultatus sistemą.
- Kurti ir puoselėti įrodymais grįstą švietimo valdymo kultūrą: vengti impulsyvių, neaptartų, autoritariškai priimamų sprendimų, labiau remtis viešomis diskusijomis ir socialine partneryste. Švietimo valdymui labiau naudotis informacinių technologijų teikiamomis galimybėmis, tobulinti švietimo informacines bazes ir jomis pagrįstą analizę. Vykdyti tyrimus, skirtus aktualiausioms problemoms nustatyti ir problematiškiausiems valdymo sprendiniams pagrįsti.
- Depolitizuoti švietimo valdymą ir užtikrinti pradėtų vykdyti reformų tęstinumą, sprendimų priėmimo galią suteikiant švietimo bendruomenei ir šios srities profesionalams.

4. Lietuvos „Švietimo visiems“ strateginių kryptių įgyvendinimo patirtis

IV

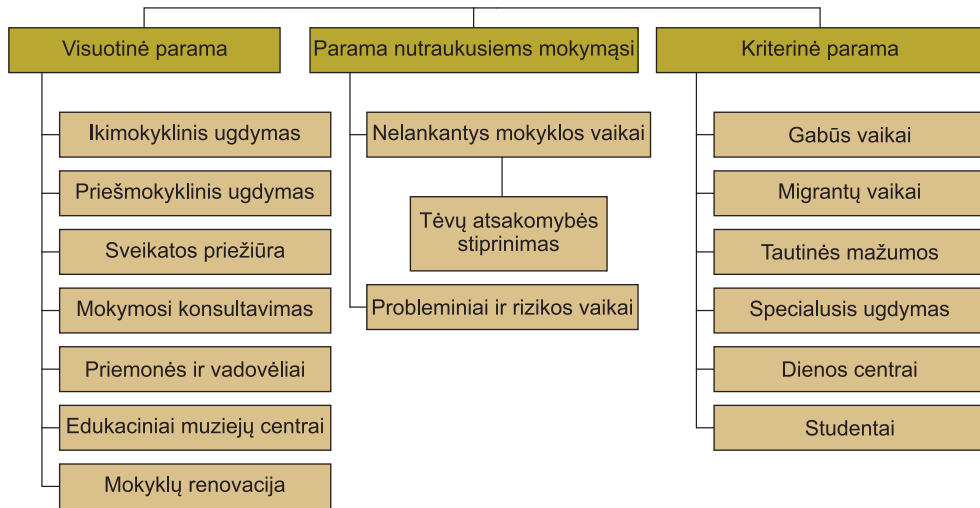
„Švietimo visiems“ tikslų įtraukimas į nacionalines strategijas ir dokumentus. 1 dalyje minėta, kad Lietuvos „Švietimo visiems“ veiksmų programa buvo rengiama vienu metu su *Valstybine švietimo strategija 2003–2012 metams* ir nauja *Švietimo įstatymo* redakcija, tad sampratos ir siekiniai buvo suderinti. Nacionalinio švietimo forumo, prisėmusio atsakomybę už „Švietimo visiems“ veiksmų plano įgyvendinimą, paskutinis susitikimas įvyko 2004 m., tačiau „Švietimo visiems“ siekiniai buvo įgyvendinami per kitas programas. Pagrindinė ir plačiausia – *Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programa*, kurią sudarė penkios prioritetinės kryptys – valdymo tobulinimas, infrastruktūros tobulinimas, paramos tobulinimas, turinio tobulinimas ir personalo tobulinimas. Visų kryptių priemonės turėjo didesnės ar mažesnės įtakos „Švietimo visiems“ siekių įgyvendinimui, tačiau trys buvo susijusios tiesiogiai. Cituojame programą:

- **infrastruktūros tobulinimas.** *Tobulinant infrastruktūrą, bus racionalizuotas teikiamų švietimo paslaugų tinklas, išplėtos naujos švietimo paslaugos ir švietimo sistemos jungtys. Didžiausios vertybės – mokymasis visą gyvenimą, mokymosi prieinamumas, socialinis teisingumas.*

- **paramos tobulinimas.** *Daugiausia dėmesio bus skirta socialiai teisingų, lygių švietimo galimybių puoselėjimui: įvairios visuotinės ir kriterinės individualios paramos mokiniams puoselėjimui, materialinės, psichologinės ir kitokios pagalbos mokyklai organizavimui. Didžiausios vertybės – socialinis teisingumas, mokymosi prieinamumas, kokybė.*

IV

- **turinio tobulinimas.** Padidinta mokymosi ir studijų turinio atitiktis darbo rinkos žinių visuomenėje poreikiams, sustiprintas socialinių, informacinių, komunikacinių ir kitų bendrųjų gebėjimų visuotinis ugdymas, mokymasis bus individualizuotas pagal asmens poreikius, gebėjimus, bus subalansuotas mokymosi krūvis. Didžiausios vertybės – kokybė, kontekstualumas, socialinis teisingumas.

Nacionalinių „Švietimo visiems“ siekinių įgyvendinimas

1. **Iki 2007 m. pasiekti, kad būtų įgyvendintas visuotinis priešmokyklinis ugdymas.** Visuotinis priešmokyklinis ugdymas Lietuvoje įgyvendinamas nuo 2003 m. Siekiama kiekvienam vaikui sudaryti galimybes metus prieš mokymąsi bendrojo ugdymo mokykloje dalyvauti priešmokyklinio ugdymo programoje, tačiau tėvams palikta teisė apsispręsti, ar leisti vaiką į priešmokyklinio ugdymo grupę. LSD duomenimis, 2012–2013 m. m. priešmokyklinio ugdymo grupes lankantys vaikai sudarė 93,3 proc. lyginant su 6 m. amžiaus gyventojų skaičiumi. Taigi tikslas įgyvendinti visuotinį priešmokyklinį ugdymą pasiektas, numatoma pereiti prie privalomo priešmokyklinio ugdymo.

2. **Iki 2015 m. pasiekti, kad visiems vaikams būtų užtikrintos realios sąlygos lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigas nuo trejų metų.** Siekis iki 2015 m. visiems vaikams užtikrinti realias sąlygas lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigas nuo trejų metų nėra galutinai įgyvendintas. Nors nuo 2000 m. iki 2012 m. ikimokykliniame ar priešmokykliniame ugdyme dalyvaujančių 3–6 metų vaikų dalis šalyje smarkiai išaugo (nuo 53 proc. iki 82 proc.), tačiau kol kas ne visi vaikai turi galimybes lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigas. Kaimo vietovėse ikimokyklinio ugdymo prieinamumas nepakankamas dėl to, kad įstaigos yra toli nuo vaiko gyvenamosios vietos, įtakos turi ir kiti veiksniai (pavyzdžiui, socialinė ekonominė šeimos padėtis), didžiuosiuose miestuose trūksta vietų ikimokyklinio ugdymo grupėse. Šioms problemoms spręsti taikomos įvairios priemonės (kaimo vietovėse steigiami universalieji daugiafunkciniai centrai, kuriuose gali būti organizuojamos ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo grupės; miestuose priešmokyklinio ugdymo grupės steigiamos mokyklose, taip ikimokyklinio ugdymo įstaigose padidina- mas vietų skaičius ikimokyklinio ugdymo grupes lankantiems vaikams ir kt.

4.1 lentelė. 3–6 metų vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme, dalis (proc.)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Šalyje	53,1	55,9	60,9	62,4	66,1	70,7	72,7	76,1	79,2	78,7	79,3	80,2	82,0

Duomenų šaltinis: LSD

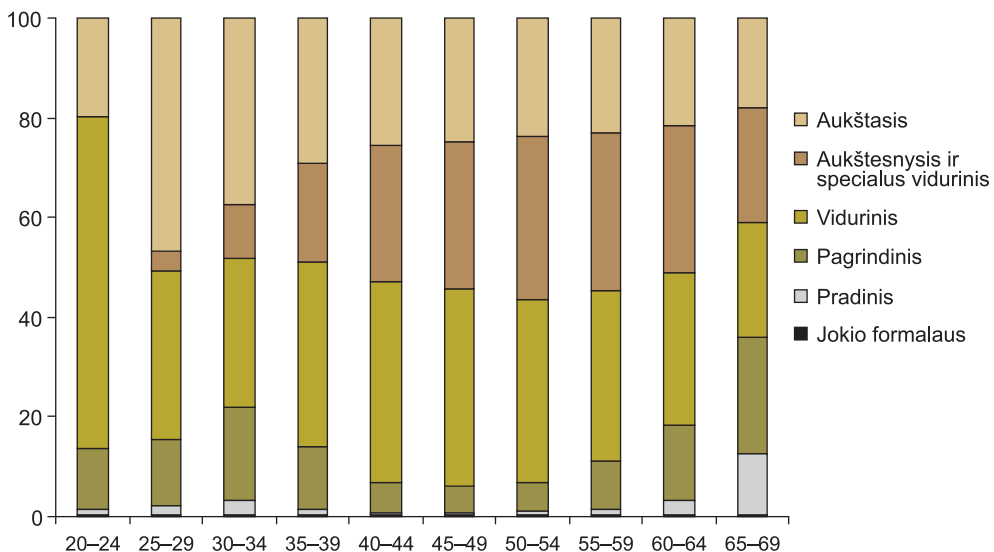
3. Siekinys, kad **iki 2015 metų daugiau kaip 95 proc. mokyklinio amžiaus mokinių baigtų pagrindinę mokyklą ir įgytų pagrindinį išsilavinimą iki jiems sueis 18 metų**, buvo įgyvendintas jau 2011 metais, be to, pastaruosius 10 metų padėtis yra daugmaž vienoda (žr. 4.2 lentelę).

4.2 lentelė. Bent pagrindinį išsilavinimą įgijusių 18 metų asmenų dalis (proc.), lyginant su bendru to amžiaus gyventojų skaičiumi

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
96,3	97,0	97,1	96,1	96,1	97,6	95,8	94,8	96,7

Duomenų šaltinis: ŠVIS

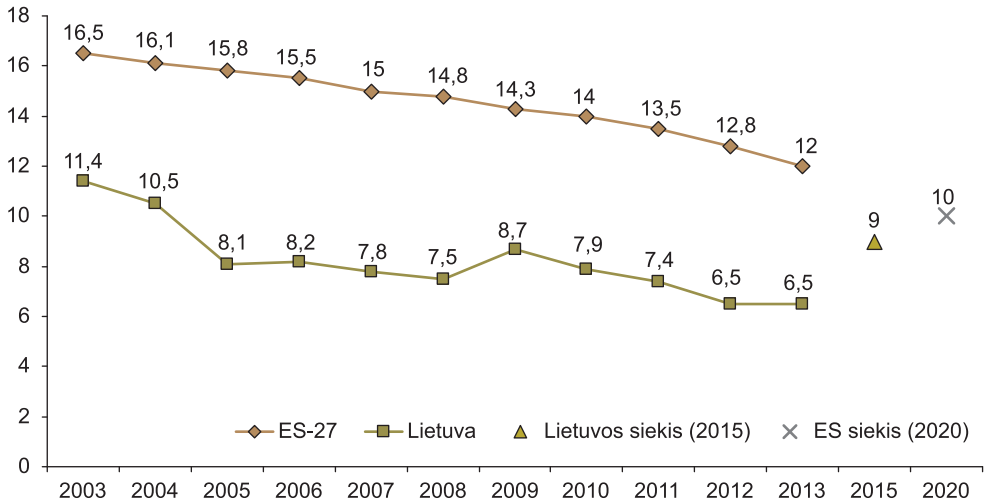
4. Siekinys, kad **iki 2015 m. 25–59 metų asmenų, turinčių bent vidurinį išsilavinimą, dalis pasiektų 80 proc. ar daugiau**, buvo viršytas jau 2011 m. Tada, visuotinio gyventojų surašymo duomenimis, ši dalis sudarė 88,6 proc. Siekinys įgyvendintas visose amžiaus grupėse, išskyrus 30–34 metų, kur šis rodiklis šiek tiek mažesnis (žr. 4.3 pav.).

4.3 pav. Lietuvos gyventojų išsilavinimas pagal amžiaus grupes, 2011 m. surašymo duomenimis

Duomenų šaltinis: LSD

5. Siekinys, kad **nubyrančių ir anksti švietimo sistemą paliekančių jaunuolių (18–24 metų asmenų, turinčių tik pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą ir netęsiančių mokymosi ar profesinio rengimosi) procentinė dalis neviršytų 9 proc.**, įgyvendintas dar 2005 metais (žr. 4.4 pav.). 2013 m. tokių asmenų dalis buvo palyginti nedidelė – 6,3 proc., be to, gerokai mažesnė už ES-27 vidurkį – 12 proc.

4.4 pav. Anksti ugdymo ir mokymo įstaigas palikusių 18–24 metų jaunuolių dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: Eurostatas

6. Siekinys, kad **jaunimas ir suaugusieji, iškritę iš švietimo sistemos ir neįgiję pagrindinio išsilavinimo, turėtų galimybę grįžti ir mokytis toliau. Pagrindinį išsilavinimą kas metai įgytų ne mažiau kaip 5 000 jo neturinčių asmenų.**

Galimybės įgyti išsilavinimą sudarytos – bendrojo išsilavinimo (ir pagrindinio, ir vidurinio) įgijimas Lietuvoje yra visiems šalies piliečiams prieinamas ir nemokamas neatsižvelgiant į amžių. Tačiau surinkti 5 tūkst. suaugusių mokinių, kasmet įgyjančių pagrindinį išsilavinimą, nepavyksta – jį pastaraisiais metais įgyja apie 1,5 tūkst. Viena priežastis – nedidelis bendras pagrindinio išsilavinimo neturinčių suaugusiųjų skaičius: 2011 m. surašymo duomenimis, 20–64 m. amžiaus grupėje jų buvo likę apie 30 tūkst.

7. Siekinys, kad **iki 2015 m. pedagogines psichologines tarnybas turėtų visos savivaldybės.**

2013 m. pedagogines psichologines tarnybas turėjo 55 savivaldybės (jų iš viso – 60).

8. Siekinys, kad **gerėtų vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, besimokančių drauge su bendraamžiais įprastose bendrojo ugdymo mokyklose, mokymosi rezultatai. Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių ir neįgyjančių pagrindinio išsilavinimo, skaičius sumažėtų perpus ir ne mažiau kaip 50 proc. šios grupės vaikų įgytų vidurinį išsilavinimą.**

Nėra duomenų – jie nebuvo renkami, be to, kito specialiųjų ugdymosi poreikių samprata, todėl skirtingų metų duomenų nebūtų galima palyginti.

9. Siekti, kad **Bendrojo ugdymo turinys būtų atnaujinamas kas ketveri metai derinant su švietimo socialiniais partneriais, periodiškai atliekant jų poreikių analizę. Periodiškai būtų atliekamas pagrindinio ir vidurinio išsilavinimo kokybės vertinimas.**

Lietuvoje *Bendrosios programos* buvo atnaujinamos nuo pat Nepriklausomybės atgavimo. Iki 2007 m. jų atnaujinimas vyko nereguliariai. Įgyvendinus *Bendrojo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategiją*, sukurta *Bendrojo ugdymo turinio* nuolatinio atnaujinimo sistema. Ugdymo turinys atnaujinamas atsižvelgiant į:

- ugdymo turinio vertinimo rezultatus,
- mokinių pasiekimus,
- visuomenės poreikius,
- pedagogikos atradimus.

Strategijoje akcentuojama, kad ugdymo turinio atnaujinimas turi būti pagrįstas ir tikslingas – padėti išspręsti iškilusias ugdymo kokybės problemas, remtis turimais ištekliais. Nurodyta, kad Bendrosios programos atnaujinamos ne dažniau kaip kas 7 metai.

Nuo 2012 m., įvedus privalomą pagrindinio ugdymo lietuvių kalbos, matematikos ir užsienio kalbos mokymosi pasiekimų patikrinimą, gaunami visuotiniai duomenys apie pagrindinio ugdymo rezultatus. Diagnostikai skirti duomenys buvo ir tebėra gaunami iš nacionalinių bei tarptautinių mokinių pasiekimų tyrimų. Vidurinio išsilavinimo kokybė vertinama vykdant valstybinius brandos egzaminus.

10. Iki 2015 metų penkiolikmečių mokinių, nepasiekiančių minimalaus skaitymo, rašymo, matematikos, gamtos mokslų ir socialinių mokslų raštingumo lygmens procentinę dalį sumažinti nors per pusę.

Lietuva PISA tyrime pradėjo dalyvauti nuo 2006 metų. Paskutinį kartą dalyvavo 2012 m. Šiuo tyrimu vertinami penkiolikmečių skaitymo gebėjimai, matematinis ir gamtamokslinis raštingumas. 2012 m. padėtis (žr. 4.3 lentelę), lyginant su 2006 m.:

- skaitymo srityje minimalaus (I) PISA lygmens nepasiekiančių penkiolikmečių dalis sumažėjo 8,7 karto;
- matematikos – išaugo 1,1 karto;
- gamtos mokslų srityje sumažėjo 1,3 karto.

4.3 lentelė. Nepasiekusių minimalaus (I) PISA tyrimo pasiekimų lygmens mokinių dalis (proc.)

Tiriamosios sritys	Metai		Dalies pokytis, kartais
	Mokinių dalis (proc.)		
	2006	2012	
Skaitymo gebėjimai	8,7	1	↓ 8,7
Matematinis raštingumas	7,8	8,7	↑ 1,1
Gamtamokslinis raštingumas	4,3	3,4	↓ 1,3

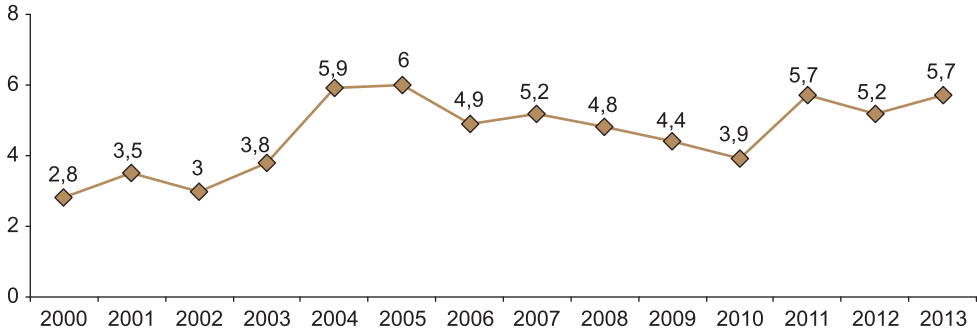
Duomenų šaltinis: PISA, 2006, 2012

11. Siekti, kad iki 2015 metų pagrindinę mokyklą baigę mokiniai būtų įgiję informacinei visuomenei būtinas naujas kompetencijas – informacinių technologijų, užsienio kalbų, verslumo, ekonominio raštingumo ir kitas.

Atnaujintos pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo *Bendrosios programos* orientuotos į esminių kompetencijų (komunikavimo gimtąja ir užsienio kalba, matematinė, gamtamokslinė ir technologijų, skaitmeninio raštingumo, mokėjimo mokytis, socialinės ir pilietinės kompetencijos, iniciatyvumo ir verslumo, kultūrinio sąmoningumo ir raiškos), būtinų žinių visuomenei ugdymą(si). Mokiniai, baigę šias programas, įgyja minėtas kompetencijas.

12. Siekti, kad besimokančių darbingo amžiaus (25–64 metų) asmenų santykinė dalis išaugtų bent iki 15 proc. Tačiau šis rodiklis tebėra tris kartus mažesnis (5,2 proc.) ir vienas žemiausių Europoje (ES vidurkis – 9 proc. 2012 m.).

4.5 pav. Mokymosi visą gyvenimą lygis (25–64 metų amžiaus gyventojų mokymasis) (proc.)

Duomenų šaltinis: LSD

Įgyvendinimo trukdžiai ir problemos. Atsakomybė už *Strategijos* įgyvendinimo programą beveik išimtinai teko Švietimo ir mokslo ministerijai. Tačiau, keičiantis politinėms valdžioms, neliko politinės jėgos, įsipareigojusios šiai programai, būdavo laikotarpių, kai valdančiosios koalicijos prioritetai nesutapdavo su strateginiais, ne visos numatytos priemonės buvo pagrįstos lėšomis, be to, labai sparčiai keitėsi kontekstas ir problemų lyginamieji svoriai. Dėl to kai kurių siekių buvo atsisakyta, kiti įgyvendinti su išlygomis, trečių įgyvendinimas atidėtas ateičiai, ketvirti pasirodė esą beveik permanentiniai ir įgyvendinami iki šiol. Pavyzdžiui:

- Dėl nuolat mažėjančio gimstamumo ir didelės gyventojų emigracijos Lietuva turi ne per mažai, bet per daug mokyklų. Pustuščių pastatų išlaikymas ir mokymas mažose klasėse sunaudoja lėšas, kurių reikėtų ugdymo kokybei gerinti. Todėl vienas pagrindinių rūpesčių buvo mokyklų tinklo pertvarkymas uždaranant mokyklas, kuriose liko mažai mokinių, ir stambinant perspektyvesnes. Tačiau dėl geografinės tinklo pertvarkos mokykla tolsta nuo dalies mokinių namų, ir siekiant nesumažinti švietimo prieinamumo būtinas gerai organizuotas mokinių vežimas į mokyklą. Ligi šiol rūpintasi vežimo grafika derinti su pamokų laiku, dabar vis akivaizdžiau, kad mokykla atokesnėse kaimo vietovėse gyvenančiam vaikui turėtų būti prieinama ir po pamokų.
- Daugėjant laikinų migrantų ir kuriantis tarptautinei Lietuvos išeivių bendruomenei, auga nuotolinio emigrantų vaikų mokymo poreikis. Bet nuotolinis vaikų mokymas yra gerokai sunkesnė našta mokytojams, nei nuotolinis suaugusiųjų mokymas, tad šios sistemos kūrimas ir išlaikymas tampa nuolatiniu rūpesčiu.
- „Mokinio krepšelio“ principu pagrįsto mokyklų finansavimo įvedimas sukūrė paskatas mokykloms rasti ir išlaikyti net ir nenorinčius mokytis vaikus, tačiau pastaraisiais metais švietime būdavo pasigendama iki 4,5 proc. mokinių, lyginant su privalomo mokytis amžiaus vaikų skaičiumi. Integravus gyventojų ir mokinių registrus, taip pat sukūrus vaikų paieškos sistemą, paaiškėjo, kad dauguma pasigendamų vaikų yra išvykę į užsienį su nedeklaravusiais emigracijos tėvais. Šiuo metu pasigendamų vaikų paieška vykdoma nuolat.
- Siekiant pagerinti mokyklinio ugdymo, ypač – pagrindinio ugdymo – kokybę, 2002–2006 m. vykdyta Pasaulio Banko ir Lietuvos Vyriausybės finansuota Mo-

kyklų tobulinimo programa. Ji sukūrė daug naujovių Lietuvos švietime – švietimo valdymo informacinę sistemą, nacionalinius mokinių pasiekimų tyrimus, mokyklų veiklos kokybės vertinimus, besimokančių mokyklų tinklus – tačiau mokinių pasiekimų vidurkis nepagerėjo: sumažėjo tik žemiausių pasiekimų mokinių dalis. Tai parodė, kad ugdymo kokybę lemia daug sąveikaujančių veiksnių ir rasti tinkamą jų derinį nėra lengva.

- Siekiant sukurti mokymosi visą gyvenimą paskatas, planuota pereiti prie kaupiamojo mokymosi ir kompetencijų pripažinimo. Tačiau paruošiamieji darbai vyksta labai lėtai, o suaugusiųjų mokymosi rodikliai smarkiai atsilieka nuo numatytųjų.

Ryšiai su kitomis iniciatyvomis. „Švietimas visiems“ Lietuvoje nepradėjo naujos švietimo reformos, tačiau turėjo įtakos kai kurioms politikos kryptims. Bene akivaizdžiausia įtaka – *Ikimokyklinio ugdymo plėtros 2007–2008 m. programa*, kuria siekta padidinti ikimokyklinio ugdymo prieinamumą bei aprėptis, o viena pagrindinių šių siekių priemonių – ikimokyklinuko krepšelis.

Artimas „Švietimo visiems“ idealams yra ir Lietuvos pasirinkimas paskutinėse dviejose bendrojo ugdymo mokyklų klasėse įvesti individualų mokomųjų dalykų rinkinį, taip pat ugdymo organizavimo variantų įvairovės įtvirtinimas *Bendruosiuose ugdymo planuose*³³ – valstybės dokumente, apibrėžiančiame minimalų privalomą ugdymo programoms įgyvendinti skirtą laiką ir teikiančiame ugdymo organizavimo rekomendacijas. Nors šie pakeitimai kritikuojami vienodo švietimo kiekvienam šalininkų, jie padarė bendrąjį ugdymą lankstesnį, labiau atsižvelgiantį į poreikių skirtumus ir patrauklesnį.

Nacionalinės diskusijos dėl „Švietimo visiems“ sampratos taip pat turėjo įtakos pozicijai mokymosi visą gyvenimą – padarė ją platesnį ir demokratiškesnį, labiau orientuotą į mokymosi motyvaciją ir mokėjimą mokytis, tačiau didesnių pasiekimų šioje srityje kol kas nėra. Vienas sėkmingų atvejų, tiesa, neturintis įtakos darbo rinkai – Trečiojo amžiaus universitetų plėtra³⁴.

³³ Naujausias žr.: <http://www.smm.lt/uploads/documents/ugdymo-planai/BUP%2020130519.pdf>

³⁴ Žr. jų veiklos tyrimo ataskaitą: <http://www.upc.smm.lt/svietimas/tyrimai/TAU%20tyrimo%20ataskaita%202012.pdf>

5. Lietuvos švietimo perspektyvos po 2015 m.

Ateities tendencijos. Vis akivaizdesnė tendencija – perėjimas nuo „švietimo visiems“ prie „švietimo kiekvienam“, arba personalizuoto švietimo. Tai sukels ne tik ideologinių, bet ir švietimo organizavimo galimybių įtampų: turtingesnėse bendruomenėse ši principą įgyvendinti bus lengviau nei stokojančiose išteklių.

Diferencijuosis ir mokyklos. Kai kurios siūlys universalų, bendro pobūdžio ir ne itin nuodugnų bei įvairų ugdymą kiekvienam mokiniui, kitos išdrįs specializuotis, deklaruoti savo unikalumą ir patraukti tam tikrų poreikių ar polinkių mokinius. Tai kels politinių įtampų, nes valstybei reikės apsispręsti, kiek, kur, kokių mokyklų leisti kurti.

Teks daugiau dėmesio skirti specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimui. Mokinių, turinčių šių poreikių, integravimas bendrojo ugdymo mokyklose nebuvo pakankamai naudingas jiems – spręstos labiau socialinės integracijos nei tinkamo kokybiško ugdymo problemos. Daugėjant tokių mokinių, reikės atidžiau kurti jų ugdymo organizavimo modelius ir skirti jiems daugiau lėšų.

Mokymosi galimybes ir būdą smarkiai keis technologijos – įsitvirtins „mokyklų be sienų“, tinklinio mokymosi, mokymosi be formaliai apibrėžto pamokų laiko modeliai. Tai padidins mokymosi prieinamumą ir patrauklumą, tačiau pareikalaus didesnio mokytojų meistriškumo ir išradingumo. Be to, taps sunkiau pastebėti, aprėpti, įvertinti unikalūs mokymosi rezultatus.

Turėtų keistis požiūris į mokymosi organizavimą pagal amžių. Lig šiol mokiniai grupuoti formaliai, pagal gimimo metus, vengiant „ilgųjų mokyklų“, kuriose mokosi įvairių amžiaus grupių vaikai. Ateityje į tai turėtų būti pradėta žiūrėti liberaliau, suvokiant, kad jaunesnieji gali mokytis ir bendraudami su vyresniais, bei atvirkščiai. Tai bus ypač aktu-
alu ugdant socialinius gebėjimus ir demokratines nuostatas.

Taip pat turėtų keistis formaliojo ir neformaliojo švietimo sampratos – jie susilietų tiek mokymosi formomis, tiek vietomis, tiek laiku.

Įsigalint moduliniam kaupiamajam mokymuisi visą gyvenimą, nyks griežta švietimo lygmenų takoskyra: aukštąjį išsilavinimą įgiję žmonės gali norėti įgyti ir specialybę profesinėje mokykloje ar vienu metu mokytis keliose vietose.

Kas planuojama atsizvelgiant į problemas? Šalies švietimo strategija artimiausiam dešimtmečiui jau parengta – *Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*. Du iš keturių jos tikslų yra tiesiogiai susiję su „švietimu visiems“:

- užtikrinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį, suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi ir studijų poreikius; teikti veiksmingą pedagoginę ir psichologinę pagalbą mokiniams, patiriantiems mokymosi sunkumų;
- garantuojant švietimo sistemos veiksmingumą, sukurti paskatų ir vienodų sąlygų mokytis visą gyvenimą sistemą, grįstą veiksminga pagalba atpažįstant save ir renkantis kelią veiklos pasaulyje. Derinti asmens pasirinkimą su valstybinio planavimu.

Įgyvendinant pirmąjį – prieinamumo ir lygių galimybių – tikslą numatyta:

- plėsti mokymosi pasirinkimo galimybes ir didinti prieinamumą per švietimo įstaigų finansavimo modelį „pinigai paskui mokinį“, derinant šį modelį su valstybės regionine politika, valstybės planavimu ir valstybės užsakymu. Sukurti finansinius mechanizmus švietimo sistemos aprėpčiai regionuose didinti. Stiprinti Valstybinio studijų fondo veiklą teikiant paskolas studijoms;
- turtinti mokymosi aplinką mokyklose, plėsti neformaliojo švietimo mokyklų spektrą ir visų mokyklų veiklos įvairovę, ypač kultūrinės saviraiškos, lyderystės, kūrybingumo, verslumo, profesinių gebėjimų ugdymo galimybes, paramą savanorystės iniciatyvoms, kartu organizuojant nuolatinį dialogą dėl plėtros prioritetų. Rūpintis socialiniu, emociniu, lytiniu ir tarpkultūriniu ugdymu. Mokyklose diegti sisteminius pokyčius, lemiančius patyčių, prekybos žmonėmis ir smurto, alkoholio ir tabako vartojimo mažinimą, kad būtų užtikrinamas mokyklos bendruomenės psichologinis saugumas;
- užtikrinti naudojimosi švietimu pirmenybę socialinės atskirties, prekybos žmonėmis aukoms ir rizikos bei specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių asmenų grupėms, siekiant socialinės atskirties įveikos ir gabių asmenų ugdymo dermės. Sukurti veiksmingą socialinės paramos sistemą socialiai remtiniems švietimo sistemos dalyviams. Stiprinti Švietimo ir mokslo ministerijos ir savivaldybių administracijos vaidmenį koordinuojant specialųjį ugdymą, teikti kokybišką metodinę pagalbą specialiojo ugdymo specialistams. Kaimo mokyklų ir tautinių mažumų kalbomis mokymą vykdančių mokyklų tinklo pertvarką įgyvendinti atsižvelgiant į bendruomenių, ypač vaikų, interesus, laikantis mokyklų efektyvumo ir socialinės atskirties mažinimo principo. Užtikrinti tautinės, pilietinės Lietuvos tapatybės stiprinimą, lietuvių kalbos, tautinių mažumų gimtųjų kalbų mokymo ir ugdymo tautinių mažumų kalba kokybę, Lietuvos kultūros puoselėjimą ir tęstinumą;
- plėtoti formaliojo ir neformaliojo švietimo integralumą ir tarpusavio papildomumą, diegti atvirus ir lanksčius mokymosi būdus. Prireikus sudaryti savarankiško mokymosi galimybę.

Kuriant paskatų ir vienodų sąlygų mokytis visą gyvenimą sistemą, numatyta:

- skatinti mokymosi visą gyvenimą įvairovę pagal ūkio ir visuomenės poreikį, veiklos rūšių tęstinumo pajėgumus ir kurti lanksčią prieinamumo sistemą, užtikrinti mokymo kokybę, stiprinti kultūros įstaigų, verslo galimybes dalyvauti mokymosi visą gyvenimą procese;
- organizuoti edukacinę pilietinę veiklą, asmenybės saviugdą visoje šalyje, plėtoti įvairias jos organizacines formas, skatinti mokinius ir studentus vienijančių vietinių ir nacionalinių organizacijų stiprėjimą;
- stiprinti motyvaciją mokytis, susiejant mokymąsi visą gyvenimą su besimokančiųjų pasirinkimais, sukuriant finansinės paramos sistemą. Plėtoti mokymosi visą gyvenimą ir darbo patirties integralumą, ypač per praktiką, stažuotes, profesinį mokymą, diegiant pameistrystės formą. Sukurti ir pradėti taikyti įvairiais mokymosi būdais įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą;
- sudaryti sąlygas asmenims savarankiškai valdyti karjerą, teikiant individualizuotą

įvairių formų pagalbą realioje ir virtualioje aplinkoje, plečiant tam reikalingus gebėjimus ir galimybes, ugdant svarbias kompetencijas, formuojant gyvenimo kelio (karjeros) rinkimosi sąmoningumą ir ugdymosi tęstinumą. Inicijuoti ir remti kokybišką studijų programų, profesijų, ypač perspektyviausių, populiarinimą;

- sukurti darnią suaugusiųjų švietimo sistemą, apimančią neformaliojo suaugusiųjų finansavimo mechanizmą, tarpinstitucinį koordinavimą, informavimą ir konsultavimą, neformaliojo mokymosi kokybės užtikrinimą ir neformaliai įgytų kompetencijų pripažinimą.

Švietimo ir mokslo ministerija kviečia atvirus *Valstybinės švietimo strategijos* įgyvendinimo forumus, kuriuose diskutuojama dėl švietimo politikos kaitos krypčių įgyvendinimo kokybės, ugdymo turinio tobulinimo ir siūlomi būdai, kaip geriau galėtų bendradarbiauti mokytojai ir mokslininkai, dėstytojai ir darbdaviai, kitos visuomenės grupės, sutardamos dėl artimiausių švietimo permainų prioritetų ir tobulindamos švietimo turinį. *Strategijai* įgyvendinti bus prioritetiškai nukreipiami Švietimo ir mokslo ministerijai skiriami valstybės biudžeto asignavimai, o kadangi *Strategija* siekiama solidarios, veiklios ir besimokančios visuomenės, jos įgyvendintojais laikytini visi suinteresuoti fiziniai ir juridiniai asmenys, kitos organizacijos ir jų padaliniai, visuomenės grupės ir asociacijos.

Kita nacionalinė iniciatyva – *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros 2014–2016 metų veiksmų planas* (kol kas tik projektas). Jo tikslas – sukurti mokymosi visą gyvenimą pasiūlos ir paklausos sistemą, kuri sudarytų sąlygas suaugusių asmenų socialinei ir darbinei įtraukčiai, aktyviam pilietiškumui ir asmeniniam tobulėjimui. Uždaviniai:

1. Sudaryti sąlygas suaugusiems asmenims įgyti bendrąsias kompetencijas bei formuoti jų teigiamas mokymosi visą gyvenimą nuostatas, plėtojant formaliojo ir neformaliojo švietimo paslaugas;
2. Sudaryti palankias mokymosi visą gyvenimą paslaugų plėtros sąlygas profesinio mokymo įstaigose ir aukštosiose mokyklose;
3. Sukurti tolygią finansinių ir teisinių paskatų sistemą, sudarančią palankesnes sąlygas suaugusiųjų dalyvavimui mokymosi visą gyvenimą veiklose.

Kai kurios šiame plane numatytos suaugusiųjų neformaliojo mokymosi skatinimo priemonės:

- Kurti ir įgyvendinti bendrųjų kompetencijų programas suaugusiesiems visose šalies savivaldybėse;
- Įgyvendinti neformaliojo švietimo programas, skirtas Trečiojo amžiaus universitetų klausytojams;
- Remti mokslinės, mokomosios, metodinės literatūros bei suaugusiųjų mokymosi išteklių skaitmenines veiklas;
- Vykdyti suaugusiųjų mokymosi motyvacijos didinimo informacines kampanijas žiniasklaidos priemonėse;
- Skatinti profesinių mokyklų atvirumą mokymosi visą gyvenimą veikloms;
- Organizuoti formaliojo, neformaliojo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pirminį vertinimą valstybinėse profesinio mokymo įstaigose;
- Parengti ir įgyvendinti neformaliu būdu įgytų kompetencijų formalizavimo aukštosiose mokyklose sistemą;

- Įdiegti „mokymosi čekių sistemą“ (naujus finansavimo modelius) suaugusiesiems, prieinamus ir mažesnių miestų bei kaimo gyventojams;
- Sukurti tęstinio mokymosi fondą darbdaviams darbuotojų kvalifikacijos tobulinimui.

Tęstinio mokymosi tarptautinė programa būtų ypač naudinga palaikant šalies švietimo proveržius, strategijas ir politines kryptis po 2015 metų.

Priedai

3.1.1 lentelė. Bruto mokymosi aprėptis (proc.) ISCED 0 lygmenyje

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bendra	56,3	58,7	61,9	62,9	65,4	71,2	73,2	76,5	79,4	78,8	79,5	80,3	82,1
Berniukai	57,2	59,9	62,7	63,9	66,3	72,0	73,8	76,9	80,4	79,7	80,2	80,9	82,2
Mergaitės	55,3	57,5	61,1	61,7	64,5	70,4	72,4	76,2	78,4	77,9	78,7	79,5	81,9

Duomenų šaltinis: LSD

VI

3.1.2 lentelė. Vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme, dalis (proc.) pagal amžių

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1–6 metų ir vyresni													
Šalyje	41,1	42,4	47,4	49,3	51,5	55,6	57,3	59,8	61,0	59,7	60,2	61,5	64,4
Mieste	58,0	59,3	63,3	67,0	71,1	76,0	77,9	81,0	80,8	78,7	76,6	77,3	80,1
Kaime	11,8	13,3	19,2	19,5	28,7	20,0	21,3	22,0	25,2	23,9	26,0	26,5	28,8
Skirtumas tarp miesto ir kaimo, proc. punktai	46,2	46,0	44,1	47,5	42,4	56,0	56,6	59,0	55,6	54,8	50,6	50,8	51,3
1–2 metų													
Šalyje	13,7	14,9	16,8	18,2	19,9	22,2	26,5	28,1	25,4	24,0	22,6	27,4	31,4
Mieste	19,9	21,0	24,4	27,0	29,6	32,1	35,1	36,7	34,9	32,8	34,1	35,4	40,3
Kaime	3,2	3,8	3,6	3,9	3,9	5,0	6,0	7,2	6,7	5,9	7,5	8,4	9,7
Skirtumas tarp miesto ir kaimo, proc. punktai	16,7	17,2	20,8	23,1	25,7	27,1	29,1	29,5	28,2	26,9	26,6	27,0	30,6
3–6 metų													
Šalyje	53,1	55,9	60,9	62,4	66,1	70,7	72,7	76,1	79,2	78,7	79,3	80,2	82,0
Mieste	74,4	75,5	87,8	87,6	86,5	85,2	83,7	83,3	84,1	84,3	82,8	82,4	81,4
Kaime	15,6	17,8	26,2	26,5	28,9	26,9	28,3	28,8	34,0	32,6	35,6	35,6	38,3
Skirtumas tarp miesto ir kaimo, proc. punktai	58,8	57,7	61,6	61,1	57,6	58,3	55,4	54,5	50,1	51,7	47,2	46,8	43,1

Duomenų šaltinis: LSD

3.2.1 lentelė. Bruto ir neto mokymosi aprėptis (proc.) ISCED 1 lygmenyje

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bruto													
Bendra	103,6	103,2	103,0	104,0	102,9	102,0	101,1	99,5	100,0	100,4	101,3	101,9	101,7
Berniukai	104,1	103,6	103,6	104,5	103,2	102,4	101,5	100,1	100,7	101,0	101,8	102,1	101,8
Mergaitės	103,0	102,6	102,2	103,4	102,4	101,7	100,7	98,9	99,2	99,9	100,7	101,6	101,7
Neto													
Bendra	96,8	96,1	95,4	95,6	96,0	96,4	96,0	95,3	96,3	97,1	98,1	98,8	98,9
Berniukai	97,1	96,4	95,6	96,0	96,2	96,6	96,3	95,9	96,9	97,7	98,6	99,2	99,1
Mergaitės	96,4	95,8	95,2	95,2	95,7	96,1	95,7	94,7	95,7	96,6	97,5	98,5	98,6

Duomenų šaltinis: LSD

3.2.2 lentelė. Bruto ir neto mokymosi aprėptis (proc.) ISCED 2 lygmenyje

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bruto													
Bendra	100,3	102,0	105,3	107,6	108,4	108,3	107,3	106,4	105,4	105,6	105,9	105,1	104,7
Berniukai	102,1	104,2	107,5	109,4	110,1	109,7	108,7	107,8	106,5	107,8	108,1	107,0	106,9
Mergaitės	98,4	99,8	103,1	105,7	106,6	106,7	105,8	104,8	103,7	103,3	103,5	103,1	102,4
Neto													
Bendra	93,4	94,4	97,1	98,6	99,3	100,1	99,0	97,6	97,0	96,7	97,2	97,4	97,3
Berniukai	93,8	94,9	97,5	98,6	99,5	100,0	98,9	97,6	96,5	96,9	97,3	97,6	97,6
Mergaitės	92,9	93,7	96,7	98,5	99,2	100,0	99,1	97,6	96,9	96,5	97,0	97,1	96,9

Duomenų šaltinis: LSD

3.2.3 lentelė. Koreguota neto mokymosi aprėptis (proc.) ISCED 1 lygmenyje*

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bendra	99,2	99,2	98,3	98,7	99,0	99,2	98,8	98,8	99,9	100,2	100,7	100,9	100,7
Berniukai	99,3	99,4	98,1	98,7	98,6	98,8	98,4	98,6	99,7	100,1	100,7	100,7	100,5
Mergaitės	99,1	99,0	98,5	98,8	99,4	99,6	99,1	99,1	100,0	100,2	100,8	101,0	100,8

*Rodiklio reikšmės netikslumui (pavyzdžiui, keletą metų ji viršija 100 proc.) įtakos turi statistinių duomenų rinkimo ypatumai.

Duomenų šaltiniai: LSD, ŠVIS

3.2.4 lentelė. Pradinio ugdymo efektyvumo rodikliai

		Perkėlimo į aukštesnę klasę koeficientas, proc.			Kurso kartojimo koeficientas, proc.			Iškritimo koeficientas, proc.			Išlikimo koeficientas, proc.		
		Bendras	Berniukai	Mergaitės	Bendras	Berniukai	Mergaitės	Bendras	Berniukai	Mergaitės	Bendras	Berniukai	Mergaitės
1 klasė	2005	97,9	97,7	98,2	1,3	1,5	1,1	0,8	0,8	0,7	100,0	100,0	100,0
	2006	97,8	97,4	98,3	1,5	1,8	1,1	0,7	0,8	0,6	100,0	100,0	100,0
	2007	98,1	97,7	98,5	1,5	1,8	1,1	0,5	0,6	0,3	100,0	100,0	100,0
	2008	98,1	97,8	98,5	1,3	1,6	1,0	0,6	0,6	0,5	100,0	100,0	100,0
	2009	97,7	97,1	98,4	1,3	1,6	0,9	1,0	1,4	0,6	100,0	100,0	100,0
	2010	98,2	97,8	98,6	1,1	1,4	0,8	0,7	0,7	0,6	100,0	100,0	100,0
	2011	98,0	97,6	98,4	1,1	1,4	0,8	0,9	1,0	0,8	100,0	100,0	100,0
	2012	98,0	97,6	98,5	1,1	1,3	0,9	0,9	1,1	0,7	100,0	100,0	100,0
2 klasė	2005	98,8	98,7	99,0	0,5	0,6	0,3	0,7	0,7	0,6	99,2	99,1	99,3
	2006	98,9	98,9	99,0	0,4	0,5	0,3	0,6	0,6	0,7	99,3	99,2	99,4
	2007	99,2	98,9	99,4	0,3	0,5	0,2	0,5	0,6	0,4	99,5	99,4	99,6
	2008	99,1	98,9	99,4	0,3	0,4	0,2	0,5	0,7	0,4	99,4	99,4	99,5
	2009	98,3	98,3	98,4	0,3	0,4	0,3	1,3	1,3	1,3	99,0	98,6	99,4
	2010	98,8	98,8	98,8	0,4	0,4	0,4	0,8	0,8	0,9	99,3	99,3	99,4
	2011	98,4	98,3	98,5	0,3	0,4	0,2	1,3	1,3	1,3	99,1	99,0	99,2
	2012	98,5	98,3	98,6	0,4	0,5	0,2	1,2	1,1	1,2	99,1	98,9	99,3

3.2.4 lentelė. Pradinio ugdymo efektyvumo rodikliai (tęsinys)

		Perkėlimo į aukštesnę klasę koeficientas, proc.			Kurso kartojimo koeficientas, proc.			Iškritimo koeficientas, proc.			Išlikimo koeficientas, proc.		
		Bendras	Berniukai	Mergaitės	Bendras	Berniukai	Mergaitės	Bendras	Berniukai	Mergaitės	Bendras	Berniukai	Mergaitės
3 klasė	2005	98,8	98,6	98,9	0,4	0,4	0,4	0,8	0,9	0,7	98,5	98,4	98,6
	2006	99,1	99,1	99,1	0,3	0,4	0,3	0,5	0,5	0,6	98,7	98,6	98,7
	2007	99,1	99,1	99,1	0,3	0,4	0,2	0,6	0,5	0,6	99,0	98,8	99,3
	2008	99,2	99,2	99,2	0,2	0,3	0,1	0,5	0,5	0,6	98,9	98,7	99,1
	2009	98,6	98,7	98,5	0,2	0,2	0,2	1,2	1,1	1,3	97,6	97,3	98,0
	2010	98,8	98,9	98,8	0,2	0,3	0,2	0,9	0,9	1,0	98,5	98,4	98,5
	2011	98,6	98,5	98,7	0,2	0,3	0,2	1,2	1,2	1,1	97,8	97,7	97,9
	2012	98,5	98,4	98,6	0,3	0,4	0,3	1,2	1,2	1,1	97,9	97,9	98,2
4 klasė*	2005	98,9	98,9	99,0	0,3	0,4	0,3	0,7	0,7	0,8	97,7	97,5	97,9
	2006	98,8	98,7	98,8	0,3	0,4	0,2	0,9	0,9	0,9	98,1	98,1	98,1
	2007	99,0	98,9	99,0	0,3	0,4	0,1	0,7	0,7	0,8	98,5	98,3	98,7
	2008	99,0	98,8	99,2	0,3	0,3	0,2	0,8	0,8	0,7	98,4	98,3	98,5
	2009	98,6	98,2	99,0	0,2	0,3	0,2	1,2	1,5	0,9	96,5	96,2	96,7
	2010	99,1	98,6	99,7	0,3	0,4	0,2	0,6	1,0	0,1	97,6	97,6	97,6
	2011	98,9	98,5	99,4	0,3	0,4	0,2	0,8	1,1	0,4	96,7	96,6	96,7
	2012	98,9	98,4	99,4	0,3	0,4	0,2	0,8	1,1	0,4	96,8	96,6	97,1
5 klasė	2005										97,0	96,8	97,2
	2006										97,2	97,3	97,2
	2007										97,7	97,6	97,8
	2008										97,6	97,5	97,8
	2009										95,3	94,7	95,9
	2010										97,0	96,6	97,4
	2011										95,9	95,5	96,4
	2012										96,0	95,4	96,7

* 4 klasė – paskutinė mokymosi pradinio ugdymo lygmenyje (ISCED 1) klasė.

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.2.5 lentelė. Pradinio ugdymo kohortos baigimo koeficientas

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bendras	0,89	0,95	0,95	0,94	0,92	0,93	0,92	0,94
Berniukai	0,88	0,94	0,94	0,93	0,91	0,92	0,91	0,93
Mergaitės	0,90	0,96	0,96	0,95	0,94	0,94	0,93	0,95

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.2.6 lentelė. Veiksmingo perėjimo iš pradinio į pagrindinį ugdymą koeficientas

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bendras	98,8	98,6	99,9	99,2	98,8	99,4	99,2	99,0
Berniukai	98,8	98,6	100,0	99,1	98,5	99,0	98,9	98,8
Mergaitės	98,8	98,5	99,8	99,2	99,1	99,9	99,6	99,2

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.2.7 lentelė. Mokyklų, vykdančių pradinio ugdymo programą, skaičius pagal mokomąsias kalbas ir mokyklų tautinių mažumų mokomosiomis kalbomis dalis (proc.)

	2004	2005	2006	2007	2008*	2009	2010	2011	2012	2013
Mokyklų, kuriose mokosi 1–4 klasių mokiniai, skaičius	1 467	1 338	1 303	1 272	1 218	1 159	1 114	1 101	1 040	1 006
Iš jų pagal mokymo kalbas										
tik lietuvių	1 278	1 176	1 151	1 126	1 070	1 017	988	978	922	889
tik rusų	44	43	38	36	34	31	31	31	27	29
tik lenkų	62	62	62	62	63	62	56	55	53	50
tik baltarusių	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
kitomis kalbomis					1	2	2	2	2	3
keliomis kalbomis	82	56	51	47	49	46	36	34	35	34
Iš viso mokyklų tautinių mažumų mokomosiomis kalbomis										
skaičius	189	162	152	146	148	142	126	123	118	117
dalis (proc.), lyginant su visomis mokyklomis	12,9	12,1	11,7	11,5	12,2	12,3	11,3	11,2	11,3	11,6

* Nuo 2008 metų įtrauktos nevalstybinės mokyklos.

Duomenų šaltinis: ITC

3.3.1 lentelė. 15–24 metų gyventojų, įgijusių bent pradinį išsilavinimą ir neturinčių išsilavinimo, dalis 2011 m.

	Pradinis	Dalis (proc.), palyginti su visais tos grupės gyventojais	Nebaigė pradinės mokyklos. Nelankė mokyklos. Neraštingi.	Dalis (proc.), palyginti su visais tos grupės gyventojais
Iš viso 15–24 metų	76 728	17,8	760	0,2
Vyrai	41 192	18,7	422	0,2
Moterys	35 536	16,9	338	0,2
Mieste	46 750	16,5	442	0,2
Kaime	29 978	20,2	318	0,2

Duomenų šaltinis: LSD, 2011 m. gyventojų surašymas

3.3.2 lentelė. 15–24 metų gyventojų išsilavinimas 2011 m.

	Iš viso	Aukštasis	Dalis, palyginti su visais tos amžiaus grupės gyventojais	Vidurinis	Dalis, palyginti su visais tos amžiaus grupės gyventojais	Pagrindinis	Dalis, palyginti su visais tos amžiaus grupės gyventojais	Pradinis	Dalis, palyginti su visais tos amžiaus grupės gyventojais
Iš viso 15–24 metų	431 356	43 071	10,0	182 938	42,4	127 852	29,6	76 728	17,8
Vyrai	220 675	17 072	7,7	92 023	41,7	69 961	31,7	41 192	18,7
Moterys	210 681	25 999	12,3	90 915	43,2	57 891	27,5	35 536	16,9
Mieste	282 861	32 251	11,4	126 827	44,8	76 588	27,1	46 750	16,5
Kaime	148 495	10 820	7,3	56 111	37,8	51 264	34,5	29 978	20,2

Duomenų šaltinis: LSD, 2011 m. gyventojų surašymas

3.3.3 lentelė. 15 metų ir vyresnių gyventojų skaičius pagal išsilavinimą (tūkst.)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Iš viso 15 metų ir vyresnių gyventojų	2 800,1	2 799,2	2 773,8	2 800	2 781,6	2 744,9	2 729,3	2 715,1	2 702,2	2 672	2 598,2	2 559,6	2 535,3
Aukštasis, aukštesnysis	480,3	484,8	503,5	537,8	561,3	571,5	582,4	619,5	619,3	641,3	643,8	653,6	668,5
Vidurinis su profesine kvalifikacija, vidurinis, pagrindinis su profesine kvalifikacija	811,4	830,9	855,2	857,5	880	904	859,1	851,9	866,4	877,5	864,1	861,7	870
Pagrindinis, pradinis su profesine kvalifikacija	414	439,4	444,5	465,8	448,3	430	417,4	399,6	390	368,7	344,6	329,4	317,6
Pradinis	503,4	465,6	435,4	408,1	401,4	389,7	364,1	343,8	330	314,6	282	262,9	240,5
Specialus vidurinis, povidurinis	591,4	595,4	591,1	567,8	549,2	547,7	506,2	500,3	496,5	469,9	447,2	443,1	429,7

Duomenų šaltinis: LSD

3.3.4 lentelė. 15 metų ir vyresnių vyrų skaičius pagal išsilavinimą (tūkst.)

	Iš viso vyrų	Iš viso pagal išsilavinimą	Aukštasis, aukštesnysis	Vidurinis su profesine kvalifikacija, vidurinis, pagrindinis su profesine kvalifikacija	Pagrindinis su profesine kvalifikacija	Pradinis	Specialus vidurinis, povidurinis
2013	1 144,8	1 140,9	254,7	478,2	146,7	86,9	174,4
2012	1 155,5	1 151,7	245,7	471,2	157,1	93,5	184,1
2011	1 174,1	1 166	248,6	468	162,6	99,5	187,3
2010	1 209,1	1 209,1	243,2	474,7	174,6	115,6	201
2009	1 226,2	1 226,2	242,3	463,8	184,5	126,8	208,9
2008	1 232,2	1 232,2	247,8	451,7	191,8	127,5	213,4
2007	1 239,9	1 239,9	236,2	457,5	209,3	131,7	205,2
2006	1 248,9	1 299,3	231,1	484,5	220,5	144,5	218,6
2005	1 268,1	1 298,1	231,4	473,3	222,9	148,2	222,3
2004	1 277,0	1 296,3	228	454	234,9	144,1	235,2
2003	1 281,0	1 292,8	206	449,5	230,1	160,5	246,7
2002	1 278,3	1 286,8	194,5	448,9	220,8	178,5	244
2001	1 278,9	1 279,1	190	432,3	206,3	197,7	252,8

3.3.5 lentelė. 15 metų ir vyresnių moterų skaičius pagal išsilavinimą (tūkst.)

	Iš viso moterų	Iš viso pagal išsilavinimą	Aukštasis, aukštesnysis	Vidurinis su profesine kvalifikacija, vidurinis, pagrindinis su profesine kvalifikacija	Pagrindinis su profesine kvalifikacija	Pradinis	Specialus vidurinis, pavidurinis
2013	1 390,5	1 385,4	413,8	391,8	170,9	153,7	255,3
2012	1 404,1	1 399,1	407,9	390,5	172,3	169,4	259,0
2011	1 424,0	1 415,7	395,2	396,1	182,0	182,5	259,8
2010	1 462,8	1 462,8	398,1	402,8	194,1	199,0	268,9
2009	1 476,0	1 476,0	377,0	402,6	205,5	203,2	287,6
2008	1 482,8	1 482,8	371,7	400,1	207,8	216,3	286,9
2007	1 489,4	1 489,4	346,2	401,7	208,1	232,4	301,0
2006	1 496,0	1 543,6	340,4	419,5	209,6	245,2	329,1
2005	1 513,5	1 542,1	330,0	406,7	225,4	253,2	326,8
2004	1 523,1	1 540,8	309,8	403,5	230,9	264,0	332,6
2003	1 525,1	1 536,8	297,5	405,7	214,4	274,9	344,3
2002	1 521,0	1 529,3	290,3	381,9	218,6	287,1	351,3
2001	1 521,2	1 521,3	290,3	379,1	207,7	305,7	338,5

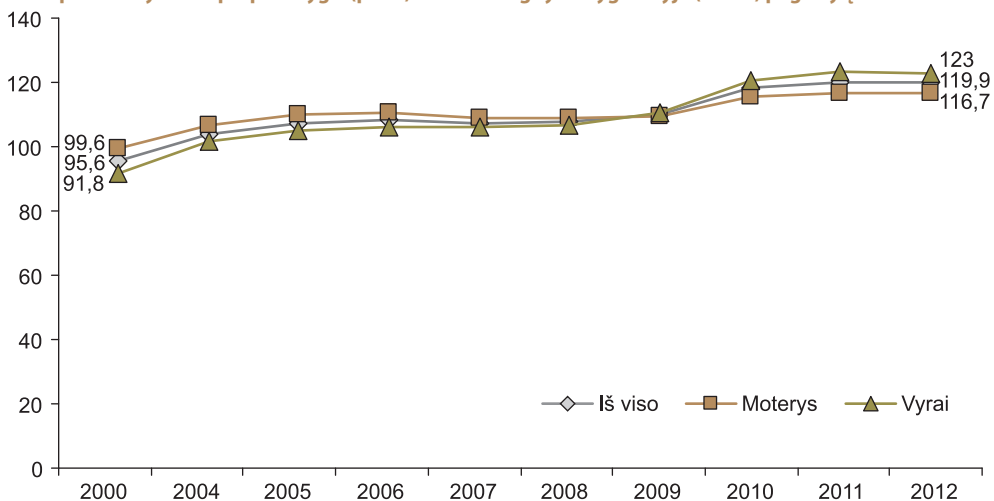
Duomenų šaltinis: LSD

3.3.6 lentelė. Mokymosi aprėpties lygis (proc.) pagal vidurinio ugdymo lygmenį (bruto)

	2000	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Iš viso	95,6	104,1	107,5	108,2	107,3	107,6	110,1	118,1	119,9	119,9
Moterys	99,6	106,4	109,8	110,3	108,8	108,8	109,4	115,8	116,4	116,7
Vyrai	91,8	101,9	105,2	106,2	105,9	106,5	110,8	120,4	123,2	123,0

Duomenų šaltinis: LSD

3.3.7 pav. Mokymosi aprėpties lygis (proc.) vidurinio ugdymo lygmenyje (bruto) pagal lytį

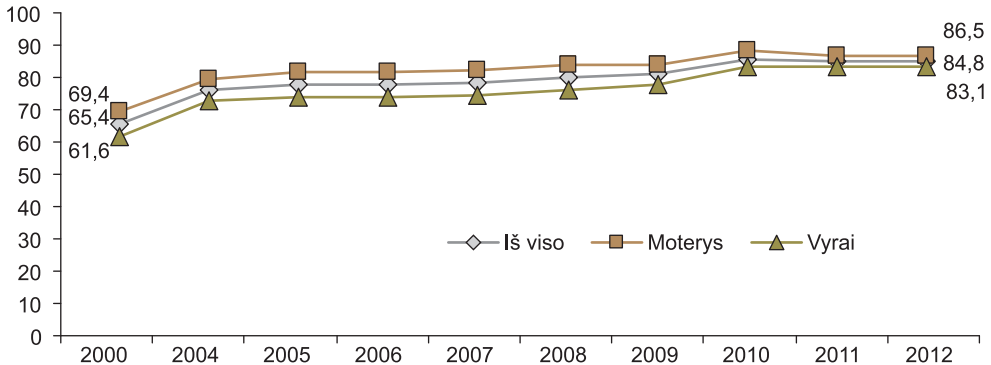
Duomenų šaltinis: LSD

3.3.8 lentelė. Mokymosi aprėpties lygis (proc.) pagal vidurinio ugdymo lygmenį (neto)

	2000	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Iš viso	65,4	75,9	77,6	77,7	78,4	80	80,9	85,7	85,2	84,8
Moterys	69,4	79,4	81,6	81,9	82,4	83,8	84,1	88,3	86,9	86,5
Vyrai	61,6	72,6	73,8	73,7	74,6	75,9	77,9	83,3	83,5	83,1

Duomenų šaltinis: LSD

3.3.9 pav. Mokymosi aprėpties lygis (proc.) vidurinio ugdymo lygmenyje (neto) pagal lytį

Duomenų šaltinis: LSD

3.3.10 lentelė. Profesinio mokymo programos 2013–2014 m. m.

Programų paskirtis	Programų skaičius
Skirtos asmenims, neturintiems pagrindinio išsilavinimo	106
Skirtos asmenims, turintiems pagrindinį išsilavinimą ir nesiekiantiems vidurinio išsilavinimo	65
Skirtos asmenims, turintiems pagrindinį išsilavinimą ir siekiantiems vidurinio išsilavinimo	174
Skirtos asmenims, turintiems vidurinį išsilavinimą	165
Skirtos suaugusiesiems įgyti profesinę kvalifikaciją	480
Skirtos įgyti papildomą profesinę kvalifikaciją	32

Duomenų šaltinis: LSD

3.3.11 lentelė. Profesinio mokymo įstaigų ir profesinio mokymo centrų mokymo programos

Programų paskirtis	Programų skaičius				
	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013
Skirtos asmenims, kurie mokosi profesijos ir siekia įgyti pagrindinį išsilavinimą	26	27	28	28	28
Skirtos asmenims, kurie nėra įgiję pagrindinio išsilavinimo ir mokosi tik profesijos	43	46	50	50	52
Skirtos specialiųjų poreikių turintiems asmenims, kurie mokosi tik profesijos	27	27	27	28	28
Skirtos asmenims, kurie turi pagrindinį išsilavinimą ir mokosi tik profesijos	68	78	79	79	79
Skirtos asmenims, kurie mokosi profesijos ir siekia įgyti vidurinį išsilavinimą	181	182	186	186	187
Skirtos asmenims, turintiems vidurinį išsilavinimą ar baigusiems vidurinio ugdymo programą, kurie mokosi profesijos	157	161	165	167	170

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.3.12 lentelė. Profesinio mokymo įstaigų mokiniai pagal programas

	Iš viso	Iš jų merginų	Merginų dalis	Neturinčių pagrindinio išsilavinimo, mokosi profesijos	Iš jų merginų	Turinčių pagrindinį išsilavinimą, mokosi profesijos	Iš jų merginų
2008–2009	43 818	16 497	37,6	4 992	1 089	587	168
2009–2010	47 886	17 849	37,3	5 003	948	464	185
2010–2011	49 505	18 780	37,9	4 469	938	581	196
2011–2012	46 528	18 147	39,0	3 773	807	664	174
2012–2013	44 797	18 074	40,3	3 683	792	557	168

	Turinčių pagrindinį išsilavinimą, siekia vidurinio išsilavinimo	Iš jų merginų	Turinčių vidurinį išsilavinimą, mokosi profesijos	Iš jų merginų	Neturinčių pagrindinio išsilavinimo, siekia pagrindinio išsilavinimo	Iš jų merginų
2008–2009	29 223	10 720	8748	4 457	268	63
2009–2010	30 944	10 895	11 088	5 710	387	111
2010–2011	30 281	10 500	13 701	7 014	473	132
2011–2012	27 532	9 527	14 174	7 520	385	119
2012–2013	24 582	8 692	15 376	8 224	599	198

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.3.13 lentelė. Profesinio mokymo įstaigų mokinių dalis (proc.) pagal programas, lyginant su visais besimokančiais

	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013
Neturinčių pagrindinio išsilavinimo, mokosi profesijos	11,4	10,4	9	8,1	8,2
Turinčių pagrindinį išsilavinimą, mokosi profesijos	1,3	1	1,2	1,4	1,2
Turinčių pagrindinį išsilavinimą, siekia vidurinio išsilavinimo	66,7	64,6	61,2	59,2	54,9
Turinčių vidurinį išsilavinimą, mokosi profesijos	20	23,2	27,7	30,5	34,3
Neturinčių pagrindinio išsilavinimo, siekia pagrindinio išsilavinimo	0,6	0,8	1	0,8	1,3

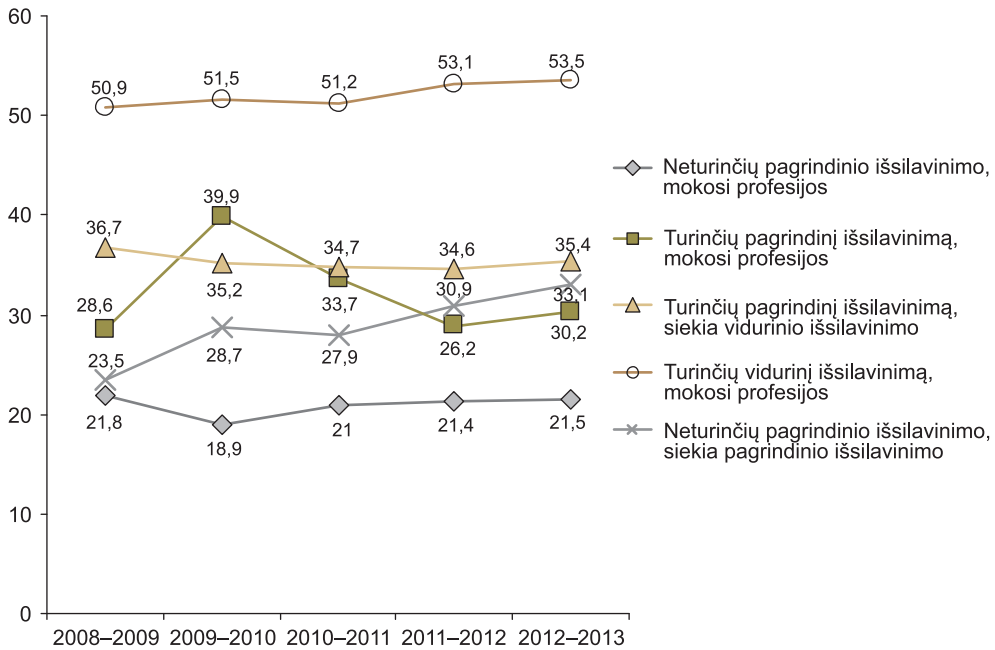
Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.3.14 lentelė. Profesinio mokymo įstaigų merginų dalis (proc.) programose

	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013
Neturinčių pagrindinio išsilavinimo, mokosi profesijos	21,8	18,9	21	21,4	21,5
Turinčių pagrindinį išsilavinimą, mokosi profesijos	28,6	39,9	33,7	26,2	30,2
Turinčių pagrindinį išsilavinimą, siekia vidurinio išsilavinimo	36,7	35,2	34,7	34,6	35,4
Turinčių vidurinį išsilavinimą mokosi profesijos	50,9	51,5	51,2	53,1	53,5
Neturinčių pagrindinio išsilavinimo siekia pagrindinio išsilavinimo	23,5	28,7	27,9	30,9	33,1

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.3.15 pav. Profesinio mokymo įstaigų merginų dalis (proc.) programose

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.3.16 lentelė. Profesinio mokymo įstaigų mokiniai

	2008	2009	2010	2011	2012
Iš viso mokėsi	43 818	47 886	49 505	46 528	44 797
Baigė mokyklą	12 718	12 327	13 907	15 479	15 557
Baigusųjų dalis, lyginant su visais besimokiusiais (proc.)	29	25,7	28	33,3	34,7

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.3.17 lentelė. Profesinio mokymo įstaigų pedagoginiai darbuotojai

	2008	2009	2010	2011	2012
Iš viso pedagoginių darbuotojų	3 908	3 882	3 962	3 897	3 693
Iš jų moterų	2 666	2 638	2 698	2 667	2 538
Moterų dalis (proc.)	68,2	37,9	68,1	68,4	68,7

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.3.18 lentelė. Vidurinio išsilavinimo siekiantys mokiniai (mokslo metų pradžioje)

	Siekia vidurinio išsilavinimo iš viso	Iš jų			
		Bendrojo ugdymo mokyklose	Dalis (proc.)	Profesinio mokymo įstaigose	Dalis (proc.)
2008–2009	112 336	83 047	73,9	29 289	26,1
2009–2010	113 074	82 130	72,6	30 944	27,4
2010–2011	108 469	77 622	71,6	30 847	28,4
2011–2012	97 624	70 092	71,8	27 532	28,2
2012–2013	90 297	65 715	72,8	24 582	27,2

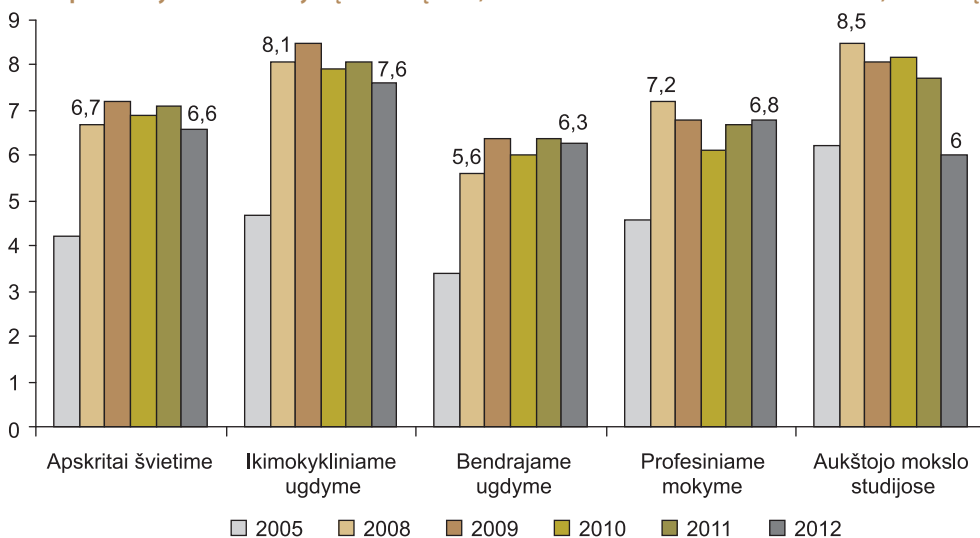
Duomenų šaltinis: LSD

3.3.19 lentelė. Lietuvos švietimo nacionalinio biudžeto išlaidos 2013 metais pagal švietimo lygmenis

Švietimo lygmuo	Išlaidos (Lt)	Bendro biudžeto išlaidų dalis (proc.)
Ikimokyklinis ugdymas (ISCED 0)	732 029	12,3
Bendrasis ugdymas (ISCED 1,2,3)	2 499 946	42,1
Profesinis mokymas (ISCED 2,3,4)	296 022	5,0
Aukštasis mokslas (ISCED 5-6)	953 010	16,1
Kita (neformalusis švietimas ir kt.)	1 455 966	24,5
Iš viso	5 936 974	100

Duomenų šaltinis: ŠMM

3.3.20 pav. Valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšos, tekusios vienam besimokančiam asmeniui, tūkst. litų

	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Apskritai švietime	4,2	6,7	7,2	6,9	7,1	6,6
Ikimokykliniame ugdyme	4,7	8,1	8,5	7,9	8,1	7,6
Bendrajame ugdyme	3,4	5,6	6,4	6	6,4	6,3
Profesiniame mokyme	4,6	7,2	6,8	6,1	6,7	6,8
Aukštojo mokslo studijose	6,2	8,5	8,1	8,2	7,7	6

Duomenų šaltinis: LSD

3.3.21 lentelė. Valstybės ir savivaldybių biudžetų išlaidos formaliajam ir neformaliajam švietimui

	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Iš viso mln. Lt	3 918,5	4 779,1	6 271,5	6 221,7	5 912,9	6 271,0	5 931,1
Profesiniam mokymui	215,4	311,1	313,7	327,1	301,9	311,4	302,7
Neformaliajam vaikų ir suaugusiųjų švietimui	248,3	–	407,9	440,8	401,5	410,3	399,4
Iš viso, palyginti su BVP, proc.	5,4	4,94	5,6	6,8	6,2	5,9	5,2
Profesiniam mokymui	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3
Neformaliajam vaikų ir suaugusiųjų švietimui	0,0	–	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4

Duomenų šaltinis: LSD

3.4.1 lentelė. Mokinių, kurie mokėsi pagal suaugusiųjų bendrojo ugdymo programas, skaičius ir dalis (proc.), palyginti su bendrojo ugdymo mokinių skaičiumi

Mokslo metai		2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013	2013–2014	
Miestas ir kaimas								
Vyrai ir moterys	Iš viso	465 013	440 551	415 873	392 922	373 874	357 530	
	Suaugusiųjų	Skaičius	15 269	15 052	13 660	12 779	12 392	10 926
		Dalis	3,3	3,4	3,3	3,3	3,3	3,1
Moterys	Iš viso	229 967	217 198	204 467	192 838	183 076	175 170	
	Suaugusiųjų	Skaičius	5 972	5 675	5 168	5 226	4 969	4 219
		Dalis	2,6	2,6	2,5	2,7	2,7	2,4
Vyrai	Iš viso	235 046	223 353	211 406	200 084	190 798	182 360	
	Suaugusiųjų	Skaičius	9 297	9 377	8 492	7 553	7 423	6 707
		Dalis	4	4,2	4	3,8	3,9	3,7
Miestas								
Vyrai ir moterys	Iš viso	364 588	346 738	327 249	309 619	296 685	285 448	
	Suaugusiųjų	Skaičius	15 179	14 935	13 363	12 506	12 203	10 741
		Dalis	4,2	4,3	4,1	4,0	4,1	3,8
Moterys	Iš viso	181 828	172 180	161 964	153 013	146 182	140 744	
	Suaugusiųjų	Skaičius	5 931	5 624	5 052	5 095	4 900	4 154
		Dalis	3,3	3,3	3,1	3,3	3,4	3
Vyrai	Iš viso	182 760	174 558	165 285	156 606	150 503	144 704	
	Suaugusiųjų	Skaičius	9 248	9 311	8 311	7 411	7 303	6 587
		Dalis	5,1	5,3	5	5	4,9	4,6
Kaimas								
Vyrai ir moterys	Iš viso	100 421	93 918	88 705	83 374	77 238	72 082	
	Suaugusiųjų	Skaičius	90	117	297	273	189	185
		Dalis	0,1	0,1	0,3	0,3	0,2	0,3
Moterys	Iš viso	48 139	45 018	42 503	39 825	36 894	34 426	
	Suaugusiųjų	Skaičius	41	51	116	131	69	65
		Dalis	0,1	0,1	0,3	0,3	0,2	0,2
Vyrai	Iš viso	52 282	48 900	46 202	43 549	40 344	37 656	
	Suaugusiųjų	Skaičius	49	66	181	142	120	120
		Dalis	0,1	0,1	0,4	0,3	0,3	0,3

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.4.2 lentelė. Mokinių, kurie mokėsi pagal suaugusiųjų bendrojo ugdymo programas, pasiskirstymas pagal lytį

Mokslo metai	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013	2013–2014
Miestas ir kaimas						
Iš viso suaugusiųjų	15 269	15 052	13 660	12 779	12 392	10 926
Moterys	5 972	5 675	5 168	5 226	4 969	4 219
Moterų dalis (proc.)	39,1	37,7	37,8	40,9	40,1	38,6
Vyrai	9 297	9 377	8 492	7 553	7 423	6 707
Vyrų dalis (proc.)	60,9	62,3	62,2	59,1	59,9	61,4
Miestas						
Iš viso suaugusiųjų	15 179	14 935	13 363	12 506	12 203	10 741
Moterys	5 931	5 624	5 052	5 095	4 900	4 154
Moterų dalis (proc.)	39,1	37,7	37,8	40,7	40,2	38,7
Vyrai	9 248	9 311	8 311	7 411	7 303	6 587
Vyrų dalis (proc.)	60,9	62,3	62,2	59,3	59,8	61,3

3.4.2 lentelė. Mokinių, kurie mokėsi pagal suaugusiųjų bendrojo ugdymo programas, pasiskirstymas pagal lytį (tęsinys)

Moklo metai	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013	2013–2014
Kaimas						
Iš viso suaugusiųjų	90	117	297	273	189	185
Moterys	41	51	116	131	69	65
Moterų dalis (proc.)	45,6	43,6	39,1	48	36,5	35,1
Vyrai	49	66	181	142	120	120
Vyrų dalis (proc.)	54,4	56,4	60,9	52	63,5	64,9

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.4.3 lentelė. Mokinių, kurie mokėsi pagal suaugusiųjų pradinio ugdymo programą, skaičius³⁵

Moklo metai	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013	2013–2014
Miestas ir kaimas						
Iš viso	20	24	21	29	50	60
Moterys	11	17	14	21	40	33
Vyrai	9	7	7	8	10	27
Miestas						
Iš viso	20	24	21	29	50	60
Moterys	11	17	14	21	40	33
Vyrai	9	7	7	8	10	27

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.4.4 lentelė. Mokinių, kurie mokėsi pagal suaugusiųjų pagrindinio ugdymo programą, skaičius ir dalis (proc.), palyginti su mokinių, siekiančių įgyti pagrindinį išsilavinimą, skaičiumi

Moklo metai		2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013	2013–2014	
Miestas ir kaimas								
Vyrai ir moterys	Iš viso	252 173	235 803	222 555	211 392	194 062	185 996	
	Suaugusiųjų	Skaičius	3 935	4 337	4 395	4 326	4 175	3 802
		Dalis	1,6	1,8	2	2	2,2	2
Moterys	Iš viso	122 639	113 782	107 208	101 825	93 772	89 468	
	Suaugusiųjų	Skaičius	1 163	1 277	1 425	1 682	1 459	1 272
		Dalis	0,9	1,1	1,3	1,7	1,6	1,4
Vyrai	Iš viso	129 534	122 021	115 347	109 567	100 290	96 528	
	Suaugusiųjų	Skaičius	2 772	3 060	2 970	2 644	2 716	2 530
		Dalis	2,1	2,5	2,6	2,4	2,7	2,6
Miestas								
Vyrai ir moterys	Iš viso	194 179	182 541	172 448	163 975	151 789	145 669	
	Suaugusiųjų	Skaičius	3 916	4 299	4 284	4 227	4 093	3 747
		Dalis	2	2,4	2,5	2,6	2,7	2,6
Moterys	Iš viso	95 303	88 840	83 722	79 692	73 931	70 666	
	Suaugusiųjų	Skaičius	1 151	1 263	1 388	1 648	1 433	1 255
		Dalis	1,2	1,4	1,7	2,1	1,9	1,8
Vyrai	Iš viso	98 876	93 701	88 726	84 283	77 858	75 003	
	Suaugusiųjų	Skaičius	2 765	3 036	2 896	2 579	2 660	2 492
		Dalis	2,8	3,2	3,3	3,1	3,4	3,3
Kaimas³⁶								
Vyrai ir moterys	Suaugusiųjų		19	38	111	99	82	55
			12	14	37	34	26	17
Vyrai			7	24	74	64	38	

Duomenų šaltinis: ŠVIS

³⁵ Dėl mažo besimokančiųjų skaičiaus procentinė dalis neskaičiuojama.

³⁶ Dėl mažo besimokančiųjų skaičiaus procentinė dalis neskaičiuojama.

3.4.5 lentelė. Mokinių, kurie mokėsi pagal suaugusiųjų pagrindinio ugdymo programą, pasiskirstymas pagal lytį

Mokslo metai	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013	2013–2014
Miestas ir kaimas						
Iš viso suaugusiųjų	3 935	4 337	4 395	4 326	4 175	3 802
Moterys	1 163	1 277	1 425	1 682	1 459	1 272
<i>Moterų dalis (proc.)</i>	29,6	29,4	32,4	38,9	34,9	33,5
Vyrai	2 772	3 060	2 970	2 644	2 716	2 530
<i>Vyrų dalis (proc.)</i>	70,4	70,6	67,6	61,1	65,1	66,5
Miestas						
Iš viso suaugusiųjų	3 916	4 299	4 284	4 227	4 093	3 747
Moterys	1 151	1 263	1 388	1 648	1 433	1 255
<i>Moterų dalis (proc.)</i>	29,4	29,4	32,4	39	35	33,5
Vyrai	2 765	3 036	2 896	2 579	2 660	2 492
<i>Vyrų dalis (proc.)</i>	70,6	70,6	67,6	61	65	66,5
Kaimas						
Iš viso suaugusiųjų	19	38	111	99	82	55
Moterys	12	14	37	34	26	17
<i>Moterų dalis (proc.)</i>	63,2	36,8	33,3	34,3	31,7	30,9
Vyrai	7	24	74	64	56	38
<i>Vyrų dalis (proc.)</i>	36,8	63,2	66,7	64,6	68,3	69,1

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.4.6 lentelė. Mokinių, kurie mokėsi pagal suaugusiųjų vidurinio ugdymo programą, skaičius ir dalis (proc.), palyginti su mokinių, siekiančių įgyti vidurinį išsilavinimą, skaičiumi

Mokslo metai		2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013	2013–2014	
Miestas ir kaimas								
Vyrai ir moterys	Iš viso	83 137	82 156	77 612	70 091	65 388	63 419	
	Suaugusiųjų	Skaičius	11 314	10 691	9 244	8 424	8 167	7 064
		Dalis	13,6	13	11,9	12	12,5	11,1
Moterys	Iš viso	44 966	44 202	41 417	36 883	34 099	32 925	
	Suaugusiųjų	Skaičius	4 798	4 381	3 729	3 523	3 470	2 914
		Dalis	10,7	9,9	9	9,6	10,2	8,9
Vyrai	Iš viso	38 171	37 954	36 195	33 208	31 289	30 494	
	Suaugusiųjų	Skaičius	6 516	6 310	5 515	4 901	4 697	4 150
		Dalis	17,1	16,6	15,2	14,8	15	13,6
Miestas								
Vyrai ir moterys	Iš viso	73 288	72 024	67 634	61 106	57 223	55 385	
	Suaugusiųjų	Skaičius	11 243	10 612	9 058	8 250	8 060	6 934
		Dalis	15,3	14,7	13,4	13,5	14,1	12,5
Moterys	Iš viso	39 639	38 670	36 097	32 152	29 845	28 785	
	Suaugusiųjų	Skaičius	4 769	4 344	3 650	3 426	3 427	2 866
		Dalis	12	11,2	10,1	10,7	11,5	10
Vyrai	Iš viso	33 649	33 354	31 537	28 954	27 378	26 600	
	Suaugusiųjų	Skaičius	6 474	6 268	5 408	4 824	4 633	4 068
		Dalis	19,2	18,8	17,1	16,7	16,9	15,3
Kaimas³⁷								
Vyrai ir moterys	Suaugusiųjų	71	79	186	174	107	130	
		29	37	79	97	43	48	
Vyrai		42	42	107	77	64	82	

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.4.7 lentelė. Mokinių, kurie mokėsi pagal suaugusiųjų vidurinio ugdymo programą, pasiskirstymas pagal lytį

Mokslo metai	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013	2013–2014
Miestas ir kaimas						
Iš viso suaugusiųjų	11 314	10 691	9 244	8 424	8 167	7 064
Moterys	4 798	4 381	3 729	3 523	3 470	2 914
<i>Moterų dalis (proc.)</i>	42,4	41	40,3	41,8	42,5	41,3
Vyrai	6 516	6 310	5 515	4 901	4 697	4 150
<i>Vyrų dalis (proc.)</i>	57,6	59	59,7	58,2	57,5	58,7
Miestas						
Iš viso suaugusiųjų	11 243	10 612	9 058	8 250	8 060	6 934
Moterys	4 769	4 344	3 650	3 426	3 427	2 866
<i>Moterų dalis (proc.)</i>	42,4	40,9	40,3	41,5	42,5	41,3
Vyrai	6 474	6 268	5 408	4 824	4 633	4 068
<i>Vyrų dalis (proc.)</i>	57,6	59,1	59,7	58,5	57,5	58,7
Kaimas						
Iš viso suaugusiųjų	71	79	186	174	107	130
Moterys	29	37	79	97	43	48
<i>Moterų dalis (proc.)</i>	40,8	46,8	42,5	55,7	40,2	36,9
Vyrai	42	42	107	77	64	82
<i>Vyrų dalis (proc.)</i>	59,2	53,2	57,5	44,3	59,8	63,1

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.4.8 lentelė. Pradinį išsilavinimą įgijusių suaugusiųjų asmenų skaičius³⁷

Mokslo metai	Iš viso	Moterys	Vyrai
Miestas ir kaimas			
Mokiniai, turėję gauti išsilavinimo pažymėjimus			
2009–2010	5	3	2
2010–2011	5	1	4
2011–2012	4	1	3
2012–2013	8	6	2
Iš jų gavo išsilavinimo pažymėjimus			
2009–2010	3	1	2
2010–2011	3	-	3
2011–2012	3	-	3
2012–2013	6	4	2
Miestas			
Mokiniai, turėję gauti išsilavinimo pažymėjimus			
2009–2010	5	3	2
2010–2011	5	1	4
2011–2012	4	1	3
2012–2013	8	6	2
Iš jų gavo išsilavinimo pažymėjimus			
2009–2010	3	1	2
2010–2011	3	-	3
2011–2012	3	-	3
2012–2013	6	4	2

Duomenų šaltinis: ŠVIS

³⁷ Dėl mažo besimokančiųjų skaičiaus procentinė dalis neskaiciuojama.

3.4.9 lentelė. Pagrindinį išsilavinimą įgijusių asmenų skaičius ir dalis (proc.), lyginant su suaugusių mokinių, turėjusių įgyti pagrindinį išsilavinimą, skaičiumi

Mokslų metai	Iš viso	Moterys	Vyrai
Miestas ir kaimas			
Mokiniai, turėję gauti išsilavinimo pažymėjimus			
2009–2010	2 692	815	1 877
2010–2011	2 141	665	1 476
2011–2012	1 430	434	996
2012–2013	1 755	516	1 239
Iš jų gavo išsilavinimo pažymėjimus			
2009–2010	2 114	642	1 472
	78,5 proc.	78,8 proc.	78,4 proc.
2010–2011	1 730	533	1 197
	80,8 proc.	80,2 proc.	81,1 proc.
2011–2012	1 242	375	867
	86,9 proc.	86,4 proc.	87 proc.
2012–2013	1 284	379	905
	73,2 proc.	73,4 proc.	73 proc.
Iš jų gavo mokymosi pasiekimų pažymėjimus			
2009–2010	95	30	125
	3,5 proc.	3,7 proc.	6,7 proc.
2010–2011	143	51	194
	6,7 proc.	7,7 proc.	13 proc.
2011–2012	228	63	165
	15,9 proc.	14,5 proc.	16,6 proc.
2012–2013	344	94	250
	19,6 proc.	18,2 proc.	20,2 proc.
Miestas			
Mokiniai, turėję gauti išsilavinimo pažymėjimus			
2009–2010	2 652	798	1 854
2010–2011	2 071	641	1 430
2011–2012	1 391	422	969
2012–2013	1 691	499	1 292
Iš jų gavo išsilavinimo pažymėjimus			
2009–2010	2 075	625	1 450
	78 proc.	78,3 proc.	78 proc.
2010–2011	1 667	509	1 158
	80,5 proc.	79,4 proc.	81 proc.
2011–2012	1 217	366	851
	87,5 proc.	86,7 proc.	87,8 proc.
2012–2013	1 233	365	868
	72,9 proc.	73 proc.	67,2 proc.
Iš jų gavo mokymosi pasiekimų pažymėjimus			
2009–2010	95	30	65
	3,6 proc.	3,8 proc.	3,5 proc.
2010–2011	137	51	86
	6,6 proc.	8 proc.	6 proc.
2011–2012	216	61	155
	15,5 proc.	14,5 proc.	16 proc.
2012–2013	331	91	240
	19,6 proc.	18,2 proc.	18,6 proc.

3.4.9 lentelė. Pagrindinį išsilavinimą įgijusių asmenų skaičius ir dalis (proc.), lyginant su suaugusių mokinių, turėjusių įgyti pagrindinį išsilavinimą, skaičiumi (tęsinys)

Mokslo metai	Iš viso	Moterys	Vyrai
Kaimas			
Mokiniai, turėję gauti išsilavinimo pažymėjimus			
2009–2010	40	17	23
2010–2011	70	27	43
2011–2012	39	12	27
2012–2013	64	17	47
Iš jų gavo išsilavinimo pažymėjimus			
2009–2010	39	17	22
	97,5 proc.	100 proc.	95,7 proc.
2010–2011	63	24	39
	90 proc.	88,9 proc.	90,7 proc.
2011–2012	25	9	16
	64,1 proc.	75 proc.	59,3 proc.
2012–2013	51	14	37
	79,7 proc.	82,4 proc.	78,7 proc.
Iš jų gavo mokymosi pasiekimų pažymėjimus			
2010–2011	6	-	6
	8,6 proc.	-	14 proc.
2011–2012	12	2	10
	30,8 proc.	16,7 proc.	37 proc.
2012–2013	13	3	10
	20,3 proc.	17,6 proc.	21,3 proc.

Duomenų šaltinis: ŠVIS

VI

3.4.10 lentelė. Vidurinį išsilavinimą įgijusių asmenų skaičius ir dalis (proc.), lyginant su suaugusių mokinių, turėjusių įgyti vidurinį išsilavinimą, skaičiumi

Mokslo metai	Iš viso	Moterys	Vyrai
Miestas ir kaimas			
Mokiniai, turėję gauti išsilavinimo pažymėjimus			
2009–2010	4 118	1 900	2 218
2010–2011	3 451	1 534	1 917
2011–2012	2 500	1 147	1 353
2012–2013	3 072	1 313	1 759
Iš jų gavo išsilavinimo pažymėjimus			
2009–2010	3 422	1 639	1 783
	83 proc.	86,3 proc.	88,4 proc.
2010–2011	2 800	1 296	1 504
	81 proc.	84,5 proc.	78,5 proc.
2011–2012	2 449	1 139	1 310
	98 proc.	99,3 proc.	96,8 proc.
2012–2013	2 168	972	1 196
	70,6 proc.	74 proc.	68 proc.
Iš jų gavo mokymosi pasiekimų pažymėjimus			
2009–2010	655	247	408
	16 proc.	13 proc.	18,4
2010–2011	625	226	399
	18 proc.	14,7 proc.	20,8 proc.
2011–2012	708	233	475
	28,3 proc.	20,3 proc.	35,1 proc.

3.4.10 lentelė. Vidurinį išsilavinimą įgijusių asmenų skaičius ir dalis (proc.), lyginant su suaugusių mokinių, turėjusių įgyti vidurinį išsilavinimą, skaičiumi (tūšins)

2012–2013	875	330	545
	28,5 proc.	25 proc.	31 proc.
Miestas			
Mokiniai, turėję gauti išsilavinimo pažymėjimus			
2009–2010	4 057	1 865	2 192
2010–2011	3 369	1 501	1 868
2011–2012	2 445	1 124	1 321
2012–2013	3 020	1 291	1 729
Iš jų gavo išsilavinimo pažymėjimus			
2009–2010	3 366	1 604	1 762
	83 proc.	86 proc.	80,4 proc.
2010–2011	2 743	1 268	1 475
	81,4 proc.	84,5 proc.	79 proc.
2011–2012	2 405	1 118	1 287
	98,4 proc.	99,5 proc.	97 proc.
2012–2013	2 125	954	1 171
	70,4 proc.	73,9 proc.	67,7 proc.
Iš jų gavo mokymosi pasiekimų pažymėjimus			
2009–2010	650	247	403
	16 proc.	13,2 proc.	18,4 proc.
2010–2011	605	222	383
	18 proc.	19,8 proc.	20,5 proc.
2011–2012	697	231	466
	28,5 proc.	20,6 proc.	35,3 proc.
2012–2013	866	326	540
	28,7 proc.	25,3 proc.	31,2 proc.
Kaimas			
Mokiniai, turėję gauti išsilavinimo pažymėjimus			
2009–2010	61	35	26
2010–2011	82	33	49
2011–2012	55	23	32
2012–2013	52	22	30
Iš jų gavo išsilavinimo pažymėjimus			
2009–2010	56	35	21
	91,8 proc.	100 proc.	80,8 proc.
2010–2011	57	28	29
	70 proc.	85 proc.	59,2 proc.
2011–2012	44	21	23
	80 proc.	91,3 proc.	71,9 proc.
2012–2013	43	18	25
	82,7 proc.	82 proc.	83,3 proc.
Iš jų gavo mokymosi pasiekimų pažymėjimus			
2009–2010	5	-	5
	8,2 proc.	-	19,2 proc.
2010–2011	20	4	16
	24,4 proc.	12,1 proc.	32,7 proc.
2011–2012	11	2	9
	20 proc.	8,7 proc.	28,1 proc.
2012–2013	9	4	5
	17,3 proc.	18,2 proc.	16,7 proc.

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.4.11 lentelė. Suaugusiųjų mokyklų mokytojų ir vadovų skaičius ir dalis (proc.), palyginti su bendrojo ugdymo mokyklų mokytojų ir vadovų skaičiumi

Metai	2004–2005	2005–2006	2006–2007	2007–2008	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013	2013–2014
Miestas ir kaimas										
Iš viso	46 642	44 586	43 885	42 846	41 393	39 842	38 104	37 436	35 826	34 360
Suaugusiųjų	583	518	523	528	528	554	563	526	573	474
Dalis	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,4	1,5	1,4	1,6	1,4
Miestas										
Iš viso	32 368	36 761	36 206	35 742	29 314	28 486	27 188	26 757	25 823	24 880
Suaugusiųjų	-	518	523	528	528	554	553	506	563	463
Dalis	-	1,4	1,4	1,5	1,8	1,9	2	1,9	2,2	1,9
Kaimas										
Iš viso	14 274	7 825	7 679	7 104	12 079	11 356	10 916	10 679	10 003	9 480
Suaugusiųjų	-	-	-	-	-	-	10	20	10	11
Dalis	-	-	-	-	-	-	0,1	0,2	0,1	0,1

Duomenų šaltinis: LSD

3.4.12 lentelė. Valstybės ir savivaldybių biudžetų išlaidų švietimui dalis (proc.), tenkanti neformaliajam vaikų ir suaugusiųjų švietimui

Metai	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Visos išlaidos (mln. Lt) švietimui	3 266,2	3 642,1	3 918,5	4 469,9	5 128,9	6 277,5	6 221,7	5 912,9	6 271	5 931,1
Išlaidos (mln. Lt) neformaliajam ir suaugusiųjų švietimui	169,1	223,9	248,3	304,7	347,8	407,9	440,8	401,5	410,3	399,4
Neformaliajam vaikų ir suaugusiųjų švietimui tenkanti išlaidų dalis (proc.)	5,2	6,1	6,3	6,8	6,8	6,5	7,1	6,8	6,5	6,7

Duomenų šaltinis: LSD

3.4.13 lentelė. Suaugusiųjų mokyklų skaičius

Metai	2000–2001	2001–2002	2002–2003	2003–2004	2004–2005	2005–2006	2006–2007	2007–2008	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013
Miestas ir kaimas	23	25	27	28	29	30	30	31	32	33	34	32	34
Miestas	23	25	27	28	29	30	30	31	32	33	33	30	33
Kaimas											1	2	1

Duomenų šaltinis: LSD

3.4.14 lentelė. Nebaigusių pradinės mokyklos, nelankusių mokyklos ir neraštingų Lietuvos gyventojų skaičius ir dalis (proc.) pagal amžiaus grupes

	2001 m.			2011 m.		
	Iš viso	Nebaigė pradinės mokyklos, nelankė mokyklos, neraštingi	Dalis (proc.), palyginti su visais tos grupės gyventojais	Iš viso	Nebaigė pradinės mokyklos, nelankė mokyklos, neraštingi	Dalis (proc.), palyginti su visais tos grupės gyventojais
Miestas ir kaimas						
15–19	265 842	667	0,25	213 394	228	0,11
20–24	234 503	818	0,35	217 962	532	0,24
25–29	240 007	805	0,34	193 362	616	0,32
30–34	255 410	813	0,32	186 317	766	0,41
35–39	271 340	705	0,26	203 781	790	0,39
40–44	266 280	672	0,25	218 409	702	0,32
45–49	217 954	450	0,21	231 517	641	0,28
50–54	195 329	419	0,21	231 802	594	0,26
55–59	184 810	506	0,27	184 616	370	0,20
60–64	182 838	669	0,37	163 113	378	0,23
65–69	167 594	943	0,56	148 603	790	0,53
	2 481 907	7 467	0,30	2 192 876	6 407	0,29
70–74	143 502	743	0,52	144 300	1 930	1,34
75–79	97 523	581	0,60	118 684	4 700	3,96
80+	80 729	1092	1,35	134 339	7 863	5,85
Miestas						
15–19	180 920	362	0,20	134 568	140	0,10
20–24	169 940	372	0,22	148 293	302	0,20
25–29	172 754	309	0,18	139 966	302	0,22
30–34	178 668	242	0,14	132 006	310	0,23
35–39	190 679	189	0,10	138 439	296	0,21
40–44	187 911	191	0,10	143 666	226	0,16
45–49	154 861	117	0,08	153 496	192	0,13
50–54	136 128	104	0,08	157 612	184	0,12
55–59	122 172	126	0,10	125 946	103	0,08
60–64	116 645	164	0,14	111 245	109	0,10
65–69	100 267	313	0,31	97 373	213	0,22
	2 710 945	2 489	0,15	1 482 610	2 377	0,16
70–74	84 857	268	0,32	94 222	585	0,62
75–79	55 274	219	0,40	74 376	1 725	2,32
80+	44 125	592	1,34	84 484	3 463	4,10
Kaimas						
15–19	84 922	305	0,36	78 826	88	0,11
20–24	64 563	446	0,69	69 669	230	0,33
25–29	67 253	496	0,74	53 396	314	0,59
30–34	76 742	571	0,74	54 311	456	0,84
35–39	80 661	516	0,64	65 342	494	0,76
40–44	78 369	481	0,61	74 743	476	0,64
45–49	63 093	333	0,53	78 021	449	0,58
50–54	59 201	315	0,53	74 190	410	0,55
55–59	62 638	380	0,61	58 670	267	0,46
60–64	66 193	505	0,76	51 886	269	0,52
65–69	67 327	630	0,94	51 230	577	1,13
	770 962	4 978	0,65	710 284	4 030	0,57
70–74	58 645	475	0,81	50 078	1 345	2,69
75–79	42 249	362	0,86	44 308	2 975	6,71
80+	36 604	500	1,37	49 855	4 400	8,83

Duomenų šaltinis: LSD, 2001 ir 2011 m. gyventojų surašymas

3.4.15. Nebaigusių pradinės mokyklos, nelankusių mokyklos ir neraštingų Lietuvos gyventojų skaičius ir dalis (proc.) pagal lytį

	2001 m.			2011 m.		
	Iš viso gyven- tojų	Nebaigė pradi- nės mokyklos, nelankė moky- klos, neraštingi	Dalis (proc.), palyginti su vi- sais tos grupės gyventojais	Iš viso gyven- tojų	Nebaigė pradi- nės mokyklos, nelankė moky- klos, neraštingi	Dalis (proc.), palyginti su vi- sais tos grupės gyventojais
Moterys						
15–19	130 463	305	0,23	104 258	94	0,09
20–24	115 731	326	0,28	106 423	244	0,23
25–29	120 419	326	0,27	95 435	271	0,28
30–34	129 398	347	0,27	93 410	300	0,32
35–39	137 734	318	0,23	104 889	342	0,33
40–44	138 450	298	0,22	113 470	293	0,26
45–49	114 762	218	0,19	120 803	287	0,24
50–54	106 219	214	0,20	124 058	285	0,23
55–59	103 525	265	0,26	101 963	191	0,19
60–64	106 144	368	0,35	94 527	200	0,21
65–69	101 351	557	0,55	90 323	502	0,56
	1 304 196	3 542	0,27	1 149 559	3 009	0,26
70–74	91 740	467	0,51	91 935	1 465	1,59
75–79	68 593	411	0,60	79 726	3 869	4,85
80+	58 600	917	1,56	98 887	6 669	6,74
Vyrai						
15–19	135 379	362	0,27	109 136	134	0,12
20–24	118 772	492	0,41	111 539	288	0,26
25–29	119 588	479	0,40	97 927	345	0,35
30–34	126 012	466	0,37	92 907	466	0,50
35–39	133 606	387	0,29	98 892	448	0,45
40–44	127 830	374	0,29	104 939	409	0,39
45–49	103 192	232	0,22	110 714	354	0,32
50–54	89 110	205	0,23	107 744	309	0,29
55–59	81 285	241	0,30	82 653	179	0,22
60–64	76 694	301	0,39	68 604	178	0,26
65–69	66 243	386	0,58	58 280	288	0,49
	1 177 711	3 925	0,33	1 043 335	3 398	0,33
70–74	51 762	276	0,53	52 365	465	0,89
75–79	28 930	170	0,59	38 958	831	2,13
80+	22 129	175	0,79	35 452	1 194	3,37

Duomenų šaltinis: LSD, 2001 ir 2011 m. gyventojų surašymas

3.4.16 lentelė. 25–59 metų asmenų, įgijusių bent vidurinį išsilavinimą, skaičius ir dalis (proc.)

Amžiaus grupė	Jokio formalaus	Pradinis	Pagrindinis	Vidurinis	Aukštesnysis ir specialusis vidurinis	Aukštasis	Iš viso	Dalis
25–29	616	3 476	25 933	64 929	7 867	90 530	193 351	
Bent vidurinį išsilavinimą įgiję 25–29 m. asmenys							163 326	84,5
30–34	766	4 994	35 367	55 339	20 274	69 572	186 312	
Bent vidurinį išsilavinimą įgiję 30–34 m. asmenys							145 185	77,9
35–39	790	2 313	25 624	75 105	40 375	59 565	203 772	
Bent vidurinį išsilavinimą įgiję 35–39 m. asmenys							175 045	85,9
40–44	702	1 094	13 036	88 373	59 417	55 754	218 376	
Bent vidurinį išsilavinimą įgiję 40–44 m. asmenys							203 544	93,2
45–49	641	1 066	12 168	91 609	68 748	57 236	231 468	
Bent vidurinį išsilavinimą įgiję 45–49 m. asmenys							217 593	94
50–54	594	1 495	13 987	84 910	75 346	55 407	231 739	
Bent vidurinį išsilavinimą įgiję 50–54 m. asmenys							215 663	93,1
55–59	370	2 164	17 913	63 457	57 954	42 734	184 592	
Bent vidurinį išsilavinimą įgiję 55–59 m. asmenys							164 145	88,9
25–59	4 479	16 602	144 028	523 722	329 981	430 798	1 284 501	
Bent vidurinį išsilavinimą įgiję 25–59 m. asmenys							1 449 610	88,6

Duomenų šaltinis: LSD, 2011 m. gyventojų surašymas

3.4.17 lentelė. 18–24 metų jaunimo, neįgijusio vidurinio išsilavinimo ir nesimokančio, dalis

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Miestas ir kaimas											
Vyrai ir moterys	11,4	10,5	8,1	8,2	7,8	7,5	8,7	7,9	7,4	6,5	6,3
Vyrai	13,7	12,3	10,7	10,5	10,1	10,2	11,6	9,8	10	8,1	7,8
Moterys	9,1	8,6	5,6	5,8	5,5	4,7	5,8	6	4,6	4,6	4,7
Miestas											
Vyrai ir moterys	8,2	6,9	4,8	4,3	4,9	5,8	5,3	3,9	4,8	3,7	3,6
Vyrai	10,7	8,4	6,6	6,3	7,3	7,9	7,1	5,1	6,7	4,7	3,8
Moterys	6,8	5,4	3	2,2	2,2	3,7	3,5	2,7	2,8	2,6	3,4
Kaimas											
Vyrai ir moterys	19,1	18,4	15,3	16,1	13,6	10,7	14,9	15	12,4	11,7	11,4
Vyrai	20,2	20,1	18,8	18,7	15,1	14,4	19,4	17,6	15,8	14,3	14,7
Moterys	17,7	16,4	11,4	13,2	11,9	6,8	10,1	12,2	8,3	8,7	7,3

Duomenų šaltinis: LSD

3.5.1 lentelė. Moterų dalis (proc.) 2000–2013 metais

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Besimokančios moterys														
ISCED 0	47,9	47,6	47,9	47,5	47,7	47,9	48,1	48,5	48,1	48,3	48,5	48,4	48,7	48,7
ISCED 1	48,5	48,6	48,5	48,6	48,6	48,4	48,3	48,1	48,1	48,3	48,3	48,6	48,6	48,8
ISCED 2	48,1	48,0	48,0	48,1	48,1	48,2	48,2	48,1	48,1	47,6	47,6	47,7	47,6	47,5
ISCED 3	51,0	50,6	50,1	49,8	49,9	50,1	50,0	49,8	49,5	48,7	48,0	47,4	47,5	47,7
Mokytojos														
ISCED 0	99,5	99,6	99,6	99,6	99,6	99,5	99,6	99,5	99,5	99,5	99,5	99,3	99,3	.
ISCED 1	98,3	98,3	98,2	98,2	98,2	98,0	98,1	98,1	97,9	98,0
ISCED 2+3	82,9	83,3	83,7	83,9	83,9	83,9	83,9	83,9	84,0	84,2

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Mokyklos direktorės														
ISCED 1*	95,7	96,5	96,9	96,2	95,1	95,3	96,0	95,4	94,2	93,2
ISCED 2**	58,3	59,0	58,3	59,3	59,5	57,8	56,9	56,5	55,5	57,4
ISCED 3***	41,3	41,4	42,9	46,7	48,3	48,7	49,3	49,5	50,2	50,6

* Mokyklos-darželiai, pradinės mokyklos.

** Progimnazijos, pagrindinės mokyklos.

*** Vidurinės mokyklos, gimnazijos.

Duomenų šaltinis: LSD, ŠVIS

3.5.2 lentelė. Lyčių lygybės indeksas

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bruto													
ISCED 0	0,97	0,96	0,97	0,97	0,97	0,98	0,98	0,99	0,98	0,98	0,98	0,98	1,00
ISCED 1	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	1,00
ISCED 2	0,97	0,96	0,96	0,97	0,97	0,97	0,97	0,97	0,97	0,96	0,96	0,96	0,96
ISCED 3	1,08	1,06	1,03	1,03	1,04	1,03	1,03	1,03	1,03	0,99	0,96	0,94	0,95
ISCED 1+2	0,97	0,97	0,97	0,97	0,98	0,98	0,98	0,98	0,97	0,97	0,97	0,97	0,97
ISCED 2+3	0,99	0,98	0,98	0,98	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,97	0,96	0,96	0,96
Neto													
ISCED 1	0,99	0,99	1,00	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99
ISCED 2+3	1,01	1,00	1,00	1,00	1,00	1,01	1,01	1,01	1,02	1,00	1,00	1,00	1,00
Perskaičiuotas neto													
ISCED 1	1,00	1,00	1,00	1,00	1,01	1,01	1,01	1,01	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
ISCED 2+3	1,05	1,03	1,02	1,03	1,03	1,04	1,04	1,05	1,05	1,05	1,04	1,04	1,03

Duomenų šaltinis: LSD, ŠVIS

3.5.3 lentelė. Lyčių lygybės indeksas (ISCED 1)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bruto	0,97	1,01	1,00	0,99	0,99	1,00	0,98	1,00	0,99	1,00	1,00	1,00
Neto	0,97	0,98	0,98	0,95	0,95	0,96	0,95	0,97	0,97	0,97	0,97	0,97

Duomenų šaltinis: LSD, ŠVIS

3.5.4 lentelė. Lyčių lygybės indeksas

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Išlikimas iki 5 klasės	1,00	1,00	1,00	1,00	1,01	1,01	1,01	1,01
Išlikimas iki paskutinės pradinio ugdymo klasės	1,00	1,00	1,00	1,00	1,01	1,00	1,00	1,01
Pradinio ugdymo kohortos baigimo koeficientas	1,02	1,01	1,02	1,02	1,02	1,02	1,02	1,02
Veiksmingo perėjimo iš pradinio į pagrindinį ugdymą koeficientas	1,00	1,00	1,00	1,00	1,01	1,01	1,01	1,00

Duomenų šaltinis: LSD, ŠVIS

3.5.5 lentelė. Lyčių lygybės indeksas

	2009	2010	2011	2012	2013
Mokytojų, turinčių pedagoginį išsilavinimą					
ISCED 1	1,28	1,15	1,10	1,05	0,99
ISCED 2+3	1,08	1,07	1,05	1,04	1,03

Duomenų šaltinis: LSD, ŠVIS

3.5.6 lentelė. Lyčių lygybės indeksas

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Jaunimo raštingumo lygis	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Suaugusiųjų raštingumo lygis	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00

Duomenų šaltinis: LSD, ŠVIS

3.5.7 lentelė. Besimokančių asmenų lyčių lygybės indeksas pagal mokyklų tipą

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Pradinė mokykla	0,93	0,96	0,96	0,94	0,92	0,94	0,94	0,95	0,97
Pagrindinė mokykla	0,89	0,90	0,90	0,88	0,89	0,89	0,89	0,88	0,88
Jaunimo mokykla	0,42	0,40	0,46	0,43	0,43	0,40	0,42	0,43	0,44
Vidurinė mokykla	0,97	0,98	0,98	0,98	0,97	0,96	0,94	0,92	0,93
Gimnazija	1,20	1,17	1,17	1,17	1,17	1,18	1,14	1,12	1,09
Suaugusiųjų mokykla ir suaugusiųjų klasės BU mokyklose	0,78	0,82	0,74	0,65	0,63	0,59	0,57	0,63	0,65

Duomenų šaltinis: LSD

3.6.1 lentelė. Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimo rezultatai.**4 klasės mokinių pasiskirstymas (proc.) pagal mokomųjų dalykų pasiekimų lygmenis**

Mokomasis dalykas	Lietuvių kalba				Matematika			
	2003	2005	2007	2011	2003	2005	2007	2011
Pasiekimų lygmenys								
Žemas	5,0	9,0	23,0	29,4	9,4	9,6	10,7	10,6
Patenkinamas	34,0	40,0	29,8	28,1	33,9	34,4	36,8	33,7
Pagrindinis	45,0	43,0	40,8	38,5	43,3	42,2	40,0	39,7
Aukštesnysis	16,0	8,0	6,4	3,9	13,4	13,8	12,5	16,0

Duomenų šaltinis: NEC

**3.6.2 lentelė. Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimo rezultatai.
4 klasės mokinių pasiskirstymas (proc.) pagal mokomųjų dalykų pasiekimų lygmenis ir lytį**

Mokomasis dalykas		Lietuvių kalba				Matematika			
Pasiekimų lygmenys	Lytis	2003	2005	2007	2011	2003	2005	2007	2011
Žemas	Merginos	2,5	5,8	15,1	22,4	9,5	9,1	10,9	8,7
	Vaikinai	6,6	11,2	30,9	33,6	8,4	9,4	10,0	11,1
Patenkinamas	Merginos	26,8	34,4	26,4	21,7	36,0	36,5	37,9	40,3
	Vaikinai	41,6	45,9	33,2	34,9	32,3	32,5	35,8	26,7
Pagrindinis	Merginos	49,3	49,3	48,7	50,5	42,3	41,7	39,8	40,8
	Vaikinai	41,0	37,3	32,9	29,7	44,5	43,0	40,5	41,0
Aukštesnysis	Merginos	21,5	10,5	9,7	5,4	12,1	12,7	11,4	10,2
	Vaikinai	10,8	5,6	3,0	1,8	14,8	15,1	13,7	21,3

Duomenų šaltinis: NEC

VI

**3.6.3 lentelė. Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimo rezultatai.
4 klasės mokinių pasiskirstymas (proc.) pagal mokomųjų dalykų pasiekimų lygmenis ir mokyklos lokalizaciją**

Metai	2003			2005			2007			2011		
	Didmiestis	Rajono centras	Kaimas	Didmiestis	Rajono centras	Kaimas	Didmiestis	Rajono centras	Kaimas	Didmiestis	Rajono centras	Kaimas
Lietuvių kalba												
Žemas	2,6	5,4	7,6	5,3	9,6	12,0	14,2	20,8	33,8	22,6	35,1	30,6
Patenkinamas	25,5	36,1	43,1	32,6	41,4	45,5	27,7	30,4	31,3	25,5	30,9	27,9
Pagrindinis	52,5	42,5	37,8	51,7	42,3	35,6	48,7	41,9	31,8	45,6	31,4	38,5
Aukštesnysis	19,4	16,0	11,5	10,5	6,8	6,9	9,3	6,8	3,1	6,1	2,6	2,9
Matematika												
Žemas	4,2	8,2	17,5	4,5	8,9	14,8	4,9	8,9	18,1	5,1	13,2	13,9
Patenkinamas	27,3	36,4	39,9	30,1	36,2	36,7	31,5	32,5	45,8	34,2	32,4	34,6
Pagrindinis	49,8	43,7	34,3	45,7	43,4	38,0	47,0	42,3	30,8	39,4	41,1	38,5
Aukštesnysis	18,7	11,7	8,2	19,7	11,5	10,5	16,5	16,2	5,3	21,3	13,3	13,0

Duomenų šaltinis: NEC

**3.6.4 lentelė. Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimo rezultatai.
8 klasės mokinių pasiskirstymas (proc.) pagal mokomųjų dalykų pasiekimų lygmenis**

Mokomasis dalykas	Lietuvių kalba				Matematika			
Pasiekimų lygmenys	2003	2005	2007	2011	2003	2005	2007	2011
Žemas	10,0	5,0	18,0	16,4	12,7	15,0	18,2	18,8
Patenkinamas	33,0	45,0	38,0	42,7	34,5	28,0	37,3	45,2
Pagrindinis	52,0	35,0	39,0	38,1	39,3	39,0	27,8	27,4
Aukštesnysis	5,0	15,0	5,0	2,9	13,5	18,0	16,7	8,7
Gamtos mokslai					Socialiniai mokslai			
Žemas	9,2	4,0	7,0	7,2	11,9	10,5	10,5	7,3
Patenkinamas	27,5	42,5	45,0	40,7	28,6	28,6	27,5	20,5
Pagrindinis	57,5	46,0	44,0	44,8	52,1	53,4	54,0	59,5
Aukštesnysis	5,8	7,5	4,0	7,3	7,4	7,5	7,5	12,3

Duomenų šaltinis: NEC

**3.6.5 lentelė. Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimo rezultatai.
8 klasės mokinių pasiskirstymas (proc.) pagal mokomųjų dalykų pasiekimų lygmenis ir lytį**

Mokomasis dalykas		Lietuvių kalba				Matematika			
Pasiekimų lygmenys	Lytis	2003	2005	2007	2011	2003	2005	2007	2011
Žemas	Merginos	4,9	2,6	7,7	10,5	12,0	14,5	16,9	16,9
	Vaikinai	14,4	7,6	28,6	22,1	13,2	15,4	19,6	20,7
Patenkinamas	Merginos	22,9	34,1	32,3	34,8	32,0	25,4	36,6	48,6
	Vaikinai	43,3	56,1	43,9	50,4	37,1	30,5	37,9	41,5
Pagrindinis	Merginos	63,3	41,0	51,8	50,2	40,9	40,9	29,1	29,3
	Vaikinai	41,0	28,9	26,0	26,3	37,9	37,2	26,5	25,3
Aukštesnysis	Merginos	8,9	22,3	8,3	4,4	15,2	19,2	17,4	5,1
	Vaikinai	1,2	7,4	1,6	1,3	11,9	16,9	16,0	12,5
		Gamtos mokslai				Socialiniai mokslai			
Žemas	Merginos	9,0	2,8	7,1	7,6	10,5	7,7	8,6	4,1
	Vaikinai	9,4	4,9	6,8	6,8	12,6	13,3	12,1	10,8
Patenkinamas	Merginos	28,0	42,4	42,3	39,5	26,7	27,8	24,7	20,2
	Vaikinai	26,9	42,6	47,5	41,9	30,4	29,4	30,0	20,8
Pagrindinis	Merginos	57,3	47,6	47,4	44,3	54,9	56,0	57,8	63,0
	Vaikinai	57,7	44,5	40,9	45,3	50,0	50,8	51,8	56,5
Aukštesnysis	Merginos	5,7	7,1	3,3	8,6	7,9	8,5	9,0	12,8
	Vaikinai	6,0	8,0	4,8	6,0	7,0	6,5	6,1	11,9

Duomenų šaltinis: NEC

**3.6.6 lentelė. Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimo rezultatai.
8 klasės mokinių pasiskirstymas (proc.) pagal mokomųjų dalykų pasiekimų lygmenis ir mokyklos lokalizaciją**

Metai	2003			2005			2007			2011		
	Didmiestis	Rajono centras	Kaimas	Didmiestis	Rajono centras	Kaimas	Didmiestis	Rajono centras	Kaimas	Didmiestis	Rajono centras	Kaimas
Lietuvių kalba												
Žemas	7,0	7,4	15,9	4,9	2,6	7,2	12,3	18,0	23,7	11,5	16,9	23,6
Patenkinamas	30,1	31,2	38,0	36,0	42,1	55,7	36,0	38,9	39,2	47,8	39,7	46,1
Pagrindinis	57,1	55,3	43,1	38,2	40,8	27,2	44,8	38,2	34,2	40,1	39,3	28,5
Aukštesnysis	5,8	6,1	3,0	21,0	14,6	9,9	7,0	5,0	3,0	0,7	4,1	1,8
Matematika												
Žemas	8,5	12,3	17,7	8,9	12,1	23,4	11,7	17,8	25,0	16,4	16,8	32,5
Patenkinamas	30,2	31,3	42,1	22,6	29,5	32,0	33,4	38,1	40,5	42,5	47,8	38,7
Pagrindinis	43,5	41,4	32,7	44,4	41,0	32,0	30,9	29,6	23,1	30,9	26,3	24,9
Aukštesnysis	17,8	15,0	7,5	24,0	17,4	12,6	24,0	14,5	11,4	10,2	9,0	3,9
Gamtos mokslai												
Žemas	9,1	8,2	10,4	3,4	2,6	5,8	4,2	8,4	8,5	2,5	8,3	11,4
Patenkinamas	23,2	26,8	33,0	36,1	43,0	48,2	39,0	45,6	50,3	40,4	39,8	45,5
Pagrindinis	61,8	58,8	51,5	47,3	49,2	41,9	49,8	42,9	39,4	51,9	43,2	38,0
Aukštesnysis	5,9	6,2	5,1	13,2	5,3	4,1	7,1	3,1	1,8	5,2	8,7	5,1
Socialiniai mokslai												
Žemas	7,5	7,1	21,4	5,7	6,2	19,2	7,1	10,6	13,8	6,5	6,2	14,0
Patenkinamas	23,5	30,4	33,1	22,1	31,3	33,3	21,8	27,3	33,2	22,2	20,5	17,1
Pagrindinis	56,9	56,2	42,8	61,8	56,6	41,7	60,4	55,0	48,2	64,3	57,9	59,7
Aukštesnysis	12,1	6,3	2,7	10,4	6,0	5,8	10,7	7,1	4,7	7,0	15,4	9,2

Duomenų šaltinis: NEC

3.6.7 lentelė. Ikimokyklinio ugdymo auklėtojų skaičiaus pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Metai Išsilavinimas	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Šalis								
Aukštasis	4 144	4 446	4 748	4 321	4 418	4 504	4 702	5 192
Aukštesnysis	4 479	4 198	4 085	3 637	3 530	3 364	3 261	3 179
Vidurinis	144	190	228	241	202	180	139	89
Iš viso	8 767	8 834	9 061	8 199	8 150	8 048	8 102	8 460
Miestas								
Aukštasis	3 790	4 034	4 307	3 928	4 041	4 082	4 301	4 716
Aukštesnysis	3 978	3 695	3 562	3 194	3 119	2 946	2 868	2 831
Vidurinis	118	154	189	195	164	150	111	73
Iš viso	7 886	7 883	8 058	7 317	7 324	7 178	7 280	7 620
Kaimas								
Aukštasis	354	412	441	393	377	422	401	476
Aukštesnysis	501	503	523	443	411	418	393	348
Vidurinis	26	36	39	46	38	30	28	16
Iš viso	881	951	1003	882	826	870	822	840

Duomenų šaltinis: ITC

3.6.8 lentelė. Ikimokyklinio ugdymo auklėtojų dalies (proc.) pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Metai Išsilavinimas	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Šalyje								
Aukštasis	47,3	50,3	52,4	52,7	54,3	56,0	58,1	61,4
Aukštesnysis	51,1	47,5	45,1	44,5	43,3	41,9	40,3	37,6
Vidurinis	1,6	2,2	2,5	2,8	2,4	2,1	1,6	1,0
Miestas								
Aukštasis	48,1	51,1	53,4	53,7	55,2	56,9	59,1	61,9
Aukštesnysis	50,5	46,9	44,2	44,0	42,6	41,1	39,4	37,2
Vidurinis	1,4	2,0	2,4	2,3	2,2	2,0	1,5	0,9
Kaimas								
Aukštasis	40,2	43,2	44,0	44,6	45,8	48,5	49,1	56,7
Aukštesnysis	56,8	52,9	52,1	50,2	49,9	48,1	47,6	41,4
Vidurinis	3,0	3,9	3,9	5,2	4,3	3,4	3,3	1,9

Duomenų šaltinis: STD

3.6.9 lentelė. Bendrojo ugdymo mokyklų pradinio ugdymo mokytojų skaičiaus pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Metai Išsilavinimas	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Šalyje									
Aukštasis	9 143	9 041	8 889	8 643	8 363	7 988	7 670	7 642	7 447
Aukštesnysis	967	865	728	636	562	459	392	320	280
Vidurinis	93	90	76	83	81	50	36	32	18
Iš viso	10 203	9 996	9 693	9 362	9 006	8 497	8 098	7 994	7 745
Mieste									
Aukštasis	7 284	7 141	7 062	5 763	5 584	5 335	5 355	5 277	5 188
Aukštesnysis	571	482	433	285	234	199	165	145	131
Vidurinis	60	53	57	45	28	18	18	12	13
Iš viso	7 915	7 676	7 552	6 093	5 846	5 552	5 538	5 434	5 332
Kaime									
Aukštasis	1 757	1 748	1 581	2 600	2 404	2 335	2 287	2 170	2 039
Aukštesnysis	294	246	203	277	225	193	155	135	115
Vidurinis	30	23	26	36	22	18	14	6	3
Iš viso	2 081	2 017	1 810	2 913	2 651	2 546	2 456	2 311	2 157

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.6.10 lentelė. Pradinio ugdymo mokytojų pasiskirstymas (proc.) pagal išsilavinimą

Metai Išsilavinimas	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Šalyje									
Aukštasis	90,4	91,7	92,3	92,9	94,0	94,7	95,6	96,2	96,5
Aukštesnysis	8,7	7,5	6,8	6,2	5,4	4,8	4,0	3,6	3,3
Vidurinis	0,9	0,8	0,9	0,9	0,6	0,5	0,4	0,2	0,2
Mieste									
Aukštasis	92,0	93,0	93,5	94,6	95,5	96,1	96,7	97,1	97,3
Aukštesnysis	7,2	6,3	5,7	4,7	4,0	3,6	3,0	2,7	2,5
Vidurinis	0,8	0,7	0,8	0,7	0,5	0,3	0,3	0,2	0,2
Kaime									
Aukštasis	84,4	86,7	87,4	89,3	90,7	91,7	93,1	93,9	94,5
Aukštesnysis	14,1	12,2	11,2	9,5	8,5	7,6	6,3	5,8	5,3
Vidurinis	1,5	1,1	1,4	1,2	0,8	0,7	0,6	0,3	0,2

Duomenų šaltinis: ITC

3.6.11 lentelė. Bendrojo ugdymo mokyklų pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojų skaičiaus pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Metai Išsilavinimas	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Šalyje									
Aukštasis	27 168	26 942	26 489	26 157	25 860	24 873	24 616	23 658	22 558
Aukštesnysis	1 647	1 428	1 284	1 082	890	717	612	516	425
Vidurinis	755	716	678	606	377	252	156	109	66
Iš viso	29 570	29 086	28 451	27 845	27 127	25 842	25 384	24 283	23 049
Mieste									
Aukštasis	23 383	23 191	22 946	19 561	19 400	18 554	18 358	17 737	16 936
Aukštesnysis	1 183	1 030	946	614	510	406	342	288	235
Vidurinis	510	473	474	312	209	146	94	66	39
Iš viso	25 076	24 694	24 366	20 487	20 119	19 106	18 794	18 091	17 210
Kaime									
Aukštasis	3 785	3 751	3 543	6 596	6 460	6 319	6 258	5 921	5 622
Aukštesnysis	464	398	338	468	380	311	270	228	190
Vidurinis	245	243	204	294	168	106	62	43	27
Iš viso	4 494	4 392	4 085	7 358	7 008	6 736	6 590	6 192	5 839

Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.6.12 lentelė. Bendrojo ugdymo mokyklų pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojų pasiskirstymas (proc.) pagal išsilavinimą

Metai Išsilavinimas	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Šalyje									
Aukštasis	91,9	92,6	93,1	93,9	95,3	96,2	97	97,4	97,9
Aukštesnysis	5,5	4,9	4,5	3,9	3,3	2,8	2,4	2,1	1,8
Vidurinis	2,6	2,5	2,4	2,2	1,4	1	0,6	0,5	0,3
Mieste									
Aukštasis	93,2	93,9	94,2	95,5	96,4	97,1	97,7	98	98,4
Aukštesnysis	4,7	4,2	3,9	3	2,5	2,1	1,8	1,6	1,4
Vidurinis	2,0	1,9	1,9	1,5	1,0	0,8	0,5	0,4	0,2
Kaime									
Aukštasis	84,2	85,4	86,7	89,6	92,2	93,8	95	95,6	96,3
Aukštesnysis	10,3	9,1	8,3	6,4	5,4	4,6	4,1	3,7	3,3
Vidurinis	5,5	5,5	5	4	2,4	1,6	0,9	0,7	0,5

Duomenų šaltinis: ITC

3.6.13 lentelė. Pedagogo kvalifikaciją turinčių ikimokyklinio ugdymo pedagogų dalis (proc.)

Metai	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Šalyje	73,0	73,7	73,1	71,5	72,9	72,1	70,5	98,9
Mieste	74,5	75,4	74,7	73,4	74,1	73,9	72,3	99,2
Kaime	61,5	62,0	61,3	58,7	63,7	59,4	56,5	96,7

Duomenų šaltinis: LSD

3.6.14 lentelė. Pedagogo kvalifikaciją turinčių mokytojų dalis (proc.)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pradinis ugdymas									
Šalyje	95,7	96,1	95,9	95,5	96,1	96,8	97,2	97,6	97,8
Mieste	95,9	96,4	96,2	95,7	96,2	96,7	97,2	97,4	97,6
Kaime	95,1	95,3	94,9	95,3	95,8	97,0	97,1	98,1	98,3
Pagrindinis ir vidurinis ugdymas									
Šalyje	89,8	90,6	90,7	91,0	92,5	93,8	94,7	95,4	96,3
Mieste	90,8	91,5	91,5	92,2	93,3	94,4	95,1	95,8	96,5
Kaime	84,5	85,5	85,7	87,6	90,1	91,9	93,6	94,3	95,7

Duomenų šaltinis: ITC

3.6.15 lentelė. Ikmokyklinio ugdymo pedagogų, turinčių ugdomosios srities kvalifikaciją, dalis (proc.)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Šalyje	82,8	84,4	83,5	83,4	83,3	83,3	81,8
Mieste	83,7	85,5	84,6	84,0	84,3	84,5	83,1
Kaime	74,1	75,4	74,0	78,2	75,0	73,7	70,3

Duomenų šaltinis: LSD

3.6.16 lentelė. Mokytojų, turinčių ugdomosios srities / dalyko kvalifikaciją, dalis (proc.)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pradinis ugdymas									
Šalyje	96,1	96,7	97,2	97,2	97,5	96,6	97,8	98,0	98,6
Mieste	96,5	96,9	97,4	97,3	97,6	96,9	98	98,2	98,7
Kaime	94,9	96,1	96,3	96,9	97,4	95,9	97,3	97,6	98,3
Pagrindinis ir vidurinis ugdymas									
Šalyje	91,3	91,8	92,5	93,4	94,4	94	95,4	96,5	97,5
Mieste	93,1	93,7	94,2	95,6	96,1	95,6	96,7	97,6	98,2
Kaime	82,1	81,8	83	87,8	90,1	89,8	92	93,7	95,4

Duomenų šaltinis: ITC

3.6.17 lentelė. Visu krūviu dirbančių mokytojų dalis (proc.)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ikmokyklinis ugdymas									
Šalyje	78,6	75,2	74,2	82,8	78,3	77,8	74,2	77,5	–
Mieste	80,9	76	76,4	82,8	80,7	80,4	76,2	80,3	–
Kaime	61,3	60,1	58,8	63,9	60,7	59,2	59,2	57,4	–
Pradinis ugdymas									
Šalyje	90,3	90,7	90,2	89,5	87,4	91,7	91,5	90,6	90,1
Mieste	89,9	90,4	89,9	88,6	86,4	91,4	90,8	90	89,8
Kaime	91,7	91,8	91,6	91,5	89,6	92,2	93,1	92	90,8
Pagrindinis ir vidurinis ugdymas									
Šalyje	75,2	76,1	76,3	75,1	69,7	82,3	81,5	79,9	78,7
Mieste	78,3	79,1	79,0	79,2	74,6	85,3	84,3	82,6	81,7
Kaime	58	59,1	59,6	63,6	56	73,6	73,8	72,2	69,9

„–“ nėra duomenų

Duomenų šaltinis: LSD, ŠVIS

3.6.18 lentelė. Vaikų, tenkančių vienam ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogui, skaičius

Metai	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Šalyje	9	9	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11
Mieste	9	9	9	9	9	10	10	10	10	10	11	10	11
Kaime	11	11	11	11	11	11	11	11	10	10	10	11	12

Duomenų šaltinis: LSD

3.6.19 lentelė. Mokinių, tenkančių vienam mokytojui, skaičius

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pradinis ugdymas (ISCED 1)									
Šalyje	15	15	14	14	14	14	14	14	14
Mieste	16	16	15	16	16	16	15	15	16
Kaime	12	12	12	11	12	11	11	11	11
Pagrindinis ir vidurinis ugdymas (ISCED 2 ir 3A)									
Šalyje	14	13	12	12	12	12	11	11	11
Mieste	16	16	15	16	16	16	15	15	16
Kaime	12	12	12	11	12	11	11	11	11

Duomenų šaltinis: ITC

3.6.20 lentelė. Vidutinis vaikų skaičius ikimokyklinio ugdymo (ISCED 0) grupėje

Metai	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Šalyje	16,7	16,7	16,8	16,7	16,9	17,1	17,2	17,6	17,6	17,4	17,7	18,1	18,1	18,2
Miestas	16,9	16,9	17,1	17,1	17,2	17,3	17,4	17,8	17,8	17,6	17,9	18,3	18,6	18,8
Kaimas	15,1	15,2	15,0	14,5	14,7	15,7	15,8	16,2	16,1	15,8	15,9	16,3	14,5	14,4

Duomenų šaltinis: LSD, Eurostatas

3.6.21 lentelė. Tikėtina mokymosi trukmė (metais)

Metai	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
7–16 metų asmenų													
Iš viso	10,0	10,0	10,0	10,0	10,3	10,2	10,1	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
Moterys	10,0	10,0	10,0	10,2	10,3	10,2	10,1	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
Vyrai	10,0	10,0	10,0	10,0	10,2	10,2	10,1	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
7–18 metų asmenų													
Iš viso	11,7	11,9	11,9	11,9	12,3	12,2	12,2	12,0	12,0	12,0	12,1	12,0	11,9
Moterys	11,9	11,9	11,9	12,1	12,2	12,2	12,1	12,2	12,0	12,0	12,1	12,0	12,0
Vyrai	11,7	11,7	11,9	12,0	12,2	12,3	12,2	12,0	11,9	12,0	12,0	12,0	11,9
7–24 metų asmenų													
Iš viso	14,2	14,6	14,7	15,0	15,6	15,5	15,5	15,5	15,8	15,7	15,7	15,5	15,3
Moterys	14,6	14,8	14,4	14,9	15,1	15,1	15,2	16,1	16,1	16,2	16,2	16,0	15,8
Vyrai	13,9	14,0	15,2	15,3	15,8	16,0	15,9	15,3	15,2	15,4	15,2	15,3	14,9

Duomenų šaltinis: LSD

Literatūros sąrašas

1. Bendrosios priešmokyklinio ugdymo(si) programos projektas. 2013. Prieiga internete: http://www.ikimokyklinis.lt/uploads/files/dir798/dir39/dir1/12_0.php
2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašo projektas. 2013. Prieiga internete: http://www.ikimokyklinis.lt/uploads/files/dir795/dir39/dir1/1_0.php
3. *Lietuvos Respublikos Konstitucija*, 1992. Prieiga internete: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>
4. *Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas*, Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. gruodžio 1 d. nutarimas Nr. VIII-947 (Žin., 1998, Nr. 112-3100). Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=276095
5. Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas Nr. IX-1700 „Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 71-3216).
6. Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. XI-2015 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinimo“ (Žin., 2012, Nr. 61-3050).
7. Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XII-51 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ (Žin., 2012, Nr. 149-7630).
8. Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. XII-745 „Dėl Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo“ (Žin., 2013, Nr. 140-7095). Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=463390&p_tr2=2
9. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 1 d. įsakymas Nr. 1193 „Dėl konkurso valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovų pareigoms eiti tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2011-07-09, Nr. 83-4050).
10. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003 m. birželio 25 d. nutarimas Nr. ISAK-897 „Dėl Pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio patvirtinimo“ (Žin., 2003-07-25, Nr. 74-3451).
11. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymas Nr. ISAK-627 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 52-1752).
12. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. kovo 29 d. įsakymas Nr. ISAK-506 „Dėl kvalifikacinių reikalavimų mokytojams, dirbantiems pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, neformaliojo vaikų švietimo, pradinio, pagrindinio, vidurinio, specialiojo ugdymo ir profesinio mokymo programas, aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 43-1395).
13. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 22 d. įsakymas Nr. ISAK-1557 „Dėl ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus audito metodikos patvirtinimo“ (Žin., 2005-08-04 Nr. 94-3522).
14. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. spalio 29 d. įsakymas Nr. ISAK-2173 „Dėl vaiko brandumo mokyti pagal priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas įvertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 131-4747).
15. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gegužės 23 d. įsakymas Nr. ISAK-970 „Dėl Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategijos patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 63-2440).
16. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. kovo 15 d. nutarimas Nr. ISAK-715 „Dėl Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimui 14–19 metų mokiniam modelio aprašo patvirtinimo“. Prieiga internete: <http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/biblioteka/failai/2008-03-15-ISAK-715.pdf>
17. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. ISAK-3219 „Dėl Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijos patvirtinimo“ (Žin., 2008-12-02, Nr. 138-5461).
18. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymas Nr. ISAK-2433 „Dėl pradinio ir pagrindinio ugdymo programų patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 61-2320).
19. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. kovo 5 d. nutarimas Nr. V-299 „Dėl Netradicinio ugdymo koncepcijos patvirtinimo“ (Žin., 2010-03-16, Nr. 30-1400, Nr. 29-1406).

20. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. balandžio 11 d. įsakymas Nr. V-579 „Dėl mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2011, Nr. 45-2121).
21. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. kovo 1 d. įsakymas Nr. V-350 „Dėl ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtros 2011–2013 metų programos patvirtinimo“ (Žin., 2011, Nr. 30-1421).
22. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. birželio 8 d. įsakymas Nr. V-955 „Dėl mokyklų ap-rūpinimo geltonaisiais autobusais 2013–2017 metų programos patvirtinimo“ (Žin., 2012, Nr. 68-3493).
23. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. gegužės 15 d. įsakymas Nr. V-827 „Dėl Pedagoگو ren-gimo reglamento patvirtinimo“ (Žin., 2012, Nr. 58-2915).
24. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. kovo 15 d. įsakymas Nr. V-482 „Dėl formaliojo profesinio mokymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2012, Nr. 35-1734).
25. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 14 d. įsakymas „Dėl valstybės (strateginių) švietimo strateginių rodiklių patvirtinimo“ Nr. V-1200 (Žin., 2012, Nr. 98-5003).
26. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2013 m. balandžio 15 d. įsakymas Nr. V-38 „Dėl Lietuvių kal-bos ir kultūrinio raštingumo mokymo gerinimo priemonių plano 2013–2016 m. patvirtinimo“. Prieiga internete: [http://old.smm.lt/docs/Priemoniu%20planas%20_galutinis%20\(1\).pdf](http://old.smm.lt/docs/Priemoniu%20planas%20_galutinis%20(1).pdf)
27. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2013 m. gegužės 27 d. nutarimas Nr. V-459 „Dėl 2013–2014 ir 2014–2015 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planų patvirtinimo“. Prieiga internete: <http://www.smm.lt/uploads/documents/ugdymo-planai/BUP%2020130519.pdf>
28. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. gegužės 6 d. įsakymas Nr. ISAK-390 „Dėl užsie-nio kalbos (anglų, prancūzų, rusų, vokiečių) brandos egzaminų programos patvirtinimo“ (Teisės aktų registras, 2014-05-07, Nr. 5167).
29. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. gegužės 15 d. įsakymas Nr. V-436 „Dėl Informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo į bendrąjį ugdymą ir profesinį mokymą 2014–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo“. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/rs/legalact/e5ee5450e0de11e388bee944977d73d2/>
30. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. kovo 31 d. įsakymas Nr. V-256 „Dėl produktyviojo mokymosi organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2014, Nr. 2014-04080). Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=468438&p_tr2=2
31. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. kovo 31 d. nutarimas Nr. V-256 „Dėl Produktyviojo mokymosi organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Teisės aktų registras, 2014-04-03, Nr. 2014-04080).
32. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. rugpjūčio 26 d. įsakymas Nr. V-38 „Dėl Gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo sistemos sukūrimo ir mokyklų šiem vaikams prieinamumo didinimo veiksmų plano patvirtinimo“ (Teisės aktų registras, 2014-01-30, Nr. 2014-00732).
33. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. kovo 26 d. įsakymas Nr. ISAK-433/A1-83 „Dėl mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 56-1957). Prieiga internete: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?a=230967&b=>
34. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. spalio 15 d. įsakymas Nr. ISAK-2795/A1-347 redakcija „Dėl mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 122-4647). Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=329216&p_query=&p_tr2=
35. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. balandžio 26 d. įsakymas Nr. V-735/A1-208 „Dėl privalomo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo nustatymo ir skyrimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2012, Nr. 52-2594).
36. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. lapkričio 4 d. įsakymas Nr. V-2068/A1-467/V-946 „Dėl kompleksiskai teikiamos švietimo pagalbos, socialinės paramos, sveikatos priežiūros paslaugų ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams ir jų tėvams (globėjams) tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2011, Nr.134-6387).
37. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. kovo 17 d. nutarimas Nr. XI-1281 (Žin., 2011, Nr. 38-1804). Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=395105&p_query=&p_tr2=

38. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. kovo 26 d. įsakymo Nr. ISAK-433/A1-83 „Dėl mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmų plano tvirtinimo“ pakeitimas (Žin., 2008, Nr. 122-4647).
39. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 26 d. nutarimas Nr. 1042 „Dėl Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2005–2009 m. programos patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 116-4202). Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=262423&p_query=&p_tr2=
40. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 24 d. nutarimas Nr. 82 „Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo“.
41. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. nutarimas Nr. 1057 „Dėl ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtros 2007–2012 metų programos patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 106-4344).
42. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 11 d. nutarimas Nr. 1509 „Dėl vaikų nuo gimimo iki privalomojo mokymo pradžios gyvenimo ir ugdymo sąlygų gerinimo modelio aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2009, Nr. 138-6073).
43. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarimas Nr. 530 „Dėl Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2010–2014 m. programos patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 56-2757). Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=372298&p_query=&p_tr2=
44. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarimas Nr. 535 „Dėl Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 56-2761).
45. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos patvirtinimo“ (Žin., 2013 Nr. 29- 1406).
46. Mokymosi pagal formaliojo švietimo programas formų ir mokymo organizavimo tvarkos aprašas. Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=429262&p_query=&p_tr2=2
47. Mokymosi visą gyvenimą strategija. Požiūrių įvairovė. ŠMM, LSŠIC, 2009.
48. Nacionalinis mokinių pasiekimų tyrimas 2007 m. IV klasė. Dalykinė ataskaita. Vilnius.
49. Pažymėjimų ir brandos atestatų išdavimo tvarkos aprašas (2007). Prieiga internete: https://www.panrs.lt/svietim/2012/Pazymejimu_aprasas.pdf
50. Return to learning, return to work. Helping low-qualified adults out of unemployment. Briefing note. CEDEFOP. September 2013.
51. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro direktoriaus 2013 m. vasario 19 d. įsakymas Nr. (1.3) V-37 „Dėl bendravimo su vaikais tobulinimo kursų programos patvirtinimo“.
52. Suaugusiųjų mokymasis: mokytis niekada nevēlu. Komisijos komunikatas. Briuselis, 2006-10-23, KOM(2006)614 galutinis. Europos bendrijų Komisija.
53. Suaugusiųjų švietimas ir tęstinis mokymas. Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras, 2005.
54. Taikomasis suaugusiųjų švietimo tyrimas. Ataskaita. Socialinės informacijos ir mokymų agentūra. Vilnius, 2011.
55. Tautkevičienė G., Duobinienė G. (2008). Bendrojo ugdymo mokyklų aprūpinimas vadovėliais, mokymo procesui reikalinga literatūra ir priemonėmis mokymo/mokymosi poreikiams tenkinti. Prieiga internete: http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/55_4423b2b09d4caad99968f485a9c2a874.pdf
56. Tęstinis tyrimas: Mokinių vežimo pokyčiai pertvarkant mokyklų tinklą. Kaunas, Šiauliai, 2006.

Švietimas visiems

UNESCO iniciatyvos įgyvendinimas Lietuvoje

2014-09-29. Tiražas 1000 egz.

Išleido Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius
Spausdino UAB „Lodvila“, Sėlių g. 3A, LT-08125 Vilnius